ARKIVYSKUPAS
JURGIS MATULEVIČIUS

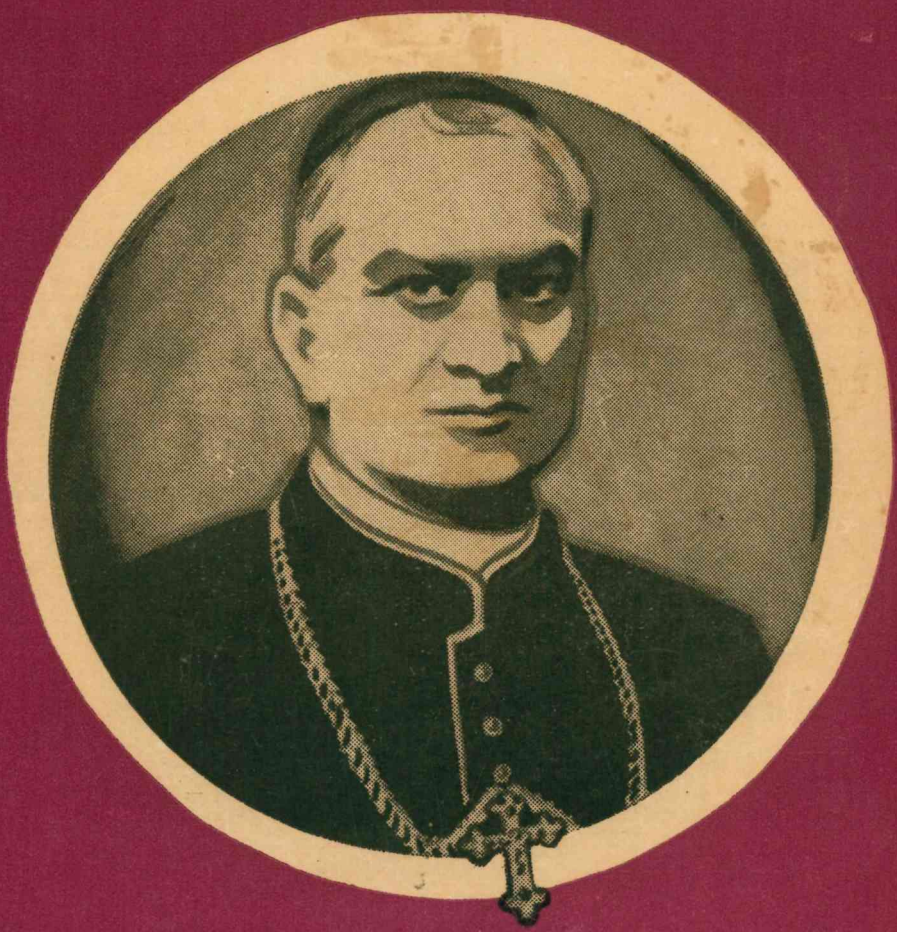

Arkivyskupas Jurgis Matulevičius
1871 — 1927

Arkivyskupas Jurgis Matulevičius

ŠVENTIEJI — 1933 — METAI

~~255.3(474.5)(092)~~
Ma-646 27-36

st.

5298

Kauno Tarpdiecezinės
Kunigų Seminarijos
BIBLIOTEKA

K

Marijonų spaustuvė Marijampolėje.

TURINYS

I BIOGRAFIŠKI BRUOŽAI

pus.

1. Nuo lopšio ligi altoriaus, *Kun. J. Sakevičius* 5
2. Bažnyčios ir tautos darbininkas, *Vysk. Dr. P. Būčys* . 14
3. Marijonų Vienuolijos Atnaujintojas, *Prof. Dr. J. Totoraitis* 39
4. Popiežiaus Pijaus XI Bičiulis, *M. Krupavičius* . . . 46
5. Paskutinės valandos, *Kun. Dr. Ig. Česaitis* 49
6. Skaudžioji iškilmė, *Ed. Turauskas* 53
7. J. E. Respub. Prezidento Antano Smetonos kalba . . 64
8. Mirė Jurgis Matulevičius, *Vaižgantas* 67
9. Didžiajam Arkivyskupui mirus, *Iz. T.* 70
10. Arkivysk. Jurgio mirties aidas Ryme 72
11. Spaudos bei visuomenės aidai, *Kun. K. Zajančkauskas* 74
12. Arkivysk. Jurgį Matulevičių palydint, *Žalia Rūta* . . 82
13. Arkivyskupą Jurgį atsiminus, *J. Aug.-Vaičiūnienė* . . 83

II ATSIMINIMŲ ŠVIESOJE

14. *Vysk. Justino Staugaičio* 87
15. *Vysk. Juozapo Kuktos* 91
16. *Vysk. M. Reinio* 96
17. *Vysk. H. Przeździeckio* 101
18. *Kun. A. Sabaliausko* 104
19. *J. Žukauskaitės-Jokantienės* 107
20. *Prof. B. Česnio* 108
21. *Kun. M. Wiśniewskio* 110
22. *Dr. J. Januškevičiaus* 115
23. *L. Noreikos* 118
24. *Kan. P. Dogelio* 120
25. *Kun. J. Tilvyčio* 123

26. *Kun. A. Uoginto* 125
27. *Kan. J. Tumo* 129
28. *A. Meciūno* 139
29. *Prof. M. Biržiškos* 147
30. *M. Babiliaus* 151
31. *V. Bičiūno* 153
32. *M. Krupavičiaus* 157
33. *Prof. Pr. Dovydaičio* 161
34. *Ses. Lindgardos-Miniataitės* 166
35. *Kun. A. Petrausko* 171
36. *Iš laiškų* 183

III PER KRYŽIŲ Į ŠVIESĄ

37. Iš Arkivysk. Jurgio užrašų 195
38. Atstovų įspūdžiai Marijampolėje 196
39. Į vyskupus paskyrimo raštas 201
40. Pirmas lietuvio Ganytojo pamokslas 202
41. Ganytojo laiškai 204
41. Paskutinio Vilniaus Vyskupo tragedija 213
43. Vilniaus U-to Rektorius apie Arkivysk. J. Matulevičių 222
44. Iš Arkivysk. J. Matulevičiaus užrašų 225
45. Kalba pavasarininkams 256
46. Kilniaširdis Lietuvis, *M. Krupavičius* 261
47. Arkivysk. J. Matulevičius ir darbininkų klausimas, *Dr. J. Vaišnora* 268
48. Marijonų Vienuolijos dvasia ir socialinė katalikybė, *J. Gobis* 276
49. Ką arkivysk. J. Matulevičius yra parašęs 288
50. Kai kurie metai iš arkivyskupo J. Matulevičiaus gyvenimo 290
51. Priedas prie atsiminimų 291
52. Prie knygos leidimo prisidėję 307

REDAKTORIAUS PASTABA

Marijonai yra gavę ir tebegauna iš įvairių Lietuvos vietų visuomenės ir paskirų asmenų pastabas bei prašymus nedelsiant susirūpinti beatifikacijos byla arkivyskupo Jurgio Matulevičiaus. Bet dideli dalykai — o didžiausias jų yra altoriaus šventųjų garbė — prasideda mažais ir kukliais, tad tie, kuriems Arkivyskupas Jurgis itin brangus, jo penkerių metų mirties sukakčiai atėjus, ėmėsi rankioti ir į vieną dėti Velionies gyvenimo atspindžius, norėdami pirmu tos rūšies darbeliu sūniškai padėkoti savo švento atminimo Tėvui-Vadui ir patarnauti vis gyviau juo besidominčiai visuomenei.

Tuo tarpu nebuvo užsimota parašyti vientisą biografiją ar plačią monografiją. Pats dalyko pobūdis kolkas teleido apsiriboti siauriau. A. a. arkivysk. J. Matulevičiaus kapas, galima sakyti, dar tebėra atviras; ankstybą jo nuo mūsų atsiskyrimo faktą daug kas jaučiame perdėm skaudžiai. Arkivyskupas Jurgis į gyvenimą ir žmones žvelgė tiesiai ir atvirai. Ta tikrovė, kiek ji yra likusi jo laiškuose ir atsiminimų užrašuose, rodo žmonių gyvenimo ir jų santykiavimo kaikurias ligšiol tebeskaudamas žaizdas. Ogi daugelis Velionies bendrininkų dar tebevargsta šioje tikrovėje...

Į šį leidinį rašinių dalis paimta iš perijodinės spaudos, kuri Arkivysk. Jurgiui mirus prabilo garsiai ir rūpestingai; kitkas rankiota iš gyvųjų atsiminimų ar imta iš Velionies archyvo. Gerai žinome, kad tose nuotrupose didžios arkivysk. Jurgio asmenybės atsispindi tik blankus šešėlis. Šį tautai istoriškos reikšmės Vadą, modernų kultūrininką ir taurų dvasininką visuomenė artimai tepažins tik vėliau. Tuo tarpu padaryta, kas galėtų būti reikšminga ateitį.

Reiškiame nuoširdžiausios padėkos J. E. Respublikos Prezidentui A. Smetonai, J. J. E. E. Arkivysk. Pr. Karevičiui M. I. C., Vysk. P. Būčiui M. I. C., Vysk. A. Karosui, Vysk. J. Staugaičiui, Vysk. J. Kuktai, Vysk. M. Reiniui ir visiems Gerbiamiems Bendradarbiams, vienu ar kitu būdu maloniai rėmusiems šį leidinį.

KAZIMIERAS ČIBIRAS

Marijampolės Marijonų Vienuolynas,
1932 m. gruodžio 8 d.

Tu, Viešpatie, jam suteikei, ko jo širdis troško, ir neatsakei jam, ko jo lūpos prašė; uždėjai jam ant galvos vainiką iš brangakmenių. — *Ps. 20.*

BIOGRAFIŠKI BRUOŽAI

KUN. J. SAKEVIČIUS

NUO LOPŠIO LIGI ALTORIAUS

Už keturių kilometrų į šiaurę nuo Marijampolės Šešupė vingiuoja Lūginės kaimo laukais. Žmonės šiaip savo kasdieninėj kalboj seniau vadino, ir dabar kai kas vadina Orinais, nes čia tokiomis pavardėmis gyveno du ūkininkai. Kaimas nedidelis — tik aštuoni gyventojai. Visu pakraščiu sriauni, apaugusi krūmokšniais, Šešupė — riba skirianti Lūginę nuo Puskelnių kaimo. Spygliuotai lapuotas Šunskagirės miškas — antroji kaimo riba.

Šiame lygios Suvalkijos kampelyje a. a. arkivyskupas Jurgis Matulevičius išvydo pasaulį.

Matulaičių ūkis, žiūrint iš Marijampolės pusės, stovi gale kaimo, prie pat miško. Vieta ypatinga. Jų lauką iš vienos pusės siekia miškas, iš kitos pusės — Šešupė, tekanti pro pat Matulaičių sodą ir, susidūrusi su aukštu sodo krantu pasisuka kiton pusėn, sudarydama statų kampą. Į Šešupę čiurlena apaugęs medžiais mažas upeliukas, apsupdamas dalį trobų ir sodą. Ūkis, žiūrint nuo kito upės kranto, stovi lyg ant kalnelio, kurio apačią puošia Šešupės ir upelio medžiai bei krūmai. Iš miško pusės per Matulaičių lauką eina kelias iš Marijampolės į Šunskus; be to, mažesnis kelelis — pro pat sodybą. Šis daugiau tinka pėstiems keleiviams, einantiems miškan tiesiai lieptais per Šešupę. Trobos erdvios, tvarkingai sustatytos. Iš tolo atrodo, čia gyvenama labai turtingo ūkininko.

Iš tikrųjų, arkivyskupo Jurgio tėvai — Andrius ir Uršulė Matulytė — Matulaičiai gyveno pasiturinčiai, gražiai ir pavyzdingai[1]). Jau pati žemelė nebuvo šykšti: derlinga, nuotaki. Anksti

[1]) Turėjo 64 margus žemės.

pavasarį išdžiūdavo, anksčiau galėdavo arti bei sėti. Be to, gerai įdirbdavo. Labai puikiai javai užderėdavo.

Dabar šioji vieta jau yra svetimų rankose. Jonas Matulaitis, velionio brolis, dar prisipirkęs daugiau žemės, kurį laiką pagyveno, paskui, 1905 m. rudenį, pardavė p. Juozaičiui. Tačiau beveik viskas stovi toje pat tvarkoje, kaip buvo prie Matulaičių.

Andrius Matulaitis buvo pavyzdingas katalikas, gerai gyvenęs su kaimynais, gailestingas vargšams. Uršulė Matulaitienė — išmintinga, pamaldi moteris. Ir Dievas laimino jų namus: Matulaičiai išugdė penkis sūnus ir tris dukteris. Vyriausias — Feliksas. Mokėsi; vėliau valsčiaus raštinėj raštininkavo. Mirė jaunas. Magdelena ištekėjo netoli nuo tėviškės, Klevinės kaiman, už Mačio. Trečias iš eilės — Jonas. Jam tėvai pavedė namus. Parsidavęs pirko Marijampolėj namus ir ten su žmona apsigyveno. Mirė 1919 m. Vladas išėjo į Bliūdžiškių kaimą, Marijampolės parapijoj. Marijona ištekėjo už Radzevičiaus ir gyveno Kalvarijoj. Emilija buvo ištekėjusi už pasienio prižiūrėtojo. Gyveno prie Vokietijos sienos. [Andrius mokėsi ir baigė Marijampolės gimnaziją. Vėliau studijavo Maskvoj. Baigęs ten tarnavo ilgą laiką banke. Po karo, grįžęs į Lietuvą, buvo valstybės taupomųjų kasų valdytoju. Mirė 1932 m. Kaune]. Taigi visi, išskyrus Vladą, jau mirę.

Šeimoje jauniausias — Jurgis. Lyg papuošalas jau senyvo Matulaičių amžiaus. Gimė 1871 m. balandžio 13 dieną. Pakrikštytas vienuolio marijono kun. Jurgio Čėsnos Marijampolės bažnyčioje balandžio 20 dieną. Pirmasis vardas — Jurgis, antrasis — Boleslovas.

Vienuolis, turbūt, ir nesvajojo, kad kūdikis, ant kurio pylė krikšto vandenį, bus jo pasekėjas, jo mylimos dėl rusų priespaudos baigiančios nykti vienuolijos atnaujintojas. Kun. Čėsnai buvo brangi ši vienuolija, nes jam teko dvidešimt metų būti jos vyriausiu vadovu. Jurgutis tik gimęs su jais susiduria. Vėliau jį moko tikybos tiesų, rengia išpažinčiai, šv. Komunijai. Jis klauso marijonų pamokslų bažnyčioj ir tikybos pamokų mokykloj bei gimnazijoj.

Jurgutis, kaip jauniausias, motinos labiau mylimas augo ir stiprėjo katalikiškos šeimos aplinkoje. Tėvelis džiaugėsi vaiko laime. Tačiau Dievo buvo kitaip lemta. 1874 m. lapkričio 13 d. miršta dar nesenas tėvelis, turįs 55 metus. Našlaitis Jurgutis tik pusketvirtų metų. Tačiau mažas vaikas greit aprimsta. Tik vėliau

pajunta, ko neteko. Tiesa, dar liko motina. Ji pamokys, kaip reikia gyventi, išmokys poterių, nusives į bažnyčią. Jis ten vaikiškai stebės, kaip laikomos kunigų vienuolių šventosios pamaldos. Deja, motina — nesveika. Ji daugiau gulėjo, negu vaikščiojo. Liga silpnino jos ir taip menkas jėgas. Nė šeimos ji tinkamai negalėjo prižiūrėti. Jurgutis vis dėlto prie motinos lovos jautėsi ypatingoj globoj. Ganydamas žąsis, kada kiti nuskriausdavo, atbėgdavo pasiskųsti. Motina nuramindavo, paguosdavo, „Tėve mūsų"... pamokydavo. Kitur visai motiną pavaduodavo vyresnioji jo sesuo Emilija. Ji, turėdama vos 12 metų, buvo didžiausia ir, galima sakyti, vienintelė jo globėja. Jautri sesers širdis atjautė vaiko būklę. Ji tikrai motiną pavadavo: prižiūrėdavo, nuprausdavo. Gavus kokių nors dovanų atiduodavo Jurgučiui.

Paūgėjęs pradėjo mokytis. Lankė pradžios mokyklą Marijampolėje, bet maža iš to tebuvo naudos. Juk iš namų Marijampolėn — 5 kilometrai. Mažam vaikui kasdien tiek kelio suvaikščioti — didelis vargas. Gerai, jei oras gražus, kelias geras, — o rudenį, žiemą ar pavasarį pėsčiam eiti jau nepakeliama našta. Dažnai dėl to į pamokas pasivėluodavo. Kartais ir visai neidavo. Namiškiai nelabai tepaisė.

Mokytojas buvo lietuvis Tomas Žičkauskas. Jis vaikų nerusino, bet griežtai laikėsi ministerijos nustatytos programos. Viską dėstė rusų kalba. Lietuvių kalbos ir tikybos būdavo po vieną pamoką per savaitę. Tikybos mokė kun. V. Senkus, paskutinis senųjų marijonų generolas, kuris prieš savo mirtį pavedė į kun. Jurgio globą marijonų vienuoliją. Rusų spaudžiama, ji būtų žuvusi. Iš senųjų marijonų generolas V. Senkus buvo pasilikęs vienų vienas. Taip visai netikėtai jis sau pasiruošė ištikimą sūnų.

Jurgį ištinka vėl naujas smūgis — 1881 m. gegužės 15 d., sulaukusi 58 m., miršta mylimoji motutė. Jis skaudžiai atjaučia jį ištikusią nelaimę.

Našlaitystę gali pilnai atjausti tik tas, kas jaunatvėje neteko savo tėvų. Kas giliai atjaus, kas ašarą taip mokės nušluostyti, kaip tėvas ar motina! Tačiau neištiriami Dievo keliai: Aukščiausioji Apvaizda gal norėjo Jurgį parengti tolimesnio gyvenimo darbui ir vargams.

Dešimties metų našlaitis lieka prie brolio Jono, kuriam buvo pavesti namai, o savo broliams ir seserims turėjo išmo-

kėti dalias. Kitų metų rudenį Jonas veda žmoną — Veroniką Vitkauskaitę. Jurgučiui jau reikia ir prie marčios gyventi.

Vasarą ganydavo žąsis, kartais raguočius. Tai beveik kiekvienas kaimietis vaikas turi pažinti šios rūšies vargus. Tačiau Jurgiui nekartą buvo skaudu. Kam našlaitis pasiskųs!

Atostogų metu iš Maskvos parvažiuodavo vyresnysis Jurgio brolis Andrius, universiteto studentas. Pastebėjęs Jurgio nepaprastus gabumus, kaip jis pats sako, 1882 m. vasarą pradėjo jį rengti į Marijampolės gimnazijos I klasę. „Malonu man buvo su juo dirbti ir vaikščioti: domėjosi jis kiekviena žolele, kiekvienu gamtos reiškiniu; klausinėdavo, iš kur atsiranda žaibas, kodėl čia tokie, o kitur kitokie auga augalai ir t. t.“, rašo savo atsiminimuose Andrius. Per vasarą parengė į gimnaziją.

Gimnazijon leidžia iš jo dalios Jonas. Tačiau Jurgiui daug tenka iškentėti, privargti. Vaikšto kasdien iš namų. Retkarčiais, esant blogesniam orui, pavėžindavo. Šiek tiek gyvena ir mieste. Reikia knygų, bet neturi pinigų. Kreipiasi į brolį. Bet iš čia nevisada laimėsi. Kartais, sako, dėl to net apsiverkdavęs. Labiau atjausdavo brolis Vladas. Jis net, sakosi, užmokėjo už mokslą ir butą, esant Jurgiui IV klasėje. Tada galėjo gyventi mieste. Neturėdamas už ką nusipirkti, daugiausia naudojosi savo draugų knygomis, bet, žinoma, kada tik nuo šių atlikdavo. Aišku, koks gali būti ir mokslas! Prie to prisidėjo ir kiti vargai. Pradėjo skaudėti koją. Sako, kad namie, gulėdamas netinkamoj vietoj, gavo kaulų sausgėlą. Vėliau pasirodė, jog tai yra kaulų tuberkuloza.

Pirmoje klasėje Jurgis buvo drauge su dabartiniu J. E. Telšių vyskupu J. Staugaičiu. Tik Matulaitukas buvo keliais metais jaunesnis. — „Jurgutis buvo malonus ir kuklus vaikutis, bet niekuo ypatingu nepasižymėjo. Jis, matyt, silpnai buvo paruoštas I klasei, mokinosi vos vidutiniškai ir dažnai dėl ligos apleisdavo pamokas“, taip rašo savo atsiminimuose iš I kl. laikų jo bendraklasis draugas. Tačiau Jurgis buvo gan uolus. Jis mėgo knygas. Be to, „dažnai užbėgdavo bažnyčion ir tekdavo matyti beeinantį kryžiaus kelius“, pasakoja viena Matulaičių kaimynė.

Per atostogas gyvendavo tėviškėje. Knyga buvo jo neperskiriamas draugas. Kaimynai pasakoja, kad visur, kur tik jis eidavo, nešdavosi knygą. Laisvesnę valandėlę, miške po medžiu arba kur nors kitur, skaitydavo. Drauge, žinoma, padėdavo bro-

liui dirbti. Priešingu atveju brolis į jį juk žiūrėtų kaip į dykaduonį. Buvo norima, kad Jurgutis dirbtų kaip ir kiti. Jis darbo nesibijo; padeda, kiek sveikata leidžia. Švelnesnė, geresnė — brolienė, Jono žmona. Matydama jo darbštumą, mandagumą, rimtumą, nupirkdavo vieną kitą dovanėlę.

Penktąją klasę turi pertraukti — kojos skausmai padidėjo. Pasiliko namie. Kojoj atsirado žaizda. Vaikščiodavo kūjokais pasiramsčiuodamas. Gydytojo pagalba koja šiek tiek pagydyta. Labiau pasveikęs, bet vistiek dar skaudama koja, dirbo įvairius darbus. Nueidavo miškan. Ten pasidėjęs šalia kūjokus ir atsisėdęs ant žemės, padėdavo nuleisti medžius. Vėliau pavasarį, vasarą ir rudenį ardavo jaučiais. Galėjo šį darbą atlikti, nes nereikėdavo greit vaikščioti. Ardavo medine žagre. Dažnai turėdavo noragus pasismailinti. Perpietėmis nešdavosi juos pas kaimyną, kuris turėjo kalvę. Pasiprašęs ką nors kalvėje padūmti, pasismailindavo pats, o už patarnavimą atnešdavo obuolių. Vaikščiojo gana sunkiai. Žiemą, sako, ąžuoliniais kibirais kasdien nešdavo arklių akseliui vandens. Kartą atėjo jo sesuo. Pamačiusi nustebo ir gailėdamosi sušuko: „Vaje, vaje, vaikeli, tokius viedrus tu gali pakelti ir dar tokiai daugybei arklių!“

Dar padėdavo mašina kulti javus, kirsdavo malkas, darydavo klumpes, droždavo grėbliakočius. Be to, vasarą padėdavo javus nuo laukų suvalyti.

Namie jis paprastai vilkėdavo naminiais kailiniais, avėdavo savo paties pasidarytomis klumpėmis, valgydavo drauge su visa šeimyna prie to pat stalo.

Vieną vasarą pas Matulaičius viešėjo Marijampolės notaro žmona — p. Kocelienė. Nors į Marijampolę tolimas kelias, bet ji kasdien norėdavo važiuoti ir išklausyti šv. Mišių. Samdydavo Matulaičių arklius ir vežėją. Jurgis, švelnus, tylus, mandagus vaikinas, jai patikdavo ir jį prašydavo ją pavėžėti. Jis nieko neatsakydavo, tik kai reikėdavo važiuoti pasislėpdavęs. Mat, jis neturėjo tinkamų drabužių, o šiokiadieniškai į Marijampolę važiuoti nenorėjo. Tai sužinojusi p. Kocelienė pasiūdino jam išeiginius drabužius.

Visko teko Jurgiui pergyventi, pamatyti, išgirsti. Pašiepdami jo ligą, kartais ir šlubiu pavadindavo.

Vienas senukas, paklaustas, ar neatsimenąs ko nors iš arkivyskupo Matulevičiaus jaunųjų dienų, atsakė: „Daug vargo

kentėjo; vienu žodžiu, vargingas buvo jo gyvenimas". Tą pat pasakė ir arkivyskupo brolis Vladas, drauge gyvenęs ir matęs.

Nežiūrint visa to, vargai niekados neužtemdė jo giedrios nuotaikos, širdingumo. Jurgutis „studentukas". Mokytis tais laikais — retybė. Jis gali šiek tiek pasididžiuoti savo mokslu. Tačiau, kaip visuomet, taip ir dabar jo elgesys reiškia paprastumą, veide atsispindi rimtas švelnumas. Su visais jis moka gražiai elgtis, užkalbinti. Tačiau daug kalbėti nemėgo. Šventomis dienomis nueidavo pas kaimynus. Tačiau jis nelankė kaimo vakaruškų, nerūkė, negėrė svaigalų.

Rodos 1889 metais į Matulaičius buvo atvažiavęs Jurgio pusbrolis Jonas Matulevičius, Kelcų (Lenkijoj tarp Varšuvos ir Krokuvos) valstybinės gimnazijos mokytojas. Grįždamas atgal, išsivežė ten ir Jurgį, kuris ėmė lankyti Kelcų kunigų seminariją. Pavardei prisegama lenkiška galūnė. Vadinamas jau ne Matulaičiu, bet Matulevičium. Dėl šio pakeitimo jis vėliau savo draugams pasakė: ne jis pakeitė — pats ir nekeisiąs. Pavardė sulenkinta, tačiau Jurgis dvasioj visuomet lietuvis.

Jo pusbrolis buvo lotynų kalbos mokytojas. Gyvendamas pas jį per šventes gerai pramoko lotynų kalbos ir mielai skaitė senovės klasikų raštus. Gerai pažino ir pamėgo didįjį Rymo kalbėtoją Ciceroną.

Seminarijoj klier. Jurgis — gabus, tvarkingas, pamaldus. Jis čia vienų vienas lietuvis. Lotynų kalbos mokytojui Jurgis dėl savo lietuvybės nepatinka. Jis, sako, stengėsi klier. Matulevičių pamokose prigriebti. Klier. Jurgis mokėsi dar stropiau. Kada mokytojas norėdavo jį sukirsti, pačiam mokytojui tekdavo parausti. Nežiūrint to, klier. Matulevičius palikdavo ramus, ko mandagiausiai su mokytoju elgdavosi. Ir vėliau nė kartą savo artimiausiems draugams nenusiskundė šiuo mokytoju.

Išlaikymą seminarijoj davė minėtasis pusbrolis Matulevičius. Padėjo taip pat ir dėdė — kun. F. Matulevičius. Jis buvo klebonas Piasiečnoj, netoli Varšuvos.

Kelionei pinigų duodavo šiek tiek kartais ir brolis Jonas. Pasakojama — kartą Jurgis parvažiavęs į tėviškę. Pasiprašęs brolį pinigų. Šis pažadėjo Kai reiks važiuoti, duosiąs. Grįždamas atgal, prašo antrukart. Brolis atnešė 30 rublių (rusų pinigais) vienais variokais, kuriuos buvo surinkęs už savo sodo vaisius. Imant tuos pinigus, sako, Jurgučio akyse net ašaros pasirodžiusios.

Vasarą jis trumpam laikui parvažiuodavo į tėviškę. Ilgiau pabūdavo pas Vladą Bliūdžiškių kaime, iš kur į Marijampolę tiesiai pora kilometrų. Ryte nueidavo bažnyčion. Grįžęs beveik visą dieną praleisdavo sode beskaitydamas knygas.

Klier. Jurgis nebaigia visos seminarijos Kelcuose. 1893 m. kažkas seminariją įskundė rusų valdžiai[1]). Žandarai seminarijoj padarė kratą. Klierikus kratydami net išrengė. Nieko blogo nerado. Kai kurie klierikai nešiojo Švenč. Jėzaus Širdies škaplierius. Štai ir nusikaltimas — juos nešioti rusai draudė.

Be to, rasta dar kažkokių patrijotiškų knygų. Seminarija buvo uždaryta. Klierikams reikia grįžti namo arba persikelti į kitas seminarijas. Vieni atvyko į Seinų seminariją, kiti kitur išsisklaidė. Jurgį Matulevičių Seminarijos vadovybė drauge su kitais klierikais mokslui baigti pasiuntė į Varšuvos seminariją.

Klier. Jurgio čia kilni dvasia, išmintis jau iš karto susilaukia pagarbos. Draugai jį pažinę nusilenkia. Vysk. Przeździeckis (lenkas) pastebi: „1893 m. į Varšuvos dvasinę seminariją įstojo du auklėtiniai, atvykę iš Kelcų seminarijos. Vienas jų buvo Jurgis Matulevičius. Nuo pirmos su juo susipažinimo valandos mes pasijutome pagauti didelės jo inteligencijos, nepaprastų gabumų ir dvasios kilnumo. Tuojau jis laimėjo mūsų tarpe pirmąją vietą. Tylus, nepaprastai darbštus, draugiškas, degąs Dievo meilės ugnimi, patraukė jis mūsų širdis. Mes žinojome, jog jis yra lietuvis. Mes gerbėme jo jausmus, — jis gerbė mūsų. Stebėjaus kaskart didėjančia Jurgio dvasine ir inteligentine pažanga seminarijoj, o vėliau Petrapilio Akademijoj. Kiekvieną valandą tose srityse jis tvirtėjo dar labiau. Kaip seminarijoj, taip vėliau Akademijoj jis pasižymėjo pagarba ir meile".

Patys darbai parodo, jog klier. Matulevičius išsiskiria iš kitų. Jis savo draugus net pralenkia. Kartą Varšuvos seminarija surengė iškilmingas diskusijas (mokslišką ginčą). Sukvietė daug aukštų svečių. Garbingiausias ir pats svarbiausias darbas šiose diskusijose teko klier. Matulevičiui. Viskas pavyko labai gerai. Apie tai kalbėjo net kitos seminarijos.

Klier. Matulevičiaus darbštumą ir gabumus įvertina ir seminarijos vadovybė: 1895 m. ji liudija Kelcų Vyskupui, kad Matulevičius yra vertas toliau leisti mokytis Akademijoj pačios vyskupijos lėšomis. Taip ir įvyksta. Seminarijos vadovybė į Aka-

---

[1]) Kelcai tada priklausė Rusijai.

demiją išrenka 3 gabiausius kandidatus. Jų tarpe ir Matulevičių. Tų pat metų rugsėjo 1 d. jie jau buvo Petrapilyje. I kurse buvo viso 26 studentai. Matulevičius savo gabumais pralenkia visus kitus savo kurso draugus. Jis per 4 metus Akademijoj, sako, negaudavęs kitokio pažymio, kaip tik aukščiausią. Ir baigdamas Akademiją parašė disertaciją *De iure belli et de pace aeterna* (karo teisė ir amžinoji taika). Jai pripažinta aukščiausias pažymys. Teologijos magistro laipsnis suteikiamas „cum eximia laude" ir dar su priedu „cum nota primus" — pirmas su aukščiausiu pagyrimu. „Draugai to jam nepavydėdavo ir nuo jo neslėpdavo. Tą aukštą draugų ir profesorių nuomonę apie save Matulevičius žinojo, bet visą laiką jis išbuvo paprastas, ramus, kuklus, be melagingo nuolankumo; ir išdidumo jame nebuvo nė šešėlio" — rašo klier. Jurgio studentavimo draugas prof. kun. Pr. Būčys.

Klier. Matulevičius buvo visai paprastas. Tačiau jaunuoliui tai—didelė dorybė. Jis iš visų pusių giriamas, aukštinamas, tačiau nesidangsto išdidumo skraiste ir neniekina savo draugų. Priešingai — jiems mielai padeda; draugai taip pat jį gerbia. Kartais draugai per daug išnaudodavo jo gabumus ir širdies gerumą. Jie prašydavo išrišti painiausius klausimus, gaišindami jam brangų laiką. Matulevičius maloniai ir kantriai aiškindavo. Prof. kun. Būčys savo atsiminimuose rašo, kaip ir jam teko patirti klier. Jurgio kantrybę. Vienais metais juodu susitarė drauge ruoštis istorijos egzaminams. Klier. Jurgis greičiau išmokdavo. Tačiau jis mielai palaukdavo, kol draugas išmokdavo tam tikrą straipsnį ir vėl abudu tęsdavo toliau.

Baigus trečiąjį teologijos kursą paskiriamas visų studentų senjoru. Draugai mielai sutiko. Bet vėliau pats atsisakė. Klieriku būdamas buvo visiškas abstinentas.

Klier. Jurgis šalia mokslo ir šiaip kitų reikalų uoliai rūpinosi ypač sielos gyvenimo reikalais. Jis norėjo būti uolus, Kristaus meile degąs, kunigas. Grynas mokslas be dorybių atramos yra pavojingas. Tiesa, Jurgis šį savo sielos puošimo darbą dirbo tyliai. Tačiau jis norėjo dar šioje srityje ir viešo organizuoto veikimo. Proga tam buvo gera. Akademijoj gyveno dviem kursais vyresnis draugas, a. a. kun. Juozas Skruodis. Tai buvo labai skaisčios sielos jaunuolis. Jis troško krikščioniškosios tobūlybės ir norėjo taip pat, kad to siektų ir jo draugai. 1897 m. jis sutelkia aplink save uoliausių draugų būrelį. Šio būrelio vi-

dury yra ir klier. Matulevičius. Būrelis neturi nei vardo, nei įstatų. Tačiau, kaip sako vysk. Būčys, buvo labai sveikos asketikos mylėtojų ir vykintojų kuopelė [1]).

Klier. Matulevičius paliko gerą atminimą savo jaunųjų dienų ir Marijampolės parapijoj. Vienas atostogas, jau dijakonu būdamas, parvažiuoja į Marijampolę. Marijonų paprašytas pasako pamokslą. Aiškino išdidumo pasireiškimą įvairiuose luomuose. Jaunasis pamokslininkas kalbėjo labai aiškiai, suprantamai. Pavyzdžių ėmė stačiai iš kasdieninio gyvenimo, pav. piemenukas didžiuojasi ir keliasi puikybėn, kad moka geriau už kitus botagu pliaukštelėti; šeimininkai didžiuojasi, kad gali daugiau svaigalų išgerti ir t.t. Vienas klausytojas taip gerai įsiklausė šį pamokslą, jog po trisdešimt keturių metų puikiai šio pamokslo turinį savo draugui papasakojo. Pats girdėjo, kaip vyrai, išėję iš bažnyčios ir pypkes bekrapštydami kalbėjo apie pamokslą ir pagyrimų nesigailėjo. Ilgai žmonės gėrėjosi tuo pamokslu ir vieni kitiems apie tai pasakojo. Kas taip juos sužavėjo? Dijakonas Jurgis, kaip paprastai, nevartojo nepaprastų žodžių bei posakių. Jo kalba buvo paprasta, švelni, įtikinanti, persunkta nuoširdžia Dievo ir artimo meile. Ji, kaip grynas tiesos žodis, skverbėsi į žmonių širdis ir nešė ten gausių vaisių.

Metai po metų greit bėgo. Ir štai, — kas galėjo tikėtis, — našlaitukas Jurgis, ko troško, pasiekė. Jis rimtai tam rengėsi ir iš tikrųjų buvo pasirengęs. Ketvirtaisiais Akademijoj studijų metais 1898 m. gruodžio 19 d. Petrapilyje įšventinamas kunigu. Belieka tik žengti prie altoriaus. Pirmąsias šv. Mišias atlaikė Petrapily.

---

[1]) „Tiesos Kelias", nr. 2, 1927, 99—100: Pr. Būčys, Arkivyskupas Matulevičius Bažnyčios darbininkas.

VYSK. DR. P. BŪČYS

BAŽNYČIOS IR TAUTOS DARBININKAS

KAIP SUSIKROVĖ Į SIELĄ JĖGOS, KURIOMIS DIRBO?

Jaunatvėje į žmogaus sielą susikrauna tos jėgos, kurios paskui veikia, kol esi gyvas. Jei jos geros, ir gyvenimas esti geras, jei blogos — blogas ir gyvenimas. Paveldėjimas taip pat nemažai reiškia.

Jurgis Matulevičius buvo Lietuvos ūkininkų sūnus. Tais laikais, kada jis gimė, mūsų kaimuose šeimynos buvo visos sveikos sielos ir sveiko kūno, taigi Jurgiui iš tėvų teko sveika prigimtis. Ligi 12 metų ta prigimtis augo pasiturinčioje ir sveikoje kaimiečių šeimoje. Katalikų tikyba buvo sudariusi tos šeimos dvasinę ir protinę atmosferą.

Gimnazijoje Jurgis netingėjo mokytis. Keturias klases išėjo neužkliūdamas, bet, tėvams mirus, neteko lėšų ir turėjo dirbti ūkio darbus, persunkius savo amžiui ir savo sveikatai. Benakvojant netinkamoje vietoje per ištisą žiemą, į kaulus įsimetė skaudi sausgėla. Vėliau pasirodė, kad tai kaulų tuberkuloza (džiova). Ji daug laiko ir sveikatos atėmė, bet jauną žmogų pripratino kentėti ir nesiskųsti.

Su tuo įpročiu jis pateko į seminariją. Tenai vienam mokytojui nepatiko jo kilmė. Tas mokytojas dėstė lotynų kalbą ir iš Jurgio daugiau reikalaudavo, negu iš kitų. Jaunas klierikas tą skriaudą jautė, bet nesiskundė, tik nuolat didino savo darbštumą, kad ir neteisingus reikalavimus atliktų. Antrame kurse bebūdamas, Matulevičius kartais jau sugaudavo savo mokytoją bedarant lotynų kalbos klaidas.

Nors Matulevičius Kelcų seminarijoje buvo tik vienas lie-

tuvis, tačiau savo lietuvybę išlaikė. Gal ir lotynų kalbos dėstytojas prie to savo neteisingumu prisidėjo. Klierikui tie persekiojimai buvo naudingi. Vienu dalyku pralenkęs draugus, jis norėjo pralenkti ir kitais. Laimingoje savo prigimtyje jis turėjo daug gabumų tam tikslui, ir jį pasiekė.

Ne savo noru patekęs į Varšuvos seminariją susidūrė su lenkų tautos protinio gyvenimo viršūnėmis. Tai buvo 1893 m. Lenkai tada aiškiai matė, kad jų fizinės jėgos daug silpnesnės negu rusų, bet jie jautėsi turį daugiau kultūrinių turtų. Kadangi kova tarp dviejų slavų tautų ėjo labai smarki, o lenkai teturėjo vilties laimėti vien kultūrines savo brangybes daugindami ir gerindami, tai ir Jurgis Matulevičius turėjo progos gan aiškiai patirti kultūrinių vertybių brangumą. Jis buvo tiek protingas, jog patyrė tai labiau už savo draugus, gal net labiau už tuos, kurie statėsi jo mokytojais.

Į Katalikų Akademiją Petrapily Matulevičius pateko gražiausiu jos žydėjimo laiku. F. A. Symon'o sistema jau buvo pasiekusi savo viršūnę ir davė vaisius. Darbo studentams būdavo tiek daug, kad šiandien atrodo beveik neįtikėtina, kai pasakojama apie anuos laikus, o pasakojama neperdedant. Disciplinos griežtumas buvo didesnis, negu kariuomenėje. Darbingumą Matulevičius buvo atsinešęs iš tėviškės ir iš visų įstaigų, kurias buvo jau perėjęs. Čia jis išmoko suprasti ir įvertinti discipliną.

Siekdama tobūlybės F. A. Symon'o sistema akademijos studentams buvo įvedusi aštuonių dienų rekolekcijas tokias griežtas, kaip viskas buvo griežta anais laikais. Rekolekcijos tiek buvo naudingos, kad jauniems, gabiems, seminariją baigusiems teologams duodavo progos suprasti ir pajusti krikščioniškosios tobūlybės naudą ir grožį. Tuo laiku dviem kursais aukščiau už Matulevičių buvo studentas Juozas Skruodis — taip pat lietuvis. Šis gyvente gyveno Kristaus tobūlybės idealais ir buvo sutelkęs studentų asketininkų būrelį, į kurį buvo įsirašę visi Akademijos studentai idealistai ir Matulevičius taip pat. Asketinio būrelio praktikos ir pasikalbėjimai, man rodos, Matulevičiaus charakterį vainikavo. Neabejotina, kad jie išaiškino tą asketiško elemento jaunatvę, kurią matome Arkivysk. Jurgio gyvenime.

Akademiją Matulevičius baigė būdamas 28 metų, t. y. pilname vyro amžiaus subrendime. Turėdamas magistro laipsnį,

kun. Jurgis dar jautė savyje mokslo trūkumą ir važiavo į užsienį tos spragos užpildyti. Akademijoje viešpatavo jėzuitų vedamoji teologijos kryptis. Matulevičius išvažiavo į Šveicarijos Friburgą pas domininkonus, kurie teologijoje veda kitą kryptį. Šveicarijoje jis gerai išmoksta kalbas, kurias seminarijoje ir akademijoje buvo tik pramokęs, būtent: vokiečių ir prancūzų. Tai buvo gana svarbu. Kalbos jam, kaip ir kiekvienam, atkėlė ligi galo vartus į pasaulio žiniją.

Marijampolė, Kelcai, Varšuva, Petrapilio Kat. Akademija beveik ligi paties XIX šimtmečio galo buvo lenkų įtakoje. Friburge susiduria vokiečių ir prancūzų kultūros. Mieste stipresnė prancūzų įtaka, universitete vyrauja vokiečių dvasia. Taigi begyvendamas Friburge, ypač beeidamas tenai Žemajame Mieste (Basse Ville) šv. Jono parapijos vikaro pareigas ir bestudijuodamas universitete Matulevičius iškilo aukščiau: susidūrė su prancūzų ir vokiečių dvasiniu gyvenimu bei jų kultūra.

1899 ligi 1902 m. Friburge buvo gana stambių reiškinių, kilusių iš to, kad tenai susitiko dvi ne tos páčios kultūros. Studentai tuos reiškinius aptardavo Canisianum'o bendrabutyje, pasivaikščiodami miesto apylinkėse, susirinkdami studentų draugijose ir universiteto koridoriuose. Jauni būdami jie imdavo įvykius giliai į širdį ir įsigilindavo į juos protu. Beveik visi dalyviai tų pašnekesių, įvertinančių įvairius kultūrinius reiškinius, buvo darbštūs ir gabūs. Jie beveik visi ne tik yra parašę disertacijas daktaro laipsniui gauti, bet, be to, dar žymiai daugiau pasidarbavę lietuvių spaudoje — perijodinėje arba neperijodinėje. Šitie kultūrų įvertinimo pasikalbėjimai būdavo be plano ir be užsibrėžto tikslo, tačiau kaip tik dėl to, man rodos, buvo naudingesni, nes naturalesni.

Taigi Friburge Matulevičiaus protas iškilo aukščiau už visas kaimynų įtakas ir pasiekė pirmininkaujančių pasauliui tautų protinę aukštumą. Toje aukštumoje Matulevičius išbuvo ligi pat mirties.

Trumpai sakant, Matulevičius iš tėvų gavo sveiką kūną su dideliais gabumais ir sveikus dorovės pamatus. Gimnazija jį patraukė į mokslą. Kentėjimai užgrūdino būdą ir sustiprino darbštumą. Seminarija nustatė katalikiškąją pasaulėžiūrą ir išmokė branginti kultūrines vertybes, Akademija išugdė tobūlybės troškimą savo asmens ir visuomenės gyvenimui, Friburgas iškėlė į pasaulinės kultūros geruosius plotus.

Arkivysk. Jurgio Matulevičiaus tėviškė,
Lūginės-Orinų k., Marijampolės par.,
dabar p. Juozaičių nuosavybė.

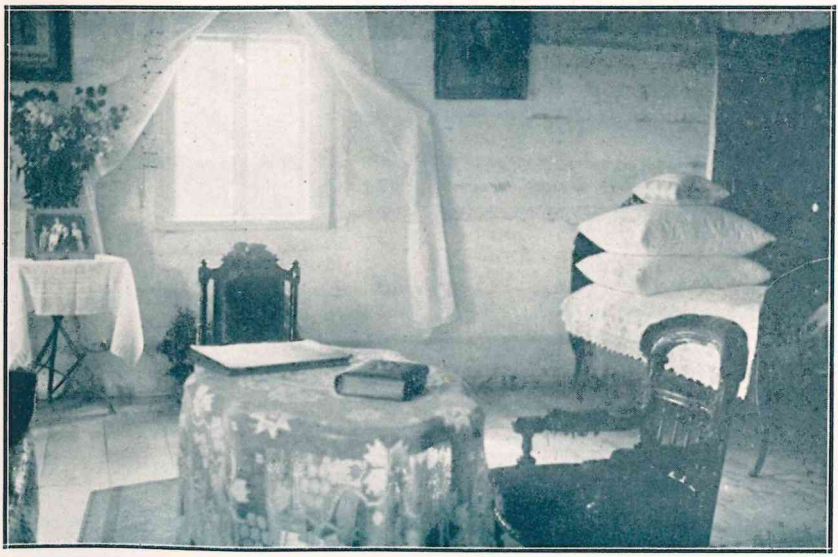

Vienas gimtojo namo kambarių.

Taip subrendo asmenybė visiškai pasiruošusi dirbti kultūros darbą taip, kaip tas darbas dirbamas geriausiose Europos kultūros srityse — be vienapusiškumo.

1. Matulevičius kunigas

Dvidešimt J. Matulevičiaus kunigavimo metų nuo 1898 gruodžio mėn. ligi 1918 metų dalinasi į šituos skyrius pagal įvairias pareigas, kurias ėjo: a) parapijos darbas, b) mokyklos darbas, c) profesūra, d) rekolekcijų vedimas. Prie šitų kelių skyrių reikėtų pridėti po keletą žodžių apie J. Matulevičių kaip kalbėtoją ir nuodėmklausį.

a) Parapijos darbas

Kun. J. Matulevičius dviem atvejais buvo vikaras mažose kaimų parapijose Kelcų vyskupijoje ir vieną kartą Šveicarijoje. Pirmasis vikaravimas buvo trumpas, vos pora mėnesių, 1899 m. Sąlygos buvo neapsakomai blogos: valgis menkas, o butas nepakenčiamas, nes ir vėjas įpūsdavo ir lietus įlydavo. Žemoje, drėgnoje trobelėje senoji tuberkulų liga sustiprėjo, bet ligonis manė, kad tai reumatizmas. Pasiskolinęs pinigų J. Matulevičius išvažiavo gydytis į Kreuznach, Vokietiją. Tenai jam nė kiek nebuvo geriau, ir jis išvažiavo į Friburgą, Šveicariją. Nuostabu, kad Kreuznach'o gydytojai neanalizavo kraujo ir nepažino ligos.

Friburge J. Matulevičius pradžioje gyveno Canisianum'e. Veikiai pramokęs prancūzų kalbos ir nepritekdamas pinigų apsiėmė būti vikaru prie šv. Jono bažnyčios Žemajame Friburgo mieste Basse Ville. Vikaravimo sąlygos buvo šios: klebonas davė valgį ir kambarį. Kambariukas buvo vienas su vienu langu. Namas stovėjo taip arti Sarinos (upės), jog vienos sienos apačia buvo vandenyje. Suprantama, kad kambariukas buvo šaltas ir drėgnas. Vikaras laikydavo pamaldas paskirtu laiku, po ankstybųjų mišių prancūziškai sakydavo pamokslus, vaikščiodavo pas ligonius, krikštydavo ir už valgį bei butą primokėdavo klebonui po 50 frankų per mėnesį. Kiti studentai konvikte mokėdavo po 80 frankų mėnesiui.

Taip bevikaraujant skausmai rankoje ir kojoje pasidarė nepakenčiami. Kun. J. Matulevičius nuėjo pas gydytoją, kurio pavardės gerai neatsimenu, tur būt, Meyer. Tas paėmė kraujo

5016
Kauno Tarpdiecezinės Kunigų Seminarijos BIBLIOTEKA

iš sugeltųjų gumbų ir rado tuberkulų. Tik operacija tegalėjo padėti ligoniui. Ją darė chirurgas dr. Clément. Operacija buvo ilga ir sunki. Po jos ligonis gulėjo keletą savaičių daktaro klinikoje ir užmokėjo 150 frankų. Jis buvo labai dėkingas daktarui.

Mokslas dėl to susitrukdė ir tik 1902 metais Matulevičius įteikė Teologijos Fakultetui disertaciją „Doctrina russorum de iustitia originali". Ta Herderio išspausdintoji knyga yra žymi tuo, kad labai sustiprino katalikų teologų susidomėjimą pravoslavų teologais ir jų pažiūromis.

Gavęs daktaro laipsnį, Matulevičius sugrįžo į savo dijeceziją ir buvo vėl paskirtas vikaru į kaimą. Bet ir šiuo atveju neilgai tevikaravo. Vyskupas jį pašaukė į seminariją kanonų teisei dėstyti. Kelcuose tada nežiūrėta kokioje teologijos šakoje žmogus yra išsispecializavęs.

Parapijos darbus J. Matulevičius dirbdavo ir atsitiktinai. Būdamas dijakonas, 1898 m. vasarą jis jau pasižymėjo savo pamokslais. Paskui beprofesoriaudamas parvažiuodavo vasaros metu į Marijampolę ir dirbdavo visokį parapijos darbą uoliai ir gerai. 1910 metų vasarą Pohulankoje ant Dauguvos kranto, netoli Daugpilio, organizavo koplytėlę ir pamaldas to kurorto svečiams. Varšuvoje ir Petrapilyje gyvendamas, parapijos kunigų kviečiamas, paklausydavo jų. Iš to parapijos darbo išėjo ir visuomeniškasis J. Matulevičiaus veikimas tarp rankpelnių.

b) J. Matulevičius kapelionas

Padirbėjęs kokį laiką Kelcų seminarijoje J. Matulevičius vėl apsirgo savo tuberkulais, pateko į Varšuvos ligoninę, iš ligoninės buvo paimtas į grafaitės Cecilijos Plateriūtės įstaigą, kur ir išgijo.

Plateriūtė buvo nepaprastos išminties moteris. 1906 m. valstybinėse mergaičių gimnazijose pastebėta užsikrėtimas socializmu ir dėl to daug mokinių buvo pašalinta. Jos visos ėmė plaukti į privatinius pensijonatus ir jas užkrėtė revoliucijos dvasia. Tą pastebėjo ir Plateriūtė savo įstaigoje. Pensijonato direktorė bandė daryti priešingos įtakos, bet pasijuto negalinti. Šauktasi kapelionų pagalbos, bet ir iš to nepastebėta naudos. Tada dr. Savicki's Plateriūtei paminėjo gabų kunigą, rengiamą mirčiai priemiesčio ligoninėje. Plateriūtė jį iš ten išėmė, aprūpino vaistais, apmokėjo gydytojus ir išgelbėjo nuo mirties. Tas kunigas buvo J. Matulevičius.

Pasveikęs J. Matulevičius pradėjo eiti kapeliono pareigas dar negalėdamas pavaikščioti. Du žmonės, jį laikydami už rankų po pažastimis, atvesdavo į klasę. Pamokų klausyti ateidavo ne vien mokinės, bet ir mokytojos. Klasė buvo maža, ir mergaitėms dažnai pasitaikydavo apalpti. Šiandien nemaža yra rimtų ir gerbtinų moterų, kurios anuomet buvo jaunutės mergaitės ir klausė kun. J. Matulevičiaus pamokų Plateriūtės pensijonate Varšuvoje, prie gatvės Piękna (dabar Pijaus XI) nr. 24. Moterų Kultūros draugijoje jų yra keletas.

J. Matulevičiui bekapelionaujant Plateriūtės įstaiga ėmė klestėti; įsisteigė mergaičių mokytojų seminariją čia pat šalia; ilgainiui išdygo aukštieji moterų kursai.

Plateriūtės įstaiga buvo ne vieno žmogaus nuosavybė, o korporacijos. J. Matulevičius tą korporaciją perorganizavo. Daug pasinaudojo tuo lenkės, bet nemaža ir lietuvaitės.

c) J. Matulevičius profesorius

Penkerius metus J. Matulevičius buvo aukštosios mokyklos profesorium. Jam pirmam teko dėstyti sociologiją Petrapilio Katalikų Akademijoje. Su sociologija J. Matulevičius buvo susipažinęs studijuodamas Weiss'o apologetiką. Bažnytinės teisės priverstas studijavimas Kelcuose labai žymiai pagilino juridinį J. Matulevičiaus išsilavinimą, o tas palengvino suprasti visuomenės klausimus.

Iš Varšuvos į Petrapilį J. Matulevičius atsivežė labai gražią specialią visuomenės mokslų biblioteką ir dar ją padidino Petrapilyje, prapirkdamas naujoms knygoms beveik visą algą.

Įžanginė iškilmingoji J. Matulevičiaus paskaita buvo apie nuosavybę ir katalikų dogmatiką. Ta paskaita labai patiko profesoriams, dar labiau studentams. Kitos J. Matulevičiaus paskaitos interesuodavo studentus savo turiniu, keliamųjų problemų aktualumu ir iškalbos malonumu. Aš tų paskaitų nėsu girdėjęs nė vienos, bet, gyvendamas Akademijoje, pastebėjau, kad studentai ne visada eidavo į kitų profesorių paskaitas, o niekad nepraleisdavo J. Matulevičiaus paskaitų.

Sociologijos moksle ir specialistui lengva nutolti nuo katalikybės principų. J. Matulevičius buvo laimingas tiek, jog imdamas tyrinėti socialinius klausimus jis puikiai buvo išsispecializavęs dogmatikoje. Taigi jo pažiūros į visuomenės dalykus visuomet buvo kogeriausiai suderintos su katalikybe. Kartais žmonės,

tartum benorėdami laikytis katalikybės, atmeta kiekvieną naujesnę pažiūrą, iškilusią sociologijos srityje. Dogmatikos specialistas J. Matulevičius neturėjo to baimingumo, nes jis žinojo, kas yra amžinoji tiesa teologijoje, ir kas vien tik laikinoji pažiūra. Taigi J. Matulevičiaus sociologijoje yra retas ir brangus suderinimas katalikų dogmatinės ortodoksijos su sveikąja pažanga. Tik čia turiu pastebėti, jog kai kurie J. Matulevičiaus sekėjai šitoje srityje yra padarę stambių klaidų dėl to, kad daug mažiau už jį mokėjo dogmatiką ir sociologiją.

Dogmatikos profesoriui Cieplak'ui tapus vyskupu, kun. Al. Wojcickiui gavus sociologijos daktaro laipsnį Louvain'e, J. Matulevičius liovėsi dėstęs sociologiją, ją užleisdamas Wojcickiui, pats perėjo į dogmatikos katedrą. Tai buvo 1908 metų vasarą. Sociologijai dėstyti Matulevičius buvo prisirengęs užtektinai, dogmatikai dėstyti jis buvo prisirengęs gerai.

Jam baigus Akademiją su pažymiu „primus" 1899 m., tos įstaigos rektorius vyskupas Niedzialkowski's pasakė, kad rūpinęsis išgauti valdžios stipendiją J. Matulevičiaus studijoms užsienyje, bet nepasisekę. Tačiau vyskupas rektorius pridūrė, kad J. Matulevičius pasirūpintų pats kur nors gauti lėšų užsienio studijoms, nes profesoriaus vieta Akademijoje jam yra tikra. Niedzialkovski's minėjo fundamentalinės teologijos katedrą, kurią pats turėjo. Tam tikslui J. Matulevičius iš Kreuznach'o atvažiavo Friburgan į Šveicariją. Čionai negalima buvo specializuotis neišklausius viso Šv. Tomo Akviniečio „Summos" kurso. J. Matulevičius jį išklausė ištisai. Profesorius Del Prado dėstė „Primam" ir „Tertiam partem", prof. J. B. Berthier dėstė „Secundam partem". Taigi J. Matulevičius mielu noru perėjo prie dogmatikos, kaip tik pasidarė galima perleisti sociologiją jaunesniam asmeniui.

Tiek sociologijos tiek ir dogmatikos jo kursų aš neklausiau, nes jau buvau tos pačios įstaigos profesorium. Pats J. Matulevičius darbščiai rengdavosi paskaitoms, bet ne visiškai būdavo patenkintas jomis. Retkarčiais pareikšdavo tą ir man.

Profesoriaudamas jis rašydavo savo kursą, bet išspausdino tik vieną įžanginę paskaitą. Spausdinimą nemažai sutrukdė tekusios jam inspektoriaus pareigos, nes jos sugaišindavo daug laiko vien administratyviniams ir ūkio reikalams. Inspektorium jis tapo pralenkdamas daugelį profesorių pirma jo atvykusių į Akademiją dėstyti įvairių dalykų. To pralenkimo priežastis buvo

rektoriaus ir aukštesniosios dvasinės valdžios įsitikinimas, kad J. Matulevičius yra pranokęs išmintim, taktu ir profesoriškais gabumais tuos, kurie pirma jo įėjo į profesūrą. Taigi 1911 m. J. Matulevičiui kategoriškai pareiškus, kad atsižada profesūros ir inspektūros, visi labai nustebo, nes nežinojo, kad jis tą daro paaukodamas profesoriškąją karjerą Vienuolijos reikalams. Tai buvo nemažas pasiaukojimas, nes iš Akademijos inspektorių žmonės paprastai eidavo į vyskupus.

d) J. Matulevičius rekolekcijų vedėjas

Praktikos pradas J. Matulevičiaus gyvenime buvo stipresnis už teorijos pradą. Gal dėl to jis neilgai nei profesoriavo, bet ir profesoriaudamas jis laisvu noru imdavosi tų darbų, kurie tiesioginiu būdu pakelia dvasią.

1909 m. jis vedė rekolekcijas man vienam rugsėjo mėnesyje ir pats drauge laikydamas jas. 1910 m. jau buvo mūs būrelis Pohulankoje ir visi atlikome J. Matulevičiaus vedamas rekolekcijas. 1911 m. Žemaičių Vyskupas a. a. Kasparas Cirtautas pakvietė J. Matulevičių vesti rekolekcijas tos vyskupijos kunigams. Tautiškasis kunigų susipratimas jau buvo didelis. Jie norėjo, kad rekolekcijos būtų lietuviškai vedamos. Dalis kunigų ir pats vyskupas Cirtautas buvo įsitikinęs, kad kalbos reforma dar per ankstyba ir nėsą pozityvaus reikalo kalbėti lietuviškai, nes visi kunigai supranta lenkiškai. Dalykas priėjo ligi J. Matulevičiaus. Tas nieko nelaukdamas rekolekcijas pradėjo lietuviškai. Tai buvo pirmos lietuviškos kunigų rekolekcijos Žemaičių Vyskupijoje. Jos taip gerai pasisekė, kad ir kunigai buvo patenkinti ir pagaliau pats vyskupas. Nuo to laiko visos Žemaičių vyskupijos rekolekcijos kasmet esti visur tik lietuviškai.

Šveicarijoje būdamas J. Matulevičius vesdavo aštuonių dienų rekolekcijas bent vienerias kas metai. Jos būdavo vienuoliams. 1914 m. Seinų vyskupas J. E. Antanas Karosas surengė savo vyskupijos kunigams rekolekcijas Marijampolėje. Jas vedė taip pat J. Matulevičius. Ir tos rekolekcijos taip pat buvo pirmos Seinų dijecezinės rekolekcijos lietuvių kalba. Pirmiau jos būdavo Seinuose ir lenkiškos.

Rekolekcijų sistemą J. Matulevičius sudarydavo šv. Ignoto Lojolos pavyzdžiu, žymiai prisilaikydamas Roothan'o paaiškinimų. Ta sistema yra klasinė. Jos laikosi beveik visi žymesnieji

rekolekcijų autoriai. Kunigai tą sistemą jau gerai žino. Ji skiriasi nuo mūs krašte mažai žinomos domininkonų sistemos.

Ypač gerai paruošęs J. Matulevičius turėjo konferenciją apie šv. Paulių apaštalą — visų darbščiųjų katalikų pavyzdį. Tą konferenciją jis sakydavo antroje savo rekolekcijų dalyje, jei jos būdavo aštuonių dienų.

Man neteko patirti, kaip vyskupas J. Matulevičius organizuodavo kunigų rekolekcijas Vilniaus vyskupijoje ir ką jisai padarė, kad misijų įprotis atgimtų mūsų šalyje. Aš tiktai žinau, kad Marijonų Atnaujintojas iš visų savo kongregacijos kunigų, kuriems senatvė netrukdo laikyti misijas, reikalaudavo, kad jie turėtų išsidirbę kiekvienas savo rekolekcijų ir misijų ciklus.

Paskutiniame savo gyvenimo mėnesyje, dirbdamas neapsakomai daug, arkivyskupas J. Matulevičius Kaune dalyvavo dar savo kongregacijos kunigų vedamose rekolekcijose ir sakė jose vakarines konferencijas. Tos rekolekcijos baigėsi 1927 m. sausio 5 d.

e) J. Matulevičius pamokslininkas ir nuodėmklausis

Slavikų parapijos (Šakių apskr.) žmonės dar ir šiandien atsimena dijakono J. Matulevičiaus pamokslą apie tikrą ir netikrą maldingumą. Tą pamokslą jis pasakė tenai 1898 metų vasarą. Marijampolėje tokių pamokslų jis yra pasakęs daugiau, ir žmonės šnekėdavo, kad dėl tų pamokslų verta iš toli eiti į bažnyčią. Kun. J. Matulevičius Marijampolėje sakydavo pamokslus ne tik studentaudamas, bet ir profesoriaudamas, nes ten praleisdavo savo atostogas, parvažiavęs iš Petrapilio. Trečiu atveju Marijampolė girdėjo daug jo pamokslų 1918 m., kai sugrįžęs po karo prieš tapdamas vyskupu joje apsigyveno.

Marijampolės inteligentai eidavo tų pamokslų klausyti dėl jų turiningumo. Didelis buvo mokslo ir erudicijos išteklius, iš kurio J. Matulevičius semdavo savo pamokslų turinį. Sakydamas neužmiršdavo, kad jo klausytojų visuma yra kaimiečiai ir dėl to būdavo populiarus. Skirtumas tarp banalumo ir populiarumo yra tas, kad pastarojo tipo svarbų ir gausų turinį kalbėtojas moka paduoti žmonėms nėjusiems aukštų mokslų. O banalumas darosi liaudžiai lygus turinio skystumui — menkumui. Banalų pamokslą klausytojai supranta, bet jis jų širdyse nelie-

ka. J. Matulevičiaus pamoksluose būdavo ryškių sakinių. Jų ne vienas tebėra tarp marijampoliečių.

Kun. J. Matulevičiaus pamokslai būdavo klausytojams lengvi. Tą būdvardį jie sakydavo dėl to, kad po J. Matulevičiaus pamokslo jie nesijausdavo pailsę. Aš manau, jog tai būdavo dėl to, kad J. Matulevičius vartodavo daug sinonimų. Kol pamokslininkas juos tardavo, klausytojų protai pasilsėdavo. Jis sinonimus rinkdavo atsidėjęs, kartais tam tyčia skaitydamas kalbininkų veikalus, kaip antai: Jablonskio „Mūsų įnamiai", Ralio „Robinzonas Kruzė", kartais imdamas juos tiesiog iš žodynų. Maža turime žmonių, kurie taip uoliai sekė mūsų kalbą, kaip arkivysk. J. Matulevičius. Jis tą darė ligi pačių paskutinių gyvenimo dienų. Lietuvių kalbą jis mylėjo taip, jog ir konkordato projektą sustatė lietuvių bei italų kalbomis, kad lietuvių kalba patektų į „Acta Apostolicae Sedis", kada įvyks sutartis tarp Šv. Tėvo ir Lietuvos. J. Matulevičius turėjo stiprų balsą ir mėgdavo kalbėti didelėms minioms. Jis ir pats prisipažindavo, kad kabinetinės kalbos jam nesiseka. Petrapilyje jis yra pasakęs gana daug puikių pamokslų prokatedroje ir Šv. Kotrinos bažnyčioje. Tame mieste būdavo per 50 parinktų kunigų. Jų tarpe buvo garsių pamokslininkų, kaip kun. Čečot'as ir kiti. Vis dėlto J. Matulevičius buvo geresnis pamokslininkas už juos visus. Tiktai prancūzui domininkonui Tėvui Lagrange reikia pripažinti pirmybę prieš J. Matulevičių.

J. Matulevičiaus balsas neturėjo nei šiurkštumo nei ypatingo malonumo — buvo vidutinis, visai gražus.

Pamokslai būdavo ilgoki, maždaug 40 minučių, kartais valandą, retkarčiais ilgiau, bet, norėdamas, J. Matulevičius pasakydavo ir trumpų pamokslų. Tą darydavo tada, kada žinodavo, jog laiko trūksta. Taip buvo keletą kartų 1926 m. Amerikoje, kada rengdamasis į gelžkelio stotį arba į laivą dar norėdavo pasakyti žmonėms prakalbėlę, pavyzdžiui, New-Yorke 1926 m. rugsėjo 1 d.

Tais 1926 metais arkivysk. J. Matulevičius beveik kiekvienoje aplankytoje kolonijoje pasakė po du pamokslus, daugelyje po tris, kai kuriose keturis ar daugiau. Taigi liepos ir rugpiūčio mėnesiais iš viso yra pasakęs netoli 200 pamokslų ir prakalbų. Tas parodo, kaip didelis buvo jo pajėgumas ir gabumas kalbėti. Drauge gali kilti ir klausimas, ar tas per didelis jėgų

įtempimas nesumažino organizmo atsparumo tai apendicito ligai, kuri taip netikėtai nuvedė Arkivyskupą į kapus.

J. Matulevičiaus pamoksluose jausmingumo būdavo tada, kada jis kalbėdavo didžioms minioms. Vėliau jausmingumo būdavo paprastai mažiau ir vyskupo pamoksluose vyraudavo proto bei valios elementai.

Didelėje jo pamokslų daugybėje, kuriuos man teko girdėti, skambėdavo styga kviečianti klausytojus į šventumą. Aš manydavau, kad to per daug, nes mums pirma reikia pasiekti daug žemesnius dorovingumo laipsnius. Man labiausiai nepatikdavo, kad a. a. Arkivyskupas į šventumą ragindavo ištaigose paskendusius amerikiečius. Dabar aš suprantu, kad jis kalbėdamas kitiems, kalbėdavo drauge ir sau. Jam, iš tiesų, jau artimas buvo šventumo laipsnis ir buvo reikalas į jį žengti.

Nuodėmklausis J. Matulevičius buvo uolus, ramus, kantrus, protingas. Juo pasitikėjo mokinės ir mokytojos Varšuvoje, studentai, klierikai ir pasaulininkai, profesoriai Petrapilyje, vienuoliai ir vienuolės. Jo patarimai per išpažintį būdavo trumpi, bet kreipdavo dėmesį į visus penitento reikalus. Daugumą pirmųjų marijonų jis formavo per išpažintį. Jis klausydavo išpažinčių ir liaudies visose tose vietose, kur šiek tiek ilgiau gyveno, išskyrus gal Kauną 1926 metais, nes jau nebuvo nei reikalo, nei galimumo.

2. *J. Matulevičius vyskupas*

Karui besibaigiant per keletą mėnesių 1918 m. Marijampolės marijonai džiaugėsi betarpiška J. Matulevičiaus vadovybe. Seinų vyskupijos kunigai jį statė tokiu aukštu autoritetu, kad jo nuomonė jų tarpe buvo skaitoma lyg ištarmė. Marijampolės ir plačių apylinkių pasaulininkai žmonės, inteligentai ir šiaip asmens gėrėdavosi jo pamokslais, pasikalbėjimais, tikybiniais ir šiaip patarnavimais. Jo pastangomis armotų apardyti vienuolyno stogai ir sienos susitaisė.

Naujai įsikūrusi Lietuvos valstybė vargo tvarkydama sugriautą tėvynę ir besiderėdama su galingais okupantais. Vilniuje buvo Lietuvos vyriausybė ir vokiečių okupacijos valdžia. Vilniaus vyskupo sostas buvo tuščias. Vyskupiją valdė prelatas Michalkevičius, kuris norėjo, kad jo valdomoji dijecezija būtų priskirta Lenkijai. Lietuvos Valstybės Tarybos pirmininkas

p. Smetona ir visi tarybos nariai norėjo, kad sostinės vyskupas būtų lietuvis. Jiems pasiūlius vieną kandidatą, iš Rymo grįžo neigiamas atsakymas.

Tada Žemaičių Vyskupas iškėlė J. Matulevičiaus kandidatūrą. Tarybos pirmininkui ji patiko. J. E. vyskupas Pr. Karevičius nuvyko pas vokiečių okupacijos vadą ir įtikino, kad toji kandidatūra visai gera. Centro atstovas a. a. Erzberger'is tą kandidatūrą pagyrė Šv. Tėvo nuncijui arkivyskupui Pacelli (dabar kardinolas) ir, tur būt, rekomendavo Ryme. Galutinai Tarybos pirmininkas p. Smetona oficialiai pasiūlė Šv. Tėvui J. Matulevičių skirti Vilniaus vyskupu.

Rymas žinojo Marijonų Atnaujintoją iš tų laikų, kada jį buvo skundęs grafas Ostrovski's, paskui iš 1909 m., paskui iš jo veikimo Friburge, nes ir tenai buvo kilę skundų prieš Matulevičių bei Marijonus. Friburgo universiteto profesorius Decurtins buvo įtaręs kun. J. Matulevičių, kad modernistų auklėjimo įstaigą įkūręs katalikiško universiteto pašonėje. Šv. Tėvas visais tais atvejais įsitikino, kad skundai buvo tušti ir neteisingi. Taigi Benediktas XV, duodamas oficialų pritarimą Tarybos pasiūlymui, per monsinjorą Ceretti (dabar kardinolas) ir per nuncijų Pacelli telegrafu davė įsakymą J. Matulevičiui konsekruotis ir daryti ingresą, nelaukiant paprastų tais atvejais dokumentų.

Gruodžio 1 d. (tai buvo pirmasis advento sekmadienis) J. Matulevičius priėmė vyskupišką sakrą iš Žemaičių Vyskupo Pranciškaus Karevičiaus rankų, asistuojant prelatams Karoliui Baiko iš Vilniaus ir Matui Dabrilai iš Vilkaviškio. Indultas buvo pasirašytas nuncijaus Ratti (dabar Šv. Tėvas Pijus XI). Gruodžio 8 d. J. Matulevičius padarė ingresą į Vilniaus katedrą, kurioje jis ingresinę ganytojo prakalbą pasakė ir lietuviškai. Tai buvo pirmoji nuo XV šimtmečio ingresinė prakalba lietuviškai pasakyta. Nors Matas Trakiškis buvo lietuvių kalbos gynėjas XV amžiuje, bet abejotina, ar ingresinę kalbą yra sakęs lietuviškai. Tada vyravo lotynų kalba. Tokiu būdu J. Matulevičius veikiausiai yra absoliučiai pirmas Vilniaus Vyskupas pasakęs lietuvišką ingresinę kalbą. Ligi šiolei jis yra vienintelis.

Lietuvos laikinoji vyriausybė iškėlė vyskupui gražius pietus ir juose vyravo lietuvių kalba, nors buvo ir lenkiškų, ir gudiškų, ir žydiškų kalbų. Vyskupas atsakė lietuviškai ir lenkiškai atsiprašydamas gudų, kad dar nemoka jų kalbos, ir žydų, kad

nesugeba žydiškai pratarti. Neilgai buvo lemta naujam vyskupui dirbti išvien su Vyriausybe iškėlusia jo kandidatūrą; devynioliktą dieną po ingreso, t. y. per naujus 1919 m. bolševikai užėmė Vilnių.

Į vyskupo namus įsikraustė liaudies švietimo komisarijatas, nors butų ir vietos Vilniuje netrūko. Vyskupas ramiai perspėjo komisarus, kad jo namai jų įstaigai netinka, kad sovietų vyriausybė tuo sukiršins prieš save liaudį. Valdininkai, ypač valdininkės to perspėjimo nežiūrėjo ir šeimininkavo vyskupo namuose, bet neilgai. Vieną rytą Didžiojoje gatvėje, vyskupo kieme ir aplinkui susirinko minia ir įširdusi ūžė. Komisarijato valdininkai ir valdininkės, ypač tos pastarosios, nusigando, nes kareivių prišaukti negalėjo. Vyskupas nuramino išsigandusius, pasirodė miniai, pasakė jai, kad valdininkai ir valdininkės nėra jam padarę blogo, bet kad jiems nepatogu čia būti, ir prašė minios, kad ji leistų ramiai išeiti visam komisarijatui. Minia persiskyrė, ir vyskupo tarnai išlydėjo bolševikus.

Tačiau nemalonumų buvo ir daugiau. Vienu tarpu vyskupo namus užpuolė revizija ieškoti ginklų. Vyskupas sakė, kad jų nėsą jo namuose. Bet kratytojai tuo nepasitenkino, išgriozdė viską ir visur. Jiems pasisekė: jie rado skardinį pištalietą petardams sprogdinti. Atsinešę tą prietaisą jie tarė vyskupui vienskaita: „Sakei, kad nėra ginklų, o štai orudije!“ Vyskupas taip pat vienskaita atsakė: „Iz etavo orudije i vorobja ne ubjoš“ (Iš tos armotos nė žvirblio nenušautum). „A vsiotaki orudije‘, (o betgi armota), atsakė bolševikas ir pametęs skardinį pištalietą išėjo. Tokių kratų buvo ne viena. Vieną kartą vyskupas sugrįžęs iš parapijos lankymo apsirgo, nusimovė žiedą nuo piršto ir pasidėjęs į stalinę nuėjo gulti. Tas žiedas buvo Lietuvos Vyriausybės dovanotas konsekracijos metu. Ginklų ieškotojai rado tą žiedą ir išsinešė, bet nepareiškė savininkui ką radę.

Buvo ir rimtesnių susikirtimų tarp komisarijato ir vyskupo. Komisarijatas organizavo prieštikybines paskaitas. Vyskupas tą patyrė ir katedroje pasakė pamokslą apie pasaulinės valdžios uždavinius ir apie tai, kad jai nedera kištis į tikybos dalykus, ypač ją griauti. Pamokslas buvo drąsus ir žmonėse padarė daug įtakos. Komisarijatas toliau nebeorganizuodavo prieštikybinės propagandos taip viešai. Tiesa, jis neilgai ir buvo.

Per Velykas užėmė Vilnių lenkai. Tada prasidėjo pačios sunkiausios Vyskupo dienos. Jie mėgdavo kelti įvairiausias iš-

kilmes, reikalaudavo, kad Vyskupas jose dalyvautų ir reikšdavo jam kartais paniekos, kartais neapykantos, kartais abiejų. Tam tikros rūšies spauda ėmė pilti šmeižtų pamazgas ant Vyskupo. Buvo net ir kunigų dalyvavusių tuose negražiuose darbuose. Vyskupas kentė. Už tas jam tekusias nuoskaudas jis nebausdavo nė vieno.

1920 m. lenkus iš Vilniaus išvarė bolševikai. Vyskupo šmeižėjai kunigai išbėgo drauge su lenkų kariuomene. Iš bolševikų Vilnių perėmė Lietuvos vyriausybė. Bet neilgai džiaugėsi tuo Vilniaus vyskupas lietuvis. Šimtui dienų praslinkus, Želigovskis užgrobė mūsų sostinę, pasinaudodamas bloga mūsų kariuomenės disliokacija. Vyskupo būklė pasidarė dar sunkesnė, negu buvo pirmu lenkų viešpatavimu.

Trinopolyje pas Vilnių buvo lietuvių vaikų prieglauda. Pilsudskis, norėdamas tą prieglaudą panaikinti ir nenorėdamas už tai būti atsakingas, Trinopolį pavedė Vilniaus vyskupijai, manydamas, kad vyskupas iškraustys našlaičius, suvalgančius visas to ūkio pajamas. Bet vyskupas neiškraustė našlaičių ir dar šelpė prieglaudą savo lėšomis. Prieglaudos vedėja buvo Vargdienių Seselių kongregacijos vienuolė Agota Kudirkaitė. Vyskupas dažnai ją pamokydavo, kaip geriau auklėti ir aprūpinti našlaičius. Prieglauda gyvavo ligi J. Matulevičius buvo Vilniaus Vyskupu.

Vilniaus vyskupų tradicijos buvo aukštų magnatų sudarytos ir palaikomos. Tačiau Šv. Zitos Draugija, nors jos narės tėra tik miesto tarnaitės lietuvaitės, drįsdavo kviesti Vyskupą Matulevičių į savo iškilmes. Ir gerai darydavo. Jas iškeldavo savo buveinėje, vieno namo požemyje, ir Vyskupas Matulevičius ten atvykdavo, prakalbėdavo į jas, geru žodžiu ir užuojauta palengvindavo joms. Jis taip pat dažnai lankydavosi lietuviškų draugijų susirinkimuose šv. Mikalojaus salėje, lietuvių gimnazijos iškilmėse ir kitur. Tiesa, jis neatsisakydavo užeiti ir pas lenkus, kada jį kviesdavo, būdavo ir pas lenkus ir gudus toks pat malonus svečias, kaip pas lietuvius. Vyskupas jis buvo visiems Vilniaus katalikams.

J. Matulevičiaus vyskupavimas Vilniuje yra įdomiausias Lietuvai jo gyvenimo laikotarpis.

Vyskupas gynė nuo okupantų Giedraičių kleboną lietuvį, kurį lenkai buvo suėmę ir išvežę. Jis padarė, kad visose lietuvių parapijose kunigai buvo lietuviai. Jis sulaikydavo semi-

narijos vyriausybę, kuri pašalindavo lietuvius klierikus, pareiškusius savo lietuvybę. Jis leido gudams pradėti spausdinti tikybines knygas jų kalba ir pats išmoko gudiškai. Jis Lietuvą ir lietuvius užtardavo pasaulio diplomatams, kurį laiką viešėjusiems Vilniuje. Jis pats ir per tarpininkus daug kartų ragino Lietuvos vyriausybę skubintis daryti konkordatą su Šv. Tėvu, kad Vilniaus klausimas galėtų konkordate gauti Lietuvai pageidaujamą formą. Vyskupas Matulevičius buvo vienintelė sėkminga lietuvių užvėja Vilniuje per septynerius (su pertrauka) okupacijos metus. Tą jautė ir sakė net visai nereligingi lietuviai.

Norėdami vysk. Matulevičiaus veikimą paraližuoti, lenkai pakvietė į Vilnių savo tautininką veikėją vysk. Bandurskį, kad vysk. Matulevičių nustelbtų. Nustelbti nepasisekė. Vyskupui Bandurskiui pačiam teko pergyventi sunkių valandų ir šauktis vysk. Matulevičiaus užtarimo. Vysk. Matulevičius jį užtarė, ir nuo to laiko vysk. Bandurskis netik nebekliudė vysk. Matulevičiui dirbti, bet ir ėmė jį labai gerbti.

Lenkai parkvietė arkivyskupą Hrynievieckį. Bet ir tas, stojęs šalia vysk. Matulevičiaus, nelaimėjo, o priešingai neteko tos aureolės, su kuria buvo iš Vilniaus išvažiavęs rusų laikais.

Sunku buvo vysk. Matulevičiui gyventi Vilniuje. Štai vienas pavyzdys. Respublikos prezidentui Wojciechowskiui atvažiavus į Vilnių, vyskupas gavo oficialų pakvietimą atlaikyti pamaldas katedroje, o du kapitulos nariai atėjo aiškiai pasakyti, jog vyskupas bus užmuštas arba išniekintas, jei į katedrą tą dieną vyks. Prelatai klausė, kas turės laikyti Mišias, nelaimei vyskupą ištikus. Vysk. Matulevičius atsakė pats pamaldas laikysiąs, nes taip žadėjęs, o jei bus užmuštas arba sužeistas, tai ipso facto suspenduotas tas, kuris po to tas pamaldas katedroje laikytų. To energingo pasakymo užteko: niekas nesikėsino vyskupo sužeisti nei išniekinti; jis pats pamaldas atlaikė.

Šnipai gyveno nuolat name ties vyskupo rūmais antroje gatvės pusėje. Vieną kartą jie pastebėjo įtariamą vežimą įsukant iš gatvės į vyskupo kiemą. Vežimas buvo ilgas, prikrautas smulkių daiktų, kurie pūpsojo pro uždangalą. Nesuskubo sargas uždaryti vartus, vežimui įvažiavus į kiemą, kaip policininkai su dedektyvais apniko vežimą ir žmones. Jie nutraukė uždangalą ir pamatė, kad vežimas prikrautas bulvių ir runkelių.

Vienuolis marijonas brolis Gabrielius (1931 m. miręs) buvo Aušros Vartų zakristijonas, kada Vilniaus kraštų Seimas nutarė prisidėti prie Lenkijos, ir kada Pilsudskis su kard. Dalboru atvyko tos iškilmės švęsti Vilniuje. Pilsudskis išreiškė norą pasimelsti pas stebuklingąjį Aušros Vartų paveikslą. Valstybės vadą ir kardinolą į koplyčią nulydėjo vyskupas J. Matulevičius. Paveikslas, kaip paprastai, buvo uždengtas. Klebonas kan. Volodzko liepė paveikslą atidengti. Zakristijonas Gabrielius buvo papratęs tą daryti ir visada jam sekdavosi, bet šiuo atveju kažin kur ir kaip virvutės užkliuvo. Zakristijonui nesugebant paveikslo atidengti, griebė tą padaryti klebonas, bandė ir kiti, norėdami traukte nutraukti virvutes, bet veltui. Pilsudskio policininkų viršininkas keikė, kad senos cariškos tebesančios virvutės ir paveikslo negalima atidengti. Paklūpojęs kokį laiką Pilsudskis atsistojo ir išėjo. Išvyko ir jo palydovai, bet likosi daug žmonių; klebonas su policija ir kitais žmonėmis neatidėliodami ėmė ieškoti priežasties, kodėl uždangalo portjeros tuo laiku neprasiskleidė, kaip visada? Tyrinėtojai patraukė virvučių galelius ir portjeros gražiausiai prasiskleidė. Virvutės buvo sveikos ir nesusipainiojusios. Jos nebuvo už nieko užkliuvusios. Visi matė, kad nieks nepalietė nei portjerų nei virvučių po to, kai buvo bandyta paveikslas atidengti prie Pilsudskio. Policininkai tik nusispiovė, tur būt, rodydami savo nepasitenkinimą.

Šitie bruožai iš J. Matulevičiaus vyskupavimo Vilniuje yra tik epizodai. Ne visus surašiau nei tuos, kuriuos žinau. Neminėjau nei vyskupo kovos su teologijos fakultetu Vilniaus universitete, nei pasikalbėjimo su p. Nedzialkowskiu apie kunigų kišimąsi į politiką, nei apie vienuolę, kuri agituodavo prieš vyskupą, nei apie procesiją bolševikų sušaudytiems pagerbti, nei apie prel. Michalkevičiaus pakėlimą Vilniaus sufraganu, nei apie aprūpinimą Vilniaus vyskupijos dalies likusios neokupuotoje Lietuvoje, nei apie korespondenciją su prof. Szcepanskiu ir daug kitų. Tie septyneri metai mūs istorijoje yra taip svarbus laikotarpis, kad reikėtų neilgai trukus parašyti rimtą studiją apie J. Matulevičių Vilniaus vyskupą. Aš neturiu visos tam reikalingos medžiagos ir pats Vilniuje tuo laiku tebuvau tik tris dienas. Taigi kitas turėtų tą padaryti. Iš to, ką žinau, galiu drąsiai sakyti, jog J. Matulevičius Vilniuje vyskupaudamas buvo lietuvių apgynėjas, gudų rėmėjas, lenkų rūpestingas ganytojas, Bažnyčios teisių sargus saugotojas.

II. Lietuvis

Arkivyskupas Matulevičius iš pat jaunų dienų gyveno trijose visuomenėse: tikybinėje, tautinėje ir socialinėje.

Rimtų kaimiečių sūnus iš tėviškės išsivežė į gimnaziją pasiryžimą būti kas esąs, t. y. lietuvis. Pirmoje gimnazijos klasėje nebuvo, kas tą pasiryžimą stiprintų, nes lietuvių kalbą dėstė žmogus užsigynęs ir savo tikybos ir savo kalbos, būtent Krečinskis, bet antroje ir trečioje klasėje būdamas, J. Matulevičius klausydavo Juozo Jasulaičio pamokų. Tos pamokos žavėdavo mokinius, nors jos būdavo tuo laiku, kada reikėdavo pietūs valgyti. Tos pamokos dažnai trukdavo pusantros valandos, ir mes nenorėdavome iš jų skirstytis. Toki jaunatvės įspūdžiai lieka per visą amžių. Pinigų stoka neleido jam seminarijos mokslą eiti ten, kur daug buvo tautiečių, bet vienas tarp visų lenkų draugų Kelcuose ir Varšuvoje stiprios dvasios jaunuolis atlaikė nutautinančią draugų ir mokytojų įtaką. Kiekvieną vasarą atostogas praleisdamas tarp lietuvių klierikų, Jurgis per porą mėnesių prisivydavo lietuvybės darbuose savo draugus seiniškius, kurių lietuviškasis veikimas daugiausia pasireikšdavo mokslo metu. Tarp seiniškių klierikų ir tarp J. Matulevičiaus tebuvo skirtumas tas, kad jie, seiniškiai, lietuviškosios dvasios daugiausia įsigydavo ir lietuvybės eigą sužinodavo seminarijoje, o J. Matulevičius — per atostogas.

1895 m. rudenį J. Matulevičius atvažiavo į Petrapilio akademiją ir lietuvybe jis buvo visai lygus atvykusiems iš Kauno ir Seinų, gal kiek aukštesnis tuo atžvilgiu už vad. mohiloviškius, t. y. baigusius Petrapilio dvasinę seminariją. Akademijoje jis buvo žymus lietuvių studentų draugijos narys, o 1897 m. pasirodė, kad jis jau žymesnis už kitus, nes Petrapilio žandarmerija, gavusi Wonseckio pranešimą, kratė J. Matulevičiaus kambarėlį.

Tame kambarėlyje dirbdavo du lietuviai ir vienas lenkas, bet tas lenkas buvo doras ir išmintingas jaunuolis, visiškai pripažįstąs teisę lietuviams mylėti Lietuvą. Kvota įvyko dėl to, kad Wonseckis susekė J. Matulevičių dalyvavus lietuvių veikime Marijampolės apylinkėje. Paprastai Akademijos lietuviai nelaikydavo pas save draudžiamų raštų, bet prieš kratą J. Matulevičius buvo parašęs straipsnį skaityti lietuvių kuopelėje. Kratos metu Akademiją atstovavo bažnytinės istorijos profesorius J. Klopotovski's, Akademijos inspektorius, lenkas. Žandarai rado J. Matu-

levičiaus straipsnį ir parodė Klopotovskiui. Tas pasakė, kad tai esantieji lotyniški studento užrašai iš bažnytinės istorijos paskaitų ir rankraštį pasiėmė sau. Žandarai nemokėjo atskirti lietuvių kalbos nuo lotynų. Kitų įtariamų dalykų nerasta, ir J. Matulevičius liko neareštuotas. Grąžindamas jam straipsnį, Klopotovskis išbarė už traukimą įstaigos į pavojų.

J. Matulevičiaus lietuviškasis veikimas Šveicarijos Friburge pasireiškė „Rūtoje", t. y. tenykščių lietuvių studentų draugijoje. Jis buvo uolus tos draugijos narys, visuomet įmokėdavo nario mokestį, atidirbdavo pareinantį jam darbą. O tas darbas buvo skaityti savo straipsnius draugams ir paskirtu laiku dežuruoti skaitykloje. J. Matulevičiui esant Friburge susidarė lietuvių skaitykla ir archyvas. Ne jis sumanė tuos dalykus, bet jis prisidėjo darbu prie jų.

1901 m. lenkų „Liga Narodowa" buvo pasiūliusi kun. Matulevičiui ir man suorganizuoti lietuvius taip, kaip yra susiorganizavę lenkų tautiškieji demokratai (Demokracja Narodowa), ir mudviem stoti tos organizacijos priešakyje. J. Matulevičius pirmutinis pastebėjo to pasiūlymo pavojus, ir atkreipė mano dėmesį į juos, todėl mudu atsisakėme pasiūlymą priimti. Atsisakėme neskubotai, ištyrę dalyką, kiek galėjome giliau. Betyrinėdami sužinojome kai ką, ko šiaip lenkai nebūtų mudviem pasakę ir parodę, jei nebūtų turėję vilties mudu patraukti į savo organizaciją. Už tą apsivylimą lenkų tautiškoji demokratija dažnai keršydavo. Ateities istorikas stebėsis, kodėl Lenkija nepakentė J. Matulevičiaus Vilniuje. Jis tai supras atsiminęs, kaip svarbi priemonė kai kurioms politinėms organizacijoms — kerštas.

J. Matulevičius buvo krikščionis ir keršto nevartojo. Kelcų seminarijoje ir paskui Varšuvoje ir pagaliau Petrapilyje jis dirbo sąžiningai darbą. Kelcuose ir Varšuvoje išimtinai lenkams, Petrapilyje ir lenkams ir lietuviams.

Būdamas trečiame ir ketvirtame Akademijos kurse, J. Matulevičius atsidėjęs rankiojo veikalus ir brošiūras apie tautybę, tyrinėjo tautininkų nuomones ir neigiančių tautybę, patriotizmą ir internacionalizmą, stebėjosi tais krikščionimis, kurie šiek tiek nepasitiki tautiškumu ir dėl to ypač gvildeno klausimą, kaip tautybė ir patriotizmas išrodo krikščionybės šviesoje. Tų jo tyrinėjimų išdava pasireiškia Marijonų Konstitucijoje. Ten išreikštos mintys, kad kiekvienas žmogus, ypač vienuolis, savo darbu turi tarnauti savo tėvynei, ir kad Marijonų pareiga mokėti, var-

toti, tobūlinti kalbą tos šalies, kurioje jie gyvena. Išimtis yra marijonams vyriausybės pasiųstiems į svetimos šalies mokslo įstaigą, kad joje dėstytų savo gimtąją kalbą.

Kai kuriems asmenims nepatiko J. Matulevičiaus tautinė programa. Jie sakė, kad atnaujindamas Marijonus jis turįs tą kongregaciją padaryti išimtinai lietuvišką, nepriiminėti lenkų, nei kitų tautybių žmonių. J. Matulevičius atsakydavo, kad jis kuriąs katalikišką vienuoliją ir kad vienuolijos nukrypsta nuo savo esmės tapdamos išimtinai vienos kurios tautos. Marijonai yra konkretus J. Matulevičiaus bandymas suderinti patriotizmą su katalikybės tarptautiškumu.

Daugelis pranašavo tam bandymui visišką nepasisekimą. Istorijos įvykiai po 1917 metų tą bandymą pastatė į smarkią krizę. Tačiau Marijonai dar tebėra gyvi. Jie yra tikri savo tautų patriotai veikėjai ir vieni kitų patriotizmo netrukdo nei nepeikia. Aš manau, kad šitas bandymas yra vertesnis už storoką tomą gerai apdirbtų mokslišku išvedžiojimų.

J. Matulevičiaus patriotizmas užtenkamai pasireiškė tuo, kad norėdamas stoti į vienuolyną nesikreipė į didžiuosius, garsiuosius, galinguosius pasaulio adresus, o kreipėsi į menkutę kongregaciją, kurios buvo belikęs viename paskutiniame name vienas paskutinis ir jau sergąs senas vienuolis. Patriotas gelbėjo nykstančias savo šalies atžalas. Taip jis padarė ir nekėlė aikštėn tos karžygiškos savo minties.

Marijonų vienuolija buvo mylimiausias J. Matulevičiaus gyvenimo kūrinys, kuriame jis matė savo gyvenimo uždavinį ir to gyvenimo vertę. J. Matulevičius žinojo ir dažnai man primindavo abiem žinomą faktą, kad vienuolijos sunyksta, kada gabesnieji jų nariai ima tapti vyskupais, nes tada vienuolija lieka tik negabiems aprūpinti, tada prasideda vienuolijos anemija.

Bet štai 1918 m. Lietuvos Tarybos Pirmininkas tą J. Matulevičiaus numatytąjį pavojų sudaro Marijonams. Iš jų tarpo kyla karštų prašymų ir maldavimų, kad jis neapsiimtų; prašymai pasiekia Benediktą XV. J. Matulevičius stoja kryžkelėje: ar stiprinti silpnoką savo vienuolijos gyvenimą, ar žiūrėti tautinio Lietuvos reikalo, imtis katalikiškai derinti tautinius Vilniaus vyskupijos katalikų santykius ir Lietuvos Valstybės teisėtus reikalus. J. Matulevičius žinojo, kad tie, kurie Friburge jį buvo šmeižę marijavitu ir „modernistu“, itin smarkiai jį šmeiš Vilniaus vyskupu tapus. Jis buvo arti susidūręs 1912 m. su vienu

šmeižtu mestu žmogui, kurį kažin kas buvo pavadinęs kandidatu į Vilniaus vyskupus. Tas smulkus faktelis Matulevičiui ir apšmeižtam jo draugui buvo parodęs, jog viena šovinistų rūšis laiko Vilniaus vyskupiją aptvėrusi šmeižtais, kad lietuviai ten nepatektų. Apsiimdamas tapti Vilniaus vyskupu, Matulevičius žinojo apsiėmęs būti šmeižiamas. Per septynerius metus jis tų šmeižimų iškentėjo neapsakomai daug.

Vilniuje Matulevičius buvo lietuvis vyskupas lietuviams, gudas gudams ir lenkas lenkams, bet jis nebuvo padėjėjas nei tarnas šovinistams. Vilniuje buvo lietuvių nekatalikų ir visai netikinčių žmonių. Jie yra liudininkai, kad lietuviams Vilnių valdant, Matulevičius nebuvo lietuvybės šovinistas, bolševikams valdant jis nebuvo demagogas ir lenkams valdant jis buvo lietuvių užtarėjas ir globėjas.

Ta globa pasireiškė pirmiausia tuo, kad lietuvių gyvenamose parapijose visur buvo lietuviai kunigai. Gudų parapijose tiek buvo gudų, kiek tik jų išteko. Vyskupui dijecezįją valdant gudų ganytojų skaičius didėjo. Lenkų Matulevičius neskriaudė. Jų dvasios reikalai buvo aprūpinti jų gimtąja kalba labiau, negu kitų.

Prieš lietuvius kunigus net lietuvių parapijose buvo keliami šmeižtai. Jais norėta suklaidinti vyskupo nešališkas teisingumas. Bet vyskupas „delegatus" priimdavo kiekvieną skyrium ir mokėdavo išklausinėti taip, kad tiesa paaiškėdavo.

Jo nuomonė buvo svarbi svetimų valstybių atstovams, buvusiems Vilniuje. Vyskupo pasikalbėjimai su tais atstovais atlikdavo didį diplomatijos uždavinį. Gal kada nors tų diplomatų memuarai išplauks į viešumą. Tada pamatysim, kokį naudingą neapmokamą advokatą turėjo Lietuva Vilniuje per septynerius metus. Ambasadorių Konferencijai padarius skaudųjį mums sprendimą dėl Vilniaus, tas advokatas neteko kam kalbėti ir pasidarė lyg nebereikalingas.

Lenkų konkordatui įsiteisėjus, vyskupas nebegalėjo būti dvasininkų gynėju, nei kalbos aprūpintoju. Jis būtų galėjęs likti figurantu, erzinančiu kitus, nepajėgiančiu padaryti naudos saviesiems. Šitokioje būklėje jis nenorėjo būti. Daugelis jį skaudžiai už tą žygį smerkia. Prieš atsistatydindamas jis man rašė, kad jo nervai nebeišlaiko, kad jo sveikata netesa. Daugelis abejojo, ar tai tiesa. Aš neabejojau tada, o netikėtas įžengimas į kapus dėl gana paprastos ligos rodo, kad organizmas iš tikro buvo išsėmęs savo išteklius.

Kauno Tarpdiecezinės Kunigų Seminarijos BIBLIOTEKA

Arkivyskupas niekuomet nedrausdavo naudotis jo darbais tiems, kurie norėdavo naudotis. Ir partijos jais naudodavosi, bet jis ne partijoms, tik Bažnyčiai ir tėvynei tarnavo.

Socialdemokratui Požėlai beministeriaujant ir pasiūlius daryti konkordatą su Šv. Tėvu, Arkivyskupas suprato, kiek tas sudarymas galėtų sustiprinti socialistiškas partijas valdžioje. To sustiprinimo Matulevičius nenorėjo, bet neatsisakė derėtis ir būtų vengęs visų kliūčių. Matulevičiui svarbu buvo kanalizuoti Lietuvos valstybinis ir religinis gyvenimas, kad jis liktų sveikas ir galingas.

Važinėdamas po Ameriką 1926 m. Matulevičius atliko ir apaštalo ir lietuvybės veikėjo uždavinį. Tas uždavinys nepatiko tiems amerikiečiams, kurie į savo šalį žiūrėjo kaip į katilą virinantį visų tautų medžiagą ir rengiantį ją lieti į vieną Jungtinių Valstybių lydinį.

Amerikoje Matulevičius susidūrė su rimta problema: suderinti lietuvio patriotizmą su Amerikos piliečio ištikimybe ir pareigomis. Ta problema buvo išspręsta Cambridge Mass., Nekalto Prasidėjimo parapijos prakalbose. Ji nelengvai išreiškiama, bet aiški ir teisinga. Amerikos lietuviai teprideda savo žvaigždę prie Jungtinių Valstybių vėliavos, arba esančių žvaigždžių žibėjimą tepadidina savo darbštumu, gabumais ir veikalų tobūlybe.

Gana sunku baigti kalbą apie Matulevičiaus patriotizmą; neabejotina, kad Lietuvos kultūros istorijoje tam darbininkui tenka garbinga vieta.

2. *Visuomenininkas*

Darbininkų vargus Matulevičius pažino 1887—1891 metais, pats tų vargų pritirdamas. Jo būklė tuomet skyrėsi nuo pusbernio būklės vien tuo, kad algos negaudavo, bet darbus dirbdavo visus ir, nakvodamas tvarte, gavo tuberkulų ligą. Protingas, kelias klases baigęs jaunuolis mąstydavo ne vien apie savo vargus, bet ir apie kitus panašiai vargstančius. Sociologas tada jis dar nebuvo, nei nežinojo, kad sociologija yra, bet jis matė, kad artimo meilės dėsnis turėtų pagerinti samdomos priaugančios darbininkų jaunuomenės gyvenimą. Aš tada nesusieidavau su Jurgiu, bet spėju, kad noras taisyti pastebėtus gyvenimo blogumus Evangelijos mokslu žymiai prisidėjo prie to, kad Matulevičius Kelcuose įstojo į Dvasinę Seminariją, ne į gimnaziją.

Jo dėdė Jonas Matulevičius buvo mokytoju abiejose ir į abi įstaigas būtų galėjęs įstatyti savo brolėną.

Man neteko patirti, ar Matulevičius ką nors žinojo apie sociologiją būdamas seminarijoje. Ir joje ir Akademijoje jis visomis jėgomis ėjo gilyn į teologiją. Gerai neatsimenu, bet man rodos, kad Matulevičiaus patariamas ir aš Akademijoje rašiau į „Tėvynės Sargą" apie piemenų auklėjimą...

Friburge Matulevičius buvo vien dėl to, kad A. M. Weiss buvo didžiausias tuomet gyvas apologetas. Weiss'o apologetinis darbas nuo kitų didžiųjų pasaulio apologetų skiriasi savo visuomeniškumu. Tai darė įtakos Matulevičiui, bet tuomet jame dar nepasireiškė visuomenininkas.

Grįžęs į Lenkiją ir labai sunkiai susirgęs, Matulevičius pateko į sergančios varguomenės tarpą Varšuvos priemiesčio ligoninėje. Tenai jis su ta varguomene susibičiuliavo ir pagijęs visu širdies karštumu įėjo į „Chrzescijanska Demokracja" (Krikščionių Demokratiją). Tą darbą buvo pradėjęs kun. Marcelius Godlewskis iš Seinų vyskupijos. Matulevičius buvo Godlewskio bendradarbis, bet ir erudicija, ir tvarkingumu, ir darbštumu, ir praktiškumu greitai Godlewskį pranoko, tačiau nestūmė jo iš pirmosios vietos, o pats pasiliko antraeilėje.

Kai kuriems mažai išmanantiems žmonėms tas darbas labai nepatiko. Julius grafas Ostrowskis tikėjo, kad Matulevičius nuvedęs krikščionių demokratiją į socializmą. Taigi grafas skundė kun. Matulevičių dvasinei vyriausybei. Uolusis darbininkų užtarėjas nepyko, suprasdamas, kad grafas neišmano. Bet Matulevičius matė, kad apskritai maža buvo žmonių, išmanančių visuomenės dalykus ir jų santykius su Evangelija. Taigi jis sumanė visuomenės kursus (Kursa Społeczne) ir juose jis daugiausia dalyvavo, geriausias laikė paskaitas. Kursai labai žymiai palenkė lenkų katalikų mintis į visuomenės dalykus, ir Matulevičius pasidarė garsus jau ne be socialistas, bet „społecznik", t. y. visuomenininkas.

Kaip toks jis 1907 m. buvo pakviestas į Petrapilio Katalikų Akademiją apimti naujai įkurtos visuomenės mokslų katedros. Aš jo paskaitų nelankiau ir negaliu jų aprašyti, bet gyvendamas toje pačioje Akademijoje mačiau savo kolegos neapsakomai didelę įtaką studentams. Sociologija gan greit nustelbė kitus mokslus.

Tas padarė daug įtakos ir viešajam Lietuvos gyvenimui. Prof. Jurgutis buvo tarp uoliausių ir gabiausių Matulevičiaus klausytojų. Per sociologiją Jurgutis priėjo prie finansų mokslų ir tai turi nemaža sąryšio su Lietuvos litu. M. Krupavičius jau neklausė sociologinių Matulevičiaus paskaitų. Krupavičiui įstojant į Akademiją Matulevičiaus jau nebuvo joje, bet dar tebebuvo tas sociologinis studentų protų sužavėjimas, visuomenės mokslais, kurį buvo labai sustiprinęs Matulevičius.

Mintis atnaujinti Marijonus Matulevičiaus protą buvo pasiekusi jam dar bedirbant Varšuvoje. Bedėstant sociologiją ta mintis virto pasiryžimu. Kas išmanydamas skaito Marijonų įstatus, tas juose randa labai stambių sociologinių pradų, bet apie tą tikybinę organizaciją geriau tinka rašyti svarstant tikybinį Matulevičiaus veikimą, taigi šičionai plačiau nekalbėsiu.

Patriotas Matulevičius, puikiai įvykdęs socialinius kursus Varšuvoje, negalėjo nepadaryti to paties Lietuvoje. Kaune prel. Dambrauskas ir prel. Januševičius taip pat svajojo apie tai. Nors Lietuvoje nebuvo pastebėta per maža susidomėjimo visuomenės dalykais, tačiau socialiniai kursai padaryta 1909 m. sausio 2 — 5 d. Lietuvybės atžvilgiu tie kursai yra minėtini dėl to, kad juose Žemaičių Vyskupas pirmąkart viešai laikė lietuvišką prakalbą ne bažnyčioje.

Ėmęs organizuoti vienuoliją, ypač išvažiavęs svetur, Matulevičius tiesioginiai pasaulinio visuomenės darbo nedirbo, ypač, kad didžiojo karo metu tai buvo visiškai neįmanoma. Po to karo, kai tik aptaisė armotų šūvių suplėšytą Marijampolės vienuolyną, Matulevičius turėjo tapti Vilniaus Vyskupu. Tų pareigų jam užteko. Bet Vilniaus vyskupams priklauso dvarelis Trinopolis. Visu Matulevičiaus vyskupavimo laiku tame dvarelyje buvo lietuvių vaikų prieglauda. Tos prieglaudos reikalais jis nuoširdžiai rūpinosi per visą laiką. Vilniaus Šv. Zitos vardu puošiamoji tarnaičių draugija džiaugdavosi, nes išdidžios Vilniaus sostinės vyskupas Jurgis mokėdavo ne vien katedroj sėdėti ant kilnaus sosto, bet nesididžiuodavo nueiti į zitiečių menkutę salę, kur jos kartais požemiuose laikydavo savo susirinkimus. Nė vienas Vilniaus vyskupas nebuvo to padaręs pirma jo. Zitininkes Matulevičius, Apaštalų Sosto Vizitatorius, aplankydavo ir Kaune.

Pavasarininkų Sąjungos jis buvo garbės narys ne vien dėl to, kad buvo Vizitatorium, bet dėl to, kad tai Sąjungai buvo

padaręs apčiuopiamos naudos. Ateitininkų judėjimą jis nuoširdžiai rėmė ir ateitininkijos įkūrėją norėjo išaukštinti. Jei to jis neįvykdė, tai ne jo kaltė. Socialistinė Lietuvos spauda smarkiai atakavo Lietuvos Bažnytinės Provincijos įkūrėją neva už pasitarnavimus Krikščionims Demokratams, Darbo Federacijai ir Ūkininkų Sąjungai. Tose atakose daug buvo neišmanymo, šiek tiek ir šmeižto, bet tiesa buvo ir liks, kad visiems naudingiems tų partijų sumanymams Arkivyskupas pritardavo ir nuoširdžiai laimindavo jų darbus, naudingus tautai, visuomenei, darbininkams ir vargšams. Apie Matulevičiaus nuopelnus Moterų Kultūros draugijai galima būtų parašyti paskiras turiningas straipsnis.

Drįstu pasakyti savo įsitikinimą, kad Matulevičius buvo įžymus asmuo pirmųjų atgimusios Lietuvos visuomenininkų tarpe. Visuomeninė jo svarba nemažėja dėl to, kad jis buvo lygiai įžymus patriotas ir didis mūsų krašto Bažnyčios veikėjas.

Baigiu straipsnį trumpai suimdamas, kiek Lietuva turi naudos iš arkivysk. J. Matulevičiaus: 1). Jis prie mokslinės mūsų raštijos pridėjo stambų raštą: „Doctrina russorum de iustitia originali". 2). Jis yra autorius antrosios Seserų Kazimieriečių konstitucijos, dviejų Marijonų konstitucijų ir instrukcijų ir Lietuvos benediktinių sutvarkytojas. 3). Jis yra tikrasis Moterų Kultūros Draugijos organizatorius, nors ne jis davė jai vardą. 4). Jis pirmas Lietuvos katalikų jaunuomenės mintis pakreipė į katalikiškuosius visuomenės mokslus ir buvo autoritetas juose. 5). Jis pirmas įvedė lietuvių kalbą: a) į Žemaičių Vyskupijos rekolekcijas, b) į Seinų Vyskupijos rekolekcijas, c) į ingresines Vilniaus vyskupų prakalbas. 6). Jis atgaivino mirštančią Lietuvoje Marijonų Vienuoliją. 7). Jis suorganizavo vieną didžiausių Lietuvoje bibliotekų. 8). Jis atgaivino „Šaltinį". 9). Jis Lietuvos katalikų jerarchiją padarė nuo nelietuvių metropolitų nepriklausomą ir pirmas po 700 metų sudarė bažnytinę Lietuvos provinciją. 10). Jis baigė dirbti tekstą tarptautinės reikšmės aktui: Lietuvos konkordatui su Apaštalų sostu. 11). Jis per septynerius metus atlaikė Vilnių, kurio nebuvo pajėgusi atlaikyti mūsų armija. 12). Jis atgaivino katalikybės ir lietuvybės dvasią mūsų išeiviuose Amerikoje.

Tie dvylika punktų neapima visų arkivysk. J. Matulevičiaus nuopelnų, bet ir jie jau yra taip stambūs, kad maža rasis tautiečių, į kurių sąskaitą galėtume įrašyti tiek ir tokių dar-

bų. Arkivysk. J. Matulevičius išgyveno ne visai 56 metus. Nuo 1871 ligi 1890, t. y. 19 metų jis augo, mokėsi ir dirbo Lietuvoj. Nuo 1890 ligi 1902 jis ėjo mokslus. Nuo 1902 ligi 1907 dirbo svetur. Nuo 1907 ligi 1914 jis dirbo lietuvių įstaigose lietuviams tarnaudamas, nors tos įstaigos buvo svetur dėl nelaimingos būklės tėvynėje. 1914—1918 jis karo priverstas gavo gyventi svetur. Nuo 1918 ligi 1926 jis gyveno ir dirbo Lietuvoje ir Lietuvai. Taigi iš 56 metų jis tik 9 metus dirbo svetur ir tai pusė to laiko buvo dėl karo prievartos praleista anapus tėvynės ribų. Septynerius metus jis dirbo Lietuvos darbą jos įstaigose svetur ir 27 metus dirbo Lietuvos darbą Lietuvoje, dvyliką metų paskyręs mokslui anapus Lietuvos ribų. Tik 16,04 savo amžiaus nuošimčių jis praleido dirbdamas svetimų tautų žmonėms, o 83,96% Lietuvoje arba lietuviams.

PROF. DR. J. TOTORAITIS

MARIJONŲ VIENUOLIJOS ATNAUJINTOJAS

Dr. Jurgis Matulevičius, būdamas Petrapilio Dvasinės Akademijos profesorium, galutinai pasiryžo stoti į vienuoliją. Bet vienuolijų yra gana daug, į kurią jų nukryps dabar jo širdis? Gerai viską apsvarstęs, gal po ilgų svyravimų, pasiryžo stoti į Marijonų Vienuoliją: marijonai jam buvo žinomi nuo pačios mažumės, gal jie jam savo karštais, pilnais Dievo meilės pamokslais nejučiom buvo įkvėpę pirmuosius diegus, iš kurių ilgainiui širdyje subrendo tikrasis pašaukimas. Jis žinojo kun. generolo Senkaus, to uolaus Dievo tarno, troškimą atgaivinti jau gęstančią vienuoliją. Prasidėjus 1909 m. atostogoms, nuvyko į Marijampolę su apgalvotu sumanymu: Marijonų Vienuolija turi būti slapta atnaujinta, ir prie to slaptumo turi būti viskas taikoma. Generolui kun. Senkui tas sumanymas pasirodė lyg iš dangaus atneštas. Kun. Jurgis Matulevičius, būdamas labai rimtas ir uolus kunigas, buvo jam gerai žinomas; todėl jo sumanymas buvo džiaugsmingai priimtas. Susitarus dėl pirmųjų naujinimo reikalų, generolas kun. V. Senkus įgaliojo kun. profesorių J. Matulevičių, nuvykus į Rymą, į Vienuolių Kongregaciją, jo vardu tartis apie gaivinamos Marijonų Vienuolijos reikalus ir prašyti, kad jam pačiam (kun. Matulevičiui) tuojau leistų daryti įžadus.

Slaptų vienuolijų globėjas Rusijos ribose tada buvo vyskupas Kazimieras Ruškevičius (Rūškys), Varšuvos arkivyskupijos sufraganas. Jis buvo gimęs Sasnavoje, kur prie bažnyčios gyvendavo vienas Marijampolės marijonas. Marijonų Vienuolijai

jis buvo labai artimas ir generolo kun. Senkaus palankus bičiulis; tad ir sumanymas atnaujinti Marijonų Vienuoliją buvo jam gerai žinomas. Jis taip pat parašė raštą į Vienuolių Kongregaciją, pranešdamas apie norimą atnaujinti Marijonų Vienuoliją ir kartu prašydamas Šventąjį Sostą, kad kun. J. Matulevičiui būtų leista tuojau, be novicijato, daryti įžadai.

Kun. J. Matulevičius, generolo Senkaus įgaliotas ir vysk. K. Ruškevičiaus rekomenduotas, nuvyko į Rymą ir raštu prašė Vienuolių Kongregaciją, kad leistų atnaujinti Marijonų Vienuoliją, kad jos nariai neturėtų jokių matomų ženklų (kad balto rūbo jiems nereikėtų nešioti), kad vietoje iškilmingų marijonų įžadų leistų daryti paprastus, kad galima būtų pertaisyti senieji marijonų įstatai pagal dabartinius Bažnyčios nurodymus, kad kun. J. Matulevičius galėtų tuojau, nelaikęs novicijato, daryti pirmuosius metinius įžadus, kad kun. Būčys, Petrapilio Akademijos profesorius, galėtų pradėti novicijatą ir kad kiti, norintieji stoti, pradėtų bandymą. Vienuolių Kongregacija tuo tarpu davė tik leidimą vysk. Ruškevičiui priimti į Marijonų Vienuoliją kun. J. Matulevičių ir kun. Pr. Būčį, o dėl kitų dalykų sakė kreiptis trims mėnesiams praslinkus po priėmimo į Vienuoliją (1909 m. rugp. 2 d.).

Sugrįžus iš Rymo, generolas kun. V. Senkus, kun. J. Matulevičius ir Pr. Būčys nuvyko į Varšuvą, ir ten vysk. K. Ruškevičius, pagal Vienuolių Kongregacijos leidimą, savo naminėje koplyčioje, Marijonų generolo Senkaus akivaizdoje, priėmė į Marijonų Vienuoliją kun. J. Matulevičių, darantį vieniems metams neturto, skaistybės ir klusnybės įžadus; kun. Pr. Būčį priėmė tada į novicijatą. Tai įvyko Varšuvoje 1909 m. rugp. 29 d. Po to buvo parašytas priėmimo aktas, kurį savo parašais patvirtino visi ten dalyvavusieji, būtent: Marijonų Generolas kun. V. Senkus, kun. Matulevičius, kun. Pr. Būčys ir pagaliau vyskupas Kazimieras Ruškevičius, kuris prispaudė ant jo ir savo antspaudą. Tas aktas jau ir buvo Marijonų Vienuolijos pradžia.

Bendrasis atnaujintosios Vienuolijos tikslas yra Dievo garbė platinti ir patiems nariams tobūlėti, laikant tris Evangelijos patartis: neturtą, skaistybę, klusnybę.

Specialus (ypatingasis) Vienuolijos tikslas yra: iš Dievo ir artimo meilės, kiek tiktai galima, rūpintis kitų išganymu ir tobūlybe. Šiam reikalui broliai: 1) patys įgyja mokslo, mokslą kelia ir kitus moko, būtent: steigdami ir tvarkydami įvairių

rūšių mokyklas, kolegijas, institutus, mokyklų fakultetus, prieglaudas bei bendrabučius; laikydami konferencijas bei skaitydami paskaitas; leisdami ir platindami knygas bei perijodinius katalikiškus laikraščius. 2) Eina ganytojų pareigas ir teikia pagelbos pasauliniams kunigams, būtent: skelbdami Dievo žodį, aiškindami krikščioniškąjį mokslą, ypačiai liaudžiai; klausydami išpažinčių, keldami rekolekcijas, steigdami misijas — tiek katalikų, tiek ir, kiek galima, nekatalikų bei netikinčiųjų šalyse; imdamies parapijos darbo, steigdami katalikiškas kuopeles bei draugijas — tiek jaunuomenės, tiek ir suaugusiųjų ir joms vadovaudami, — ir visokiais kitais būdais, kokius tik surastų uolumas, pagal laiko ir vietos aplinkybes bei reikalavimus, be paliovos tarnaudami sielų išganymui bei šventėjimui.

Pagal Atnaujintojo dvasią broliai šių tikslų siekia narsiai ir ištikimai, sekdami mūsų Viešpačiu Jėzumi Kristumi, pasaulio Išganytoju, būtent: diena iš dienos vis labiau ir labiau stengdamiesi Kristų pažinti, pamilti ir Juo sekti, kodaugiausia turėti Kristaus dvasios ir ja vaduotis ir visais darbais bei pastangomis platinti Kristaus Karalystę.

Visko atsižadėję, broliai, kiek galėdami, stengiasi visiškai pasiaukoti save Dievui ir visa tam, kas yra Dievo, kad Dievas — tiek kiekvieno Vienuolijos nario paskirai, tiek ir bendrai visos vienuolijos gyvenimo — būtų centras.

Su pagarba, meile, maldingumu klauso Katalikų Bažnyčios, kuri yra Dievo Karalystė žemėje ir Kristaus vietininkė. Pasiduoda josios vadovybei ir dvasiai; yra klusnūs Bažnyčios pageidavimams bei troškimams; kiek galėdami visomis jėgomis ir protu jai tarnauja, narsiai nugalėdami visokias kliūtis ir pavojus, o reikalaujant Bažnyčios gerovei, net patys noringai imdami sunkias pozicijas, visiškai savęs išsižadėdami ir pasiaukodami.

Pradėję Marijonų Vienuolijos atnaujinimo darbus, kun. J. Matulevičius ir kun. Pr. Būčys sugrįžo iš Varšuvos ir ėmė ieškoti naujų narių. Iš Marijampolės juodu abu nuvažiavo į Šunskus, kur tada vikaro pareigas ėjo juodviejų mokslo metų draugas kun. Dr. Jonas Totoraitis. Šis savo svečių paragintas, pasiketino stoti į atgyjančią Marijonų Vienuoliją. Be to, a. a. kun. Civinskas ir kun. Pijus Andziulis, Veiverių mokytojų seminarijos kapelionas, taip pat pasižadėjo įstoti.

Po atostogų kun. J. Matulevičius ir kun. Pr. Būčys sugrįžo į Petrapilio Akademiją. Kun. J. Matulevičius padaręs jau įžadus, generolo kun. Senkaus buvo paskirtas novicijų, arba naujokų, vedėju. Novicijus buvo kun. Pr. Būčys. Tokiu būdu atgyjančios Marijonų Vienuolijos novicijatas atsidūrė Petrapilio Akademijoje. Kun. J. Matulevičius tenai pataisė Marijonų įstatus pagal Bažnyčios bei visuomenės gerovės reikalavimus ir Vienuolių Kongregacijos nurodymus.

Reikalingos rekomendacijos, nauji įstatai ir prašymas juos patvirtinti slapta buvo nusiųsti į Rymą (1910 m. balandžio mėnesį). Vienuolių Kongregacijai reikalaujant, keliais mėnesiais vėliau, buvo nusiųsta dar senoji Marijonų regula ir senieji įstatai, taip pat ir generolo Senkaus prašymas, kad patvirtintų naujus įstatus. Vienuolių Kongregacija išdėstė tą visą reikalą Popiežiui Pijui X, ir jis 1910 m. lapkričio 28 d. pripažino ir patvirtino pataisytuosius Marijonų įstatus. Naujuosiuose įstatuose buvo atmainyta: marijonai toliau neturės jokio ypatingo rūbo, įžadus darys ne iškilmingus, bet paprastus.

Gavusi Bažnyčios Galvos patvirtinimą, atgyjanti Marijonų Vienuolija su viltimi galėjo žiūrėti į priekį. Kun. Pr. Būčys, pabaigęs novicijatą, 1910 m. spalių 6 d. Petrapily padarė metams įžadus, kun. J. Matulevičius kartu su juo atnaujino. Prieš tai, vasarą, į novicijatą įstojo kun. Dr. J. Totoraitis.

Bet senelio generolo kun. Vincento Senkaus amžius jau baigėsi. Po trumpos ligos jis mirė 1911 m. balandžio 11 d., Marijampolės vienuolyne. Jaunieji Marijonai buvo tada Petrapily.

Būdami dabar jau trys padarę įžadus marijonai galėjo rinktis generolą. Išsirinko (1911 m. liepos 14 d.) generolą kun. Jurgį Matulevičių, Marijonų Vienuolijos atnaujintoją.

Atgyjančių Marijonų novicijatas slapta buvo Petrapily. Kun. J. Matulevičius tikėjosi, kad rusų valdžia taip dideliam mieste jo nepastebės arba bent į tai nekreips dėmesio. Bet apsivylė, nes netrukus pasijuto esąs apstotas valdžios atsiųstų šnipų. Matydamas, kad tokioje aplinkoje novicijatas Petrapily ilgai būti negalės, pasiryžo jis išsižadėti profesoriaus ir inspektoriaus pareigų Akademijoje ir perkelti novicijatą į Friburgą (Šveicariją). Tai buvo padaryta po 1911 m. atostogų. Į novicijatą tenai įstojo kun. Vincentas Dvaranauskas, Seinų seminarijos viceregensas ir profesorius, kun. Juozapas Vaitkevičius, kun. Feliksas Kudirka, kun. Vincentas Kulikauskas ir kun. Justinas

Novickas su kun. Julijum Kazaku, neseniai baigę Akademiją, keli kunigai lenkai ir keli nekunigai.

Po to viso, lapkričio mėnesį, iš Friburgo kun. J. Matulevičius nuvyko į Rymą duoti Vienuolių Kongregacijai Marijonų Vienuolijos būties apyskaitos ir gauti nurodymų tolesniam darbui. Prašė jis ten ir formalaus leidimo novicijatui perkelti iš Petrapilio į Friburgą ir kad jis pats Apaštalų Sosto būtų patvirtintas Marijonų generolu. Vienuolių Kongregacija tą viską suteikė.

Sugrįžęs į Friburgą su Apaštalų Sosto nurodymais, kun. J. Matulevičius ėmė tvarkyti ir atsidėjęs vadovauti novicijatui. Naujuose Marijonų įstatuose yra pažymėta, kad Marijonai rūpinsis ir mokslu. Tai turėdamas galvoje ir, be to, kad pašaliečiai žmonės nekreiptų į tai dėmesio, novicijatą pavadino mokslo namais (domus studiorum). Kunigai, baigę ten novicijatą turėjo eiti į universitetą mokytis. Tuose namuose įsitaisė ir nemažą knygyną.

Kun. J. Matulevičius, vadovaudamas ten novicijatui, parašė daug nurodymų jau bedidėjančiai Vienuolijai.

Friburge buvo keliolika kunigų ir keliolika brolių. 1913 m. du kunigai, F. Kudirka ir J. Kazakas, drauge su kun. J. Matulevičium iš Friburgo nuvyko į Ameriką ir ten, Čikagos arkivyskupo leidžiami, įsteigė Marijonų namus. Tais pat metais ten buvo įsteigtas ir novicijatas. Nuo to laiko vienuolynas ėmė palengva augti. Amerikos lietuviai katalikai, matydami Marijonų sėkmingą veikimą, pavedė jiems leisti „Draugą“ (dienraštį). Per Didįjį karą į Ameriką nuvažiavo kun. P. Būčys. Ten gyvendamas ligi 1921 m. jis daug dirbo Amerikos lietuvių katalikų tarpe, besirūpindamas jų religiniais reikalais.

Friburgo marijonų vienuolyno klestejimą sustabdė karas. Jo metu palengva iš Friburgo visi išvažinėjo: vieni į Lenkiją, kiti į Lietuvą, ir čia ėmė rastis vienuolynų. Tai buvo dėl to, kad vokiečiai, paėmę per šį karą Lenkiją ir Lietuvą, Bažnyčios ir vienuolijų atžvilgiu varė kitokią politiką, negu rusai — nepersekiojo ir nekliudė. Dėl to prie vokiečių buvo atgaivintas Marijampolės Marijonų Vienuolynas*).

---

*) Seinų Vyskupas J. E. A. Karosas jau 1917 m. rudenį į Marijampolę buvo paskyręs du kunigus marijonus: kun. V. Dvaranauską klebonu ir kun. J. Novicką vikaru.

Šio pirmojo Marijonų vienuolyno Lietuvoje atgaivintojas buvo pats Vienuolijos atnaujintojas generolas kun. Dr. J. Matulevičius, kurio tolesnis veikimas bent trumpai čia paminimas.

1918 m. (gavėnioje) atvykęs į Marijampolę ir, Popiežiaus leidžiamas, perkėlęs iš Friburbo novicijatą, ėmėsi tvarkyti naujai atnaujintą vienuolyną.

Bet čia kun. J. Matulevičiui ilgai būti neteko: Popiežiaus Benedikto XV įsakymu jam teko Vilniaus Vyskupo sostas. Sunkiais laikais jam reikėjo vyskupo pareigas eiti (1918.XII.8—1925.VIII.4). Iškentėjo daug ne tik nuo bolševikų, kurie du kartus buvo Vilnių užėmę, bet ir lenkų nacionalistų (tautininkų), kurie nekentė vyskupo lietuvio. Nors labai daug turėjo darbų, tačiau, savo paties sekretoriaus kun. Jono Kriščiukaičio M. I. C. padedamas, nuolat susirašinėjo su vienuoliais ir vadovavo visai Vienuolijai. Tada, prisitaikydamas prie naujojo Bažnyčios Kodekso teisių reikalavimų, pertvarkė iš naujo Vienuolijos įstatus, kuriuos Popiežius Pijus XI 1930 m. sausio 27 d. (t. y. trejų metų Atnaujintojo mirties sukaktuvėse) galutinai patvirtino. Matydamas, kad darbas dėl rimtų priežasčių Vilniuje yra negalimas, kartu norėdamas visiškai atsidėti savo mylimai Vienuolijai, atsisakė nuo Vyskupijos valdymo ir nuvyko į Rymą. Ten, pakvietęs kun. Dr. Kazimierą Rėklaitį, įsteigė vienuoliams studentams namus — kolegiją.

Atnaujinta Marijonų Vienuolija šiandien ne tik dirba savo pirmatakų — senųjų Marijonų — darbus, bet, prisitaikydama prie laiko ir vietos reikalavimų, imasi naujų darbų. Marijonai Amerikoje ir Lietuvoje, kiek išgali, rūpinasi misijomis bei rekolekcijomis, kur gali, dirba įvairiose bažnytinėse ir šiaip kultūrinėse katalikiškose draugijose, rūpinasi mokslu, profesoriavimu, knygų rašymu ir leidimu.

Marijonai, suprasdami, kaip šiandien svarbią rolę vaidina spauda, įsitaisė didokas gražias spaustuves, kur spausdinama visokios knygos, laikraščiai ir kiti spausdiniai. Jas tvarko ir jose dirba, kiek galima, patys broliai vienuoliai. Kiekvienas namas turi ir savo knygyną. Be to, Marijampolėje ir Bielianuose (Lenkijoj) yra didelės, keliasdešimt tūkstančių tomų, bibliotekos, kur renkamos visokios knygos. Jose jau surinkta gan daug retų ir brangių knygų.

Marijonai leidžia visoje Lietuvoje žinomą laikraštį „Šaltinį“, „Šaltinėlį“, „Šventųjų Bendravimą“ ir šiaip religinio — kultūrinio turinio knygas. Amerikoje leidžia „Draugą“ ir „Laivą“. Latvijoje — „Sauleitę“, Lenkijoje — „Pro Christo“ ir t. t.

Suprasdami mokslo naudingumą ir jį keldami, Marijonai Marijampolėje laiko klasinę gimnaziją, į kurią priimami iš visos Lietuvos moksleiviai. Gimnazijoje yra moksleiviams bendrabutis. Čia jie išmokomi mylėti Dievą ir tėvynę, stiprinti savo valią, įprasti į darbštumą, tvarkingumą. Kokia didelė nauda iš tokio auklėjimo ir geros drausmės, parodo pačių auklėtinių nuoširdi padėka baigus gimnaziją. Panašių gimnazijų yra Lenkijoje, Gudijoje ir Amerikoje. Amerikos Marijonų mokslo įstaiga, pačių amerikiečių remiama, pasidarė didžiule Kolegija, kur gali mokytis bernaičiai lietuviai.

Taigi nors dar nedidelė Vienuolija, tačiau jau veda 10 parapijų, aptarnauja 7 neparapijines bažnyčias ir 3 koplyčias, turi 5 novicijatus, 5 gimnazijas, 3 pradžios mokyklas, 4 spaustuves, prižiūri ir tvarko 4 bendrabučius, 3 prieglaudas, leidžia 9 laikraščius. Be to, keli kunigai dirba misijose ir mokyklose moko tikybos.

Keli kunigai yra Rytų apeigų, o keli klierikai ruošiasi apaštalauti tarp atskilėlių nuo Bažnyčios. Vienas marijonas Mons. Fabijonas Abrantavičius (rytų apeigų), yra Apaštališkasis Vikaras visų Rytų apeigų Katalikų Kinijoje. Pats Vienuolijos Generolas, kun. Pr. Būčys paskirtas pirmuoju rusų katalikų vyskupu.

* * *

Marijonų Vienuolija šiandien, Dievo laiminama žengia į priekį tiek savo dvasios, tiek narių skaičiaus atžvilgiu. Daugelis jau suprato jos dvasią, daugelis jau visiškai pasiaukojo Dievui ir Vienuolijai.

Kasdien didėja jėgos. Tarp kitų paminėtini Jo Ekscelencija Arkivyskupas Pr. Karevičius, kuris 1926 m. atsižadėjo Žemaičių vyskupijos ir įstojo į Marijonų Vienuoliją. Tačiau dar daugelio stinga, nes platūs ir užėlę darbo dirvonai laukia darbininkų. „Prašykite pjūties Viešpatį, kad siųstų darbininkų į savo pjūtį“. (Mat. 9, 38) — ragina mūsų Išganytojas Jėzus Kristus.

M. KRUPAVIČIUS

POPIEŽIAUS PIJAUS XI BIČIULIS

Pirmieji bandymai sutvarkyti mūsų santykius su Šv. Sostu nepavyko. Sukliudė ne religijos klausimai, nes tuomet valdžioj buvo katalikai, bet grynai politiniai. Valdžios buvo norėta išspręsti konkordato keliu tie politiniai klausimai, kurie iš tikrųjų nuo Popiežiaus nepriklausė. Skersai susitarimo kelią atsistojo Vilniaus klausimas. Derybos nutrūko, o piktos valios žmonės ir santykius su Šv. Sostu supainiojo ir apsunkino. Konkordato ir santykių klausimas pakibo ore. Bet Pijus XI, kaipo geras savo vaikų tėvas, nenorėjo ilgai tokioj neaiškioj būklėj Lietuvos palikti. Jis ieškojo žmogaus, kuriam galėtų pavesti tuos neaiškumus pašalinti ir Bažnyčios reikalus sutvarkyti. O jie buvo tvarkytini, nes Lietuva iš Rusijos juos paveldėjo gerokoj netvarkoj. Tai svarbiai pasiuntinybei jis pasirinko lietuvį arkivysk. J. Matulevičių. Jis tuo metu, pasišalinęs iš Vilniaus, kaip marijonų generolas gyveno Ryme. Jo pasirodymas Lietuvoj su Šv. Tėvo įgaliotinio pasiuntinybe gerokai visus nustebino. Nes istorija nedaug žino atsitikimų, kad Vatikanas tokiais reikalais siųstų savo įgaliotiniu į valstybę tos pačios valstybės žmogų, dar daugiau — jos patrijotą, pasižymėjusį vyrą. Tas faktas rodo, kad Šv. Tėvas turėjo didelį pasitikėjimą a. a. arkivysk. J. Matulevičium ir kad juodu rišo daugiau negu oficialiniai santykiai. Bet kokie buvo tie santykiai ir kaip jie prasidėjo Lietuvos visuomenė nežinojo, o jei kas ir žinojo — tylėjo. Šį klausimą bent kiek nušvietė 1929 m. pasirodžiusi lenkų kalba knyga apie Popiežių Pijų XI.[1])

[1]) Ojciec sw. Pius XI i jego pontyfikat. Praca zbiorowa pod. red. X. Ant. Szymanskiego. Lublin. 1929 m. 126 —133 pusl.

1918 m. Varšuvoj Nuncijum buvo mgr. Achilles Ratti, vėliau tapęs Popiežium Pijum XI. O vienam jos priemiesty — Bielianuose tuo pat metu senam kamendulų vienuolyne marijonų generolas kun. J. Matulevičius (būsimasis arkivyskupas) buvo įkūręs ir pastatęs ant tvirtų pamatų pirmuosius marijonų namus, kurių kokį laiką buvo ir vyresniuoju. Šitą Marijonų šeimą pamilo ir labai dažnai lankydavo būsimasis Popiežius. Jis čia atlaikė ir 8 dienų rekolekcijas prieš šventinimąsi į vyskupus. Kas tuos santykius tarp jauno, neturtingo vienuolyno ir būsimojo Popiežiaus užmezgė ir sustiprino? Vienas minėtos knygos autorius nurodo dvi priežastis. Vieną jų — pats *arkivysk. Matulevičius.* Kalbamasis autorius taip rašo: „Marijonų generolas jautė, kad namai stovi ant stiprių kojų ir turi ateitį. Tuo tarpu primygtinai generolą kvietė į Lietuvą, kur tuo metu Marijampolėj kūrėsi lietuviškieji marijonų namai. 1918 m. kovo mėn. pradžioj kun. Matulevičius apleido Bielianus ir apleido juos amžinai. Staiga pasiekė žinia apie sumanymą jį skirti Vilniaus vyskupu. Žinia pasirodė teisinga. Ją patvirtino Tėvo Matulevičiaus pilni skausmo ir nerimo laiškai. Kun. Matulevičius tapo Vilniaus vyskupu. Prasidėjo tam didžiam vyrui skaudūs kryžiaus keliai. Lenkų šovinistai jam sudarė tiktai skausminga būklę. Tai labai gerai žinojo ir būsimasis Popiežius. Jis tuos vysk. Matulevičiaus vargus ir kančias ėmėsi giliai į širdį". Ypatingai daug širdies Bielianų vienuolynui, rašo tas pats autorius, rodė Nuncijus tuo metu, kai spaudos audringai buvo atakuojamas mūsų generolas vysk. Matulevičius. Jo asmenim ir likimu jis labai rūpinosi. — „Jūsų generolas tikras Dievo vyras" — dažnai jis sakydavo apie vysk. Matulevičių.

Atėjo sunkūs lenkams laikai. Bolševikai atsidūrė prie Varšuvos sienų. Visa buvo pastatyta ginti krašto gyvybei. Nutrūko ir santykiai tarp Nuncijaus ir Bielianų. Apie vysk. Matulevičių žinių negalima buvo gauti. Vieną dieną lenkams laimė nusišypsojo. Kaip žaibo greitumu bolševikai atsidūrė prie Varšuvos, taip žaibo greitumu ją apleido. Varšuva kaip po didelio mūšio: visur badas, netvarka, suirutė, jokio susisiekimo. Tik štai visai netikėtai Bielianuose atsiranda Nuncijus. Atvažiavo žinių gauti apie vysk. Matulevičių. „Kaip tik yra atvažiavęs iš Vilniaus vyskupijos kun. S." atsakoma jam, rašo tas pats autorius. Nuncijus tuoj ima klausinėti apie santykius.

Pasirodė, kad pats jau buvo turėjęs tikslių žinių, bet pranešimo klausėsi atsidėjęs.

Štai kur ir kaip įvyko pažintis tarp Popiežiaus Pijaus XI ir arkivysk. J. Matulevičiaus. Tas didis lietuvis savo skaisčia dora, aukštu mokslu, plačia išmintim ir nepaprastu taktu laimėjo ir būsimojo Šv. Tėvo simpatiją, meilę ir pasitikėjimą. Kaip matyt iš pirmiau paduotų žinių tas dvasios ryšys buvo labai gyvas ir gilus. Nuncijus Ratti tapęs Popiežium Pijum XI negalėjo pamiršti arkivysk. Matulevičiaus. Šių santykių šviesoj darosi suprantamas arkivysk. Matulevičiaus paskyrimas Šv. Sosto įgaliotiniu Lietuvai.

Būtų gera, kad šias žinias apie Pijaus XI santykius su arkivysk. Matulevičium, kas tai gali padaryti, papildytų naujomis, nes reikia manyti, kad tai, kas čia paduota, yra tik pati pradžia. Ryme tie santykiai turėjo prasiplėsti, sustiprėti ir įgauti naujų formų.

KUN. DR. IG. ČESAITIS

PASKUTINĖS VALANDOS*)

Neramus vakaras

Sausio 26 d. (1927 m.) 10 v. vakaro, draug su kun. J. Vailokaičiu nuėjome į Dr. Hagentorno kliniką, kur Ekscelencijai buvo daryta operacija ir kur jis buvo slaugomas, pasiteirauti apie sveikatą. Nuo pat ryto Ekscelencijos ligos eiga buvo pavojinga.

Įėjęs į kliniką, pasiteiravau, kaip Ekscelencijos sveikata.

Seselė viršininkė susirūpinusi pranešė, kad bloga: pulsas 120.

Šį rytą Ekscelencija nusiskundęs turįs daug darbų nenuveiktų, o šį vakarą jau taręs: „Bus gana, keliausiu į amžinybę".

Kun. Juozas Vailokaitis, taip ramiai besiorientuojąs ir didžiausiuose pavojuose, patarė kogreičiausiai skubėti pas jį,

*) Arkivyskupas Jurgis 1926 m. buvo išvažiavęs į Čikagos Eucharistinį Kongresą ir vietos lietuvių tarpą. Grįžęs tėvynėje rado daug páinių, kurias Bažnyčiai buvo pridariusi socialistiška vyriausybė. Nepasilsėjęs jis ėmėsi dirbti ir dirbo smarkiai. Sausio mėnesį buvo nusidirbęs taip, kad net miegoti mažai tegalėjo. Tačiau dirbęs nesiliovė, priešingai — kada įgijo vilties pataisyti santykius su Šventuoju Sostu, — dirbo dar daugiau. Sausio 20 d. (1927 m.) ketvirtadienį jau buvo baigtas ruošti konkordato projektas. Tuometinis Ministeris Pirmininkas Voldemaras raštu prel. Faidutti pareiškė, kad Lietuvos Vyriausybė norinti su Šventuoju Sostu atnaujinti santykius, 1925 m. pairusius. Sausio 21 d. (penktadienį) vakarą Arkivysk. Jurgis išsiuntė Popiežiaus Sekretoriui konkordato reikalu prašymą. Buvo išbalęs ir negalėjo valgyti. Tada bendrabroliai (marijonai) prikalbino Arkivyskupą gulti anksčiau, kaip paprastai. Pusiaunaktį užpuolė jį baisūs vidurių skausmai. Buvo pakviestas gydytojas. Iš namų t. y. marijonų vienuolyno į Dr. Hagentorno ligoninę Arkivysk. Jurgis buvo nešte nuneštas. Gydytojai konstatavo apendicitą (aklosios žarnos uždegimą). *Red.*

telefonuoti kun. prof. Būčiui ir prašyti, kad leistų man šią naktį budėti prie Eksc. Leidimą gavau.

Ant tų pėdų išbėgome iš kun. Juozo buto, paėmėme automobilį ir atvykome prie marijonų vienuolyno, Laisvės Al. 61.

Čia kun. Juozas, paspaudęs man ranką, prašė gauti jam palaiminimą nuo Ekscelencijos. Patsai grįžo pėsčias namo.

Nors kiekvieną rytą Ekscelencijai nešta Šv. Sakramentas, šį rytą jis prašė suteikti Šv. Sakr. kaip Viatiką; paskutinis patepimas nebuvo duotas. Taigi paėmęs šv. aliejaus sprukau į tą patį automobilį, kurs prie durų manęs laukė.

Antrukart klinikoje

Įėjęs vėl sutinku ses. Juozapą ir daktarą.

— Kaip Arkivyskupo sveikata? Ar nepagerėjo?

— Deja. Pulsas alarmuojantis. Kaip gaila, ligi šio ryto mes tvirčiausiai tikėjome jo sveikata. Visa buvo labai normalu, bet nuo 10 val. ryto ėjo blogyn ir blogyn.

— Pasiliksiu prie Arkivyskupo, pratariau nusiminęs.

— Nėra tikro reikalo, ramino mane daktaras ir sesuo. Reikalui esant pašauksim telefonu. Tačiau, kaip tamsta nori.

Liūdna ir skaudi naktis

Nuėjau pas ligonį. Jis sunkiai kvėpuoja, retkarčiais vaitodamas. Sesuo nuolat sėdi prie lovos. Atsisėdau ir aš.

Kiek palaukus Ekscelencija praveria akis. Atsiklaupiu. Bučiuoju apyšaltą ranką. Jis glosto mano galvą.

— Ekscelencija, atėjau atlankyti.

— Ačiū, tau ir visiems. Mane jau maitina... Bėk namo...

Atsikeliu, bet eiti namo negaliu. Ekscelencija nenorėdamas kitų varginti, ne tik jį lankantiems, bet ir slaugėms, dėkodamas už patarnavimus, liepdavo eiti poilsio.

Įėjęs į ambulatoriją baigiu kalbėti mišparus. 11 val. gaudau seserį ir daktarą. Žinios vis tos pačios. Ligonis negerėja. Jis stiprinamas, leidžiant po oda vaistus.

Grįžtu ir vėl į ligonio kambarį tik nesirodau. Nejauku. Jis mano vyresnysis. Liepė eiti namo. Tylūs vaitojimai, skubūs alsavimai ne ką pranašauja. Daktaras mane įspėja apie tikrąjį pavojų gyvybei.

Prie ligonio išeinu koridoriun ir vėl tą pačią kelionę atkartoju, nuolat klausinėdamas ar sveikata negerėja. Jau man aiškiai pasako, kad vilties nėra. Ryto vargu sulauks.

Pirmą valandą pasirodau išvargintam ir besilpstančiam ligoniui.

Palaiminimas Vienuolijai

— Ekscelencija, ištariau priklaupęs prie lovos, prašau palaiminti Vienuoliją.

Jis deda ranką ant mano galvos, myluoja mane, kaip motina savo kūdikį, ir darydamas kryžiaus ženklą ant mano kaktos atkartotinai sako: „Rikiuokitės, pasišvęskite! Rikiuokitės ir pasišvęskite!"

Čia pakelia ranką ir laimina. Nuleidžia ją vėl ant mano galvos, kelis kartus švelniai užgauna veidą, lyg tvirtindamas palaiminimą teikiamą Vienuolijai. Mano akys ašarose, lūpos būčiuoja savo mylimojo Tėvo ranką. Ilgai ilgai aš prie jo glaudžiaus, o jo ranka ant mano galvos.

Tikras vadas! Ir mirties valandoje jis duoda karžygiškus įsakymus. Rikiuotis, tai yra, kaip supratau, laikytis vienybės ir suburtom jėgom stoti į frontą dėl Kristaus ir Evangelijos. Rikiuotis, kad stiprūs būtume, pasišvęsti, kad kovą laimėtume.

Kiek palūkėjęs atsistoju sutvirtintas ir klausiu:

— Ekscelencija, gal suteikti Tamstai paskutinį patepimą?

— Gerai. Širyt priėmiau viatiką. Duok patepimą.

Imu šv. aliejus. Skaitau maldas. Teikiu paskutinį patepimą, pilnuosius atlaidus mirties valandoje. Nežinau, ar kuomet nors su didesniu pamaldumu galėjau ligoniui šį paskutinį patarnavimą suteikti, kaip tam, kurs, mūšį laimėjęs, netrukus turės mirti.

Suteikęs patepimą, bučiuoju Ekscelencijai ranką. Jis man pastebi:

— Dabar gali eiti namo. Pasilsėk.

Ir vėl man kančia. Aš nenoriu, aš negaliu. Aš tyliu. Jis atkartoja savo žodžius. Bučiuoju Ekscelencijos ranką, atsikeliu ir nuošaliai atsistoju.

Netrukus jis, girdžiu, kalba psalmės (nesuvokiu kokios) žodžius, paskui, kaip Vyskupas, rankas sudėjęs, paskui jas pusračiu atskyręs laimina. Tai buvo jo paskutinis atsisveiki-

nimas su visais pažįstamais, draugais, su visais, kuriuos jis mylėjo, su savo pamylėta tauta ir su pasauliu.

Ir mirdamas apaštalauja

Daktaras ir slaugės kaip įmanydami stengėsi ligoniui padėti. Visa veltui, matyt, kita buvo Dievo valia. Ligonis retkarčiais nerimsta, antklodę nuo savęs stumia. Gi štai apaštališkojo įkvėpimo scena.

Ekscelencija, pažiūrėjęs į jį slaugančią sesutę, klausia:

— Kuo vardu?

— Juozapa — atsako slaugė.

— Klaupkis ir kalbėk su manim.

Slaugė atsiklaupia, ir Ekscelencija uždėjęs ant jos galvos ranką pradeda kalbėti:

— Aš Juozapa, Viešpaties tarnaitė, į Aukščiausiojo rankas sudedu tris paprastuosius įžadus neribotam laikui.

Kiekvieną žodį, paskui Arkivyskupą, sesuo Juozapa pamaldžiai atkartoja.

Atsimenant, kad sesuo Juozapa yra pasaulininkė, o Arkivyskupo žodžiai yra vartojami formula vienuolėms įžadus bedarant, aiškėja, kad ir mirties valandoje jis nori vesti sielas Evangelijos patarčių tobūlybės keliu. Be to, Arkivyskupas savo žodžius taip ryškiai ir garsiai tarė, kad aš net pradžiugau, spėdamas jį sveikaton grįžtant.

Ramiai užgęsta

Visi akstinai, raginą organizmą spirtis su mirtimi — negelbsti. Antrą ir trečią valandą pulsas jau nesuskaitomas. Pusiau ketvirtą valandą ligonis visai ramus. Alsavimas labai lėtas. Prie ligonio trys slaugės, daktaras ir aš. Rožančiaus visą naktį iš rankos nepaleidęs, dabar pradedu kalbėti mirštančiojo maldas. Suklaupiame. Maldos ir ašaros palydėjo Arkivyskupo sielą į Aukščiausiojo prieglobstį.

Arkivyskupas mirė 3 val. 45 min. ryto — ramiai su šypsena užgeso. Mirė, kad amžinai gyventų.

Kun. Dr. Ign. Česaitis

ED. TURAUSKAS

SKAUDŽIOJI IŠKILMĖ

(Paskutinis atsisveikinimas su a. a. Arkivyskupu Jurgiu, 1927. l. 27 — 29 d. d.)

Prie prof. Hagentorno klinikos (Miškų g-vėj) susirinko keli šimtai žmonių, nes žinia dar nebuvo plačiai pasklidusi, palydėti a. a. arkivysk. Jurgio kūną į šv. Gertrūdos (Šaričių) bažnytėlę.

Organizacijos dar nebuvo suspėjusios taip greit sušaukti savo narių; lydinčioji minia ėjo palaidai. Vienintelė organizacija — L. K. Stud. Ateitininkų draugovė organizuotai, eilėmis, su vėliava išsirikiavo eisenos pradžioje.

Nors buvo užsakytas gedulingas vežimas, studentai ateitininkai paėmė ant savo pečių brangaus Ganytojo karstą ir visą kelią garbingai jį nešė. Taip ir dera tai jaunuomenei, kuri yra užsimojusi Kristuje Lietuvą atgaivinti.

Sugaudė bažnyčių varpai, ir didelis ąžuolinis karstas, slepiąs brangaus Vilniaus Kankinio liekanas, svyruodamas ant jaunų ateitininkų pečių, pradėjo lėtai slinkti į priekį.

Dvasininkų daugybė. Visi, kas gyvas, subėgo palydėti didįjį Vienuolį ir Apaštalą.

Seminarijos auklėtinių choras gaudžiai gieda liūdnąsias psalmes. Tylėdama slenka minia, kuri vis didėja. Išbalęs ir sujaudintas eina su mitra ant galvos monsinjoras Faidutti. Šaričių bažnyčioje paruoštas paprastas katafolius. Procesijos dalyviams suėjus į bažnyčią, atidaromas karstas, ir visi gali pamatyti žemiškąsias graudinančias liekanas to, kuris ne čia sau taisėsi buveinę... O vis dėlto skurdu ir nejauku buvo

matyti, kaip tas didelis dvasios galiūnas, tas šventas vyras, tas šventumu spinduliuojąs Bažnyčios Kunigaikštis guli slaptingos rankos pakirstas.

Žmogus taip yra įsitikėjęs kad ir kilniausiais žemiškais pasireiškimais, kad be skausmo, be ašarų jam neįmanoma žiūrėti į sielos ir kūno atsiskyrimo faktą.

Dėl to ir Išganytojas, žinodamas tą žmogaus silpnybę, nepasmerkė ašarų, o priešingai, jas palaimino.

Liūdni ir parblokšti skirstėsi visi liūdnosios iškylos dalyviai, bet ir tikri, kad tas, kuris taip kilniai mokėjo gyventi ir taip šventai mirti, užtars juos, pažįstamus ir nepažįstamus, bet tik geros valios žmones, pas Dangaus Tėvą, pas kurį jis dabar ilsisi amžių amžiams.

*

Sausio 28 d. 17 val., dangui nusiblaivius ir žvaigždutėms įspindus, vėl sugaudė visų senelio Kauno Bažnyčių varpai, savo gaudesiu lydėdami a. a. arkivysk. Jurgio kūną į Baziliką, kurios požemy jis, bent tuo tarpu, ilsėsis.

Minios daug, keliolika kartų daugiau negu vakar. Organizacijos jau susibėgo būrių būriais. Moksleivių paskiromis mokyklomis ypač daug. Studentų šiandien dar gausiau — jų 300 su viršum. Ateitininkai ir šiandien su dideliu atsidėjimu ir pagarba kelia ant savo pečių brangiąją sunkybę — a. a. arkivysk. Jurgio karstą.

Procesija išsitiesia beveik per visą Vilniaus gatvę. Nuostabu, kad ir mirus arkivysk. Jurgiui tenka Vilniaus keliu artintis į amžinojo poilsio vietą.

Organizuotai dalyvauja su vėliavomis:

1) Liet. Univ. stud. ateitininkai,
2) «Pavasario» S-gos Centras,
3) «Aušros» gimnazija,
4) I-ji Kauno vidur. mokykla,
5) Aukšt. technikos mokykla,
6) A. komercinė mokykla,
7) Komerc. mok. skautai,
8) «Saulės» mergaičių gimnazija.

Be vėliavų:

9) Zitietės,
10) «Simano Daukanto» mokyt. seminarija,

11) Tėvų Jėzuitų gimnazija,
12) «Pavasario» gimnazija,
13) Vargdienių Seselių Vienuolija iš Marijampolės,
14) Marijampolės Marijonų gimnazija.

Toliau eina U—to profesorių visas didelis būrys, klierikų daugybė, Seimo narių daug, Kauno kapitula ir Lietuvos vyskupai, kurių pryšaky arkivysk. Karevičius su mitra.

Vainikų atnešė su parašais:

1. „Arkivyskupui Jurgiui Matulevičiui, pirmajam Lietuvos vyskupui". *Respublikos Prezidentas A. Smetona.*

2. „Kilniam Tautos ir Bažnyčios vyrui a. a. Jurgiui Matulevičiui". *Seimo Prezidiumas.*

3. „A. A. Jurgiui Matulevičiui, Nepriklausomo Vilniaus vyskupui". *Ministerių Kabinetas.*

4. „A. A. Brangiam Ganytojui, kilniam ūkininko Sūnui, Apaštališkojo sosto Vizitatoriui Lietuvoje Arkivyskupui Jurgiui Matulevičiui". *Lietuvos Ūkininkų Sąjunga.*

5. „A. A. Arkivysk. Jurgiui, Didžiajam Bažnyčios ir Tautos vyrui." *Liet. Universiteto Stud. Ateitininkų Sąjunga.*

6. „A. A. Arkivyskupui Jurgiui Matulevičiui". *Liet. Kat. Moterų Centro Valdyba.*

7. „A. A. Arkivyskupui Jurgiui Matulevičiui". *Nuo Kauno m. savivaldybės.*

8. „*Šv. Zitos Draugija* savo Brangiausiam Ganytojui".

9. „*Marijampolės Marijonų gimnazija* savo Brangiam Įsteigėjui".

Bazilika prisirinko pilna. Presbiterijoje aukštiesiems svečiams vos vietų išteko.

Iš valstybės vyrų dalyvavo iškilmėje: p. A. Stulginskis, Seimo pirmininkas, p. p. D-ras Bistras — Švietimo, D-ras Karvelis — Finansų, pulk. Musteikis — Vidaus, pulk. ltn. Merkys — Krašto Apsaugos su štabo viršininku pulk. Daukantu.

Visas Seimo prezidiumas ir daug Seimo narių bei aukštų valdininkų.

Jų E. E. Lietuvos vyskupai — arkivysk. metropolitas Juozapas Skvireckas, arkivysk. P. Karevičius, Vilkaviškio vysk. koadj. M. Reinys.

Atgiedojus mirusiųjų mišparus, didžio liūdesio slėgiami skirstėsi atidavę pagarbą savo kilniam Ganytojui.

* . . . .

Sausio mėn. 29 d. išaušo graži. Žiemos saulė įspindo, tik šiurpus vėjelis taip nemaloniai kutena. Nuo pat ankstyvo ryto (nuo 5 val.) į Baziliką skubina būrių būriai žmonių. Tie, kurie darbo verčiami negalės dalyvauti iškilmėje, skubina dar prietamsy atsisveikinti su didžiuoju numirėliu.

Nuo 6 val. ryto prie visų Bazilikos altorių laikomos šv. Mišios už a. a. Arkivyskupo vėlę. Žmonių pulkeliai sukniubę meldžiasi ir rauda. Toji maldų gausybė sukuria giliai mistišką atmosferą. 9 val. 30 min. prasideda dvejos iš eilės pontifikalinės Mišios. Apie 10 val. 30 min. pradeda rinktis vyriausybės, Seimo, diplomatų korpuso ir visuomenės atstovai.

Atvyksta J. E. Respublikos Prezidentas p. A. Smetona su adjutantu, Seimo pirmininkas p. A. Stulginskis ir visi ministeriai, kai kurie su žmonomis; Vyr. štabo viršininkas pulk. Daukantas su savo adjutantu ir keliais aukštais karininkais, Kauno Karo Komendantas pulk. ltn. Skučas, Lietuvos Banko valdytojas prof. Jurgutis (a. a. arkivysk. mokinys iš Petrapilio Dvas. Akademijos); Lietuvos Universiteto rektorius p. M. Biržiška ir visas būrys profesorių; Kauno burmistras p. J. Vileišis su žmona; Kauno miesto ir apskrities viršininkas p. P. Morkus, Valst. Teatro direktorius p. A. Sutkus.

Seimo frakcijos: Krikščionių Demokratų su kun. M. Krupavičium pryšakyje, Ūkininkų Sąjungos su p. p. d-rais Jokantu ir Mikšiu pryšakyje, Darbo Federacijos su d-ru K. Ambrozaičiu pryšakyje, Lenkų frakcijai atstovauja p. Budzinskis su dviem kolegomis. Tautininkų frakcijai atstovauja kun. V. Mironas.

Daug aukštų valdininkų, profesorių ir šiaip visuomenės atstovų.

Iš užsienio diplomatinių bei konsularinių atstovybių:

J. J. E. E. ministeriai — Latvijos p. Balodis ir Prancūzijos p. Puhaux; Konsulai — Belgijos Lange, Čekoslovakų p. Galia su žmona, Estijos — p. Olderman ir Vengrijos — p. Dopkevičius.

A. a. arkivysk. Jurgio giminės — jo tikras brolis p. Andrius Matulaitis — Taupomųjų kasų valdytojas su dukteria, artimas velionies giminaitis p. V. Matulaitis — Kredito įstaigų inspektorius su žmona, Jackevičių, Stepšių, Krakauskų ir k. artimųjų šeimynų nariai.

Suvažiavo į laidotuves visi Lietuvos vyskupai: Jų Ekscelencijos: senelis arkivysk. P. Karevičius — marijonas vienuolis; Vilkaviškio—A. Karosas su vysk. koadjut. M. Reiniu; Telšių—J. Staugaitis; Kaišiadorių—J. Kukta ir Panevėžio—K. Paltarokas.

Aukštosios dvasininkijos prelatai: Maironis - Mačiulis, Dambrauskas, Olšauskas, Januševičius, Grigaitis, Čėsnys; kanauninkai: Šaulys, Alekna, Tumas, Laukaitis; monsinjorai: Faidutti su laikina Vatikano duota dipl. misija Lietuvoje ir Stukelis — Rygos arkivyskupo atstovas.

Gedulingas pontifikalines šv. Mišias celebruoja arkivysk. metropolitas J. Skvireckas. Valst. Operos choras rūpestingai pagiedojo Č. Sasnausko mišias «Requiem», nuostabiai gražų «Sanctus» ir graudinamai liūdną «Agnus Dei». Visoje muzikoje jauti gilų įsigyvenimą į liūdnosios laidotuvių iškilmės psichologiją ir jos dalyvių nusiteikimą.

Kad tą chorą būtų galėjęs paremti orkestras, mes būtume pilnai galėję pajusti visą mūsų mirusiojo kompozitoriaus gilumą ir didumą. Bet technikos kliūtys neleido kitaip padaryti. Ačiū Valst. Operos chorui, jo vedėjui, ir Valst. Teatro direktoriui už rūpestingumą pagerbiant didįjį arkivysk. - vienuolį.

Pasibaigus mišioms, pamokslą pasakė Vilkaviškio vysk. koadjut. M. Reinys.

Prasidėjo «Libera», kurią trys vyskupai pakarčiui atgiedojo.

Tas paskutinis patarnavimas tur būt pats graudžiausias. Kai išsirikiavo didžiausias dvasininkų būrys ir gedulo rūbais apsidarę pasijudino Bažnyčios jerarchai, kai jau pasigirdo graudusis «In paradisum» — ir netikėjęs pajauti, kad jau nebeatšaukiamai įvyko, kas Apvaizdos buvo skirta, kad tikrai amžinai skiriamės su mylimuoju Ganytoju.

Ir vėl tos jaunos, bet tvirtos ateitininkų rankos ima liūdnąją naštą, ir vėl ant jaunų pečių užkeltas nulingavo brangusis karstas.

Bet kripta čia pat, ir kelionė į tą rūstųjį požemį neilga.

Paskutinės maldos, paskutinis patarnavimas brangiosioms liekanoms, ir karstas nuslinko į jam skirtąją vietą šalia a. a. žemaičių vyskupo Mečislovo.

Gyvieji betgi norėjo dar priminti kitiems tūkstančiams gyvųjų, koks didelis žmogus ir vienuolis buvo a. a. Jurgis ir kaip kruvinai skaudu šiandien su juo skirtis.

Turiningą, giliai krikščionišką kalbą pasakė J. E. Respublikos Prezidentas p. A. Smetona.

Toliau kalbėjo Seimo pirmininkas p. A. Stulginskis: «Ši diena yra mums didelio skausmo ir liūdesio diena. Mes liūdime nustoję vyriausiose lietuvių tautos eilėse savo žymaus žmogaus, didelio veikėjo, nustoję mūsų *dvasios tobūliausio vado.* Amžiną atilsį, arkivysk. Matulevičius buvo uolus Lietuvos šalies ganytojas. Tam tikslui Jis pavedė geriausias savo dienas, atidavė žymiausius savo sielos ir proto ypatumus. Organizuodamas Lietuvos dvasinį gyvenimą, Jis įkuria Marijonų Kongregaciją, tampa jos vadu ir išugdo ją galinga dvasine organizacija. Švento Sosto ir tautos šaukiamas, Jis ryžtasi apimti labai sunkų anais laikais vyskupijos sostą. Lietuvių tautai kuriant ir atstatant savo valstybę, nepamainomas, talentingas dvasios vadas atsistoja mūsų senoje sostinėje Vilniuje. Tų pačių Lietuvos dvasios reikalų skatinamas, Jis palieka kankinimo vietą — Vilnių, kur tiek daug kentėjo, ir *pirmas lietuvis Vilniaus vyskupas tampa pirmas lietuvis arkivyskupas.* Atvyksta čia į Kauną kaip Apaštališkojo Sosto Vizitatorius pamirštiems Lietuvos Bažnyčios reikalams tvarkyti, ir savo didžios energijos, takto, sumanumo dėka, kuria Lietuvos bažnytinę provinciją. Mes liūdime šiandien asmens, kuris toli buvo pralenkęs kitus ne tik savo įstabia galia, galingu protu, bet ir šventu gyvenimu. Jis mus mokė Evangelijos tiesų ne vien gražia savo iškalba, bet ir vaizdžiu pavyzdžiu, šventu gyvenimu; *Jis buvo ta Evangelijos šviesa, kuri skaisčiai švietė Lietuvai* ir visai žmonijai, tai buvo šventa druska, kuri nenyksta, bet, stebuklingai saugojama, veikia plačią visuomenę. Būdamas tikras Dievo pasiuntinys, meilės apaštalas, Jis buvo visiems artimas, visiems savas: ir vargingam beturčiui ir pasiturinčiam, ir mokytam ir bemoksliui, ir kupinam vilties jaunuoliui ir, pagaliau, savo dienas baigiančiam seneliui.

Kilnus dvasios vadas buvo kartu ir karštas tautos mylėtojas, *didelis lietuvis.* Kas sekė didelius Jo gyvenimo darbus, tas negalėjo nepastebėti, kad tai darbai ne vien ganytojo vienuolio, bet ir didelio lietuvio. Vilniaus lietuviai, okupacijos valdžios spaudžiami ir persekiojami, amžinai atmins arkivyskupą Matulevičių. Jis buvo jiems didelė moralinė paguoda; pats skaudžiai persekiojamas, šmeižiamas, stovėdamas tiesos sargyboje, Jis nenustojo glaudęs prie savo tėviškos širdies vargstančius

lietuvius. Ir šią dieną mūsų liūdesys susilieja su ta didele širdgėla Vilniaus lietuvių, kurie pajuto skaudų smūgį, užduotą jiems a. a. Arkivyskupo, jų buvusio tėvo ir globėjo, mirtimi.

Kartu mes liūdime ir *didelio valstybės asmens, didelio patrijoto ir didelio valstybės vyro.* Tvarkydamas Lietuvos dvasios gyvenimą, Lietuvos bažnyčią, uoliai dalyvaudamas visuomenės darbe, dorindamas Lietuvą, Jis nematomai dirbo didelį valstybės darbą, nes kas būtų iš mūsų valstybės, jei mūsų tautoje susilpnėtų, pranyktų dora? Nėra abejojimo, kad mūsų valstybės ir tautos nepriklausomybės dienos būtų suskaitytos. Tą tiesą a. a. Velionis labai dažnai mums primindavo savo pamoksluose ir prakalbose. Šiandien mes atsisveikiname su mylimu ir gerbiamu Arkivyskupu. Jis keliauja pas Dangiškąjį Tėvą, kurį taip buvo pamilęs, bet palieka šioje ašarų pakalnėje tuos atmintinus didelius, kilnius darbus, kurie neišdildomai bus užrašyti Lietuvos Bažnyčios, lietuvių tautos ir valstybės istorijoje. Bet, kaip pats Arkivyskupas prieš mirtį išsitarė, dar ne viską esąs nudirbęs, toli gražu ne visus planus įvykdęs. Mums reikia Apvaizdos malonės melsti, — nes Jis, be abejo, yra pas Dievą, — kad atsiųstų mums daugiau Matulevičių, kurie pajėgtų varyti darbą, naudingą ir Bažnyčiai, ir valstybei, ir visuomenei. Mums patiems reikia stengtis išnaudoti visas savo jėgas, jei norime savo gyvenimą padaryti panašų į brangaus velionies Arkivyskupo gyvenimą. Tuo būdu pareikšime Jam ir geriausią padėką už nuveiktus Jo didelius mūsų kraštui darbus, tuo būdu tiksliausiai pagerbsime *didelio Kunigo, didelio Vyskupo, didelio Veikėjo* žmogaus atminimą.»

Latvijos katalikų vardu kalbėjo *monsin. Stukelis* (stenograma): «Garbus Lietuvos Sūnau, Kristaus Bažnyčios Kunige! Ir mes Latvijos katalikai giliai nuliūdę stovime prie Tavo karsto. Per Tavo mirtį mes nustojome tikrojo savo draugo ir brangaus užtarėjo mūsų Bažnyčios reikaluose. Eidamas sunkias pareigas kaip vyskupas ir Šv. Sosto Vizitatorius, savo tėvynėje radai laiko ir noro prisidėti prie Bažnyčios gyvenimo ir Latvijoje. Gyvai stovi mūsų akyse Tavo vaizdas, kada 1924 m. kaip Vilniaus vyskupas dalyvavai Katalikų Bažnyčios iškilmėse Rygoje. Tavo dėka įsikūrė Latvijoje pirmas dvasinio gyvenimo židinys — Marijonų Vienuolija, ligi paskutinei valandai Tavo remiama. Dar prieš Kalėdas mes turėjome laimės Tave matyti savo tarpe. Ačiū Tau, kilniosios dvasios Žmogau, ačiū Tau,

Lietuvos Sūnau, sakau vardu Rygos arkivyskupo Springavičiaus, kuris mane čia atsiuntė Tau paskutinę pagarbą pareikšti. Ačiū Tau, Latvijos katalikų vardu! Mes turėsime apie Tave brangų atminimą ilgai...» (Tą pat pakartoja ir latviškai).

Prof. Dovydaitis (stenograma): «Jaučiu pareigos tarti paskutinį atsisveikinimo žodį a. a. arkivyskupui Jurgiui Matulevičiui Lietuvos ateitininkų vardu, t. y. tos visuomenės dalies, kurią sudaro besimokanti jaunuomenė. O kalbu tų jaunuolių vardu todėl, kad a. a. Arkivyskupas buvo jaunimo mylėtojas. Kuris pažino a. a. Jurgį, visada atsimena Jo kilnų protą ir krikščioniškas dorybes. Bet nereikėjo būti Jo senu pažįstamu, norint įsitikrinti šitos nuomonės teisingumą, gana buvo tik bent vieną kartą su Juo susitikti. Apie vieną didelį žmogų istorijoje pasakyta, kad jis ką tik paliesdavo, tai vis išgražindavo. Parafrazavus tas posakis galima ir a. a. Jurgiui pritaikinti. Apie Jį galima šitaip pasakyti: su kuo susitikdavo, tą sužavėdavo. Sužavėjo Jis ir ateitininkų jaunimą. Nors daugybę turėjo darbų, Jis atspėjo su tuo jaunimu susitikti, atspėjo kartą kitą atsilankyti jų susirinkime, duoti didžiausios vertės patarimų, laiminti, stiprinti. Ne kuo kitu kaip tik tuo sužavėtas ir Jo brangius palaikus ant savo rankų tas jaunimas nešė ir atnešė į tą vietą, kurioje dabar ilsėsis ligi prisikėlimo.

Ką gi turi pareikšti ateitininkai prie Jo karsto, su Juo paskutinį kartą atsisveikindami? O nieko kilnesnio negali pareikšti, kaip tik pasižadėdami vykdysią Jo dvasišką testamentą, Jo paskutinius žodžius, kuriuos Jis sakė artimiausiems savo broliams vienuoliams, bet kurie ir kiekvienam susipratusiam piliečiui labai reikšmingi, būtent, „Rikiuokitės ir pasiaukokite". Iš tikrųjų, yra tai vienintelis būdas visai mūsų visuomenei, vienintelis kelias, kuriuo einant ir mūsų tėvynė ir kiekvienas iš mūsų gali pasiekti amžinosios laimės.»

P. Lastauskas. (Kalbos santrauka): „Aš atėjau pareikšti pagarbą aukštai branginamiems Kunigo Jurgio Matulevičiaus palaikams. Aš atėjau pareikšti Jam pagarbą baltgudžių katalikų vardu, kaip Vilniaus Vyskupui, nes baltgudžiai tik tada su Juo susidūrė ir tik tada Jį pažino. Vilniaus Vyskupijos sostas nuo seniausių laikų turi daug baltgudžių didelėje lietuvių gyventojų masėje, tačiau jų dvasios reikalai nuo 1387 m., nuo Lietuvos krikšto, ligi pastarųjų laikų nebuvo tinkamai aprūpinami. Tik a. a. Jurgis, būdamas Vilniaus vyskupu, ėmė rūpintis baltgudžių

dvasios reikalais jau jų prigimtąja kalba. Paimdamas vyskupiją, Jis pirmas paskelbė bulę ir baltgudžių kalba. Baltgudžiai katalikai ilgai gailės savo gerojo Ganytojo, ilgai jį atmins ir aukštai gerbs vyskupo Jurgio vardą. Tebūnie jam lengva gimtoji Lietuvos žemelė! Tebūnie amžina garbė teisingam ir nuoširdžiam darbininkui.»

Prof. J. Eretas (kalba „Pavasario" Sąjungos vardu): «Lietuvos pavasarininkai su didele širdgėla atsisveikina didelį jaunimo vadą ir mylėtoją. Jis buvo „Pavasario" Sąjungos garbės narys. Jisai davė pavyzdį, kaip reikia jaunimui padėti. Mums šiandien telieka širdingai padėkoti mokslo vyrui, mūsų vadui, kuris tiek daug gero padarė jaunimui. Geriausiai Jį pagerbsime, jei eisime Jo nurodytais keliais. Mes prie Aukščiausiojo turėsime didelį užtarytoją—a. a. arkivysk. Matulevičių. Sudie!»

D-ras K. Ambrozaitis (kalba krikščionių darbininkų vardu): «Lietuvių tauta šias dienas įrašys į istoriją, kaip gedulo dienas. Dar didesnis gedulas Lietuvos krikščionims darbininkams. Jie minės jas su dideliu skausmu. Jis buvo pirmas darbininkų organizatorius Lietuvoj. Pirmos krikšč. darbininkų draugijos buvo įkurtos jo nurodymais. Mes džiaugiamės ir džiaugsimės amžinai, kad pirmąjį savo organizatorių turėjome tokį didelį Tautos Sūnų. Mes gailimės, kad Jo netekome. Mes tikime, kad kilni Jo siela užtars mus prieš Aukščiausiąjį. Jisai, kaip tikras Ganytojas, Evangelijos pavyzdžiu atėjo Ją skelbti tiems, kurie yra gyvenimo spaudžiami. Už rūpestį padėti darbo žmonėms mes tariame širdingą Jam ačiū. Mes tikime, kad savo malda Tu stiprinsi mus. Mes niekuomet neužmiršime Tavo paskutinių žodžių «Rikiuokitės ir aukokitės.»

Kan. Dogelis (kalba šv. Zitos Draugijos vardu):

«Kalbu į Tave, Ganytojau, zitiečių vardu. Jos turi paskutinę vietą organizacijų tarpe ir visuomenėje, bet nėra paskutinės Bažnyčios reikaluose. Zitietės dabar su Tavim atsisveikina, tos zitietes, su kuriom Tu neseniai valgei Kūčias. Dabar tariu Tau paskutinį atsisveikinimą: «Amžiną atilsį...»

Kalboms pasibaigus prasidėjo kriptos lankymas.

Pirmieji suėjo p. Respublikos Prezidentas, p. p. Ministeriai ir t. t.

Belankant kriptą pasigirdo širdį veriąs „Viešpaties Angelas", kuris lyg signalas paskelbė, kad jau baigtas net tas

skaudus, bet vis dėlto realus kontaktas su brangiuoju velioniu, kad baigiamos maldos bei apeigos ir kad reikės vėl grįžti prie kasdieninio darbo, vėl vargti, kentėti, minėti ir pamiršti. O širdis skausmo plėšiama užprotestavo prieš tokį gyvenimo įstatymą, ir teko grįžti į požemį, ten sukniubus prie brangiųjų liekanų ieškoti paguodos ir susilaukti raminančio — slaptingo — „sūnau, nurimk".

O vis tik nyku, liūdna grįžti į Kauną ir stumdytis gyvenimo rinkoje be tos didelės moralinės užvėjos, kuria buvo a. a. arkivysk. Jurgis.

Našlaičiai mes, skurdūs našlaičiai be to didelio, šventojo Vienuolio Arkivyskupo.

*

Kiekvienas, kas turėjo progos asmeniškai pažinti a. a. arkivyskupą Jurgį, kiekvienas, kam yra tekę girdėti apie garbingojo velionies darbus Lietuvai ir Bažnyčiai, vis vien kokių pažiūrų jis būtų, skaudžiai pajuto tą skaudų smūgį, kuris ištiko Lietuvą Arkivyskupui mirus.

A. a. arkivysk. Jurgis buvo nuostabiai didelė asmenybė, kuri savo kilniu ir šventu gyvenimu, geležine valia, nepaprastu švelnumu ir geniališku protu imponavo ne tik artimiesiems, bet kiekvienam, net priešingiausios Velioniui ideologijos, žmogui. Kas Jį pažino, tas negalėjo nenusilenkti Jo švelnumui, Jo nepaprastam taktui, Jo stebinančiai išminčiai ir iš viso asmens spindėte spindinčiam švelnumui.

A. a. arkivysk. Jurgis buvo tikras asketas ir tikras šventuolis.

Garbės Jis niekad neieškojo.

Atgaivinęs Marijonų Kongregaciją norėjo jai ir visą gyvenimą atsidėjęs dirbti.

Šv. Sosto valia, Lietuvos vyriausybės pasiūlymu, pašauktas užimti našlaujantį Vilniaus vyskupo sostą. Nusilenkė Apvaizdos lėmimui, ėmė ant pečių sugriuvusią naštą su dideliu pasiryžimu ir savęs išsižadėjimu.

Pagerbdami velionies tikrai krikščionišką pasiryžimą nesiskųsti ir nesigirti savo kentėjimais, mes tik trumpai paminime tą sopulingiausį jo gyvenimo tarpą.

Bet juk niekam ne paslaptis, kad a. a. arkivyskupas Jurgis buvo Vilniaus ir Varšuvos apakėlių negražiausiais būdais

dergiamas, šmeižiamas ir persekiojamas už tą vieną vienintelę „kaltybę", prie kurios Jis visada atvirai prisipažino, kad buvo lietuvis...

Kam teko dalyvauti 1918 m. gruodžio 8 d. Vilniaus katedroje a. a. arkivysk. Jurgio ingrese, tas niekada nepamirš to gilaus jaudinančio įspūdžio, kada pirmasis lietuvis Vilniaus vyskupas prabilo į ganomuosius senute tėvų kalba.

Ir toliau toje suvargintoje ir sužudytoje vyskupijoje eidamas ganytojo pareigas vadovavosi teisingumu, visomis jėgomis gindamas neteisingai skriaudžiamus lietuvius ir baltgudžius.

Tas jo apaštališkas teisingumas nepatiko apakėliams, ir jie panaudojo visas teisingas ir neteisingas galybes Jam iš senojo Vilniaus iškeldinti.

Šventu pasiryžimu nusilenkia a. a. arkivysk. Jurgis ir šiam smūgiui, kuriame įžiūri Apvaizdos, žmonėms dažnai neįstebimą, valią.

Bet Velionį laukė dar viena didelė misija, būtent, sutvarkyti Lietuvos Bažnyčią, kurią jis lygiu uolumu atliko.

Kiek nustojo Lietuva ir Kat. Bažnyčia su a. a. Jurgio mirtimi, sunku šiandien ir įsivaizduoti. Tokie vyrai atsiranda tik iš ypatingos Apvaizdos malonės.

Ed. Turauskas

J. E. RESPUBLIKOS PREZIDENTO ANTANO SMETONOS KALBA,

1927-I-29 pasakyta prie Kriptos Katedroje

Varpai apraudojo, gedulo vėliavos apgailėjo, spauda aprašė Arkivysk. Jurgį ir jo nuopelnus, padėtus Bažnyčiai ir Tėvynei. Nuoširdžiomis maldomis ir religinėmis apeigomis jį atlydėjo čionai Bažnyčios jerarchai ir didelė minia tikinčiųjų.

Arkivysk. Jurgio vienuolio mirtis ne vieną giliai sugraudino, ne vienam giminei, gyvenimo ir darbo draugui nuriedėjo per skruostus gaili ašarėlė. Pasigedo jo Bažnyčia, kuriai iš visos širdies tarnavo, pasigedo ypačiai jo svajonių vaisius — Marijonų Vienuolija, kurioje jis tiek daug vilties įdėjo. Mirė didysis asketas, kuris tiek daug ryšių turėjo ne vien su lietuviais, bet ir su plačiausia katalikų visuomene.

Štai Bažnyčios Vyriausybė atėjo atiduoti jam pagarbos ženklą, atvyko paskutinį kartą su juo atsisveikinti mūsų vyriausybės atstovai, kurių vardu aš tariu šiuos žodžius. O ką gi mes norime jam pasakyti, sakydami sudiev? Ar kad mes jį užmiršime? Gal būt... Tai tiek priprastas žmogaus silpnumas yra tas užmiršimas. Bet kad ir mes užmiršime, jo neužmirš nei Bažnyčia nei Lietuvių tauta su savo valstybe.

Arkivysk. Jurgis buvo didelis žmogus, dėl to ir didelis kūrėjas, ir jo kūrybos sritis yra labai plati, dėl to ne kiekvienas ir ne tuojau teįstengia savo akių plotu ją aprėpti. Norint įvertinti Jurgio vienuolio, vyskupo, arkivyskupo asmuo, pagaliau, idealioji žmogaus būtybė, reikia žvelgti dvasios akimis, kaip jis kad žvelgė į šį regimąjį pasaulį, dievišku mastu jį vertindamas.

Toks mastas yra lemta pasiekti tam, kas yra įsigijęs dvasios patyrimo. Arkivysk. Jurgis jo įsigijo apsčiai. Didelis jo protas ir jo tvirta valia padarė jam prieinamą mokslą, jo tyra gili siela iškėlė jį viršun minios, lyg ir žibintuvą, kuris skaisčiai švietė aplinkui visiems. Apie jį tad galima pasakyti, kad kas su vienuoliu Jurgiu sutapo, tas geresnis patapo.

Jis vertėsi visokiuose visuomenės sluoksniuose, įvairiose šalyse ir įvairiose tautose, matė visokių dorų ir nedorų dalykų, ir betgi niekas jam blogo nepritapo, jo nepagavo drumsti gyvenimo verpetai: visur ir visuomet iš to gyvenimo sūkurio jis ėjo labiau užsigrūdinęs, savo dvasia sustiprėjęs. Visur savo dvasios akimi, viršun ir apačion žvelgęs, ieškojo gero ir rasdavo gera. Kas gera tai į krūvą, kas bloga tai į šalį.

Visuomenės organizacija, jos tvarkymas, rikiavimas — štai kokia vedamoji mintis žymėjo Arkivysk. Jurgio gyvenimą. Įgytas mokslas ir prityrimas neturi skirtis nuo gyvenimo. Kai nėra tarp jų taikios santarvės, tai jie patys nustoja vertės, palieka be prasmės, išsenka.

Prasmės mokslui ir gyvenimui duoda amžinoji Kristaus paskelbta tiesa. Bet ji, ta tiesa, įgyjama ne veltui, įgyjama nenuilstamu darbu ir meile, Evangelijos išreikšta.

Taip mokė Arkivysk. Jurgis, ir kaip jis mokė, taip ir pats stengėsi gyventi. Žodis nuo darbo jam nesiskyrė, dėl to jis buvo didelis visuomenės organizatorius. Čia jo darbas, kaipo Bažnyčios žmogaus, pasirodo vienoje srityje su darbu valstybės žmogaus. Abu jie kuria, organizuoja, tik vienas bažnytiškai, *sub specie aeternitatis,* kitas valstybiškai, *sub specie temporis.* Bet katras gi tvirčiau kuria? Tas, katras giliau deda pamatus, amžinus pamatus, religijos pašvęstus. O tie pamatai siekia žmogaus sielos gelmes. Taip mąstė kunigas Jurgis.

Tad Arkivysk. Jurgio organizacijos darbas prasideda nuo paskiros sielos organizavimo. Tik organizuotos sielos tegali sudaryti tvirtą visuomenės organizaciją. Tokia visuomenė stipri. Ant jos gali statyti, kurti Bažnyčią ir Valstybę. Čia jų solidarumas, jų talka. Nėra ir negali būti prieštaravimų tarp jų. Tik valdžia, kuri neišmano religijos esmės asmens ir visuomenės tvarkai, gali kitaip manyti.

Ir vis dėlto Arkivysk. Jurgis, būdamas visuomenės organizatorius, bėga iš tos visuomenės ir steigia vienuoliją, ir pats tampa vienuoliu. Ar čia kartais neprieštaravimas? Ne, nepriešta-

ravimas! Visuomenės jūra nuolat banguoja, putoja, kyla verpetais, tykojančiais praryti žmogų bedugnėn. Uola — sala tegali gelbėti keleivį, duoti jam poilsio ir pajėgos toliau pasistiprinus keliauti. Ir vienuoliui, žiūrinčiam iš tos salos į gyvenimą ir į jo sūkurius, lengviau paduoti gelbėjimo laivas skęstantiems keleiviams. Juk jei nori minią suprasti, tai reikia pakilti viršun jos. Taip manė vienuolis Jurgis.

Bet ta sala įmanoma ne kiekvienam: tik visa ko išsižadėjęs ir turįs savo galutiniame tiksle dvasines gėrybes tegali ją pasiekti. Tad vienuolynas išimtis, o ne taisyklė. Atsiskirti nuo visų ir betgi bendrauti su visais yra didelė išmintis.

Apsčiai turėdamas tos išminties, kunigas Jurgis pradėjo 1918 m. Lietuvos sostinėje Vilniuje bažnytinės kūrybos darbą greta su Valstybės Taryba, dėjusia pradžią mūsų valstybės kūrybai. Jam lemta buvo būti pirmam Vilniaus vyskupui atgimusioje nepriklausomoje Lietuvoje. Tada valstybės vyrai suprato jį, o jis suprato juos. Tai buvo gera talka ir malonu atsiminti visiems, kuriems teko dirbti anuomet Lietuvos sostinėje. Tame sunkiame darbe nebuvo skirtumų mumyse tarp „žydo ir ellino", Šv. Rašto žodžiais tariant. Atsimenu, kaip Taryba iškėlė pietus Vilniaus vyskupui Jurgiui pagerbti. Susirinko ton iškilmėn lietuvių, gudų, žydų ir atstovai valdžios vokiečių, besiruošiančių išsikraustyti iš Vilniaus.

Didysis pedagogas Vysk. Jurgis pasakė savo kalboje tarp kito ko: „Jei mes imamės kepurę, eidami pro kryžių, ir tuo lenkiamės ženklui, primenančiam Kristų, dėl žmonių meilės mirusį, tai dar daugiau turime linkterėjimu pagerbti kiekvieną žmogų, kataliką ir nekataliką, to paties Dievo dvasios pakvėptą".

Arkivysk. Jurgis skelbė ne siaurą kokį mokslą, skelbė tiesą plačią, visuotinę, visiems įmanomą, tiesą amžiną, norėdamas ją įkvėpti mūsų tautai ir dėl to jis buvo didesnis lietuvis, nekaip gali kam pasirodyti. Jis visų pirma skelbė, kad reikia siekti to, kas yra gera, ir geromis priemonėmis siekti. Jei Lietuva eis tuo keliu, ji išliks nepriklausoma, ir nepriklausomybės pamato reikia ieškoti tyroje lietuvio sieloje...

Toks jo dvasios palikimas atiteks doriškai atgimstančiai Lietuvai. Tą palikimą paveldėjusi katalikų visuomenė Lietuvoje bus jam dėkinga ir jo nepamirš. O dora yra valstybės pamatas.

VAIŽGANTAS

MIRĖ JURGIS MATULEVIČIUS

Kunigas Vyskupas, Arkivyskupas — Vizitatorius. Neturtas — mokslas pas dėdę, Kelcuos — svetur. Neturtas — grapaitės Ziberkaitės globa, tarnavimas darbininkams, svetur. Neturtas — ir tuberkula kauluose. Paskui prasideda iš antro galo. Jurgis Matulevičius jau teologijos daktaras, sociologas, Kunigų Akademijos Profesorius — ir neturtas. Marijonų Kongregacijos Generolas — ir neturtas. Dijecezijos Vyskupas — ir neturtas, Šventojo Tėvo Atstovas gimtiniame krašte — ir tas pat neturtas. Pinigai, ištaigos ir Dr. Jurgis Matulevičius, lyg taukuoti, nesulipo ir nedarė vieneto. Padrožti staibakauliai, padrožti rankakauliai ir odomis maskuoti. Tai žmonių akims. Jam pačiam tuo neužmaskuosi: tuberkulininko amžius neilgas. Buvo keletas operacijų, reikės ir daugiau. Kankinys gera valia kančios kaina pailgins gyvybę. Kam ji reikalinga? Tik ne jam pačiam. Jam gyventi — lygu kentėti, ne gyvenimu džiaugtis. Jis ir valgė, ne kad gardu, tik kad specialistai įsakę gerai maitintis, jei nenori, kad sparčiau juo mistų tuberkula. Jis gėdijos — kad pilnaveidis.

O betgi skaisčiai spindėjo jo veidas. Jis šypsojos visiems, draugams, šalininkams ir priešininkams. Kam ir dėl ko? Šeštoje dešimtyje metų jo vyzdyje tebebuvo jaunatvės ugnelė neprigesusi. Dėl ko? Kas jam tai padarė? Liga, tas didysis gyvenimo filosofas, išminties šaltinis, prizmė, per kurią tikriau matai pasaulio vertybes. Ji géra ir blóga įtikslina. Krikščioniškai dorėdamas, tobūlėdamas Dr. Matulevičius apsisprendė: jei mano gyvybė ne man džiaugtis, tai vis tiek ji reikalinga —

kitiems. Pasaulyje nieko nėra be tikslo. Ir jis atidavė save visą — žmonėms, neskirdamas judiejo nuo rymiečio, vergo nuo laisvo. Jis dirba lenkams darbininkams. Dėl jų studijuoja sociologiją, kad geriau galėtų pažinti darbininko būklę ir jų sielą, suvargusią, neramią, teisybės ieškančią. Rodės sociologijos mokslas padės jam nusverti teisingumą ir proporcionalumą. Ir darbininkai jaučia, kad jis — savas, juos supranta, nėra vien tuščias ramintojas. Jis dirba lenkų mokykloje. Tiria pedagogiką ir veikiai paima tėvo, ne sauso pedagogo, vietą. Iškilus klausimui, kuris daugelio kandidatų Vilniaus vyskupu jiems priimtiniausias, atsakė ne bent tik Matulevičius.

Akademijos auklėtiniai jautė savo vicerektoriaus širdį ir visą sielą esant sudarytą secundum cor Jesu, tikrą, nedirbtinį krikščionį, įkūnijusį dorovės ir tobūlybės, — altruizmo, brolybės idealus ir pasigedo jo netekę. Širdimis ir mintimis jį sekė Šveicarijos vienuolyne auklėjant sau lygius. Ir per Alpių kalnus, ten ultra montes, Ryme jautė sėdint pajėgą. Šventasis Tėvas laiku jį įvertino, neg kas kitas. Ir reikalui atsitikus, sakyte Dr. Jurgiui įsakė, kad mestų vienuolyno kliauzūrą ir paganytojautų.

Reikėjo Lietuvos Bažnyčia sutvarkyti, santykiai su nauja valstybe sunormalinti; kas to imsis? Kam pavesti? Kam gi daugiau jei ne Dr. Jurgiui, kuriam Lietuva šiaip ar taip, artimiausia. Jei žmonijai pats save buvo atidavęs, tai pradedant — nuo savo tautiečių. Lietuvai jis davė Marijonų Kongregaciją, jai savo dvasios ir biblioteką; visa, ką jis buvo per šešerius metus vyskupaudamas uždirbęs. 30.000 knygų Marijampolei, per daug metų tiksliai rankiotų, daugiausia lituanistikos.

Aš jį vieną kartą paklausiau, kodėl jis turėdamas tokį aiškų protą, tokio didelio pasirengimo būdamas, neduoda mūsų literatūrai daugiau raštų. Atsakė, kad jis nesąs rašymo žmogus, rašyti jam esą labai sunku; tik per dvejus metus varu varomas vargais negalais prisivertęs surašyti anas tris lekcijas, kurias skaitė Kaune socialiniuose kursuose. Nėra ko abejoti, ligūstumas jam labai kliudė raštus rašyti.

Kas gavo klausyti jo, pirmojo akademijoje profesoriaus, lenkiškas paskaitas arba Kaune lietuviškas, tas nenorės šiais pasiteisinimais patikėti. Kebliausius nuosavybės ir darbininkų klausimus jis sprendė iš pagrindų ir itin sistematingai dėstė, tiesiog žaisdamas, kaip paprastai, meiliai šypsodamos savo kairės rankos nagams; retkarčiais tik flirtingai (atleiskite ordi-

nariškumą!) pažiūrėdamas į klausytojus. Darėsi stebuklingai gera nuotaika, kad lektorius toks simpatiškas ir dėl to, kad taip lengva klausyti labai rimtai filosofiško turinio kalbos. Jei būtų buvęs stenografas ir būtų ištisai užfiksavęs Dr. J. Matulevičiaus tas paskaitas, man rodės, nebūtų reikėję nė taisyti, o pasirodė, jam pačiam reikėjo labai daug vargo pridėti, kol tas paskaitas spaudai prirengė. Vadinas, Dr. J. Matulevičius turėjo labai rimto mokslinio bagažo, buvo labai inteligentiškas, daug galvojęs ir kombinavęs, tai ir praktikoje taikęs, dirbdamas mokytojo darbą ar darbininkus organizuodamas, — vis dėlto rašyti buvo sunkus. Tai labai paprastas reiškinys. Prof. Jonas Baudouin de Courtenay, Europos garsybė, mokslininkas, kurio raštų kalba negali atsigardžiuoti, taip kalbėjęs, taip savo lekcijas skaitęs, jog studentai tiesiog dančiu griežę arba galvą susiėmę bėgę iš auditorijos. Dr. Matulevičius priešingai — jis gražiai kalbėjo.

Dėl to, kad Dr. J. Matulevičius maža parašė, žmonija, Katalikų Bažnyčia, lietuvių tauta nėra nieko netekusi. Dr. J. Matulevičius buvo gyvas tarp gyvųjų, savo talentų, savo žinijos neužkasęs. Kalbėjo daug, bet kam skyrium, kuo tik domėjais. Jo vedamą novicijatą išėję Broliai ir Tėvai turėjo progos visa patirti kuo tik buvo turtingas jų vadas generolas.

Aš pavydžiu Dr. Jurgiui Matulevičiui: kur jis ėjo, kur žengė, ką tik dirbo, visur ir visi gaubė jį teisybės ir brolybės apsiaustu, visas savo viltis krovė ant jo žemiškuose ir dangiškuose dalykuose. Jis turėjo visų naštą pakelti ir kažin kur kažin kam Galingam nunešti, kad likusiems būtų lengviau. *Jis mirė in odore sanctitatis.* Ar tik žmonių širdys nebus numaniusios, kad Vyskupas Jurgis galės būti ir danguje vargšų žmonelių užtarytojas? Man lengva tuo tikėti.

Dr. Jurgis daktaratą darydamas, įgarsėjo savo mokslo veikalu. Per sociologijos kursus Kaune įgarsėjo, kaip visuomeninkas. Kiti dėjo jį labai žymiu mokslavyriu, kiti talentingu veikėju, gal net reformatorium. O jis pats? Nei mokslo nei socialiniu keliu jis nežengė. Jis pasirinko doros sritį, vidaus tobūlinimą ir tik tam atsidėjo. Nujau, ar tik ne didesnį žmonijai bus palikęs šį idealizmo paminklą?! Mokslas, politika nepastovūs, krisdami jie apgriauna ir tuos, kurie jiems tarnavo. Krikščioniškos tobūlybės dėsniai — pastovūs; kas juos plečia, pats nemiršta. Jis — amžinosios šviesos spindulys.

IZ. T.

DIDŽIAJAM ARKIVYSKUPUI MIRUS

Miręs lietuvis Jerarchas man kažkuriuo asociacijos dėsniu primena mirusį didįjį kardinolą Mercier. Didelis buvo belgas kardinolas Mercier. Nė kiek nemažesnis buvo lietuvis arkivyskupas Matulevičius.

Kodėl šių dviejų didelių žmonių, aukštų Katalikų Bažnyčios kunigaikščių, su šiuo žemiškuoju pasauliu atsiskyrusių vaizdai jungiasi, sutampa?

Kiekvienas didesnis, daugiau valstybių į žudynes įtraukiąs karas, kiekvienas socialinis ar politinis perversmas palieka skaudžių, greit neišdildomų padarinių, pasireiškiančių visose žmogaus gyvenimo srityse.

Gal vienas iš skaudžiausių, ilgiausiai tveriančių ir daugiausia žalos visuomenei ir valstybei teikiančių padarinių, įvairių stambesnių sukrėtų palikęs, yra moralinis suglebimas. Moralinis susmukimas žymiai atsiliepia socialiniam, politiniam ir ekonominiam susmukimui.

Beveik visiško ir beveik visuotinio susmukimo gadynę gyvendamas, žmogus pasiilgusia akimi dairais aplinkui, norėdamas pamatyti tvirtesnę morališką asmenybę. Be galo džiaugies, ją išvydęs ir be galo liūsti, jos nustojęs.

Buvo skaudu, kai išnyko iš šio regimojo pasaulio horizonto kilni, stambi belgo kardinolo Mercier asmenybė. Dar skaudžiau, iš mūsų, gyvųjų, tarpo atsiskyrus tokiai aukštai morališkai asmenybei, kaip lietuvis arkivyskupas Matulevičius.

Asmeniškas ir istoriškas patyrimas pakankamai yra įrodęs, kad pasaulis gerbia, brangina, ilgai atsimena dvasios galiūnus: žymius mokslininkus, didelius filosofus, garsius menininkus,

geležinės valios žmones. Bet ar ne labiau žmonija savo dvasios gelmėse garbina, brangina, atsimena tuos dvasios didvyrius, kuriems vardas — šventasis.

Mums brangus, neužmirštinas yra arkivyskupas Matulevičius, kaip šventasis, neoficialine Bažnyčios kalba šį terminą vartojant.

Bet mirusiojo lietuvio Arkivyskupo didumas reiškėsi ne vien ta dvasios galia, kurią vadiname geležine valia bei šventumu: jo dvasios galia reiškėsi ir kita linkme, kuri psichologų yra vadinama protu, o filosofų — išmintimi.

Arkivyskupo Jurgio teologijos daktaro disertacija stebino Friburgo profesorius. Jo sociologinės lekcijos 1909 m. Kaune skaitytos — stebino inteligentiškąją lietuvių visuomenės dalį, sociologiškų paskaitų pasiklausyti atėjusią. Jo sociologijos, kiek vėliau dogmatinės teologijos kursai, Petrapilio Dvasinėje Akademijoje skaityti, žavėjo ne vieną jauną levitą, į drėgną nesveiką Petrapilio klimatą atvažiavusį, aukštesniojo mokslo semtis.

Mirusiojo Ganytojaus išmintis reiškėsi ne vien teoretiniame moksle: darbininkų organizavimas ir sukurtoms organizacijoms vadovavimas, Marijonų Vienuolijos perorganizavimas ir dvasinis išlaikymas — štai neužmirštamo lietuvio Arkivyskupo išminties nuopelnai.

Iš stiprios valios einąs šventumas, didelis protas — dar nėra pilnutinis žmogus: jam, kaip harmoningai būtybei, dar trūktų giliai jaučiančios širdies. Gera, giliai jaučianti, visus suprasti ir atjausti mokanti širdis — štai trečias elementas, kurs, sujungtas su pirmais dviem: valia ir iš jos einančiu šventumu bei galingu protu, darė nuo mūsų atsiskyrusį Ganytoją ta didelę, pilnutine asmenybe, kurios tiek gailisi tikras lietuvis patrijotas ir tikras inteligentas.

ARKIVYSK. JURGIO MIRTIES AIDAS RYME

Liūdna žinia apie netikėtą arkivysk. J. Matulevičiaus mirtį pasiekė Rymą tą pačią dieną ir padarė skaudžiausio įspūdžio visiems, kurie pažino švento atminimo Velionį. Daugiausia skausmo patyrė Marijonų Kolegijos nariai. Arkivyskupas Jurgis buvo tos Kolegijos įkūrėjas ir turėjo, pabaigęs darbą Lietuvoje, grįžti į Rymą, apsigyventi savo įkurtoje Kolegijoje ir vadovauti jaunuoliams marijonams, suvažiavusiems iš įvairių kraštų. Koks tad baisus smūgis buvo jiems ta žinia, kad neteko savo įkūrėjo ir Vado, kad tuo būdu visos viltys ir troškimai būti po jo tėviška betarpiška globa, kaip sapnas, pranyko.

Rytojaus dieną Kolegijos koplyčioje buvo atlaikytos iškilmingos gedulo pamaldos. Skausmo suspaustos širdys kėlė savo karštą maldą į dangų, o per skruostus riedėjo gaili ašara. Žinia apie Arkivysk. Jurgio mirtį skaudžiai palietė ir kitas įstaigas bei asmenis, su kuriais velionis turėjo santykių. Vatikanas giliai atjautė savo ištikimo, pilnai atsidavusio Šv. Sostui Apaštališkojo Vizitatoriaus Lietuvai, netekimą. Kardinolas P. Gasparri, tuometinis Šv. Tėvo sekretorius, tuojau pasiuntė Marijonų Generaliniam Prokuratoriui Ryme užuojautos telegramą: „Reiškiu Tamstai giliausios užuojautos dėl didelio ir skaudaus smūgio, mirus Mons. Matulevičiui, kuris taip daug yra nusipelnęs Bažnyčiai savo pavyzdingomis dorybėmis: darbštumu ir nelygstama Šv. Tėvui ištikimybe". Generalinis Marijonų Prokuratorius panašių užuojautos pareiškimų gavo iš daugybės asmenų: lietuvių, baltgudžių, lenkų, vokiečių ir kit., daugiausia gyvenančių Ryme. Tai parodo, kad vyskupas Jurgis Matule-

vičius, per trumpą savo buvimą Ryme, mokėjo įgyti didelės pagarbos ir prisirišimo pas visus, su kuriais tik pasipažino.

Ryme gyvenantieji baltgudžiai vieningai surengė už Arkivysk. Jurgio vėlę pamaldas rusų katalikų bažnyčioje, slavų apeigomis. Sausio 30 d. į nedidelę, bet gražią, rusų bažnytėlę susirinko gausus Velionies gerbėjų būrys, nors žinia apie rengiamąsias pamaldas, dėl trumpo laiko, plačiau pasklisti negalėjo. Pamaldas laikė Tėvas Sergijus Veriginas. Giedojo Marijonų Kolegijos studentai. Į pamaldas buvo atsilankęs J. E. vyskupas Dubovskis, kuris kai kurias maldas atkalbėjo slaviškai. Graudu buvo atsilankiusiems, kai choras užtraukė „Viečnaja pamiat" — „Amžiną atilsį". Teko girdėti, kad baltgudžiai patyrę apie Arkivysk. Jurgio mirtį be galo nuliūdo, kai kurie graudžiai apsiverkė. Mat, Arkivyskupo asmenyje jie neteko uoliausio unijos rėmėjo ir baltgudžių reikalų užtarytojo.

Vasario 3 dieną įvyko iškilmingos gedulo pontifikalinės Mišios gražioje Dvylikos Apaštalų bažnyčioje. Jos buvo laikomos J. E. arkivysk. G. Veneri, su kuriuo Velionis būdamas Ryme drauge gyveno. Asistavo ir giedojo Pranciškonai Konventualai, pas kuriuos Arkivyskupas Jurgis gyveno. Į pamaldas atvyko daugybė žmonių, ypač Arkivyskupo Jurgio bičiuliai ir gerbėjai.

Atsilankiusių veiduose bavo matyti didelis skausmas.

KUN. K. ZAJANČKAUSKAS

SPAUDOS BEI VISUOMENĖS AIDAI
ARKIVYSKUPUI JURGIUI MATULEVIČIUI MIRUS

Ir verkė jo visa tauta, garsiai raudodama, ir liūdėjo jo per daugelį dienų, sakydami: kaip galėjo kristi galingasis, kuris gelbėjo tautą.

1 Makab. 9, 20 — 21.

Tautose mažai tėra tokių asmenybių, apie kurias visa tauta, visa spauda — visuomenės veidrodis — vieningai pareikštų savo nuomonę. Mirus Arkivysk. Jurgiui, visa visuomenė, visa spauda apie savo vadą atsiliepė lyg vieno žmogaus lūpomis. Atrodė, kad Lietuvoje tėra viena partija, vienos pasaulėžiūros žmonės, vienas nusistatymas, viena nuomonė, o ta nuomonė: *Arkivyskupas Jurgis didi, šventa asmenybė.*

Kiekviena tauta didžiuojasi savo nepaprastomis asmenybėmis, nes tai tautos papuošalas ir garbė. Juo tautoje tokių asmenybių daugiau, juo ir tauta laikoma garbingesne. Todėl ir nenuostabu, kad tokios asmenybės kogreičiausiai keliama į viešumą, lyg kokia šviesa statoma ant žibinto ir rodoma pasauliui. Arkivysk. Jurgis Matulevičius mūsų tautos didžiausia ir skaisčiausia asmenybė. Kaip dabartinis Respublikos Prezidentas A. Smetona yra pasakęs „Jo (Arkivyskupo) tyra gili siela iškėlė jį viršun minios, lyg ir žibintuvą, kuris skaisčiai švietė aplinkui visiems". Taip pasakė mūsų Tautos Galva, tardamas paskutinį atsisveikinimo žodį.

Pažvelkime į spaudos atsiliepimus. Pavartęs 1927 m. perijodiką, rodos, jauti, kad Arkivysk. Jurgis dar tik šiandien

miręs, — taip gyvai stoja akyse visas jo gyvenimo vaizdas. Tiki, kad Arkivysk. Jurgio dvasia tebegyvena. Juk visa tauta, pradedant Valstybės Galva, baigiant paprastu puslėtom rankom darbininku, iškilmingai lyg ir žadėjo gyventi to savo mylimojo vado pavyzdžiu, eiti jo nurodytais takais. Ir šiandien pravartu tuos pažadus prisiminti ir, jei jie dar neišpildyti — įvykdyti.

Štai eilė spaudos atsiliepimų:

Lietuva, 1927 m. vasario 2 d. rašo:

Arkivysk. J. Matulevičiaus mirtis — skaudus smūgis, ištikęs lietuvių tautą taip staiga, taip netikėtai. Iškilmingos ir didingos jo kūno laidotuvės drauge buvo nepaprastai graudžios. Veiduose matei ne tik liūdesį, bet ir didelį širdies skausmą. Pirmajam atgimusios Lietuvos lietuviui — Vilniaus Vyskupui ir Apaštalų Sosto Vizitatoriui, žinoma, butume mokėję tinkamai atiduoti paskutinę pagarbą, jei būtų buvęs ir kitas asmuo, ne a. a. Arkivysk. Jurgis. Bet tai būtų buvę ne tas. Ne dėl titulų mes gedime, bet kad netekome didžiausios ir skaisčiausios moralinės asmenybės.

Ir toliau straipsnio autorius įrodo, dėl ko Arkivysk. Jurgis mūsų tautos *didžiausia ir skaisčiausia moralinė asmenybė.* Konstatavęs įvairiausius mūsų tautos laimėjimus, autorius liūdi dėl vieno: „Negalime tik džiaugtis pažengę pirmyn išvidiniu asmens išsitobūlinimu, savo dorovės jėgų sustiprinimu ir būdo pagerinimu". Arkivysk. Jurgis labai puikiai suprato, kad tautos, visuomenės, ar šiaip organizacijos gerovės pagrindai labai glaudžiai rišasi su vadų išvidiniu išsilavinimu, dvasios ir dorovės jėga. Juo daugiau tautoje dvasios milžinų, juo ir tauta atsparesnė, juo geresnės kultūrai plitimo sąlygos. Tautos pagrindas — religija ir dorovė. Bet tai bendras principas. Ant šio principo pirmiausia turi atsistoti tautos vadai, — jei jie nori ir siekia tautos gerovės, — o jais paseks visa tauta. Arkivysk. Jurgis šio principo ir laikėsi. Tai pripažįsta ir aukščiau minėtas autorius:

Moralinių savo trūkumų mes nepataisysime nei įstatymais nei kokia prievarta iš viršaus. Veltui būtų laukti pagalbos iš mokslo, nes jis su dorove mažai ką turi bendra. Žinių apstumas neapsaugo nuo ištvirkimo.

Iš moralinio pakrikimo gresia didelis pavojus kaip valstybei, taip ir tautai. Bausmės ir kalėjimai nepataisys piliečių, jei tauta dorovės atžvilgiu bus sugedusi. Nesąžiningas darbininkas, suktas ūkininkas, neteisingas valdininkas, neištikimas tėvynei karškis sudarys sąlygas, kad kraštas turės žūti. Valstybės stiprumas visiškai pareina nuo piliečių moralinio pajėgumo.

A. a. Arkivysk. Jurgis buvo tas žmogus, kuris seniai numatė gresiantį mūsų tautai pavojų ir daug yra padaręs jam pašalinti. Už vis labiau veikė as tobūlos asmenybės pavyzdys, kuris buvo jame taip gyvai įsikūnijęs. Su

visais geras, visiems malonus, visus myli̧s. Jis buvo ir visų ne tik labai gerbiamas bet ir labai mylimas. Jis buvo visų pripažintas neginčijamas autoritetas ne tiek dėl savo padėties, kiek dėl asmens ypatybių. Jo įtaka į visuomenę augo kasdien, prisirišimas prie jo buvo tikrai nepaprastas. Jis matė mūsų tautos silpnumą, jis gydė ją nuo moralinio pakrikimo ir tai su tokia meile ir atsidavimu, kaip niekas kitas. Didis smūgis ištiko mūsų tautą, mirus tam dvasios galiūnui, mūsų ideališkam dorintojui. Nustojome didžiausio žmogaus, kurį mūsų tauta kada nors yra turėjusi amžių bėgyje".

Iš tikrųjų, Arkivysk. Jurgis gyvendamas neleido nei daug įsakymų, nerašė mokslišku traktatų, niekam nedarė prievartos, bet, kaip Vaižgantas sako, „pasirinko doros sritį ir vidaus tobūlinimąsi". Jis valdė ne griežtais žodžiais, bet savo dvasia, visus sau pavergė ne grasinimais ir suktumais, bet švelniais iš širdies plaukiančiais žodžiais ir kilnios sielos galia. Didžių dvasios milžinų ir nepaprastų asmenybių toks jau pažymys.

Šį jo ryškiausį bruožą pastebi ir kiti laikraščiai:

Lietuvių Tautos Valia, 1927 m. vasario 1 d. rašo:

A. a. Arkivyskupo Jurgio Matulevičiaus mirtis liks mūsų tautos istorijoj didelės gedulos diena... Ark. Jurgis turėjo įgimtą didelių ir nuostabių žmonijos vadų mistinę jėgą, kuri sužavi ir veda paskui save kiekvieną, ką tik ji sutinka savo kely. Tie asmens jau savo nežemiškos kilmės galia patraukia ir kitus veda. Jų žodžiuose neįskaitysi pigių pažadų minioms. Nuostabu. Jie niekuomet ir nieko nežada, o tik nurodo sunkumus, reikalauja aukų, išsižadėjimo ir t. t., o tačiau paskui juos eina, juos seka patraukti dieviškos ir jokiais žodžiais neperduodamos galios žavingumu, eina paskui nušvitę neišdildomo džiaugsmo šypsena.

Tokia kilni ir reta vado asmenybė buvo a. a. Jurgis. Jo asmuo tai geležinės valios ir įstabaus sielos švelnumo harmonija. Liūdi tauta amžiams uždariusi karste Didelį Vyrą...

Mums liko Jo darbai, Jo pavyzdys, Jo kilnios sielos šviesūs spinduliai. Tegu jie šviečia vargo debesimis apsuptą Tėvynės padangę... tegul šviečia...

Minių minios lanko nuostabaus numirėlio karstą, lydi gatvėmis kupini liūdesio ir skausmo. A. a. Arkivysk. Jurgis veda, traukia paskui save lyg ir gyvas būdamas. Karsto tyla, sustingęs lavonas nesulaiko paslaptingos galios, kuri visus žavėjo ir traukė prie savęs, kai tas didysis Tautos vyras gyvųjų tarpe gyveno...

Kur eisi, kur pasisuksi, visiems jis yra ką nors gero padaręs. Daugumas asmenų, kurie skausmingai jaučia, kad šiandien trūksta koki tai gyvi ryšiai tarp jų, ir to Didžiojo Vyro, Jo, gal būt, nė nematė. Tačiau kalba apie Jį, kaip apie žmogų, kurį būtų pažinę, su kuriuo būtų daug reikalų turėję... Taip esti visuomet, kai minioje pasirodo didelė galingos valios asmenybė.

A. a. Arkivysk. Jurgis, galima sakyti, neturi sau lygaus lietuvių tarpe. A. a. Arkivysk. Jurgis brangus yra Lietuvai ne vien savo dvasinio ganytojavimo darbu, bet visu savo asmens didingumu. Jis buvo ir liks viena didžiausia asmenybė atgimusios Lietuvos gyvenime, Jis liks lietuvių tautos pasididžiavimas ir garbė.

Taip rašo politiško pobūdžio, vien tautiškais reikalais besirūpinąs laikraštis. Jis pageidauja kodaugiausia mūsų krašte tokių asmenybių, ir pavyzdžiu laiko Arkivysk. Jurgį.

Taip, tiek plačioji visuomenė tiek paskiros visuomenės grupės aiškiai suprato, kad mūsų šaly sužibėjo nepaprasta žvaigždė, kuri švies per amžius ir kartu vadovaus mūsų tautai: tiek vadams tiek minioms.

Štai paskirų visuomenės grupių aidai:

Rytas, 1927 m. sausio 27 d. Nr. 21:

A. a. Arkivysk. Jurgis buvo nuostabiai didelė asmenybė, kuri savo begaliniai kilniu ir šventu gyvenimu, geležine valia, nepaprastu švelnumu ir geniališku protu imponavo ne tik artimiems, bet ir kiekvienam net priešingos velioniui idealogijos žmogui.

Kas jį pažino, tas negalėjo nenusilenkti jo švelnumui, jo nepaprastam taktui, jo stebinančiai išmintingai ir viso asmens spindinčiam šventumui.

A. a. Arkivysk. Jurgis buvo tikras asketas ir šventuolis. Garbės jis niekad neieškojo.

Kiek nustoja Lietuva ir Katalikų Bažnyčia su a. a. Arkivysk. mirtimi, sunku šiandien, gailiose ašarose paplūdus, ir įsivaizduoti. Toki vyrai atsiranda tik ypatinga Apvaizdos malone.

Rytas, 1927 m. sausio 28 d. Nr. 22:

Didelio pasiaukojimo Lietuvos Katalikų Bažnyčios apaštalas, Lietuvos žemelės tikrasai sūnus ir jos ypatingas mylėtojas ir uolus veikėjas, žymus mokslininkas, krikščioniškų dorybių nešėjas ir skiepintojas, nesuvargstąs meilės skelbėjas, dėl lietuvybės kentėtojas ir krikščionių demokratų kelių tiesėjas a. a. Arkivyskupas Jurgis Matulevičius apleido šį vargingąjį pasaulį.

Nebėra tavęs, *Dvasios Galiūne*, mūsų tarpe, bet Tavo skaistus pavyzdys ir šventas gyvenimas bus mums mūsų sunkiame gyvenime negestanti žvaigždė vadovė. Mes pasižadame eiti jos rodomu keliu. Bet silpni būdami, prašom Tavęs melsti Viešpaties mums patvarumo ir galios tęsti savo gyvenimo kelionę *Tavo nurodytais takais*.

Amžinai užgeso didelis Bažnyčios ir Tėvynės vyras. A. a. Arkivyskupo Jurgio asmeny visas krikščioniškasis pasaulis neteko didelio ir kilnaus žmogaus. Lietuva gi neteko didžiausio savo apaštalo, kurį Apvaizda mums buvo suteikusi. Lietuvos krikščionys darbininkai a. a. Arkivyskupo Jurgio asmeny laidoja didelį savo globėją rūpintoją, kuris daug savo kilnios sielos jausmų ir darbų nuoširdžiai aukojo darbininkų vargams palengvinti.

Rytas, 1927 m. sausio 29 d.:

Apleido šią vargo žemelę a. a. Arkivysk. Jurgis Matulevičius, pirmasis lietuvis Vilniaus Vyskupas, Kristaus Bažnyčios Apaštalas, Didysis katalikų jaunimo Tėvas ir Auklėtojas, gilus mokslininkas ir visuomenės darbininkas garbingas lietuvių tautos sūnus. Pranešdami visoms L. K. Ateitininkų Sąjungos draugovėms bei Korporacijoms ir paskiriems idėjos draugams šią sopulingai skaudžią žinią, mes prašome jų paskelbti visiems savo nariams vienos savaitės gedulą.

Tokiais žodžiais pareiškė savo skausmą būsimieji Lietuvos vadai — studentai ir moksleiviai. Ir jie pasiryžo eiti tais pačiais Arkivysk. Jurgio pramintais takais, ieškoti ne savęs, ne savo asmeniškų laimėjimų, bet Bažnyčios ir Tėvynės gerovės. Po šių tuoj atsiliepė ir didžiausioji mūsų tautos dalis, tai ūkininkai. Rodos, Arkivysk. Jurgiui retai tetekdavo su jais susidurti, bet vis dėlto jis ir ūkininkams buvo labai artimas, lyg tikrasis jų Vadas. Ir tie ūkininkai rašo Ryto, 1927 m. sausio 29 d.:

Kilni giliai mylinti siela, švelni ir visą jaučianti širdis, šventų pasiryžimų ir išminties kupina dvasia, siekusi nuolatos ne žemės laimės, bet amžinojo Gėrio ir Tobūlybės, gyvenimo ir nepakeliamos naštos palaužta netikėtai užgeso.

Lietuvių tauta nustojo vieno kilniausių ir geriausių savo vaikų ir sunku bus pernešti tą smūgį tiems, su kuriais skaistaus atsiminimo velionis dirbo. Kartu su visais tikinčiais liūdėdama, Lietuvos Ūkininkų Sąjunga, tikinčiųjų ūkininkų vardu, reiškia Marijonų Vienuolijai širdingos užuojautos...

Šį smūgį atjautė ir Amerikos lietuviai katalikai, atsiųsdami tokio turinio telegramą:

Dvasios galiūnas, didis Bažnyčios ir tautos vyras, nepamiršo ir mūsų, Amerikos lietuvių. Porą kartų mus aplankė, tikybinę ir tautinę dvasią stiprino gaivino...

Garsas, 1927 m. vasario 3 d.:

Sausio 27 d. mirtis išplėšė Arkivysk. Jurgį Matulevičių, kuris giliu mokslu, dideliu taktu, aukšta dora vedė tautą prie šviesesnio ir laimingesnio rytojaus. Liūdi lietuvių tauta, netekus savo garbingojo vado.

Mirė kilniausias tautos sūnus, aukštai iškilęs tikėjimo ir tautos darbuose.

Pavasaris, 1927 m. Nr. 3:

Arkivysk. Jurgio Matulevičiaus mirtis — skaudi nelaimė visai lietuvių tautai. Tokiu laiku, kada lietuvių inteligentija ir visuomenė siūbuoja nenusistovėjusi visuomeniniame susipratime, kada dar linksta jos tamprumas religiniame nusistatyme, kada dar siaučia ir išilgai Lietuvos žemelės visokios laisvamanybės audros — tokiu laiku netekti vyro karžygio, dvasios galiūno be galo skaudu.

Žvaigždė, 1927 m. Nr. 2:

Žinia, kad mirė a. a. arkivyskupas Matulevičius, taip užgavo kataliko širdį, jog ne vienam išsiveržė pilnas skausmo žodis: „Oi, kaip gaila". Nors jau daug įvairiuose laikraščiuose rašyta, bet našlaičiams vaikams netekus savo mylimojo tėvo ar gali kada atsibosti ir užsimiršti apie jį kalbėjus. Jiems gulant ir keliant tėvelio paveikslas akyse.

Varpelis, 1927 m. Nr. 2:

Šventajame Rašte randame parašyta apie Judą Makabėjų, kad jam mirus „per daugelį dienų visi žmonės didelį verksmą verkdami sakė: krito

galiūnas, kuris gelbėjo tautą"... Nes Judas mylėjo savo tautą ir meldėsi už juos, o tautoje tokių dvasios milžinų daugiau nebebuvo.

Šio mėnesio 29 dieną mes palydėjome savo tautos Makabėjų, kuris vargingiausiomis dienomis visuomet skubėjo mus gelbėti, nematomos Viešpaties rankos vedamas ir stiprinamas. Jis buvo galiūnas savo dvasia ir santykiuose su pasauliu. Jis buvo Viešpaties siųstas genijus, kad savo švento, dorovingo ir nepalenkiamai tiesaus būdo, aukštos išminties bei proto galiomis sustiprintų mažos mūsų tautos visuomenės dvasią, parodytų jos pasauliniams vyrams valdymo, pasiaukojimo pavyzdį.

Sunku mums būtų prasiskverbti į visą mirusiojo gyvenimą ir išskaičiuoti visas kančias ir vargus sielos ir kūno. Priklausydamas aukštam dvasiškosios vyriausybės laipsniui, sutvarkęs Lietuvos Bažnyčios reikalus, Jis kaip paskutinį vainiką ant nudirbtų darbų, pats save uždėjo. Tačiau po tuo antspaudu slepiasi erškėčiuoto veikimo, nenuilstamo veikimo takas. Amžinai ryškūs Kristaus Evangelijos idealai šiame nuostabiai harmoningame lietuvio arkivyskupo asmenyje, degdami tylia ir ramia ugnimi viliojo į save aplinkoje esančias sielas. Tai buvo kartu ir vargšų, darbininkų užtarytojas, jų organizatorius, kartu ir jaunimo tėvas, traukiąs į save visus pasaulininkus ir kartu didis asketas vienuolis ir apaštalas ir kartu dvasiško ir pasaulinio mokslo profesorius, pagaliau, tikras lietuvis.

Jis buvo vadas ir juo mirė, nes tik vadas ir ganytojas mirdamas galėjo pasakyti — „rikiuokitės, pasiaukokite". Krito galiūnas, kuris gelbėjo savo tautą. Krito Lietuvos Makabėjus, kurio vardas Jurgis.

Tiems skausmingiems visuomenės spaudos atsiliepimams lyg antspaudą pridėjo ir Lietuvos vyriausybė, skaudžiai atjausdama, ko Lietuva neteko. J. E. Lietuvos Respublikos Prezidentas ir ministeriai aktyviai dalyvovo visose pamaldose ir tarė tikrai nuoširdų atsisveikinimo žodį.

Arkivyskupas Jurgis įvertintas kaip dvasios galiūnas. Jis toks ir buvo.

Aiškiai matome, kad su juo visi atsisveikina skausminga širdimi, kad jam teikiami pagarbos žodžiai nėra išsvajoti, bet natūraliausia jo asmens charakteristika. O taip įvyko dėl to, kad Arkivysk. Jurgis iš tikrųjų buvo pavergęs visų širdis, pavergęs savo dvasios jėga. Jis buvo ta žvaigždė, kurios neįstengė pridengti nei pokarinių nenormalumų rūkai, nei jo priešų šmeižimai. Jo dvasia prasimušė į aukštybes. Jis kosėkmingiausiai įgyvendino, gal dar prof. Fr. Foersterio nepaskelbtą pageidavimą: „juo didesnis yra kurio nors laikotarpio materialus darbas, juo daugiau turi būti žmonių, ugdančių amžinuosius sielos turtus, be kurių ir visa darbo kultūra neturi jokios prasmės ir jokių dieviškų galių ant savęs. Kame apie tai nemąstoma, ten teauga vien bedieviškas darbas,

bedvasė kultūra — Babelio bokštas"*). Tą mintį Arkivysk. Jurgis labai puikiai suprato. Ir todėl jo asmenybė kur kas skaisčiau sužiba, jo gyvenimo šventumas kaskart labiau ryškėja, kai jis gyveno sunkiausiu karo ir pokariniu laikotarpiu, kada kūrybinis darbas buvo be galo sunkus.

Mes lietuviai esame linkę savo tautos garbinguosius asmenis greitai užmiršti, gal net per menkai juos įvertinę ir per mažai su jų asmenybe, darbais susipažinę. Su Arkivysk. Jurgiu taip neatsitiko. Tai vienur, tai kitur toji nepaprasta asmenybė spaudoje vis prisimenama. Charakteringiausiai rašo N a u j o j i R o m u v a, 1931 m. liepos 12 d. Nr. 28:

Reikia pripažinti, kad kaimynai, o ypač istorikai, geriau mus pažįsta ir įvertina, negu mes patys save. Neprošalį paminėti du reikšmingus įvykius iš visai netolimos praeities. Į aplenkintą Vilnių savo laiku buvo paskirtas vyskupas Matulevičius, kurio žavingas religingumas, gilus protas, politinė tolerancija, administratingumas ir vyskupiškas taktas visų buvo labai vertinamas ir aukščiausiai gerbiamas.

Nenuostabu, kad Rymas, tą visą gerai žinodamas, jam pavedė eiti tokias sunkias pareigas, bet lenkų siaurai nacionalistinis spitrumas ir religinė bigoterija, smurto keliu išgraužė iš Vilniaus šį vyspusiškai aukštą ir kilnų žmogų, kurio religinis kilnumas ir politinė tolerancija taip labai buvo reikalingi anų laikų Vilniuje.

Arčiau įsižiūrėjus į a. a. vyskupo Matulevičiaus asmenybę, galima pajusti, kad jame buvo susikristalizavusios Rytų ir Vakarų kultūros kilniausios savybės. Drąsiai galima sakyti, kad jo asmenybėj pasireiškė tų dviejų kultūrų sintezė, bet vienkart jame išliko grynas lietuviškumas su kilniausiais protėvių pradais.

Į šios rūšies aukštumas tur būt ne daug šiandien rasime pretenduojančių... Dieviškosios meilės šilima, lietuviškai intuityvinės tolerancijos greta, Vyskupo Matulevičiaus asmenybėj, kaip saulė spindėjo, o kam teko jį pažinti, tik tas labiau tą visa juto, negu pajėgė nusakyti. Ir žymiųjų asmenybių ugdymo kelyje vyskupo Matulevičiaus pavyzdys visada bus reikšmingas. Todėl mokėkime savus didvyrius įvertinti ir iš jų pasimokyti...

Atėjus gi penkerių metų mirties sukaktuvėms spaudos aidai dar labiau ryškėja apie Arkivysk. Jurgio asmenybę. Norima, kad tosios asmenybės skaidrumas būtų viešiau įmatomas, norima ją parodyti mūsų tautai ir visam pasauliui visoj garbėj — šventųjų aureolėj... iš tamsaus Bazilikos požemio, kur jau ir dabar nuolat mirga kelios degančios prie jo karsto žvakutės, iškelti jį ant marmurinio altoriaus...

---

*) Fr. Foersteris, Kristus ir žmogaus gyvenimas, 160 pusl.

Ir šiandien dar spaudoje tvirtinama, kad Arkivysk. Jurgis gyvas, gyvas savo darbais, pavyzdžiu ir dvasia. Taip Darbininkas, 1932 m. sausio 30 d. Nr. 9 rašo:

Jis (Arkivysk. Jurgis) įsiamžino ne tik istorijos lapuose, bet ir gyvenime. Mes tik sakome, kad arkivyskupas Matulevičius miręs dėl to, kad jo kūnas palaidotas Kauno Bazilikos kriptoje. Tačiau iš tikrųjų arkivysk. Jurgis gyvas. Jis gyvas savo mokslu, gyvas savo darbais. O jo mokslui, jo darbams surašyti reiktų daug knygų...

...Atskiros būtų knygos prirašytos apie Arkivysk. Jurgį ir dabartinį Šv. Tėvą Pijų XI. Prisiminkim tik vieną faktą. Kai Popiežius Pijus XI, būdamas dar kunigu Ratti, rengėsi priimti vyskupo šventimus, tai Arkivysk. Jurgis jam laikė rekolekcijas. Iš Popiežiaus Pijaus XI raštų ir darbų pasaulis stebisi. Ir jeigu toks genialus proto vyras, kaip Pijus XI, pasirinkęs buvo savo rekolekcijų vedėju mūsų tautietį Arkivysk. Jurgį, tai iš to galim spręsti apie arkivyskupo Jurgio išmintį...

Laivas, 1932 m. sausio 30 d. Nr. 5:

Penkeri jau metai, kaip mylimasis mūsų vadas, atsiskyrė su mumis, tačiau lig šiol mūs širdys nepamiršta jo. Jaučiame, kad paliktoji jo vieta dar tuščia, dar nieks nėra jos užėmęs... jis mums prieš akis tarsi gyvas — kilnus ir malonus, pilnas gražiausių norų ir pasiryžimų.

Naujoji Romuva, 1932 m. vasario 14 d. Nr. 7 (59):

Prieš penkis metus užgeso religinėj kultūrinėj Lietuvos padangėj skaidrus dvasios žiburys, didžiadvasė asmenybė, brangus Tautos ir Bažnyčios sūnus, viena iš didžiausių lietuvių tautos moralinių pajėgų — a. a. arkivysk. Jurgis Matulevičius. Gili ir gera asmenybė, kur slėpėsi didinga dvasios galybė ir brangūs širdies turtai...

...„Rikiuokitės, pasiaukokite..." — šnibžda jau mirties paliestas, bet dar vis pasiryžimų liepsna žaidžiančios lūpos ir su saulėta šypsena ir su angelų ramybe jis apleidžia trumpai teviešėtą pasaulį...

Tai dar nevisas spaudos ir visuomenės aidas, o kiek dar tų aidų nepasiekė laikraščių skiltis?.. Kiek tauta sudėjo prie tos Didžiosios Asmenybės karsto tylių pažadų ir pasiryžimų... Ir kiek daug atsiras žmonių, kurie mokysis iš Didžiosios Asmenybės tikrosios Bažnyčios ir Tėvynės meilės, nepalenkiamo valios tvirtumo ir griežtumo, o kartu ir lanksčiausio švelnumo, darbštumo ir pasiaukojimo. Ir dar daug daug ko kito, tų tikrųjų sielos vertybių, kurios turi puošti kiekvieną patrijotą kataliką, o ypač tautos vadus, tuos asmenis, kurie norėtų mūsų tautą įvesti į dvasinės ir materialinės kultūros laimėjimus.

ARKIVYSK. JURGĮ MATULEVIČIŲ PALYDINT

Gedulą dėkis tu sau Lietuva:
Vyresnįjį sūnų lydėsi į kapą;
Nevystantį rengės nupint tau vainiką,
Tave tarp tautų pastatyt skaisčiaveide.

Praamži, atmink šitą skaudulio ugnį,
Kai Lietuvą dėsi į lėkštę svarstyklių:
Ji liūdesio dega šiandieną ugnim:
Tikiuos, jai sutrumpinsi kelią į laisvę ir garbę.

Jo žingsnių kely tavo vardas tik auksu rašytas,
O kelias tas ilgas, — daugiau pusės žemės;
Nuo kalno pilies Gedimino kepurė jo debesis siekė,
Marijos vardu užu Kristų jis armiją vedė į mūšį.

Sudiev Tau, Drauge, kur Monblano paūksnėj
Galandom ginklus šviesiai ateičiai kurti Tėvynei!
Sarina[1]), pranešk okeanui: ką tu mylavai,
To bangos, paleistos žeme, nemažesnės už jo.

Pasibaigė Tavo visi jau skausmai:
Prie motinos - žemės priglaudęs sau galvą,
Tu miegi šiandieną ramiai,
Lyg tas, kurs per dieną žingsniavęs vaga.

O, Motina Vartų Aušros!
Būk vėlei Tu jo gailestinga,
Kurs lenkės žemai prieš altorius Tavus,
Ir laiminki tautai jo visai.

---

[1]) upė.

J. AUGUSTAITYTĖ-VAIČIŪNIENĖ

ARKIVYSKUPĄ JURGĮ ATSIMINUS

Naktis per juodą žemės langą, kaip vagis, ištrūkus
Nuslinko putinų baltais žiedais...
Sustok, širdie, spalvingą giesmę vis neūkus,
Sustok, gyvenime, kurs slėniuos Lietuvos sklaidais.

Per žalią lanką nuo Suvalkų krašto
Į baltus Alpius traukia mūsų praeitis.
Ir taip vaizdingai, lyg skara Veronikos be rašto,
Vis mena prieš keliolika dienų nutrūkusias mintis.

Ant rankų išnešė, kaip valdiniai savo karalių,
Baltós vėlės paradui išpuoštus tuščius namus...
Jo lūpų paskutiniai virpesiai dar svaidė pluoštą galių,
Kad būt keleivis, audrų ištiktas laukuos, ramus.

Dvi rankos apsiviję apie juodą kryžių,
Dvi rankos, kėlusios Lietuvą į žydrus laikus...
Ak, nebeverkite, aš vėl pas jus sugrįšiu,
Kai būsite išvaikščioję mano visus takus!

O jie iš Marijampolės laukų Jurgučio, baso piemenuko,
Kur gluosnio išsukta dūdelė buvo džiaugsmo svaigulys,
Į pavergtojo Vilniaus liūdinčius rūmus pasuko:
Gal savo brangiąją tėvynę išganys....

Nereikia mums kalbėti apie žvakių mirgulius prie grabo,
Nes Jurgio Arkivyskupo siela, kaip saulės spindulys gyva.
Jo testamentas, kaip aidai sudužusiųjų kanklių, kabo:
„Rikiuokitės, pasiaukokit", Baltijos perlais tegu spindi Lietuva.

Pro Christo et Ecclesia!
Kristui ir Bažnyčiai!
Arkivysk. J. Matulevičiaus šūkis

ATSIMINIMŲ ŠVIESOJE

VYSK. JUSTINAS STAUGAITIS

*

Tarp mano ir a. a. Arkivysk. Jurgio amžiaus yra kelerių metų skirtumas. Tačiau mudviem teko būti kartu vienoje klasėje. Mat, aš patekau į I gimnazijos klasę turėdamas jau 14 m. Jis tuomet turėjo gal vos tik 10 metų. Jis tuomet vadinosi Jurgis Matulaitis. Buvo tai malonus, kuklus vaikutis, bet niekuo ypatingu nepasižymėjo.

Jurgutis, matyt, silpnai buvo paruoštas I klasei, mokėsi tad vos vidutiniškai ir dažnai dėl ligos apleisdavo pamokas. Nuo pirmos klasės Jurgis Matulaitis išnyko man ir iš akių ir iš minties.

Jau aš buvau kunigas. Tekdavo girdėti, kad Petrapilio Akademijoj esąs kažin koks Matulevičius, labai gabus klierikas. Kada aš atsidūriau Varšuvoj, vėl kunigai man pasakydavo, kad jų seminarijoj esąs buvęs labai gabus klierikas Matulevičius, lietuvis, puikiai baigęs Akademiją, studijavęs užsienyje ir šiandien esąs Kelcų seminarijos profesorium. Man į galvą neparėjo, kad tai buvęs mano I kl. draugas, Jurgis Matulaitis.

Kaip jis pavirto Matulevičium? Tie laikai, kada lietuviai lenkindavo savo pavardes, juk jau buvo praėję.

Mat, Jurgis Matulaitis turėjo dėdę, kuris buvo Kelcų gimnazijos mokytoju. Dėdė jau buvo virtęs Matulevičium. Jis pasiėmė pas save brolėną Jurgį, todėl ir jį padarė Matulevičium. Juk neparanku buvo, kad dėdė būtų Matulevičius, brolėnas gi— Matulaitis. Bet tuoj turiu pridėti, kad mokytojas Matulevičius, kuris vėliau man teko pažinti, vistik buvo susipratęs lietuvis. Ištarnavęs emeritūrą, jis apleido Kelcus, persikėlė į Suvalkus

ir ten gimnazijoj dėstė lietuvių kalbą. Juo labiau Jurgis Matulevičius anaiptol nevirto lenku; dvasioje išbuvo tikru Matulaičiu, kaip vėliau yra įrodę jo darbai.

Varšuvoj man teko apie 4 metus išbūti šv. Aleksandro bažnyčios vikaru. Mūsų parapijoj vienoje mergaičių mokykloje jis buvo kapelionu.

Nesimatę nuo I gimnazijos klasės, su kun. Jurgiu susitikome netikėtai. Atsiminėme vaikystės laikus ir suėjome į bičiuliškus santykius. Kun. Jurgis padarė man ne tik malonaus, bet ir šviesaus, labai išmintingo ir maldingo kunigo įspūdį. Toks iš tikro kun. Jurgis ir buvo. Gyvendamas Varšuvoj, jis nepasitenkino vienu mokyklos aptarnavimu: jis interesavosi visais ganytojavimo reikalais ir labai gyvai dalyvavo katalikiškame veikime, kuris tuomet dideliame Varšuvos mieste gana plačiai reiškėsi. Darbininkų, jaunimo organizacijų, spaudos ir iš viso katalikų visuomenės reikalai buvo labai arti kun. Jurgio širdies. Jis juose ne tik dalyvavo, bet daugeliu atvejų buvo sumanytoju.

Pagaliau kun. Jurgis, bent kiek pasveikęs, buvo pakviestas Petrapilio Akademijos profesorium. 1905 metais aš sugrįžau į Lietuvą. Ir vėl nutrūko mudviejų santykiai.

Žinojau, kad kun. Jurgis, metęs profesoriavimą, persikėlė į Šveicariją ir ten ėmė formuoti Marijonų Vienuoliją naujais pagrindais.

Prisipažinsiu, šitas kun. Jurgio žygis man nepatiko. Žinojau, kad kun. Jurgiui iš Petrapilio buvo atviras kelias į vyskupus. Man rodosi, kad tai būtų stačiai Dievo Apvaizdos siųstas vyskupas. Tuo tarpu kun. Jurgis, kaip man tuomet rodėsi, pats visai be reikalo pasitraukia iš to kelio. Vienuoliai geras dalykas, bet jie kuriasi mums visai svetimame krašte. Tuomet valdę mus rusai juk į Lietuvą tų vienuolių neįsileis. Žinojau, kad naujieji Marijonai iš Šveicarijos mano persikelti į Ameriką. Bet ar verta į Ameriką eksportuoti geriausieji mūsų kunigai? O tokių kaip tik visa eilė (kun. Būčys, kun. Dvaranauskas, kun. Totoraitis) tuoj įstojo į naujuosius Marijonus. O Lietuvoje tiek ir taip svarbaus darbo!

Tokie buvo mano abejojimai dėl a. a. Vyskupo Jurgio ir jo sumanymo atnaujinti Marijonų Vienuoliją. Pasirodo, mano klysta. Dievo Apvaizdos turėta savo planai. Ji kunigą Jurgį lyg

už rankos vedė ir nuvedė ir į tas aukštumas, kuriose aš jį norėjau matyti.

1914 metais, lygiai prieš pat karą, kun. Jurgis Marijampolėje, jau kaipo vienuolis, vedė kunigams rekolekcijas. Jose ir man teko dalyvauti. Mes stačiai buvome sužavėti kun. Jurgio minčių brandumu ir giliu dvasinio gyvenimo supratimu. Tos jo rekolekcijos mums buvo geras pasiruošimas karui ir su juo einantiems išbandymams.

Besibaigiant karui, švystelėjo mums laisvės viltis. Vakuoja Vilniaus Vyskupo sostas. Dar tuomet galingi vokiečiai nenori į jį įleisti lenko. Valstybės Taryba turi progos prisidėti prie nustatymo kandidato į Vilniaus Vyskupus. Aš tuomet buvau Valstybės Tarybos vicepirmininku. Man tuoj parėjo į galvą, kad geriausias kandidatas į Vilniaus Vyskupus yra kun. Jurgis Matulevičius. Kitiems Tarybos nariams atrodė, kad Matulevičius, kaipo ilgai išgyvenęs Lenkuose, menkas gali būti lietuvis patrijotas. Daug man teko padirbėti, kol įtikinau draugus tarybininkus, kad Matulevičius mums nepavojingas. Galų gale, kaip žinome, kun. Jurgis liko Vilniaus Vyskupu.

Ir gera, kad liko jis, ne kas kitas. Tik tokio takto ir proto žmogus, kaip a. a. Arkivysk. Jurgis, galėjo 7 metus išsilaikyti Vilniaus Vyskupo soste. Per tą laiką Matulevičius daug gera yra padaręs ir lietuvybei ir Bažnyčiai.

Kun. Jurgis pats nenorėjo likti Vilniaus Vyskupu. Nugirdęs, kad mes statome jo kandidatūrą, nuoširdžiai manęs prašė to nedaryti. Aš gi jam atvirai pasakiau: „Žinau, kad būti vyskupu Vilniuje nelengvas yra dalykas. Bet kad mes geresnio kandidato neturime".

Naujam Vyskupui ingresą į Vilniaus Katedrą ruošė Kapitula, susidedanti bemaž iš vienų lenkų. Visa kas ten, žinoma, ir buvo padaryta lenkiškai. Dėl tos priežasties Valstybės Taryba ingreso iškilmėse nedalyvavo. Tačiau į pietus aš, kaipo Vyskupo draugas, laikiau reikalinga nueiti. Pažymėtina, kad pietuose buvo tik vieni kunigai. Iš Vilniaus ponų lenkų niekas nedalyvavo. Mat, vyskupas—lietuvis. Per pietus, žinoma, nemaža buvo kalbų. Jos visos buvo nudažytos lenkiško patrijotizmo spalva. Stebėjausi, kaip sumaniai, kaip taktingai atsakinėjo į jas Vyskupas.

Po ingreso pirmutinį vizitą Vyskupas Jurgis padarė Tarybai. Mes jį tuoj revizitavome ir nutarėme paruošti jam priėmimą. Dėl tam tikrų priežasčių turėjau išvykti iš Vilniaus

ir man tame priėmime dalyvauti neteko. Tik paskui patyriau, kad per jį buvusi labai jauki nuotaika ir Vyskupas visus sužavėjęs savo malonumu ir išmintimi.

Naujasis Vilniaus Vyskupas užėmė savo sostą adventui besibaigiant, o tuoj po Kalėdų užėmė Vilnių bolševikai. Mums teko iš ten pasitraukti. Mano santykiai su Vyskupu Jurgiu vėl nutrūko ilgesniam laikui.

1925 m. Vyskupui Jurgiui tenka apleisti Vilnius, lenkų vyriausybei to reikalaujant. Kaip tik tuo metu pradėta galvoti apie Lietuvos Bažnytinės Provincijos įsteigimą. Tuomet jau tituliaris Arkivysk. Jurgis buvo Ryme. Netenka abejoti, kad tik jo prisidėjimu Šv. Tėvas sutiko įsteigti paskirą Bažnyčios Provinciją Lietuvoje. Ir štai mes Kaune susilaukiame nauio Šv. Tėvo Delegato su labai plačiais įgaliojimais. Buvo juo Arkivysk. Jurgis Matulevičius. Jam buvo pavesta vietoje ištirti, kaip turėtų būti Lietuva paskirstyta vyskupijomis ir numatyti kandidatus į vyskupus. Šito darbo Arkivysk. Jurgis ėmėsi stropiai ir labai atsargiai. Kelis mėnesius užtruko, kol visa ką paruošė. Tik 1926 metų kovo mėnesio pradžioje su projektais išvyko į Rymą.

Šv. Tėvui arkivyskupo asmuo buvo gerai žinomas. Popiežius jį labai gerbė ir vertino, todėl ir jo projektus priėmė, tur būt, be pataisų. Balandžio mėnesio pradžioje arkivysk. Jurgis vėl parvyko į Lietuvą jau su gatavomis bullėmis taip Bažnytinei Provincijai, taip naujiesiems jos Vyskupams. Mūsų todėl Bažnytinės Provincijos įsteigimas yra a. a. arkivysk. Jurgio nuopelnas.

Arkivysk. Jurgis buvo ir naujiesiems Vyskupams patarėju, galima sakyti, jų vadu. Per pirmuosius Vyskupų pasitarimus arkivysk. Jurgis pirmininkaudavo, teikdamas mums šviesių savo nurodymų.

Naujoms dijecezijoms įsikūrus, daug dalykų dar reikėjo nustatyti ir sutvarkyti. Arkivysk. Jurgis, vis tebebūdamas Šv. Tėvo Delegatu Liatuvai, visa tai pamažėli ir atsargiai tvarkė. Bet negailestingoji mirtis nedavė jam baigti to darbo. Neseniai Kaune atlikę su a. a. arkivysk. Jurgiu posėdį, netikėtai buvome pakviesti į to brangaus žmogaus laidotuves. Jos mums buvo labai skaudžios. Bet tikimės, kad arkivysk. Jurgis danguje nesiliauja meldęsis už Lietuvą ir jos Bažnyčią.

JUSTINAS STAUGAITIS,
Telšių Vyskupas

VYSK. JUOZAPAS KUKTA

*

Žinodamas, kad a. a. Vyskupas Jurgis rašė pats dienoraštį, čia parinkau tik tokius atsiminimus, kurių, manau, ten nebus.

Rusams 1907-X-1 d. išvežus iš Vilniaus vyskupą Roppą, Vilniaus dijecezija našlavo ligi 1918 metų. Per kurį laiką labai gyvai buvo diskutuojamas klausimas: kas bus Vilniaus vyskupu? Vieni troško, kad būtų lenkas, kiti — lietuvis, treti — baltgudis, o vokiečiai, okupavę Vilnių, norėjo, kad būtų vokietis, nes jų manyta Lietuvos dvarus išdalyti savo kolonistams.

Pradėjus nuo 1917 metų rudens veikiančiajai Lietuvos Tarybai šiuo klausimu rūpintis, jos nariai 1918 m. porą kartų atsilankė pas Apaštalų Sosto Nuncijų Münchene, kuriuo ten tuomet buvo dabartinis kardinolas sekretorius Pacelli, mat, jo žinioj — jurisdikcijoj tuomet buvo ir okupuota Lietuva. Per paskutinį iš tų pasikalbėjimų Nuncijus buvo pasakęs, kad Vilniaus vyskupo paskyrimo klausimas yra taip pribrendęs, jog jo atidėlioti nereikėtų. Jei Lietuvos Taryba politiniu atžvilgiu nieko neturėsianti prieš Marijonų Kongregacijos Generolą kunigą Jurgį Matulevičių — jis esąs Apaštalų Sosto kandidatas — tas paskyrimas galėtų įvykti net telegramos keliu.

Priešingai, jei Taryba norėtų siūlyti ir palaikyti savo kandidatą, tai sugaišintų daug laiko ir nėra žinios, ar Apaštalų Sostas sutiktų dėl asmens.

Lietuvos Taryba, prieš ką nors atsakydama, išsiuntė tris savo delegatus pas kun. J. Matulevičių į Marijampolę atsiklausti: kokios politinės krypties ir taktikos jis manytų laikytis eidamas vyskupo pareigas Vilniuje. Į tuos klausimus kunigas J. Matulevičius atsakė, kaip man buvo kalbėjęs vienas iš buvusių delegatų (kun. Petrulis):

— Aš matau, jūs norėtumėte, kad būsimas Vilniaus vyskupas būtų nelyginant kaip koks plaktukas, kuris ten suskaldytų lenkams kunigams galvas, ar kaip kokia šluota, kuri juos visus iš Vilniaus iššluotų. Bet toks aš negaliu būti, nes kiekvienam vyskupui Bažnyčios Kanonai nustato normas santykių, kurie turi būti tarp vyskupo ir kunigų. Aš iš anksto žinau, kad, laikydamasis Kanonų, negalėsiu nei vienai nei kitai pusei įtikti.

Toks atsakymas Tarybos narius įtikino, kad kun. J. Matulevičius yra rimtas asmuo. Buvo pranešta Nuncijui Münchene, kad prieš tą kandidatūrą Taryba nieko neturinti.

Netrukus į Vilnių atėjo oficiali žinia, kad Vilniaus vyskupu jau turime Jurgį Matulevičių. Lietuviai džiaugėsi.

Bendrame lenkų kunigų susirinkime susidarė, kaip matyti, pasitenkinimo nuotaika. Vienas jų atvirai pareiškė savo džiaugsmą, kad vyskupu buvo paskirtas kun. J. Matulevičius, o ne kas kitas. Į tai atsiliepė kitas kunigas, sakydamas, kad jie gailėsis šito paskyrimo, nes su Matulevičiaus taktingumu sunku jiems būsią kovoti ir jį įpinti į netaktus. Jis geriau džiaugtųsi kitu kokiu, nors netikusiu, kandidatu, nes jiems būtų lengviau iš Vilniaus išgraužti, ir vieton lietuvio gautų vyskupą lenką.

Baltgudžiai kunigai džiaugėsi matydami vyskupo J. Matulevičiaus asmeny savo reikalų rėmėją.

Tiems dalykams vykstant man teko būti vokiečių Verwaltunge pas Kirchendezernentą Schmidtą. Išėjus iš kalbos, kad jau turime naują paskirtą vyskupą, jis kaip ir nustebęs, siekia spinton ir iš ten išėmęs bylą paduoda ją man. Joje buvo kardinolo Hartmanno laiškas, rašytas Liudendorfui, kad nedarytų karišku kliūčių kun. J. Matulevičių paskiriant Vilniaus vyskupu. Taip pat buvo Liudendorfo įsakymas Vilniaus Verwaltungui pareikšti savo nuomonę. Štai p. Schmidtas, dar nieko nepadaręs šitam reikalui, jau sužino apie įvykusį paskyrimą. Matyti, pralaimėjimas karo lauke jiems padiktavo, kad nereikės interesuotis Vilniaus reikalais.

Kun. Jurgio Matulevičiaus konsekracija įvyksta Kauno Bazilikoj 1918-XII-1 d., pirmame Advento sekmadienį. Konsekruoja vietos vyskupas Pr. Karevičius. Vilniaus Kapitula deleguoja prel. Baiko ir kan. Lubianiec. Aš nuvykstu paties Vyskupo Jurgio kviečiamas. Naujas Vilniaus Vyskupas savo protu, dvasios nusiteikimu ir kuklumu palieka visiems konsekracijos dalyviams labai gero įspūdžio.

Gruodžio 8 d., Švč. M. P. Nekalto Prasidėjimo šventėje, atlieka iškilmingą savo ingresą Vilniaus Katedroje. Nuo šio laiko pradeda valdyti vyskupiją. Nuo čia prasideda jo vargai — rūpesčiai, kaip vyskupo ir nuo čia prasideda plačiausiai reikštis jo asmenybė santykiuose su dvasininkais, tikinčiaisiais, valdžia ir politinėmis srovėmis. Visų pirma turiu pabrėžti, kad jam reikėjo pradėti ir toliau Vilniaus krašte dirbti labai nenormaliais laikais. Tuomet Vilniaus vyskupija politiniu atžvilgiu buvo padalyta į kelias dalis, o jam valdant liko dar labiau suskaldyta ir jis jos nebepasiekė apglobti, nes trukdė karo frontai: bolševikų— lenkų, bolševikų — vokiečių, vokiečių — lenkų, lietuvių — lenkų. Todėl, nors ir būdamas ganytojas, net laišku neturėjo progos pratarti į visus sau pavestuosius. Ir Vilniaus miestas, reikia pasakyti, ne mažiau darė Vyskupui rūpesčių ir vargų dėl nuolatinio keitimosi politinės būklės ir valdžios.

Vilniuje Vyskupas Jurgis savo ingreso metu rado net kelias valdžias iš karto: vokiečių su savo „Soldatenrat" ir valdžia priešakyje, Lietuvos Tarybą, bestiprinančią savo pozicijas viešumoje, ir lenkų neviešo pobūdžio Tarybą, su kuria vieni lenkai tesiskaitė. Dėl to ingreso metu Vilniaus lenkiška Kapitula buvo atsisakius duoti Lietuvos Tarybos nariams garbės vietas Katedroje, kad nepaliktų lenkų slaptos Tarybos narių antraeilėje vietoje. Ta tai buvo racija, kad L. Taryba oficialiai vyskupo ingrese nedalyvavo. Ne ilgai trukus politinis Vilniaus veidas pasikeitė. Vokiečių „Soldatenrat" su visu savo štabu per Naujus Metus iš Vilniaus išėjo, užleisdamas bolševikams, — tuo kartu buvo kalbama, kad už pusantro milijono aukso rublių, — patys atsitraukė tik ligi Lentvaravo stoties. Ligi Trijų Karalių Vilnių valdė vietos milicija iš lenkų ir lietuvių. Lietuvos Tarybos nariai, kad nebūtų bolševikų užklupti, Kūčių dieną išsikraustė į Kauną. Vilniaus gyventojai Trijų Karalių rytmetį pasijuto jau valdomi bolševikų, kurie išbuvo Vilniuje tik ligi Velykų. Lenkai juos išvarę kitą pavasarį gegužės - birželio mėnesį patys turėjo kraustytis. 1920-VII-14 d. Vilnius vėl sulaukė bolševikų. Praslinkus kokiai savaitei, į Vilnių atėjo jau lietuvių kariuomenė. Čia tarp abiejų pusių prasidėjo rungtynės dėl valdžios. Galutinai rugsėjo mėn. Vilniuje įsigalėjo vieni lietuviai, bet spalių 9 d. turėjo vėl skirtis su Vilnium dėl lenkų generolo Želigovskio smurto, kuriam įvykus Vilnių su apylinkėmis smurtininkai paskelbė nauja valstybe, pavadinę ją

„Srodkowa Litwa“ ir pagaliau 1922 metais sausio mėnesį sujungė ją su pačia Lenkija.

Vyskupas Jurgis, kaip gilus patrijotas, daug kentėjo dėl tų visokių politinių atmainų, bet būdamas kilnios dvasios loįaliai laikėsi kiekvienos valdžios atžvilgiu, kiek jos nebuvo priešingos Bažnyčios įstatams. Priešingais atvejais turėjo drąsos aiškiai pasakyti savo žodį ir ginti principus. Bolševikams pirmuoju atveju Vilniuje išleidus aplinkraštį, užginantį dėstyti tikybą mokyklose, jis paskelbia savo ganytojišką į tikinčiuosius laišką, paveda jį perskaityti iš sakyklų, kad panašiu uždraudimu daroma tikintiesiems skriauda, ir su juo nė vienas katalikas neturįs sutikti. Bolševikų buvo tartasi jį suareštuoti, bet kažkodėl to neįvykdė.

Želigovskio valdžiai esant Vilniuje ateina pas Vyskupą valdančio Komiteto pirmininkas, p. Abramavičius, kairiųjų pažiūrų žmogus, ir prašo vyskupą, kad padėtų jam tvarkytis su priešingų srovių žmonėmis, būtent, kad iškeltų iš Vilniaus miesto endekiškos srovės kun. Olšanskį, o palaikytų tokius, kaip kun. Zenkevičius, kuris jam atrodė esąs kairiųjų pažiūrų. Vyskupas griežtai atsisakė palaikyti jo prašymą. Minėtąjį Abramavičių pamainė vėliau generolas Mokrzeckis; ir šis taip pat atėjo pas Vyskupą prašyti, kad jam padėtų stiprinti dešiniąsias sroves, būtent, kad tokius kunigus, kaip Olšanskis, atgabentų Vilniun, o kun. Zenkevičių iškeltų už miesto. Ir šitam generolui vyskupas pasakė teisybę į akis, neduodamas Bažnyčios įvelti į politiką.

Vyskupui Jurgiui pripažino gilų protą ir autoritetą ne tik lietuviai, bet lenkai ir kiti. Po savo ingreso dalyvaudamas tiek Lietuvos Tarybos, tiek lenkų slaptos Tarybos jam pagerbti iškeltuose pokyliuose jis padarydavo visiems labai gero įspūdžio. Vienas lenkas advokatas, dalyvavęs minėtame lenkų pokyly, paklaustas savo brolio Lietuvos dvarininko, kas iš visų dalyvių yra geriausiai pokyly kalbėjęs, atsakė, kad vyskupas, nors mes pasiruošę kalbėjome, o jis tik į mūsų kalbas atsakė. Želigovskio laikais, kada neutralei zonai tvarkyti čia veikė Antantės Komisija su gen. Šardinji priešaky, ji atsilankydavo — ir keliese ir po vieną—pas vyskupą išgirsti kai kuriais klausimais jo nuomonę. Dažniau lankydavo anglas.

Santykiuose su tikinčiaisiais, kaip vyskupas, rūpinos jų teises suprasti ir palaikyti. Mišrioj lietuvių, lenkų ir baltgudžių

vyskupijoj jis jau ingreso metu norėjo, kad visos trys kalbos nuskambėtų bažnyčioje. Nors dėl susidariusių aplinkybių ir negalėjo baltgudiškai prakalbėti, bet vėliau stengdavos jų reikalus patenkinti — neleisdamas jų lenkinti. Jam palikus Vilnių, lenkai vėl juos pradėjo skriausti, keldami bylas jų kunigams, juos kalindami, versdami naują Ordinarą duoti jiems lenkus kunigus ir t. t. Vyskupas Jurgis stengdavos kunigus skirti taip, kad tas jo skyrimas sutiktų su žmonių ir jų kalbos reikalais. Jei kur sutikdavo kliūtis, surasdavo kitą kelią tą patį įvykdyti.

Santykiaudamas su dvasininkais nevartodavo prievartos, o stengdavos įtikinti, kad taip, o ne kitaip kas nors privalėtų pasielgti. Norėdavo, kad tas, kuriam jis pavesdavo ką nors atlikti, nejaustų kokios naštos esąs prislėgtas. Jis kartodavo: noli vinci a malo, sed vince malum in bono. O jei visas tas švelnumas niekais nueidavo, tai tuomet pavartodavo ir visą griežtumą. Pavyzdžių yra daug.

JUOZAPAS KUKTA,
Kaišiadorių Vyskupas

VYSK. M. REINYS

*

1905 metų pavasarį baigiau mokslą Vilniaus Kunigų Seminarijoje ir rudenį buvau pasiųstas į Petrapilio Kunigų Akademiją eiti aukštuosius teologijos mokslus. Tų metų ruduo buvo neramus, triukšmingas, revoliucingas. To pasėkos buvo caro manifestas, pažadėjęs politinės ir kultūrinės laisvės. Atsiskleidė naujas gyvenimas, naujos susidarė veikimo sąlygos. Sukrutome ir Akademijos studentai ir po kiek laiko įteikėme savo artimiausiai vyriausybei memorandumą, kuriame tarp kitų dalykų prašėme įsteigti Akademijoje sociologijos katedrą. Kaip matome, jaunų žmonių, studentų, žingsnis buvo labai drąsus aniems laikams — įvesti sociologijos lekcijas, — tačiau paskesnis gyvenimas ir mokslų pažanga Europoje visai patvirtino anojo žingsnio teisingumą.

1907 m. rugsėjo mėn. 13 d. atvyko į Akademiją kun. Dr. Jurgis Matulevičius, pakviestas sociologijos katedrai. Mūsų, studentų, susidomėjimas buvo labai didelis. Tiesa, apie naują profesorių mes jau kiek turėjome labai gerų žinių: pačioje Akademijoje užsiliko ir kursavo atsiminimas iš J. Matulevičiaus studentavimo laikų Akademijoje. Prieš kokį dešimtį metų buvę Akademijoje du gabiausi studentai ir artimi draugai: Pranas Būčys ir Jurgis Matulevičius. Būčys buvęs teoretikas, Matulevičius — praktikas. Būčys sugalvodavęs naujus sumanymus, Matulevičius surasdavęs jiems pritaikymą ir vykdydavęs. Nuo 1902 m. rudens Pr. Būčys jau profesoriavo Akademijoje.

Tų pačių 1907 metų rugsėjo 18 d. laikė prof. Matulevičius įžanginę paskaitą tema „quonam iure nititur proprietas" (kokia teise remiasi nuosavybė). Paskaitos įspūdis apie naują profesorių išreikštas anų laikų mano dienyne šiais žodžiais: „gilus protas, nuoseklumas, iškalba, rimtumas".

K. J. Matulevičius, besisteigiančios Marijonų Vienuolijos vadas, 1912 m.

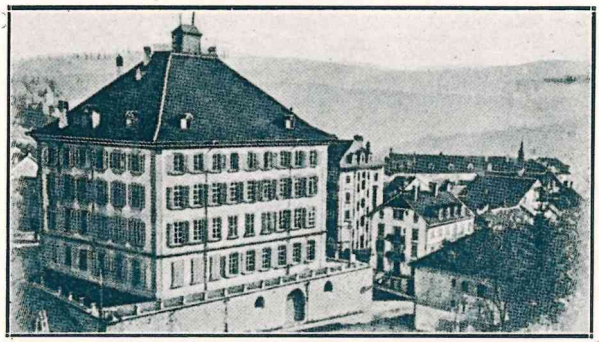

Šveicarijos Friburgo Universitetas.

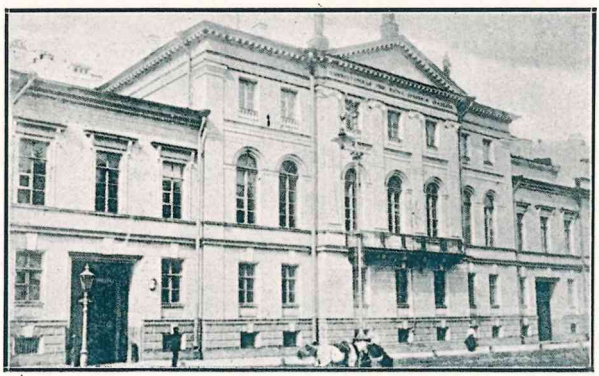

Dvasinė Petrapilio Akademija.

Rugsėjo 25 d. buvo pirmoji eilinė paskaita. Įspūdis — tik džiaugtis nauju profesoriumi. Dėstė visuose keturiuose kursuose. Dėstė taip įdomiai, kad, pasitaikius galimumui, eidavome klausyti jo paskaitų net į kitus kursus. Kalbėdavo ramiai, bet taip gražiai, nuoširdžiai, logiškai, aktualiai, kad jo žodžius nors tiesiog spausdink. O kalbėdavo, rodos, be jokio susirūpinimo: dažniausiai kiek atkišęs kairiąją ranką su užriestais pirštais ir žiūrėdamas į tų pirštų galus. Jo paskaitos ne vien maistas protui, bet ir širdžiai: ne vien išdirbdavo pažiūras, bet ir nusistatymą, nusiteikimą, pasiryžimą gyventi, jausti taip, kaip pažiūros reikalauja. Ir jeigu aš, asmeniškai, suprantu gyvą reikalą visuomeniškai veikti, visuomeninį reikalą branginu, jį mėgstu, tai yra daugiausia prof. Matulevičiaus sociologijos paskaitų vaisius.

Prof. Matulevičius dėstė sociologijos teoretinę ir praktinę bei pritaikomąją dalį. Pritaikomojoje dalyje dėstė ir apie susirinkimų vedimą bei dalyvavimą juose. Ypač čia gyvai įstrigo viena be galo praktiška taisyklė: eik į susirinkimą visada tinkamai pasiruošęs, vadinasi, dienotvarkę išstudijavęs, kiekvieną jos punktą išnagrinėjęs, turėdamas savo nusistatymą bei siūlymą. Tokis dalyvavimas susirinkime bus naudingas. Argi tai ne šventa tiesa?

Be savo paskaitų prof. Matulevičius pabėrė mums ir dvasinio gyvenimo perlų. 1908 m. gavėnioje vedė mums penkių dienų rekolekcijas, gi rudenį trijų dienų rekolekcijose laikė mums dvasines konferencijas ir, pagaliau, per visus 1908-9 mokslo metus sakė mums kas savaitė dvasines konferencijas. Kai pasklaistai užrašus, permeti padarytąsias santraukas bei pastabas, pamatai, kiek ten būta moksliškojo gilumo, žmogaus sielos supratimo, gyvenimiškojo praktiškumo, kiek ten karštai žmones mylinčios taurios sielos įdėta! Jo skelbiamoji asketika buvo atremta į teologiją, prigimtąją etiką, psichologiją, pedagogiką, o ne į svajones bei asmeniškas nuožiūras.

Studentai lietuviai Akademijoje turėjome savo lavinimosi kuopelę, darydavome susirinkimus, kuriuose skaitydavome referatus, kritikuodavome, svarstydavome planus, kaip moksliškai bei visuomeniškai veikti, baigus mokslus ir grįžus į Lietuvą. Nuo 1908 m. kovo mėn. 17 d. pradėjo lankytis į mūsų šiuos susirinkimus ir Akademijos visų nuomone žymiausi geriausi

profesoriai: Pr. Būčys ir J. Matulevičius. Diskusijose jie savo pastabomis padėdavo mums išspręsti iškeltuosius klausimus.

Prof. Matulevičiaus profesoriavimas Akademijoje buvo labai svarus įnašas į kunigų studentų mokslinę formaciją ir į jų sielos dvasinius nusiteikimus. 1909 m. pavasarį baigiau mokslus Akademijoje ir ilgą laiką neteko matytis su prof. Matulevičiumi.

1917 m. gyvenau Vilniuje. Rudenį pasklido žinia, jog Jurgis Matulevičius Šv. Tėvo paskirtas Vilniaus vyskupu. Žinia nepaprasta, nes tai pirmas vyskupas Vilniuje — susipratęs lietuvis. Visi žino, kad Matulevičius — visuomeninis veikėjas, tad dar daugiau visi sujudo, sukruto, susirūpino Katalikų Akcija.

Per ingresą katedros bažnyčioje Šv. Tėvo bullė buvo skaitoma ir lietuvių kalba. Tai irgi buvo naujas dalykas, iktol negirdėtas.

1919 m. vasario mėnesį Vilniuje šeimininkavo bolševikai. Sužinojau, kad esąs bolševikų įsakymas mane suimti. Gavęs tą žinią pirmąją naktį savo bute nenakvojau. Iš tikrųjų tą naktį buvo atėję bolševikai suimti, bet manęs nerado. Rytojaus dieną nuėjau pas savo Vyskupą pasitarti, kas daryti, ar pasišalinti į nepriklausomą Lietuvą ar pasilikti. Tėviškai suramino ir patarė nesišalinti; sakė, gal ir kitiems reikės pakliūti, tai visi kartu kentėsime. Taip ir padariau. Tiesa, kitą naktį suėmė, teko pamatyti ir patirti keletą bolševikų kalėjimų, tačiau, galų gale, visa tai išėjo į naudą: teko gerai patirti, kaip kiti žmonės gyvena ten, kur yra sunkiausia bausmės vieta. Tą patyręs žmogus jautiesi drąsesnis pasaulyje, daugiau brangini savo ir kitų žmonių laisvę, geriau supranti ir įvertini brutalios prievartos biaurumą, geriau atjauti Dievo sutvertojo pasaulio gražumą ir malonumą, daugiau perpranti, kad tik nedoro žmogaus darbai ardo gyvenimo jaukumą. Šitų pamokų ir už didelius pinigus neatiduočiau, ir brangiajam savo Vyskupui už gerą patarimą — esu nepaprastai dėkingas.

Vyskupas Matulevičius, mokyčiausias žmogus, geros širdies didelio *šventumo* žmogus, visur jautriai nešališkas, kiek jisai yra patyręs skausmų iš lenkiškųjų nacionalistų pusės, tik jisai ir vienas Dievas težino! Įskaudinti Vyskupui buvo nacionalistiškojo lenkų patrijotizmo ženklas. Ir juo kuris menkesnis buvo asmuo, abejotinos vertės, juo uoliau stengėsi sau krauti šios

rūšies patrijotiškus nuopelnus ir skinti laurus. Nei tiesos, nei teisės, nei logikos nežiūrėjo. Žinoma, ne visi lenkai taip darė, bet smarkieji, kuriuose mažiau buvo išmanymo ir doros arba kurių lenkiškoji kilmė buvo abejotina.

1922 m. pavasarį gavau iš Kauno iš Lietuvos Universiteto Teologijos - Filosofijos Fakulteto vadovybės kvietimą užimti psichologijos katedrą Teol.-Filos. Fakultete. Nors daug darbo buvo ir Vilniuje, tačiau draugai kunigai pritarė Fakulteto kvietimui. Kreipiausi į savo Vyskupą; jisai nuodugniai apsvarstė dalyką ir nutarė, kad vykčiau į Kauną. Šiuo ir baigėsi antras laikotarpis, kuriame teko turėti reikalų su Vyskupu Matulevičiumi.

Trečias laikotarpis prasidėjo 1925 m. prieš pat Kalėdas ir truko iki Arkivyskupo mirties.

Kaip žinome, 1925 m. pradžioje, Lenkams sudarius konkordatą su Apaštalų Sostu, palietusį Vilniaus klausimų, mūsų Vyriausybės santykiai su Apaštalų Sostu suiro. Tųjų pat metų rudenį susiformavo kitas Ministerių Kabinetas, kuriame man teko būti Užsienių Reikalų Ministeriu. Atvykus Apaštalų Sosto Vizitatoriui Arkivyskupui Matulevičiui teko su juo turėti pasikalbėjimą, kaip geri santykiai su Apaštalų Sostu vėl būtų galima atstatyti. Šia proga Arkivyskupas Matulevičius prikišo mūsų buvusioms Vyriausybėms, kad jos nepasirūpino anksčiau, negu lenkai, sudaryti konkordatą. Šituose pasitarimuose buvo nustatyti trys etapai santykiams sutvarkyti: įsteigti bažnytinė provincija Lietuvoje, sudaryti abipusė atstovybė ir sudaryti konkordatas. Nusistatyta pradėti nuo bažnytinės provincijos įsteigimo, nes tai būtų formalinis ir faktinas atpalaidavimas Lietuvos katalikų ir vyskupijų iš priklausomybės nuo kaimynų Lenkų, Vokiečiu, Latvių, tai būtų sudarymas atskiro bažnytinio vieneto bažnytinės provincijos pavidalu, priklausančio tiesiog vien nuo Apaštalų Sosto.

Projektuojant bažnytinę provinciją painiausios vietos tai buvo Kaišiadorių vyskupija ir Klaipėdos kraštas. Kaišiadorių vyskupija Vyriausybės noru turėjo būti sudaryta tose ribose, kaip ji dabar yra, kad ji savo ribomis rodyte rodytų nebaigtą spręsti Vilniaus klausimą. Klaipėdos krašto bažnytinė priklausomybė turėjo būti išimta iš Prūsų Varmijos vyskupo žinios. Ir viena ir kita pasisekė gauti iš Apaštalų Sosto, kaip buvo norėta. Nenuostabu, kad Arkivysk. Matulevičius savo laiške iš Rymo

1926 m. balandžio mėn. 6 d. man rašė taip: „Apaštalų Sostas, taip greitai ir taip svarbius reikalus ir dar tokia gražia forma atlikdamas Lietuvos Bažnyčios ir Tautos naudai, parodė tikro atjautimo Lietuvos reikalų ir norėjo išreikšti Lietuvai ypatingo palankumo. Tikimasi, kad ir Lietuva tinkamai įvertins tą Šv. Tėvo žygį". Kad visa tai galėjo įvykti, tai, be abejo, yra nuopelnas Arkivysk. Matulevičiaus, kuris turėjo didelį Šv. Tėvo pasitikėjimą.

Buvo Arkivysk. Matulevičius sudaręs ir konkordato projektą sausio mėn. 1927 metų, bet to laiko Ministeris Pirmininkas p. Voldemaras vis atidėliojo tartis, nors ir pirmiau buvo žadėjęs, kaip man sakė pats Arkivysk. Matulevičius, o paskiau staiga užklupo Arkivyskupą liga ir, pagaliau, mirtis.

Arkivysk. Matulevičiaus yra nuopelnas, kad jisai peržiūrėjo ir pertaisė Katalikų Veikimo Centro įstatus, kurie jau Arkivyskupui mirus, kovo mėn. 12 d. buvo įregistruoti Respublikos valdžioje. Arkivysk. Matulevičius buvo gerai susipažinęs su teoretine Katalikų Akcijos dalimi, žinojo kitų kraštų katalikų praktiką, ypač Italijos, taigi tinkamu būdu ir nustatė Katalikų Veikimo Centro Lietuvoje apibrėžimą, tikslą, uždavinius bei priemones ir suorganizavimo būdą.

Katalikų Akcijos suorganizavimas, galima sakyti, yra paskutinis viešas darbas Arkivyskupo Matulevičiaus; drauge gal ir sintetiškoji jo darbų bei siekimų išdava.

M. REINYS,
Vilkaviškio Vyskupas Koadjutorius

VYSK. H. PRZEŹDZIECKI

*

1893 m. į Varšuvos dvasinę seminariją įstojo du auklėtiniai, atvykę iš Kelcų seminarijos, kur jie mokėsi ligi ta seminarija buvo rusų valdžios panaikinta. Vienas jų buvo Jurgis Matulevičius. Nuo pirmos su juo susitikimo valandos mes pasijutome pagauti didelės jo inteligencijos, nepaprastų gabumų ir dvasios kilnumo. Tuojau jis užėmė mūsų tarpe pirmą vietą. Tylus, nepaprastai darbštus, draugiškas, degąs Dievo meilės ugnimi, patraukė jis mūsų širdis. Mes žinojome, kad jis yra lietuvis. Mes gerbėme jo jausmus, jis gerbė mūsų. Mes jame mylėjome Lietuvą, jis mumyse Lenkiją, abi bendrai kenčiančios ir bendrai persekiojamos. Stebėjausi kaskart didėjančia Jurgio dvasine bei inteligentine pažanga seminarijoj, o vėliau Petrapilio Akademijoj. Kiekvieną kartą jis tose srityse dar tvirtėjo.

Kaip seminarijoj, taip vėliau Akademijoj jis pasižymėjo tolerancija ir meile. Vėliau mačiau jį Šveicarų Friburge, kur, baigęs Akademiją magistro laipsniu cum eximia laude, studijavo toliau. Visuomet tylus, nesiskiriąs su knyga, degąs kunigišku uolumu (jau buvo kunigas), padėdavo šveicarų dvasininkijai jų pastoracijos darbe. Niekuomet ir niekur nemačiau jame iškylant savo „aš", ieškančio paties savęs. Kunigo Jurgio egzaminų teologijos daktaro laipsniui gauti išdavos Friburge paragino universiteto profesorius parašyti į Rymą, prašant kreipti dėmėsį į nepaprastus jaunojo daktaro gabumus.

Turėjau progos dažniau su juo sueiti. Stebėdavaus ta skaisčia siela, jos užsidegimu, dideliu išsimokslinimu, aiškiu painių teologijos klausimų sprendimu, teisiniu, moksliniu ir visuomeniniu nusimanymu. Malda ir darbas, Dievo ir artimo

meilė užėmė kiekvieną jo gyvenimo valandėlę; tame gyvenime nebuvo laiko poilsiui. Po rusų karo su japonais kunigas Jurgis, remdamasis Leono XIII pagrindais, išdirba Varšuvoj krikščioniškosios demokratijos programą. Ją gina. Tenka kovoti su pažiūromis tų, kurie nesutinkančius su jų nuomone paskelbdavo esant įtartinus. Jis su šypsena lūpose išaiškina klaidingą jų nusistatymą. Iš jo mokinių dvasinės seminarijos Kelcuose ir Petrapilio Dvasinės Akademijos girdėjau vien tik profesoriaus pagyrimus, kuris komplikuotas mokslo problemas sugebėdavo aiškiai išdėstyti ir savo švento gyvenimo pavyzdžiu patvirtinti.

Mačiau kunigą Jurgį, jam atsisakius nuo Petrapilio Akademijos profesoriaus ir inspektoriaus pareigų, Šveicarų Friburge tarp pirmųjų jo atgaivintos Marijonų Kongregacijos narių (savo draugų), pasitenkinusį vienuolišku gyvenimu, besirūpinantį Kongregacijos ateitimi ir dėl tos ateities bedirbantį. Kunigas Jurgis savo draugams — vienuoliams buvo kartu ir tėvas, ir motina ir brolis. Tame tyliame šveicarų name tarp pirmųjų marijonų viešpatavo nežemiška santaika ir džiaugsmas. Kunigas Jurgis sirgdamas, visus metus apraišiotas tvarsčiais, niekuomet nesiskundė, visuomet prieinamas, linksmas, pilnas Dievo malonės, apie Dievą kalba, prie Dievo veda, dėl Dievo dirba, per Dievą nori visus laimingus padaryti. Kiek sielų jis pritraukė prie Dievo! Kiek į tikrojo pamaldumo kelią atvedė! Kiek pagilino Kristaus mokslo žinojimą! Kiek jis išmokė gyventi pagal Išganytojo nurodymus! — vienam Dievui težinoma.

Nepamiršiu niekada rekolekcijų, kurias jam vadovaujant atlaikiau su kitais kunigais 1917 m. Suprantu taip pat, kodėl Pijus XI, kuriam nabašninkas arkivyskupas vedė rekolekcijas, kai šis kaip Nuncijus Lenkijoj rengėsi priimti vyskupo šventimus, vadino nabašninką arkivyskupą savo bičiuliu ir garsiai pabrėžė, kad ta bičiulystė daranti jam garbės. Kunigas Jurgis visų širdis pavergdavo. Pav. suvažiavus iš visos Lenkijos kunigams — prefektams, visi vienbalsiai jį išrinko tam suvažiavimui pirmininkauti. Nežiūrint į tai, kunigas Jurgis buvo kaskart nuolankesnis, juo jis labiau buvo mylimas, juo daugiau pasitikėjimo įgydavo.

Jo akių giedrumas lyg aptemo nuo to laiko, kai jis liko vyskupu, kartu nenustodamas būti savo Kongregacijos generolu. Rašau: — jo akių giedrumas lyg aptemo, — nes jose galėjai išskaityti skausmą. Jis ir toliau liko prieinamas, ir linksmas, ir

tylus, bet jo akyse mačiau skausmą. Kiek jis iškentėjo! kiek pernešė! Kas su Kristumi eina, turi kentėti, juo labiau vyskupas. Nabašninkas arkivyskupas ėjo visuomet su Kristumi. Kristus veda kryžiaus keliu, kartais savo išrinktuosius nuveda net į Golgotą, — tokiu išrinktuoju buvo arkivyskupas Jurgis.

Paskutinį kartą jį mačiau 1926 m. Eucharistiniame Kongrese. Čia jis kalbėjo apie Rytų susijungimą su Kat. Bažnyčia. Kalbėjo kaip paprastai, ramiai, aiškiai, tačiau kiekviename žodyje jautei karštą meilę. Po kongreso kalbėjau su juo trumpai. Žiūrėjau į jį, prislėgtą kančių ir pareigų naštos. Nežinojome, kodėl mus gaubė liūdesys, kodėl širdyje ir lūpose trūko žodžių, tebuvo trumpi žodžiai, tarytum atsisveikinimas. Nes ir iš tikro tai buvo paskutinis pašnekesys, atsisveikinimas ligi valandos, jei Dievas leis, kada pasimatysime prie Dieviškojo Išganytojo Širdies, kuriam nabašninkas arkivyskupas savo širdį visai atidavė.

HENRYK PRZEŹDZIECKI,
Podlesio Vyskupas

KUN. A. SABALIAUSKAS

*

rkivyskupą Jurgį Matulevičių pirmą kartą pamačiau 1901 metais Šveicarijos Friburge. Atvykęs į Friburgą studijų reikalais, apsigyvenęs Canisianumo konvikte, pasipažinau su kitais lietuviais ten pat gyvenančiais studentais, kaip tai: Būčiu, Naujoku, Totoraičiu ir k. Iš jų išgirdau, kad esąs dar vienas lietuvis studentas kunigas, vikaraująs mieste prie vienos bažnyčios. Ir taip vieną kartą pasivaikštinėdami užėjome pas jį. Nusileidome į žemutinį miestą, senų namų, senos architektūros gatvelėmis, Sarinos upės pakrantėje priėjome seną mūro bažnytėlę ir šalia jos seną klebonіją. Viename kambarėly ir užtikome mūsų ieškomą tautietį. Kunigas Jurgis Matulevičius (tada jis vadinosi, taip pat kaip ir mes visi lietuviai kunigai studentai, kita pavarde; jis benesivadino „Montvydu") buvo vikaru prie šios šv. Jono parapinės bažnyčios. Džiaugėsi sutikęs naują tautietį. Man jis pasirodė labai ramus, nedaug šnekąs, gilių išmintingų didelių akių ir drauge labai meilus, prie kurio iš karto prisiriši ir su kuriuo iš pirmos dienos susidraugauji. Pasakojo apie savo darbus parapijoje ir, rodos, nusiskundė savo liga — kaulų džiova. Aš stebėjausi, kad lietuvis svetimame krašte, prancūzų parapijoje, gali užimti kunigo vietą. Jau tas vienas dalykas liudijo apie kunigo Jurgio gabumus, apie jo mokėjimą svetimų kalbų. Iš antros pusės, buvo aišku, kad pastoracija svetimame krašte lavino jauno kunigo ir protą ir širdį. Tuo lyg jau tada aiškėjo kun. Jurgio dydis, lyg nujautimas to, kad tas žmogus netilps vienoj tautoj, vienoj valstybėj. A. a. arkivysk. Matulevičius, būtent, ir buvo paskui tokio masto žmogus, žmogus pašauktas plačiu mastu organizuoti žmoniją. Vienuolijos organizavimas ir įkūrimas, juk ir buvo tos didžios asmenybės

natūrali išdava; juk kiekvienas ordinas — tai užsimojimas, apimąs nebe vieną tautą, ir savo užuomazgoje siekiąs taip plačiai, kaip plati Katalikų Bažnyčia. Todėl visai natūralu, kad arkivysk. Matulevičius vėliau persikėlė į Rymą, į visos Bažnyčios Kuriją.

Man rodos, kiek aš atsimenu, kun. Jurgis mūsų, Friburgo studentų, draugijiniame gyvenime nelabai gyvai dalyvavo; gal dėl to, kad buvo užimtas parapijos darbu ir visą atliekamą laiką turėjo sunaudoti studijoms; bet turėjo vardą labai gabaus vyro; užtat prisimenu, kaip smulkmeną, kas mus irgi stebino, kad jis be kitų kalbų mokėjo dar naująją graikų kalbą.

Po Friburgui kun. Jurgį bepamačiau tik kada jis iš Rymo atvyko į Kauną kaip Šv. Tėvo atstovas, ir su kuriuo teko Kauno marijonų namuose kalbėtis. Šiaip tik tekdavo girdėti apie jį kaip Vilniaus vyskupą. Ateidavo žinių, kaip jį lenkai kankindavo (ne fiziškai). Ir iš visų tik girdėdavau: „kad vietoj Matulevičiaus Vilniuj būtų kitas vyskupas, seniai lenkai būt išviję, bet jam nieko negali prikišti".

Kaune, esant arkivyskupui Jurgiui šv. Tėvo atstovu, tekdavo matyti jį susirinkimuose ir girdėti jo kalbas. Ligšiol man akyse stovi jisai, kalbėdamas kokiam tai susirinkime zitiečių salėje. Jis nešaukia, nesimėto, bet iš jo burnos ramiai galingai teka tiesos srovė, lyg to Nemuno, kuris seniai paliko savo vingius ir rumbus. Kažkodėl taip gera klausytis jo kalbos, taip ji ramina, taip ji stiprina: jautei, kad jis stovi ant nepajudinamo pamato. Jo kalboje jo paties nė krislelio nebėra; visą gyvenimą, kurį jis piešia, rodos, apipila Dievo šviesa savo spinduliais: už viso žemiško nepastovumo, už to, kas žmogų jaudina, jauti kažką pastovų, didį, kurio tik laikykis, o vargai savaime atkris; jo kalbos — tai apologija Dievo, nors jis to vardo gal ir nepaminėdavo. Jautei, kad kalba žmogus visus ryšius nutraukęs su žeme, žmogus, kaip sakoma, ne iš šio pasaulio. Tik, sergėk Dieve, aš nenoriu pasakyti, kad tos jo kalbos neturėjo ryšio su žeme, su gyvaisiais žmogaus reikalais. Juotes, jo nušvietimu tie reikalai įgydavo savo giliausios prasmės, aiškėdavo, kad jais reikia rūpintis, visą sielą į juos įdėti, bet taip, kad matydavos, jog taip daugiausia laimėsime, jog taip įvyks Dievo mintis, Dievo karalystė žemėje. Po arkivyskupo Matulevičiaus kalbų manyje pasilikdavo jausmas: kalba

šventasis. Ir aš neabejoju, kad mes susilauksime jo beatifikacijos proceso.

Jam mirus, kai jį nešė iš d-ro Hagentorno klinikos, aš stovėjau šaligatvy Mickevičiaus gatvėje priešais ateinančią procesiją ir man širdį skausmas spaudė lyg su skundu: kam, Viešpatie, Tu mums atėmei šiuose sunkiuose laikuose tą Lietuvos žemės žiburį, tą milžiną, kuris ir vienas pajėgia ginti kraštą? Rodės, lyg liekame našlaičiai. Bet kažin? Kitą kartą mirusio dvasia dar galingiau veikia, kaip jam gyvenant.

Minėdamas a. a. arkivysk. Matulevičių, ramini save ir sakai: didelių jėgų slepia savyje lietuvių tauta, o jos ypač didelėmis tampa, kai bręsta religijos ir Katalikų Bažnyčios šviesoje ir šilimoje.

KUN. A. SABALIAUSKAS

J. ŽUKAUSKAITĖ — JOKANTIENĖ

*

Aš mokiausi Varšuvoje Jastrębovskos 7 klasių mergaičių gimnazijoje. Kiek man buvo žinoma, gimnazijos direktorė p. Jastrębovska, jos pavaduotoja M. Celichovska, kaip ir daugelis kitų jos padėjėjų, buvo slaptos vienuolės — felicijietės, kurių centras buvo Krokuvoje.

Rusų revoliucijos metu (1905) iš valstybinių mergaičių gimnazijų aukštesniųjų klasių buvo pašalinta daug mokinių, kurios paskui ėmė spiestis į privatines gimnazijas ir jas užkrėtė revoliucijos dvasia. Greit tai pastebėjo mano direktorė. Bandė drauge su kapelionu kun. dr. Trompeteleriu užgniaužti tokią mokinių dvasią, bet pasijuto esą per silpni. Mokinės pradėjo nebeklausyti direktorės ir mokytojų, ėmė atsisakinėti religines pareigas eiti, pareikšdamos, kad jos esančios netikinčios; kartais net pačią tikybą išjuokdavo.

Tada buvo pakviestas kapelionu, kaip nepaprastų gabumų žmogus, tik sergantis, kun. J. Matulevičius. Prieš pradedant naujam mokytojui dėstyti kurioje nors iš aukštesniųjų klasių, direktorė paprastai duodavo mokinėms naujo pedagogo trumpą biografiją ir charakteristiką. Tad ir prieš kun. Matulevičiaus atėjimą, mes iš direktorės sužinojome, kad tai nepaprastų gabumų kunigas, kuris dabar tik po ligos išėjęs iš ligoninės. Direktorė prašė ramiai klasėje laikytis, nes jis dėl silpnumo negalėjo garsiai kalbėti. Pamenu, kaip pradžioje jį atvesdavo į klasę po ranka du žmonės. Vienos rankos nevaldė ir viena koja taip pat sunkiai judėjo. 7-je klasėje mums dėstė apologetiką. Vadovėliais nesinaudodavo, nors lenkų kalba jų buvo ir daug, tik liepdavo savo lekcijas užsirašyti. Jo pamokas lankydavo ne tik mokinės, bet ir mokytojos; būdavo pilna klasė žmonių, net

trošku kvėpuoti. Mes labai interesuodavomės jo pamokomis ir laikydavomės ramiai. Kun. J. Matulevičius visados būdavo ramus, malonus ir kantrus. Jei kas turėdavo kokių abejojimų tikybos klausimuose, liepdavo prieš jam ateinant parašyti kortelę ir padėti ant katedros. Išaiškindavo kitą pamoką labai vaizdingai ir plačiai.

Kun. J. Matulevičiaus įtaka gimnazijoje buvo rami, bet didelė. Visados liepdavo branginti laiką, turėti kantrybės ir būti darbščioms. Revoliucijos dvasia gimnazijoje pamažu išnyko.

Kokie buvo Jo santykiai su slaptuoju vienuolynu, mums mokinėms mažai buvo žinoma. Girdėdavome tik, kad jis tą organizaciją sustiprinęs.

PROF. B. ČĖSNYS

*

1907 metų rudenį Petrapilio Dvasinės Akademijos auklėtiniai — studentai susilaukė nepaprastos naujienos: atvyko pirmasis naujai įsteigtai sociologijos katedrai profesorius. Mus studentus šiuo atveju viskas domino. Pats objektas buvo naujas, anksčiau nedėstytas, o tiek viliojąs! Nemažiau mus domino ir pats naujojo dalyko dėstytojas kun. J. Matulevičius. Sparnuotas gandas, pirm jo atlėkęs, buvo mus jau gerai nuteikęs. Naujasis Clarissimus esąs stiprus teologas, puikiai baigusis Akademiją ir vienas žymiausių Friburgo teologijos daktarų. Be to, esąs stiprus sociologas, pasižymėjęs specialinėmis paskaitomis Varšuvoje ir turįs didelio prityrimo darbininkų organizavime.

Laukimas neužvylė. Naujasis profesorius išsyk visus sužavėjo. Žavįs buvo jo iškalbumas: kalbėjo poliruota varšuviečių kalba, gražiau už daugelį tikrųjų lenkų. Visus žavėjo jo žinių gausumas ir dėstymo metodingumas. O per vis stebino ypatingas proto aiškumas. Ir pirma ir paskui teko man klausytis daug šaunių profesorių, bet tokio minties aiškumo, koks spindėjo prof. J. Matulevičiaus kalbose, kitur, rodos, neteko rasti. Prie to visa pridėk dar be galo malonų būdą ir gražią malonią išvaizdą, tada dar apyjaunio vyro, ir visai bus suprantama, kodėl visa Akademija gatava buvo jį ant rankų nešioti.

Tada pasikartojo jau kiek pamirštų senesnių garsaus Jauniaus dienų vaizdai. Auditorija nebetalpino besigrūdančių į paskaitas. Skubėjo į jas ne tik tie, kuriems jos buvo privalomos, grūdosi ir kitų kursų „laisvanoriai“, atsinešdami savo kėdes ir ilgoje virtinėje susėsdami už atdarų auditorijos durų. Patys magistrantai, ir tie užsikrečia. Čia vienas, čia kitas bando mesti seniau pasirinktąją dizertaciją, atsižadėti seniau pamėgtosios specialybės ir virsti sociologu. Ir aš pergyvenau tą „ligą“. Bet protingas profesorius nemanė vilioti. Priešingai: sudraudė ir liepė laikytis, kaip seniau, profesoriaus Būčio. Kaip šiandien pamenu, pasakė: „Tamstai jau per vėlu, ir ne viena sociologija tėra mums reikalinga, dar reikalingesnė, yra teologija. Sociologija tegu specializuojasi jaunesnis jūsų draugas Jurgutis“. Paklausiau ir nesigailiu paklausęs. O kaip giliai mokėta jo žvelgti mano jaunesniojo draugo atvejuje, ir tai visos Lietuvos naudai, turi pripažinti visa mūsų tauta.

KUN. M. WIŚNIEWSKI

*

1902 m. į Kelcų dvasinę seminariją lotynų kalbos dėstyti atvyko jaunas Friburgo daktaras kun. Jurgis Matulevičius.

Jaunieji klierikai nedaug žinojo apie jį ir retai susitikdavo, nes mažai bendravo nepamokų metu. Bet tuojau pastebėjome ir atjautėme, jog naujasis profesorius nenorėdavo «sukirsti» ir neapsunkindavo atminties,—taip nuostabiai aiškiai ir patraukiamai aiškindavo, kad net sausą lotynų gramatiką galima buvo pamėgt. Taip pat mokėdavo kiekvieną pamoką papuošti švelniu draugišku nusišypsojimu ir nesuardyta dvasios ramybe.

Aukštesniuose kursuose tuo pat metu dėstė Kanonų Teisę. Neturėjau progos klausyti jo, bet vyresnieji draugai kalbėjo, esą sužavėti drąsumu ir jaunumu jo nuomonių, kurias paprastai reikšdavo ramiai, bet «nevyniodamas į vatą».

Metams ar pusantriems praslinkus mūsų mylimas profesorius susirgo kaulų džiova. Gresė pavojinga operacija. Gydytis išvyko į Varšuvą ir, ilgokai pasigydęs, grįžo atgal prie savo pareigų į seminariją, bet neilgam. Pamatėme jį šlubuojantį, apraišiota ir apsupta metaline skarda ranka.

Pakylėjimą per šv. Mišias darydavo viena ranka, tačiau be jų nepraleido nė vienos dienos. Ir taip ramiuose seminarijos rūmuose praslinko dveji ar treji metai. Nežinomos mums priežastys, tur būt, didėjanti liga ir reikalas turėt stropesnę gydytojų priežiūrą, privertė jį kurį laiką apsigyventi Varšuvoje. Ten atsidengė jam platesni visuomeninio veikimo plotai. Susidraugavo su kun. Marcelium Godlevskiu, vienu įžymiausiu anų laikų lenkų visuomenininku. Abudu jie, remdamiesi Šv. Tėvo Leono XIII enciklika „Rerum Novarum", Varšuvoje ėmė organizuoti Krikščioniškąją Demokratiją.

Nežinau to darbo smulkmenų, bet vėliau girdėjau labai jį vertinant ir apgailestaujant, kad Dr. J. Matulevičiui pasitraukus, Varšuvos darbininkai, suorganizuoti į Krikščioniškąją Demokratiją, pasuko politinėmis vėžėmis į paprastų kovų lauką dėl duonos kąsnio. Tuomet jų eilės sumažėjo iš 50.000 iki 5000.

Dirbdamas žmonėms, kuriuos visuomet mylėjo ir vertino, paaukodavo daug laiko katalikiškajai inteligentijai ugdyti. Jo įsitikinimu be inteligentų negalima galvoti apie platesnį katalikiškąjį veikimą. Tam tikslui subūrė akademinį jaunimą, studentus, ir su jais praleisdavo kiaurus vakarus, gilindamasis į filosofinius, religinius ir visuomeninius klausimus. Dažnai kylančius įvairius abejojimus, susikaupusius jaunose studentų galvose, aiškindavo nepaprastai kantriai ir maloniai. Iš tų diskusijų vakarų brendo veiklūs visuomenės veikėjai, išaugo jau galingas šiandieninio «Atgimimo» sąjūdis, kuris pasiekė visus Lenkijos universitetus. Šis akademinio jaunimo sąjūdis labai sėkmingai rengia Kat. Veikimui pasaulininkų vadų.

1907 m. išsiuntė mane tolimesnėms studijoms į Petrapilio Dvasinę Akademiją. Čia vėl radau kun. Matulevičių, kuris tuo pat metu paėmė sociologijos katedrą. Klausiau jo du metus. Visada žavėjo dėstymo drąsa, pažiūrų platumas. Jis duodavo mums ne paskirų įvykių trupinius, bet gilią visuomeninės filosofijos sintezę ir kartu paskirų tautų psichologijos bruožus.

Ta tiesos duona mokėjo sužadinti sielose kaskart didesnį sielos ilgesį didžiųjų vertybių. Be dėstomų dalykų laikydavo mums konferencijų ir rekolekcijų. Jo žodžio ir patraukiančios asmenybės įtakoj gimė mumyse aukštesnių troškimų. Sudarėme išvidinio savęs tobūlinimosi ratelį, pradėjome svajoti sukurt kokią nors naują vienuoliją, nes «vargas žmogui vienam». Kreipėmės tuo reikalu pas prof. J. Matulevičių. «Galvokit galvokit, — pasakė jis nušvitęs, — ir aš galvoju».

Nežinojome, kad vienuolija kuriasi čia pat, tuose pat Akademijos mūruose, ir jos generolas yra pats prof. Matulevičius, o pirmieji naujokai du jo draugai: kun. Pr. Būčys ir kun. Jonas Totoraitis. Baigiant Akademiją ištiko mane nemalonus įvykis, kuris vos neišmetė iš Alma Matris sienų. Egzaminų metu dalyvaujant visam Akademijos senatui, ėmiau viešai prikaišioti bažnytinės istorijos profesoriui, kad nemoka egzaminuot, per daug kimba prie smulkmenų. Tikrai būčiau gavęs «vilko bi-

lietą», bet mane išgelbėjo prof. Matulevičius. Pasibaigė neblogai, bet kokiu būdu — jo paslaptis.

1911 m. pavasarį gavau kunigo šventimus. Nuolat rūpinausi kaip nors suorganizuoti kunigus. Dėl to dažnai kreipdavaus į prof. J. Matulevičių, kol vieną kartą išgavau jo prisipažinimą: „Ko trokšti ir ieškai — jau yra". Čia man pasakė Marijonų Vienuolijos atnaujinimo planą. Daug nesvarsčiau, pasisiūliau stoti ir buvau priimtas. Atostogas praleidau tėviškėj, o po atostogų pradėjau novicijatą Šveicarijos Friburge. Kiek džiaugsmo!

Tėvas Generolas ir kartu naujokų vedėjas sutiko mane nuoširdžia ir džiaugsminga šypsena, kuri iš karto žmogų „nuginkluoja" ir šeimyniškai nuteikia. Man pasirodė, kad manęs laukęs su dideliu pasiilgimu, bet iš tikrųjų ir kiekvienas mūs tų pačių jausmų patyrė ir manė, jog yra labiausiai už visus mylimas.

Rugsėjo 15 d. pradėjome naujokavimą, — o po metų padarėme pirmuosius įžadus. Tai nepamirštami laikai!

Tėvas Matulevičius visur būdavo kartu su mumis ir nors kentė įkyrius skausmus, dalinosi visais naujokų gyvenimo sunkumais. Niekad nesiskundė. Kai jį liga smarkiau suimdavo, valandėlę priguldavo. Negalėjo, rodos, dieną užmigti, bet sakydavo: „gera nors kiek ramiai pagulėt, tai skruzdės, — taip vadindavo dirgsnius, — išeis iš kūno".

Mėgo mus išsivest pasivaikščiot po liepomis — „unter den Linden", netoli nuo namo, nes ilgesnė kelionė per daug vargindavo suraišiotą ir geležimis suspaustą koją. Sėdėdami prieš saulutę, laisvai šnekučiuodavomės. Mūs Magistras paprastai naudojosi tais malonumais atidengta galva, kartodamas, kad saulutė — geriausias gydytojas. Matydami jo visada giedrų ir šypsantį veidą, mes nenujautėme jį sunkiai kenčiant. Visą laiką koplyčioje klūpojo kietoje klaupkoje, kol susipratome padėt jam po nesveikom kojom minkštą divonėlį.

Mus globojo kaip geriausia motina. Kartą paprašiau, kad leistų man kiek apsimarint valgant. „Valgyk, — pasakė, — ir dėkok Dievui, kad dar gali, nes ateis laikas, kad negalėsi".

Apsimarinimo nuostatus taikydavo labai protingai ir paprastai pirmybę duodavo teigiamam apsimarinimui, kaip pav., darbui, iš kurio ir Dievui garbė ir žmonėms nauda. Įspėdavo mus negadinti Dievo dovanų: „Nepilkit pelenų į kompotą, nei pelūnų

į pieną, bet jei gerasis Dievas duoda gerus daiktus, tai priimkite dėkingai ir džiaugsmingai".

Visas savo jėgas įdėjo į esminį dvasinio gyvenimo ugdymą. Bet tai vertindavo taip kukliai ir paprastai, — kuo jis visada pasižymėdavo, — jog man, naujokui, atrodydavo kartais per daug paprasta. Mokė mus ir nuolat darydavo bandymus, bet visada labai švelniai. Jis buvo priešingas visoms dvasinio „mankštymo" ypatingom priemonėm, kurios kenkia žmogaus kilnumui, pav.: klaupti prie vyresniojo kojų, arba kuris nusikalsta meilei, — mušti lengvai per veidą.

Dėlto mokėjo nežymiai, giedriai besišypsodamas ir lyg praeidamas pro šalį keno nors savimylą aplamdyti. Atsimenu, ir man kartais tekdavo. Būdavo, pavyzdžiui, pasigiri, kad sekėsi su kuo nors padiskutuoti. Tėvas Matulevičius smulkiu žodelyčiu pakreipdavo kalbą į kokį nors mažmožį ir nutraukdavo mano įkarštį. Pajusdavai žmogus, lyg kas nosį būtų nušluostęs aštria sausa popiera... Susigėdęs žiūrėdavai į Mokytoją. O jis nusišypso, pažvelgia į akis ir vėl grįžta prie nutrauktos kalbos. Padariniai būdavo puikūs: gydė savimylą, bet netramdė žmogaus.

Ko jis, regimai, nepakentė mano išpažintyse, o negalėjo tai, kaip manau, kitu būdu pataisyti, tai ėjo išpažinties pas mane. Tą padarė taip paprastai ir nuolankiai, jis, mano Mokytojas ir Generolas, kad iki šiol negaliu pamiršt savo susijaudinimo. Stengdamasis jausmus paslėpti nuo jo ir nuo savęs bandžiau duoti jam kažkokį dvasinį patarimą, bet tai man visiškai nepavyko. Jo pamokymai, praktiški patarimai ir nurodymai paliesdavo ne tik mūsų klaidas ir netobūlumus, bet būdavo ir ateitin numatymas. Tik vėlesniais mano gyvenimo metais patyriau, kaip giliai ir plačiai ateitin siekė jo numatymai ir pastabos, ir tik dabar stebiuosi mūsų mylimo Mokytojo tolregybe, kuri buvo jo nenuilstamo uolumo, darbštumo, gausių savo daugmetinio patyrimo vaisius. Norėdamas mus paskatinti uoliau naudotis tais patarimais ir nurodymais, kreipdavo mūsų dėmesį, kad kas mums dabar teikiama taip lengvai ir paprastai, jam tai atsiėję daug vargo metų ir kruopščių studijų. „Taigi neniekinkit tą paprastą maistą, — sakydavo mums, — nes jame glūdi didelė gyvenimo patirtis".

Prieš pat karą išvyko į Ameriką, tai ketverius metus jo nemačiau. Susitikome 1918 metais Bielanuose ties Varšuva. Jis buvo, rodos, dar tėviškesnis ir nuoširdesnis. Karo įvykiai gilino

jame artimo meilę. Karo metu jis gelbėjo vargšus, auklėjo našlaičius ir stiprino mus, Lenkijos marijonus. Nekartą eidavo išmaldų ieškodamas pas vokiečių valdininkus ir jų įstaigas. Norėdamas ką nors gero padaryti vargšams, giedrią ir darganotą dieną važinėdavo arkliais tarp Varšuvos ir Bielanų, nekartą grįždavo sėdėdamas ant bulvių ar akmeninių anglių, kurias veždavo 200 našlaičių prieglaudai Bielanuos. Tuo pat metu rengė ateities darbininkus marijonus Bielanų naujokyne. Politinių ir tautinių ginčų visada iš tolo vengdavo. Mylėjo savo tautą ir tėvynę Lietuvą labai nuoširdžiai, bet taip pat nuoširdžiai gerbė ir kitas tautas.

DR. J. JANUŠKEVIČIUS

*

Turėdamas galvoje Rusijos 1905 metų politinį nerimą ir norėdamas socialiniams perversmams paruošti kaip reikiant dvasininkų, 1906 metais sausio mėn. Petrapilio Dvasinės Akademijos senatas nutarė Akademijoje įsteigti sociologijos katedrą. Nors tas Akademijos senato nutarimas rusų imperatoriaus buvo patvirtintas, tačiau katedros įsteigimo klausimas nė kiek nepasistūmėjo į priekį — mat, visoje Rusijoje nematyta nė vieno tinkamo tai katedrai profesoriaus. Petrapily išeinąs vokiečių laikraštis „St. Peterburger Zeitung" 1906 m. bal. 15 d. 102 nr. rašė: „Katalikų kunigai buvo ypatingoje vidaus reikalų ministerijos žinioje. Kiekvienas kunigas, pas kurį rasdavo politinio arba sociologinio pobūdžio užsieninį spaudinį, būdavo suimtas ir, prieš jo norus, siunčiamas į vienuolyną. Tuo būdu jaunieji dvasininkai buvo priversti sociologijos studijų išsižadėti. Be abejo, Rusijoj sunku bus rasti katalikų kunigą, kuriam įkurtoji katedra būtų galima pavesti, ir rektoriui teks kreiptis pas mokytus Vokietijos ar Austrijos kunigus".

Naujoji katedra vakavo tik vienus metus. Jau 1907 metų rudenį ji susilaukė Dr. J. Matulevičių. Pirmąją paskaitą, kurios ir man teko klausyti, profesorius J. Matulevičius skaitė apie pagrindinį Kat. Bažnyčios mokslą nuosavybės klausimu. Jos santrauką buvau paskelbęs „St. Peterburger Herold" 1907 m. lapkr. 7 d. 303 nr. (Čia paduodame jos vertimą — *Red.*).

„Savo pirmoje neseniai laikytoje paskaitoje apie Katalikų Bažnyčios mokslą dėl nuosavybės teisės Dr. J. Matulevičius išdėstė dabar vyraujančias pažiūras privatinės nuosavybės klausimais. Čia jis pabrėžė, kad Bažnyčia nuosavybės klausimuose turi

teisės tarti savo žodį, nes, pirma, doroviniam gyvenimui būtinai reikia tam tikros gerovės, antra, iškyla tokių nuosavybės teisės klausimų, kurie susiduria su tikėjimo ir dorovės sritimi. Šiais atvejais Bažnyčia savo pašaukimu yra teisėjas. Dr. Matulevičius yra nuomonės, kad iš esmės Bažnyčia visai nesikiša į sociologijos ir politinės ekonomijos sritį, jeigu tie mokslai neišeina iš savo plotmės. Pabrėžti tam, kas buvo sakyta, prof. Matulevičius pareiškė, jog ir į komunizmą Bažnyčia nuolaidžiau žiūrėtų, jei jis būtų laisvas nuo ideologinių ir teologinių klaidų. Pavyzdžiu paėmė Paragvajų, kur XVIII šimt. komunistiškais pagrindais jėzuitai įkūrė respubliką, kuri turėjo 160.000 gyventojų ir du šimtus metų gyvavo. Ją panaikino radikališkoji Brazilijos valdžia. Po to Dr. Matulevičius perėjo prie Pop. Pijaus IX ir Leono XIII enciklikų, kurios komunizmą — tik ne saikųjį kolektyvizmą — griežtai pasmerkė, nes jis siekia panaikinti privatinę gaminamųjų priemonių nuosavybę ir nusavina kapitalą nešančias įmones. Dėl įmonių nusavinimo klausimas yra atviras ir laukia moralistų ir sociologų išsprendžiamas. Nors dogmatikos mokslas ligšiol nėra taręs sprendžiamojo žodžio dėl privatinės teisės, tačiau Katalikų Bažnyčia laikosi tos nenuginčijamos tiesos, kad privatinė nuosavybė savaime nesipriešina nei natūralinei teisei nei teisingumui".

Mirus Mohiliavo metropolitui A. Vnukauskui prof. J. Matulevičius 1909 m. geg. mėn. 25 d. Petrapilio katedroje pasakė labai gražų jaudinantį pamokslą. Apskritai, prof. J. Matulevičius būdavo visur, kur to reikalaudavo Dievo garbės ar lietuvybės pasireiškimas. Juozui Januškevičiui esant Petrapilyje vokiečių katalikų vaikų prieglaudos komiteto pirmininku, buvo sumanyta organizuoti tos prieglaudos koplyčioje lietuviams pamokslus. Pirmas šiuo reikalu patarnavo prof. J. Matulevičius. Jis žavėjo savo tautiečius giliais turiningais pamokslais. 1909 m. birž. mėn. 1 d. su Akademija atsisveikino Maironis — prof. Matulevičius. Jam vietos lietuvių vardu atsisveikinimo dovaną įteikti buvo deleguotas ir prof. J. Matulevičius. Petrapilio lietuvių katalikų visuomeniniam veikimui plintant buvo įsikūręs lietuvių klubas. Jame nekartą teko girdėti prof. J. Matulevičiaus paskaitas, kurių centrinis punktas vis būdavo Kristus.

1909 m. rugsėjo mėn. prof. J. Matulevičius laikinai paskirtas Akademijos inspektorium. Vėliau kun. Dembinskiui pasitraukus, inspektoriaus pareigos vėl buvo pavestos prof. J. Ma-

tulevičiui. Jas jis ėjo ligi 1911 metų rudens, kada išvyko į Friburgą. Tų pačių metų rugp. mėn. vyko pasitarimai Šv. Sosto su rusų valdžia dėl Lucko Žitomiro dijecezijos sufraganato. Rusų valdžia tarp kitų kandidatų pasiūlė ir prof. J. Matulevičių.

L. NOREIKA *)

*

Arkivyskupas Matulevičius man teko pažinti tada, kai jis buvo profesoriumi Dvasinėje Akademijoje Petrapilyje. Atmenu kaip šiandien jo sociologijos lekcijas. Retai kada esti, kad gilus mokslas būtų taip gražiai sujungtas su iškalba. Giliausias mokslo mintis ir painiausias problemas jis mokėjo dėstyti paprasčiausiu būdu, nevyniodamas jų į painias formules, tik skleiste atskleisdamas klausytojams. Tai yra Dievo dovana ir drauge reiškia, kad dėstytojas profesorius yra aiškiai supratęs dėstomąjį dalyką. Jeigu tektų sulyginti su kuo kitu, tai galėčiau pasakyti, jog tik prof. Kaz. Jaunius temokėjo taip lengvai, aiškiai ir suprantamai kalbėti apie mokslo dalykus ir juos dėstyti kitiems.

Velionies sociologijos lekcijos Akademijos studentams būdavo stačiai pramoga. Pasiremdamas Leono XIII sociologinėmis enciklikomis, jis gebėjo taip giliai įžvelgti į visokius socialinius klausimus, kaip anas didis Katalikų Bažnyčios Tėvas ir Mokytojas. Enciklikos jam buvo ne sausos formulės ir varžą rėmai, tik katalikiškojo socialinio mokslo pradai, kuriuos savo giliu protu jis ugdė toliau.

Lengva maloni šypsena visuomet puošė Arkivyskupo Jurgio veidą. Ji lydėjo jį tuomet, kai vyskupo ir arkivyskupo mitra puošė jo galvą, ji lydėjo jį visuomet. Skaistus veidas yra skaisčios sielos požymis. Jo skaistumas žibėjo šventumu ir didele artimo meile.

Tos mokslo, gražaus paprasto iškalbingumo ypatybės, jo skaistumas ir pažiūrų platumas sutraukdavo daug ir pasauli-

---

*) Miręs 1928 m. Straipsnelis imtas iš „Lietuvio" 1927 m. 20 nr. *Red.*

ninkų studentų į Maltos bažnyčią klausyti jo konferencijų. Jo sakomos mintys daugeliui išblaškė visokius kylančius abejojimus, ypač jaunuolių studentų širdyse. Tai yra jo didelis nuopelnas ir kaip kunigo ir kaip mokslininko.

Jau anais laikais, 1907-10 metais, velionis buvo plačiai žinomas ir Petrapilio lietuvių kolonijoje ir čia Lietuvoje kaip geras, karštai mylįs savo tėvynę, lietuvis. Tačiau, greta to, jis nebuvo koks susiaurėjęs nacionalistas. Jo karštas patrijotizmas nekliudė jam atsidėjusiai dirbti ir kitų tautų žmonėms. Kaip Katalikų Bažnyčios kunigui ir jerarchui, jam nebuvo nei žydo, nei ellino (graiko).

Kiekvienam, kam yra tekę šiokiu ar tokiu būdu bendrauti su juo, jis yra giliai įsmigęs sieloje ir palikęs neišdildomo atminimo.

KAN. P. DOGELIS

*

1894 — 1899 mano Žemaičių Kunigų Seminarijoje buvimo metais veikė slapta kunigų organizacija, kurios tikslas buvo išauklėti klierikus gerais kunigais ir gerais lietuviais patrijotais. Man teko laimės būti priimtam į minėtą organizaciją dar pirmame kurse esant. Organizacijos tikslas man be galo patiko. Jos nariams niekas nieko negalėdavo prikišti dėl to, kad jie, siekdami organizacijos tikslų, būdavo pavyzdingais klierikais, gerai mokydavosi ir, mūsų kalba kalbant, stengdavosi būti patrijotais visuomenininkais. Toje pakraipoje veikdami gabesnieji klierikai parašydavo referatus, kuriuos būreliais suėję skaitydavome. Referatų gaudavome ir iš Petrapilio Dvasinės Akademijos auklėtinių. Mums gerai būdavo žinomas referatų autorius vardu „Jurgis". Jo pavardė mums buvo nežinoma. Sužinojome tik vėliau. Tai buvo Jurgis Matulevičius. Vienas toks referatas, Jurgio parašytas, ypač buvo reikšmingas. Jame buvo įrodyta, kad, norint būti geru kunigu, reikia būtinai būti geru lietuviu patrijotu. Patrijotizmas su kunigo pašaukimu ankštai buvo rišamas. Mums, jauniems klierikams, sąžinės bailumui pašalinti, atėjo mintis atsiklausti seminarijos vadovybės, kaip ji į tuos klausimus žiūrinti. Taigi, tą referatą patys perskaitę, padavėm jį rektoriui J. Dovydavičiui. Praėjus apie mėnesį laiko rektorius jį mums grąžino, pareikšdamas, kad kas čia parašyta yra tiesa, bet tai yra dinamitas. Nežinia kokia prasme šis žodis „dinamitas" buvo pasakytas. Jurgio lavinančių mus klierikus kilnių minčių dėka, idėjos, susijusios su kunigo pašaukimu, giliai įstrigo į mūsų jaunas širdis.

Pabaigus Dvasinę Seminariją, po 5 metų kunigavimo, tenka vėl susitikti su tuo Jurgiu, kuris ligšiol tik buvo girdėtas, bet akimis neregėtas. Ir susitinkame tuo metu, kai kun. Jurgis

Matulevičius su kun. Pr. Būčiu organizuoja marijonus. Juodu kreipiasi į paskirus, jų numatytus tinkamais kandidatais, kunigus. Tenka ir man, kaip katedros vikarui, laimės priimti pas save tuodu garbingus asmenis. Gaunu jų pasiūlymą tapti marijonu. Susipažinti su marijonų regula palieka man jų *Constitutiones*. Regula man patinka, ir mudu su kun. Pr. Turausku, Karmelitų bažnyčios vikaru, pasiryžtam eiti į marijonus. Tą savo sumanymą pareiškėme marijonų organizatoriams, kurie savo ruožtu kreipėsi į Žemaičių Vyskupą G. Cirtautą, prašydami jo sutikimo mus atleisti nuo pareigų. Vyskupas Cirtautas nesutinka mudviejų atleisti, pareikšdamas baimės veikti slaptoje marijonų organizacijoje. Mat, prie rusų marijonams nebuvo leista viešai veikti. Taip ir palikome mudu su kun. Turausku šiapus marijonų vienuolyno sienų. Jis jau dabar aname pasaulyje, o mum tenka dar gyventi. Kun. Jurgio Matulevičiaus ir kun. Pr. Būčio dėka malonaus pasiūlymo stoti į marijonus ir dėl jų gražių darbų aš šiandien turiu simpatiją marijonų veikimui. Marijonai tai tikrai mūsų vienuoliai. Jie pažįsta mūsų krašto reikalus. Jie gyvena mūsų gyvenimu.

Kunigų rekolekcijose tekdavo dažniau pamatyti kun. Jurgį ir girdėti jo pamokymų. Tų rekolekcijų vadovas kun. Jurgis M. mokėdavo visiems suprantama paprasčiausia iš gilios širdies paeinančia kalba kalbėti ir patraukti klausytojus prie aukšto kunigo idealo. Jis nepalikdavo nepaminėjęs ir visuomeninių reikalų. Čia man prisimindavo tos Jurgio paskaitos, gautos seminarijos laikais. Ta pati idėja tęsiama toliau. Pirmiau kalbėjo raštais klierikams, dabar gyvu žodžiu kalba kunigams, keldamas mintį būti geru pavyzdingu kunigu ir geru lietuviu visuomenininku.

1919 metai. Kunigams: Reiniui, Vailokaičiui ir man patekus į bolševikų kalėjimą Vilniuje tenka pritirti malonios Vilniaus Vyskupo J. Matulevičiaus globos. Atsiunčia mums Vyskupas Jurgis šventųjų relikvijų, kad prie kalėjimo esančioje buv. pravoslavų cerkvėje galėtumėm laikyti šventas Mišias. Be to, gauname per Jo Ekscelencijos rankas stacijų kryželį, kurį laikydami rankoje kalėjimo kameroje atlikdavome stacijas ir pelnydavome atlaidus. Tas kryželis buvo mums kunigams kalėjime didele sielos paguoda. Dar ir dabar turiu jį ir laikau kaip brangią a. a. Vyskupo Jurgio relikviją. Vyskupas M. rengėsi mus pats aplankyti kalėjime, bet negalėjo dėl bolševikų trukdymo.

Vyskupas Matulevičius, tapęs Šventojo Tėvo atstovu Lietuvoje, paliko neišdildomą atminimą mano vedamoje šv. Zitos tarnaičių ir darbininkių Draugijoje. Paprašytas dalyvauti šv. Zitos D-jos iškilmėse Vyskupas M. niekados neatsisakydavo. Prašomas ateidavo ir maloniai į zitietes pratardavo. Ir kas įdomiausia, kad tas Šv. Tėvo atstovas buvo ne nepaprastas, iš Italijos, ar kito krašto atsiųstas, bet lietuvis, savas žmogus. Ir Jis kalbėjo tarnaitėms ir darbininkėms zitietėms prigimtąja lietuvių kalba. Jis mus skatindavo pamilti Kristų, Jo gyvenimu sekti, gyventi šventosios šeimos, kur Jėzus augo, gyvenimu. Toks zitiečių draugininkių gyvenimas būsiąs ir Dievui malonus ir pačiai šv. Zitos Draugijai naudingas. Zitiečių gyvenime Vyskupo Matulevičiaus šventi žodžiai dar ir dabar tebeskamba.

KUN. J. TILVYTIS *)

*

1910 metai. Kauno Seminarijoj kunigų rekolekcijos. Rekolektantų per 200. Vadovas Akademijos prof. kun. J. Matulevičius. Kunigai netelpa prezbiterijoj. Ateina tuo metu buvęs Žemaičių vyskupas Cirtautas su rekolekcijų Vadovu. Prasideda rekolekcijos. Įžanginė konferencija.

„Eikite į nuošalią vietą ir bent kiek atsilsėkite... Šiais laikais ypač kunigai turi daug darbo, rūpesčio... Jis visiems viskuo skolingas... Kiekvienas parapijietis jaučiasi turįs teisę reikalauti iš kunigo ir mokslo, ir pasiaukojimo, ir laiko, ir žygio kodaugiausia.

Kunigas, kaip ta motinėlė, turėdama daug vaikų, visai savę užmiršta. Ką tik uždirba ar gauna, vis savo mylimiesiems vaikeliams neša, o pati dažnai nedavalgius, menkiau apsirėdžius...

Kunigas parapijoj labiau apleistas, negu jo parapijiečiai. Parapijai sakomi pamokslai. Jiems primenama jų pareigos. Kunigui gi niekas čia nieko nepasako. Net ir kai eina išpažinties pas savo draugą, vargiai kokį pamokinantį žodelį gauna. Jam niekas ir nedrįsta pasakyti, nes jis pats kunigas, jis pats viską žino. Kur kas laimingesni parapijiečiai, negu jis pats.

Dirbote parapijai ištisus metus, — padirbėkite, Broliai, nors 3 dienas sau. Palikite Dievo Apvaizdai savo parapijas, — nieko ten bloga per šias dienas neįvyks. Pats Dievas saugos. Užmirškit visa. Tik Dievą ir savo sielos reikalus matykite".

Šitaip a. a. arkivyskupas Matulevičius kunigams kalbėjo ir, tik jam kalbant, susyk supratom, kad čia mylinčio Tėvo žodžiai. Verkėmė kaip maži vaikai. Pakėliau galvą, matau ir vyskupas Cirtautas nebesusilaikydamas šluosto ašaras.

---

*) Miręs 1931 m.

Jokio aštraus barimo. Jam visai to nereikėjo. Daugumos rekolektantų rengtasi pas jį eiti išpažinties. Kai susėdo keletas nuodėmklausių, — neturi darbo. Visi apspito gerąjį, mylimąjį Vadovą. Jisai, kaip iš šalies žiūri, nedaug ką sako, tačiau penitentai be galo iškalbingi. Net pavydas ima žiūrint. Kiti po valandą sakėsi... Man su kai kuriais draugais net ir kitoj dienoj, anksti atsikėlus, nepasisekė prieiti,—kitų dar anksčiau atsikelta. Rekolekcijos praėjo, tartum ekstazėj. Susidomėjimas kodidžiausias. Vienas į kitą žiūrėdavome vogčiomis, nes akys buvo drėgnos ir paraudonavusios. Jau paskutinė konferencija. Ateina vyskupas Cirtautas. Baigiamasis žodis apie Dievo ir artimo meilę. Kalba eina karšta srove... Ne žodžiai sminga, bet jėga jaučiasi. Kai girdi: „Mylėk Dievą ir artimą", aišku tau, kad vargas tam, kuris kitaip darytų. „Kas Kristaus nemyli, tegu bus prakeiktas. Bevelyčiau pats būti atmestu, negu mano broliai". Girdint šituos žodžius, matėsi mylimojo Vadovo širdies pasiryžimas, kad Jis, kaip šv. Paulius, bevelytų anathema esse vietoj savo brolių... Imtųsi sunkiausių atgailų, kad tik jo broliai, kunigai, išeitų iš rekolekcijų atsinaujinę dvasia. Konferencija pasibaigė. Ilga tyla. Vyskupas Cirtautas labai susijaudinęs eina tarti ganytojišką žodį. Nesulaiko ašarų. Vos pasakė tiek: „Dievui dėkui... Dėkui rekolekcijų Vadovui... Tegu jam Dievas atlygina... Kunigai, šių brangių pamokymų nepamirškit..."

Ganytojiškas laiminimas. Šiltas, ramus, gausus lietus ant suolų veidais sukniubusių poros šimtų kunigų su savo Ganytoju... Ilgai dar nesikėlėme iš vietų, — gera buvo melstis. Dievas buvo labai, labai geras. Tiesa, Dievas visuomet buvo geras, tik pirmiau nesimatė. Pamatėmė į pat širdies gilumas, Tau, brangusis Vadove, prabilus... Nėra abejojimo, kad Tu, Tėveli, šiandieną dar galingiau gali tarti dvasia, be žodžių... Matai mūsų reikalus, gink juos būdamas pas geriausiąjį Dievą.

KUN. J. TILVYTIS

KUN. A. UOGINTAS

*

Nedaug esu girdėjęs kun. prof. Matulevičiaus pamokslų, bet tie, kuriuos girdėjau, labai man patiko. Bene 1911 metais per paskutinius Devintinių mišparus, atsimenu, kalbėjo jis apie Jėzaus meilę Švč. Sakramente. Klausytojų buvo pilnutėlė Marijampolės parapinė bažnyčia. Kalbėjo gana ilgai ir labai nuoširdžiai. Pabarė girtuoklius. Sakė, kad nuo nuolatinio girtavimo jų nosys pasidaro mėlynos kaip slyva. Be kitų, matyti, norėjo padaryt priekaištą ir gyvenančiam Marijampolėje savo broliui, kuris su savo draugais mėgdavo išgerti. Jo nosis tikrai buvo slyvinė.

Po tų mišparų daugelis žmonių nesiskubino namo — saulė dar buvo aukštai — ir šnekučiavosi tarp savęs. Neiškentęs ir aš įsimaišiau į jų tarpą pasiteirauti, kokį įspūdį padarė pasakytas kun. prof. Matulevičiaus pamokslas. Pirmiausia paklausiau zanavykės Jakaitienės: „Na, kaip tau, Marijona, patiko svečio pamokslas?“ „Ugi, klausiau labai atsidėjus viso, iki pačiam galui. Seniai buvau girdėjus tokį pamokslą. Kai pastebėjau, kad pamokslininkas ilsta, sukalbėjau tris „Sveika Marija“, kad Viešpats jį pastiprintų“.

Kreipiausi dar į šalia stovintį Vincą Šaukevičių, Pabaigų kaimo ūkininką, — kaip jam patikęs pamokslas. „Kur čia, jegamastie, nepatiks! Aš atsimenu, kalbėjo Šaukevičius, vieną jo pamokslą, kai dar būdamas dijakonu čia sakė. Dievulėliau Tu mano, tai buvo pamokslas! Nebuvau girdėjęs tokio ir, tur būt, iki gyvas būsiu daugiau neišgirsiu. Bemaž visus to pamokslo žodžius galėčiau ir šiandien pakartoti, — taip giliai jie įsmigo man į galvą“.

Ir iš tiesų, tas pat ir man teko patirti. Sakysim, prieš pat Didįjį Karą, kai kun. prof. Matulevičius vadovavo kunigų

rekolekcijoms, visos jo konferencijos ir meditacijos buvo ištisi turiningi pamokslai. Juos sakė iš visos savo širdies, nieko „nevyniodamas į šilką". Be atodairos pliekė kunigų capitalia vitia. Iš tų rekolekcijų kunigai skirstėmės namo renovati spiritu ir gerai paruošti sutikt greit užeinančias karo baisybes.

Kartais kun. prof. Matulevičius sykiu su kun. prof. Būčiu vasaros atostogų metu atvykdavo į Marijampolę ir aplankydavo kun. generolą Senkų. Kai kada, negalėdami to padaryt, rašydavo jam laiškus.

Vieną kartą generolas Senkus taip buvo nudžiugęs gautuoju laišku, kad mums, savo vikarams, bevakarieniaujant, po kelis kart vis giliai atsidusdamas, neiškentė ir pasakė: „Kaip būčiau laimingas ir ramiai galėčiau mirt, jei tas viskas įvyktų ką šiandien skaičiau viename man rašytame laiške". Nors kun. generolas, laikydamas paslaptį, nebuvo pareiškęs mums savo džiaugsmo priežasties, tačiau nesunku buvo išskaityti iš jo akių ir veido, kad senelio džiaugsmas buvo susijęs su didele viltimi atgaivinti Marijonų Vienuoliją.

Neilgai trukus po kun. generolo Senkaus mirties, kun. prof. Būčys padarė man, laikinam Marijampolės parapijos administratoriui, vizitą. Kambaryje buvome vienu du be liudininkų. Tuomet prof. Būčys (jis mano netolimas giminietis), nieko nuo manęs nepaslėpdamas, pasakė visą paslaptį, pirma įprašęs, kad niekam to nepasakočiau. Tik tada sužinojau, kiek yra slaptų marijonų kunigų, kiek kandidatų, kiek bandinių ir t. t.

Netrukus mane atlankė ir kun. prof. Matulevičius. Mano kambarys, kuriame tuo laiku gyvenau, atrodė labai paprastai. Nebuvo jame puikių baldų, nei kilimų, nei takų, žodžiu sakant, jokio konforto. Tas mano kambario prastumas krito kun. prof. Matulevičiui į akį, ir jis ėmė juo gėrėtis.

Vieną kartą kun. prof. Matulevičius susitikęs mane parapijos bažnyčios šventoriuje pareiškė noro sykiu su manimi eit į Ūkio ir Namų ruošos mokyklą susipažinti su jos vedėja (mano sesele) Petronėle Uogintaite. Toji pažintis, kaip vėliau paaiškėjo, buvo pirmas žingsnis vėliau Marijampolėje įkuriamai lietuvių mergaičių vienuolijai. Žinoma, ir čia anais prieškariniais laikais viskas buvo daroma slapta, kad nesužinotų budrūs rusų žandarai. Bet baigiantis Didžiajam Karui tuoj pasirodė kun. prof. Matulevičiaus darbo vaisius. Toji mokykla virto vienuolynu, o jos vedėja — pirmoji vienuolijos vyresnioji.

K. J.

*

Buvo tai 1918 m. pradžioje Marijampolėje. Vokiečių okupacijos valdžia po ilgų trukdymų leido pagaliau „Žiburio" draugijai įkurti gimnaziją. Sunkumų buvo daug, jų čia visų neminėsiu. Daugiausia nesmagumų tekdavo susilaukti iš vokiečių pusės. Įvairių įvairiausios priekabės, kad tik sutrukdytų lietuviškos gimnazijos egzistenciją, kad sukompromituotų net pačią jos idėją. Matant, kad sunku tai pasiekti, imta kaskart daugiau kištis į jos vidaus gyvenimą, ypač dėl programos. Vokiečių kalbos pamokų dauginimas be jokio saiko ir statymas jos ypatingai privilegijuotoje vietoje, brukimas vadovėlių, kur garbinamas, kaip didžiausias geradaris ir krašto tikrasai valdovas, kaizeris Vilhelmas II, visos programos ligi smulkmenų derinamos su Prūsų švietimo ministerijos programa, ir visas elgesys, apskritai — aiškiausiai rodė, ko siekia okupacinė valdžia, kur nori nuvesti lietuvišką gimnaziją.

Visi tie reikalavimai buvo remiami grasinimais vėl uždaryti mokslo įstaigą, kaip jau vieną sykį anksčiau buvo padaryta. Tad „Žiburio" draugijai ir gimnazijos administracijai tekdavo labai apsvarstyti kiekvieną savo žygį ir savo nusistatymus paremti tvirtais argumentais.

Arkivyskupas J. Matulevičius šioje sunkioje būklėje buvo tiesiog nepakeičiamas. Aiškus protas, gilus gyvenimo pažinimas, malonus būdas visus traukte traukė prie savęs ir ragino dirbti, nežiūrint kliūčių. Kada tik būdavo koks sprendžiamas sunkesnis klausimas, kur didesnis pavojus, visų akys būdavo kreipiamos į Marijonų Generolą. Nuostabu, kaip jis ir sunkiausius klausimus mokėdavo išaiškinti, išspręsti labai paprastu

natūraliu būdu. Stebiesi paskui, kodėl tokios paprastos mintys pačiam neatėjo į galvą.

Bet ypač brangus buvo Arkivyskupas Jurgis santykiuose su okupacine valdžia. Jis nevieną sykį yra pašalinęs — bent laikinai — gresusį gimnazijai pavojų. Prieš jo žavinčią asmenybę suminkštėdavo ir kieta okupanto širdis.

Nevisi, ypač pasaulininkai, žinodavo, kad kun. Matulevičius yra Marijonų Vyriausias Vadas, o ir tie, kurie žinodavo, mažai tenusimanydavo, kas tai yra Superior Generalis, — visi tačiau jauste jautė, kad tai kažin koks nepaprastas kunigas. Nors neilgai gyveno Marijampolėje, bet jo autoritetas taip greitai išaugo, jog niekas negalėjo lygintis visoje dijecezijoje. Didžiausia meilė, didžiausia pagarba augo diena iš dienos. Kunigų tarpe kun. Matulevičiaus tarta nuomonė buvo kartojama ir priimama, kaip didžiausio autoriteto nuomonė. Niekam tad nebuvo netikėta žinia, kad jis skiriamas Vilniaus vyskupu, bet drauge ir lyg liūdna, kad palieka Suvalkų žemę.

Ir būdamas Vilniaus vyskupu, nors lenkų okupacijos atskirtas, Arkivysk. Matulevičius liko visos Lietuvos katalikų didžiausias autoritetas. Visi jį mylėjo, visi gerbė. Kai važiavo jis į Kauną, kaip Apaštalų Sosto Vizitatorius, sąmoningai buvo trukdoma, kad sutikimas nebūtų per daug iškilmingas, kad nebūtų kieno laikoma tai politine demonstracija. Reikėjo sulaikyti... Toks, rodos, buvęs ir Arkivyskupo noras. Jei to nebūtų paisę ir jei būtų buvę duota tikinčiajai visuomenei pareikšti savo jausmus, sutikimas būtų buvęs toks, kokio mūsų krašte nėra buvę.

Arkivyskupo Matulevičiaus darbai turės susilaukti savo istorijos, savo tyrinėtojo. Viena čia galiu pasakyti, kad tai buvo vienas iš pačių žymiausių mūsų tautos sūnų, kokių ji kada nors yra turėjusi. Vienas laikraštis pavadino jį šventu. Taip... kas jį arčiau pažino, tam ta mintis skverbte skverbiasi į galvą. Jo asmens tobūlybė taip visiems krinta į akis, kad sulyginti su kitais yra sunku, nes panašių žmonių nematyti ir negirdėti.

*

Apie kun. Jurgį Matulaitį - Matulevičių man teko nebe sykį rašyti; tai nebe kiek nauja bepridėsiu. Tačiau ir minėtieji dalykai malonu atpasakoti, kai randas tokių, kurie nori to paklausyti.

Kai Rymas 1918 m. nominavo (paskyrė) kun. Jurgį M. I. C. Vilniaus vyskupu, mums, tuomet Vilniuje vargą vargusiems, pusbadžiu gyvenusiems, rodės, lyg pirmoji Lietuvos saulė nušvito. Mums rodės, kad Vilniaus vyskupijoje daugiau nebereiks kovoti už tautines lietuvių teises R. K. bažnyčiose, pasibaigs nelemti vyskupijos administratoriaus prel. Michalkevičiaus kovos būdai, kad naujas, tikras vyskupas, kalbų mokėdamas, sugebės patenkinti lenkus, lietuvius ir gudus.

Tikras lietuvis, bet kilęs „z Królestwa Polskiego" — iš Suvalkijos, kunigu tapęs ten pat Lenkuose, Kelcuose, daug metų dirbęs darbininkams ten pat Lenkuose, Varšuvoje, paskui bendrai lietuviams ir lenkams Petrapily ir Šveicarijoje, jis buvo lygiai priimtinas lietuviams ir lenkams. Lenkai sakėsi, kun. Matulevičiaus kandidatūra esanti priimtiniausia; tinkamesnė net už kun. Br. Žongalavičiaus kandidatūrą.

Visa tai naujas vyskupas—nominatas pats blaiviai nudažė, pasiskelbdamas politika nebūsianti jam galvoje: tam esanti Valstybės Taryba; jis tik kunigausiąs. Švitėjo viltis, kad Vilniaus bažnyčios virs galų gale maldos namais, ne tautinio, juoba ne šovinistinio kurstymo vieta.

Tad laukėme pasiilgę, ne tik Bažnyčios Atstovo, bet ir šiaip jau išmokslinto inteligento, kuris nusimano socialinių dalykų, taip reikalingų visokių sukrėtų metų.

Tebebuvo vokiečiai. Visoje apylinkėje bebuvo tas vienas Žemaičių vyskupas Pr. Karevičius Kaune. Seiniškis vyskupas

Antanas Karosas buvo išvažiavęs į Lomžą savo sufragano Jalbrzykovskio (dabartinio Vilniaus arkivyskupo) konsekruotų; be to, turėjo priimti Apaštališkąjį Vizitatorių monsinjorą Ratti (paskui Popiežium išrinktą), Minsko vyskupas Zig. Lozinskis negalėjo prasimušti gelžkeliu, nes vokiečių kariuomenė begrįždama buvo užkimšusi.

Konsekracija tad buvo paskelbta Kauno katedroj, asistuojant prelatams iš Kauno, Vilniaus ir Seinų ir Valstybės Tarybos atstovams ir man, vilniškio „Lietuvos Aido" atstovui, gruodžio 1 d. 10 val.

Aš nebuvau gavęs jokių dokumentų, kurie mane įgaliotų brukinėtis su vokiečių kareiviais. Buvo didelė malonė, kad kurį civilinį veža. Na, betgi Valstybės Tarybos Reikalų Vedėjas jurista Kazimieras Vizbaras, dabar Rygos pilietis, padrąsino: „Važiuokime ir gana! Aš gi oficialus asmuo, tai galėsiu ir neoficialųjį užtarti". Anksti rytą nuvykome į gelžkelio stotį, nusipirkome po bilietą. Vilniaus stotyje žmonių — minių minios, o išėjimas užtvertas aukšta tvorele. Išeiti tegali po vieną, pro būdelę, kur kariškis tikrina dokumentus. Rodom bilietus, tik galvą purto ir nė nežiūri, tik burbsi: Entlausungschein! Entlausungschein! Vadinas, paliudijimo, kad esame išsiuteliavę. Ir juokai, ir pikta, ir desperacija. Kam gi? Mes, tokie svarbūs delegatai ir į tokią lietuviams reikšmingą ceremoniją būsime nepatekę! Stovime pusę valandos ar daugiau — nieko. P. Vizbaras vokiškai baras — nieko. Pagaliau antras skambutis. P. Vizbaras piktai šaukia: „Išsiuteliauk tu pats! O mes, Valstybės Tarybos nariai, to nesame reikalingi!" ir šoka per aukštą užtvarą. Aš paskui jį — nė sutana neužkliuvo. Cerberis griebė mus už skvernų, bet pro langelį nepasiekė, o išeiti negalėjo: būtų kiti pro angą prasistūmę neapklausti. Ir tiesiai į vagoną. Čia nieks nebekliudė, nematę, kad be dokumentų važiuojame.

Kaunas, kaip bičių avilys, pilnas kariuomenės ir lietuvių, paskubėjusių į mylimojo kunigo konsekraciją. Kur dėtis? Visi viešbučiai kariuomenės žinioje; karininkas administruoja ir numerius. Einam į „Levinsono" viešbutį; dabar — kooperatyvų namas kampe Laisvės Alėjos ir Vasario 16 d. g-vės.

— Nė vienos vietos, ponai!

Čia kad suriks suriks p. Vizbaras:

— Ar ilgai mes vazosimės po miestą, mes, to krašto savininkai! Tai jūs, prošaleiviai, grūskitės į ankštybes. O aš ar

žinai, kas esu?? Aš Lietuvos Valstybės Tarybos Reikalų Vedėjas!! Supranti? Kad tuojau mudviem būtų numeris!

Vokietis, labai mandagiai pradėjęs, dabar tik išsižiojo. P. Vizbaras savo titulą ištarė tokiuo aplombu, kad ir man pasirodė jis svarbesnis už paties Tarybos Pirmininko titulą. Karininkas pasipainiojęs kojomis, kaip nuobraukose, mostelėjo ranka.

— Na, ką gi bedarysi. Teks atituštinti kuris numeris.

Nebeatmenu, kaip ten išėjo, tik mudu numerio nepriėmėm ir nuklydom kur kitur.

Praėjo ceremonijos, prasidėjo lietuvių organizacijų sveikinimai. Jų buvo labai daug, o lenkų ta viena tarnaičių ar šiaip jau paliegusių moterų „Opieki M. B." Aš visa tai esu aprašęs L. A. ir Vaižganto Raštų I t. 136—150 p. Aš „Lietuvos Aido"— Laikinosios Vyriausybės organo vardu pasakiau, be ko kita: „Mam pavedė pasakyti Mielajam Ganytojui, štai ką: Mes žmoniškai galime netesėti, galime pristigti išminties, tik niekados nepristigsime gerų norų ir geros valios... tikybos ir doros dalykuose ištikimai klausysime teisėto tos teritorijos Ganytojo. Ir džiaugsimės, jog vis daugiau yra, kas nuo grynų žemės sielvartų stengias žmonių sielas atitraukti į dvasios sritį".

Begalo reikšminga, kad į vyskupo Jurgio konsekraciją atvyko net Prūsų lietuviai nekatalikai. Jie įteikė adresą, bene pirmą kartą viešai pareikšdami savo norą susidėti su Didžiąja Lietuva, „sveikindami J. E. asmenyje atsigaivinantį tautinį vyskupišką sostą Lietuvos sostinėje".

Vyskupas atsakė dusyk lietuviškai ir sykį lenkiškai. Minėtina tai kalba. Visa taikos, meilės, teisybės ir nuolankumo dvasia sunku paskirais sakiniais atšviesti: jos tebuvo galima gerti. „Negi mano asmuo čia jus suvedė, tik tos idėjos, kurios pasaulį stumia priekin. Viena tokių jėgų — Bažnyčia... Žmones dorindamas, rodos, geriausiai visiems lygiai patarnausiu, geriausiai išpildysiu ne tik vyskupo, bet ir tos šalies piliečio pareigas... Krikščionybės dvasia neabejotinai sumažins visas esamąsias tautų neapykantas... Bažnyčiai nėra graiko nei romėno; nėra žydo nei stabmeldžio... Esu pasiruošęs visiems lygiai patarnauti... Rūpinsiuos palaikyti visas kilnias pastangas, kame tik jų išvysiu... Karas prasidėjo kažin kuriais tikslais, o pasibaigė daug aukštesniais. Kristus mirė lygiai už visas tautas, sluoksnius ir kryptis. Ir mano tad pareiga tarnauti visiems, ypač liaudžiai, iš kurios esu paimtas ir vėl jai skiria-

mas. Kas tik bus reikalingas Kristaus dvasios, visiems rūpinsiuos padėti jos gauti... Tikėjimas — gyvenimo veiksnys, idėja — pajėga... Taigi labai malonu, kad Laikinoji Valdžia pritaria tikybai... Visi auklėkime „žmonių", kad kodaugiausia būtų statančių galybių; griauti ir neauklėtas pataikys... Medis kirmino pagraužtas skursta ir geriausioje žemėje; gi sveikas ir uolynuose moka susirasti dirvos ir tarpti..."

Vyskupas kalbėjo įdomiais aforizmais. Viską perpindavo Kristaus role. Kalbėjo įtikinamai, nes buvo jaučiama, kad jis tiki tuo apie ką sako, tiki giliai savo Siuntėju-Kristumi ir jaučia tebeveikiančią Jo galybę savyje ir visuomenėje. Vyskupo Jurgio kalbose nebuvo užpakalinės minties Religiją panaudoti kuriam pašaliniam tikslui: politikai, nacionalizmui, partijai.

Ta grynoji Kristaus dvasia numaldė ir aršiausius priešus vyskupo-lietuvio. Laikinosios Valdžios premjeras A. Voldemaras reikalavo, kad Vilniaus Vyskupas per savo ingresą į katedrą prašnekėtų galų gale senovine to krašto kalba, susidarančios valstybės kalba — lietuviškai. Jo nuomone, kada bus laikas ledui laužti, jei ne per extra-atsitikimus? Vyskupas Jurgis nesutiko; norėjo pagerbti Vilniaus katalikų didumą — lenkiškai kalbančius ir pirma prabilti lenkiškai, o paskui ir lietuviškai. Tai ir padarė, nors premjeras per kelis sykius vertė beveik jėga. Ir gerai padarė: bent pradžios lenkai endekai kunigai nesudrumstė. Popiežiaus laišką prelatas Anusas—Hanusavičius paskaitė lotyniškai, lenkiškai ir lietuviškai, prabilo vyskupas lenkiškai ir lietuviškai. Tuo išmušė ginklą iš endekų rankų. Endekų vadas kun. kapelionas Maciejevičius, atstovas Rusų valstybės dūmoje, ir b. Vilniaus dekanas Černiauskis savu pasiryžimu nusekė paskui vyskupą į sakyklą ir iš už jo pečių komandavo miniai. Minios būta laiku parengtos kelti Ganytojui-lietuviui skandalą, triukšmauti. Bet kunigui Maciejevičiui kilsterint ranką, gaudavo nutilti. Taip viskas sklandžiai įvyko.

Pietus Lietuvių Valstybės Taryba iškėlė gruodžio 12 d. Dalyvių buvo labai daug. Tenebuvo karininkų. Ir čia visus sujungė Ganytojo asmuo: kai jis kalbėjo apie meilę ir vienybę, jutai, kad jis myli ir neskaldo. Per tris valandas Ganytojas atsakinėjo sveikintojams visomis to krašto kalbomis. Sveikino ir žydas, Valstybės Tarybos narys, dr. Rozenbaumas Biblijos stilium ir dvasia, — kaip žmonės, susiskirstę kalbomis, ėmė kits kito nebesuprasti ir nebemylėti, kaip niekas to nebepataiso, nei

Dievo reiškiniai, nei mokslas. Belieka — malda už visas tautas ir jų taiką. Santarvės pavyzdys — dabartinė Lietuvių V. Taryba.

Kalbėjo St. Šilingas apie vaidilutes, M. Biržiška apie kultūrą, kun. Vl. Mironas apie Bažnyčios eskadrą, ne apie Laivą, kun. Tumas apie Vilčių Žvaigždę — Kristų ir Jo atstovą dabartinį Ganytoją, A. Voldemaras apie A. Mickevičiaus Gustavą. Prūsai, reformatai, lenkiškai kalbantieji lietuviai, betikybiai, socialistai, vyriausybė, Taryba, gudai, visi laukė iš naujo Ganytojo, kad padėtų išbristi iš vargų. Ir visi liko sustiprinti.

Iš Jo Ekscelencijos atsakų štai kaip galėtume atvaizdinti naująjį Lietuvos sostinės Vilniaus Vyskupą Jurgį. (Citata ištisai iš Vaižganto raštų I t. 145 p.).

„Esu lietuvis, tačiau lenkiškai pramokau, kalbu taisyklingai ir daug esu dirbęs tikrojoje Lenkijoje, teatmindamas—„žmones". Žmones tematysiu ir dabar. Kalbų skirtumas neskirstys man žmonių, kaip neskirs jų valstybių sienos ar tikėjimas. Vienas tėra Kristaus pamatas dorai — visuomenės tvirtybei. Neskirs nei netikyba, nes žinau, kad tikėti tegalima gera valia, neliepiant; ir su tokiais gyvenau ir gyvensiu santarvėje. Neskirs nei partijų skirtumai, nes jas skiria ne „juodi" principai, kurie, patyrinėjus, stovi labai arti kits kito, nei žmonių neapykantos, kurios tyčia kits kitą nusijuodina ir ragus kits kitam atlipdo, idant būtų baisesni. Aš esu atstovas To, Kuris laimina rimtį ir geros valios žmones, tai ir būsiu geros valios. Gi mano ištesėjimas bus ne mano vieno, tik kiek padėsite visi, rodydami taip pat gerą valią man, stovinčiam aukščiau visų partijų, krypsnių ir kitokių skirtumų. Geros valios vaisių dėkime į bendrą valstybės iždą, kas dailę, kas mokslą, kas politiką, kas valdžią, kas šeimynėlės auklėjimą, viską paremta meile, lai iš tos nepeiktinos įvairybės susidarys tvirta, pastovi valstybės vienybė. Gi aš melsiuos už visus, tame skaičiuje ir už žydus, bendradarbius, už Tarybą ir Valdžią. Ieškosiu ir pasergėsiu bet kurią gerą pradžią, geros valios reiškimą ir remsiu, kiek tik pajėgsiu. Gudiškai dar nemoku, bet gudus pažįstu; didžiausias jų trūkumas — tai apsišvietimo ir jį pakelti bus pirmiausis mano rūpestis".

Vyskupas Jurgis buvo mokslininkas sociologas, krikščionis asketas, pažangus pilietis, stačiai žengiąs savuoju, nepasiskolintuoju, sveiku protu ir išmanymu. Ir tiek stiprios valios, kad, kai tikino per ingresą, išrausiąs savo širdies gyslas, jei ži-

nosiąs, kad ten rados kas nors priešinga Dievo ir artimo meilei, tai rodės taip ir padarys.

Vilniaus katedros kunigai visa darė, kad lietuviškumas nebūtų per ingresą žymus. Prezbiterijoje nedavė vietos L. Valdžiai ir lietuvių organizacijoms; nesutiko ir kad Popiežiaus laiškas būtų paskaitytas gudiškai, nors buvo išverstas. Tai buvo įkyrieji atsitikimai, kurie sudrumstė ingresą, bet kurie atsitaisė Lietuvos Valdžios pastangomis per pietus, po keturių dienų.

Vyskupiją valdyti vyskupas Jurgis tad pradėjo „lenkiškai", ne lietuviškai ir ne gudiškai, ko norėjo Lietuvos Valdžia. Berods, ir per visą savo vyskupavimą neparodė ypatingo savo „lietuviškumo". Vis dėlto lietuviai kunigai (avinai) ir ganomieji (avelės) jautė Ganytoją esant savo žmogų, jautė tėvo širdį, ne šaltą biurokrato širdį. Šitie gerai nustatyti santykiai ir būtų palikę, kad nebūtų užpludę varšuviečiai. Tada ir kun. Maciejevičius, veržęsis į Vilniaus dignitorius, o vyskupo Jurgio nepriimtas, griežtai persimetė lenkų pusėn ir pradėjo sistemingai kuoneveikti savo Ganytoją Varšuvos endekų laikraščiuose. Kiti dvasininkai, nors jam ir Ko nepadėjo agituoti, diskretiškai tylėjo ir kviečiami protestuoti, atsisakydavo. Ujimas spaudoje Maciejevičiaus, Žongalavičiaus ir kitų, daugiausia visokiais kriptonimais: X. Y. Z. ir k., dažnai ir atvirai (teologų dekano) garbės lenkų kunigijai nepadarė ir bus neišdildoma juodymė jų sąžinėje ir herbe.

Vyskupas Jurgis buvo lengvai prieinamas, nes visados buvo namie ir ypatingos etikietos nesilaikė. Kas tik panorėjo, beldės į duris ir tarnas tave vedė ne į oficialųjį salioną, bet į privatųjį jo kabinetą be jokių papuošalų. Ir maišės ne oficialusis sekretorius, tik brolis vienuolis kun. J. Kriščiukaitis.

Man tekdavo dažnokai sudrumsti Ganytojo ramybę kuriais nors naujais audringais sumanymais ir ekscentriškais įvertinimais bėgamųjų dalykų. Ganytojas buvo visados kantrus ir maloningas, bet ir tiesos žodį atvirai pasakydavo. Atmenu du jo įspėjimus.

Tuo laiku, karo laiku, taip Rusijoje, taip sugrįžus į Vilnių, vilkėdavome trumpais rūbais, nors pasižymėdami kunigų luomą apykaklėmis, koloratkomis. Vilniaus lenkai manęs nemėgo; tai jautė ir davatkos ir pirmos stengės tai pareikšti susitikdamos gatvėje ir prikalbėdamos impertinencijų. Tai buvo nepaprastai

šlykštu, bet ir nepaprastai — paprasta Vilniuje, kur viešpatavo fanatizmo sugadintoji kultūra. Pagaliau, davatkos sudarė ypatingą delegaciją į vyskupą, kad jis uždraustų man trumpais vilkėti. Girdi, gražus, kaip Deksnis (buvusis katedros vikaras, paskui emigravęs į Ameriką), tai tuo gašavojas, o kunigo rūbai tai paslėps. Nežinau, kodėl vyskupas Jurgis garsiai juokės, bet ir pritarė. Girdi, jei kam tai akis žeidžia, nesunku patenkinti. Aš nieko neturiu prieš ilgą surdutą ir juodą krūtinę; pats pusę amžiaus taip išvaikščiojau, o dabar, šiose aplinkybėse tenka kitaip. Ganytojo reikalavimas nesunku buvo patenkinti; aš sutaną mėgstu.

Antra, dėl politikos. Vyskupas Jurgis buvo skaitęs tik ką Vilniuje išleistas ir jam dovanotas mano parašytųjų „Pragiedrulių" pirmas dvi knygas. Tuo laiku visi džiaugės jais, nes ko įdomesnio dar neturėjo. Ir vysk. Jurgis man bent dusyk nurodinėjo „tikrąjį" mano neva pašaukimą — dailiąją literatūrą, o ne publicistiką, ne dienos feljetoną ir ne — politiką. Ji man nesisekanti, tai lai ją kiti dirba. Aš tos politikos ir taip nemėgau. Tai gan greit vyskupo Jurgio įtakoje parašiau brošiūrą „Politikos ar visuomenės kunigų darbas" (1919); žinoma, piršdamas pirmon galvon visuomeninį darbą visose pozicijose.

Mano „politika" vyskupas Jurgis čia laikė mano nesuvaldomą individualybę, kuria aš bridau per gyvenimą visiems įkyrėdamas: politikams ir nepolitikams, kunigams ir nekunigams. Dažnai turėdavau visus prieš save, eidamas savu baudu ir neatsargiai vartodamas papeikimo ir pašaipos žodžius net broliams kunigams. Jie skundės vyskupui, kad tai girdį ir pasauliečiai ir t. t. Šiuo antruoju atžvilgiu likau nepataisomas saužmogis, niekur nepritapęs. Viena iš Vilniaus teišsivežiau — politikos ir partijų nepakentimą šiaip jau ir kunigijoje ypačiai.

Šiaip jau Ganytojas manęs nepeikė nė už tai, kad bolševikams užėjus, o jų tarpe matydamas vis pažįstamus ir net senuosius prietelius, nesišalinau nuo jų ir net prašomas padėdavau jiems dirbti. Verčiau jiems žemės tvarkymo reguliavimą, ar kaip ten pavadinti, ir gavau arti šimto rublių („kerenkomis") atlyginimo. Verčiau dar pedagogines knygas.

Iš pradžių bolševikuojantieji mūsiškiai norėjo pasinaudoti ūmai atsiradusiais resursais ir tepraturtinti lietuvių literatūrą mokslo knygomis. O tų butelinių „rublių" kariuomenė buvo atsivežusi daug centnerių ir jų negailėjo; vis tiek už juos neat-

sakė. Tik paskui užsimanyta tais resursais praturtinti lietuvių bedieviškąją literatūrą, nes, girdi, kitos tokios progos nebepasitaikys. Bet jiems niekas nepadėjo ir jie nieko neišspausdino, kai grynojo mokslo knygų buvo šiaip ar taip išspausdinta bent keliolika, kitų nesuskubta baigti. Per 105 dienas bolševikų viešpatavimo tai daug. Lietuviams šviesuoliams, nenorėjusiems dirbti komunistinių darbų, literatūra, vertimai buvo tas vienas būdas gintis nuo bado, nes būdavo duodama avansų.

Vyskupas Jurgis buvo atsiradęs lyg bokšte uždarytas. Su vyskupija santykiai nutrūko ir pačiame mieste nežinojai ko sulauksi. Iš pradžių bolševikų vadovybė, ji buvo mūsiškių rankose, nesmarkavo. Vienas Mickevičius su savo štabu užėmė šv. Jurgio prospekte vieną didelį viešbutį. Grūdos ten minių minios bolševikų ir miestelėnų. Interesantų ėjo voromis, bet V. Mickevičius juos priimdavo ir palydėdavo tuščiais žodžiais. Jis ir pats nenusimanė, kas bus jam veikti, ką galės ir ko negalės, nes tuo tarpu visą vykinamąją valdžią buvo pasisavinęs Revkomas, revoliucinis komitetas, iš vienų kariškių. Jis buvo įsitaisęs Lietuvių Valstybės Tarybos neseniai pastatytame name, ten pat šv. Jurgio pr.

Aš gerai pažinau vadovybę: V. Mickevičių, Aleksą, Vl. Poželą, Bielskį, Matulaitį, Petraškevičių, Z. Valaitį, V. Biržišką. Su daugeliu iki pat bolševikų okupacijos dirbome Petrapily ir Vilniuje, tai buvo man jie lengvai prieinami ir aš savaime buvau tapęs tarpininkas tarp vyskupo ir vilniškės bolševikų valdžios.

Santykiai tebebuvo neaiškūs. Lietuviai lenkų negailėjo, bolševikų dar nebijojo, nors jie dar neįėję į Vilnių, Vileikos mieste paskelbė mirties bausmes už visokius mažmožius, prieštaraujančius bolševikams. Su vyskupu Matulaičiu bolševikams buvo ypač keblu: aš V. Mickevičiui įrodžiau, kad Vilniaus Ganytojas yra nemažesnis demokratas už tuos, kurie tuo vardu vadinas. Jis kelioliką metų buvo darbininkų dvasios vadas ir darbininkiški jo nusistatymai aiškūs. Tam įrodyti aš išprašiau iš kan. (dadar vyskupo) J. Kuktos „Draugijos" VIII tomą 1909 m. ir įteikiau V. Mickevičiui. Jis sakės tuojau tai pradėjęs skaityti ir matės buvo gerai, „demokratiškai", nusiteikęs.

Tai padėjo man ir kitais kartais ką ne ką laimėti pas V. Mickevičių. Pirmiausia, kai bolševikų kareiviai ėmė plėšti kur tik aptikdami sandėlius. Vokiečiams išeinant, jie likvidavo savo liekanas: valgymą ir gėrimą. Didelę partiją buvo nupirkusi lie-

tuvių draugija, turinti vaikų prieglaudų ir šelpianti nukentėjusius dėl karo. Viską buvo gavusi pusvelčiui: vyno bonką, sakysime, už 5 markes, kai jų kaina buvo 15. Buvo manoma pelnyti prieglaudoms, o užėję grobuonys ėmė sandėlius plėšti ir vyną gerti; gan greit, daugiau daužyti ne gerti, nes vynas buvo rūkštus. Tuo reikalu teko man kelis kartus bėgioti į V. Mic. ir į Revkomą. Iš pradžių nežinojo ką daryti; bolševikai senoviškai kariavo — ką aptikdami, grobė sau. Bet paskui tą dalyką sutvarkė, vyskupui įrodinėjant, kad tai bus jiems patiems gerai, nes girtaujančius kareivius negi suvaldysi.

Tolyn ėjo blogyn. Kunigus paskelbė „izjatymi iz pod zakona". Taip man paskelbė vienas snarglius žydelis Pohuliankoje Realinėje mokykloje, kur buvo kitas štabas neva krašto valdžiai ar tik miesto valdžiai sudaryti, o sėdėjo ir nežinojo ką veikti kaž kokie šiaučiškos išvaizdos žydeliai. Man buvo pavesta įregistruoti rašytojų draugiją ir nepasisekė, kad rūpinaus tuo aš— kunigas. Kunigams pažeminti šitas štabas įsakė sekvestruoti jų klebonijas ir ten apgyvendinti ateivius. Išimties nepadarė nė vyskupo rūmams. Ten prikimšo pilna žmonių, o į priėmimų salę, kuri šalia vyskupo gulimojo ir kabineto įdėjo šešias nepasakomai triukšmingas ir įkyrias jaunas žydes. Padėjimas pasidarė ne tik nebepakenčiamas, bet ir nebe patogus bet kam. Tuo reikalu buvau gavęs dvi extra audiencijas pas Vincą Kapsuką. Žydes iš saliono atsiėmė.

Galop, dar bent vieną epizodą. Šaukias mane vyskupas ir prašo jį nuvesti pas Joną Jablonskį. Daviau žinią Jablonskiui, kad mes kitą vakarą ateisime. Jablonskis buvo nudžiugintas tokiu garbingu vizitu ir laukė. O mudu su vyskupu, kai jau gerokai sutemo, pėsti pasileidome į kalną į Pohulianką.

Vyskupas Jurgis sirgo tuberkula, jam kelis kartus skuto rankų ir kojų kaulus ir reikalavo, kad stipriai maitintųs. Nuo to jis buvo gerokai pasunkėjęs. Tačiau kai pasiūliau vežėją, nes kelio bus apie du kilometrus, griežtai atsisakė ir energingai, nors stijuliuodamas dideliais savo čebatais, pasileido eiti. Nuėjom ir parėjom.

J. Jablonskį vizitavo vyskupas dviem tikslais: kaipo lietuvis ir kaipo kunigas. Vyskupui lietuviui itin rūpėjo lietuvių kalba. Apie tai ir buvo pradėta šnekėtis. Vyskupas Jurgis primygtinai skatino gramatininką, kad jis pirmon galvon duotų linksnių mokslą tam tikroje sintaksės dalyje. Nurodinėjo, kaip

dabartinė literatūrinė mūsų kalba nusususi palyginant su gyvąja kalba; kokių prašmatnių, tiesiog neįtikėtinų konstrukcijų gyvojoje kalboje esama, o mes, svetimomis kalbomis išlavinti, to nebejuntame. Ir pabėrė keletą tikrai nugirstų, bet tikrai neįtikėtinų pavyzdžių, ko linksniai reikalauja. J. Jablonskis džiaugės nurodymais ir sakės pasirūpinsiąs tą dalį sintaksės pirmiau parengti spaudai ir lenkės vyskupui labai žemai, lyg siekdamas jam ranką pabučiuoti, tačiau vyskupas šiaip jau pasibučiavo. Palikome Jablonskį sujaudintą.

Grįžtant vyskupas vis kalbėjo, kad Jablonskis blogas, jo liga nepagydoma, kad už visa, ką gera jis yra lietuvių kultūrai davęs, mes kunigai privalome atsidėkoti jam rūpesčiu apie jo vėlės išganymą, pastangomis, kad jis amželį pabaigtų ištikimu kataliku, Bažnyčios sūnum. Ir tą pareigą ypatingu būdu krovė ant manęs. Paskui dar pakartojo, aplankęs mane Kaune, ir dar kartą. Jam nuolat rūpėjo, kad mūsų didvyris nenumirtų be šv. Sakramentų.

Deja, ta misija ne man teko...

Lenkų tautininkai išėdė vyskupą Jurgį iš Vilniaus vyskupų sosto; ar laimėjo? Dvasiškai — nelaimėjo, politiškai — laimėjo. Ar tuo pasidžiaugs Bažnyčia?

Savo širdyje vyskupas Jurgis buvo tikras ir atviras lietuvis, kopalankiausias lietuvių tautai, korūpestingiausias dabotojas jos gerovės, kultūros, moralybės. Tačiau jis nebuvo tautininkas, specifiškai tą žodį suprantant. Jis buvo visos žmonijos darbininkas, nes buvo „katalikiškosios", vadinas, visuotinės Bažnyčios tarnas. Jam net prikaišiojama, jog jis per uoliai tarnavęs „Rymui". O kam gi jis turėjo tarnauti? Jis, būdamas „Rymo Katalikas"? Varšuvai, Maskvai, Kaunui? Tada jis būtų ministeris, ne vyskupas. Čia joks priekaištas. Reikia juk žmonių, kurie būtų nenusidažę politika.

Būkime a. a. arkivyskupui Matulevičiui teisingi: jis buvo toks, koks turi būti geras dvasininkas.

KAN. J. TUMAS

*

u Arkivyskupu Jurgiu pirmą kartą man teko susipažinti Vilniuje, vokiečių okupacijos metu. Esant man didžiosios prieglaudos berniukų skyriaus vedėju, jis buvo atvažiavęs į Vilnių ir mūsų prieglaudos koplyčioje laikė Mišias. Tapus jam Vilniaus vyskupu, rytojaus dieną nuėjau pas jį lietuvių pamaldų reikalu Rodunės (mano gimtosios parapijos) bažnyčioje. Tarp kitko vyskupas pasisakė, kad jam esąs reikalingas žmogus mokąs vietines (lietuvių, lenkų, baltgudžių ir rusų) kalbas ir, apskritai, žinąs vietos žmonių papročius. Sako, girdėjęs iš marijampoliečių, kad aš norįs stoti į Marijonų Kongregaciją, tai, girdi, kaip tik dabar būsianti proga, — jeigu ne, tai ar aš galėsiąs bent neilgam pas jį pasilikti. Sutikau ir greit persikrausčiau į vyskupo butą.

Vyskupo į Vilniaus Katedrą ingreso rytą buvo didžiausias lietuvių ūpo pakilimas, mat, laukė vyskupo l i e t u v i o. Žmonių minios netilpo į didžiulę Katedrą. Vyskupas pasakė pamokslą pirma lenkiškai, paskui lietuviškai (taip jau buvo sutvarkyta Vilniaus lenkiškosios kapitulos). Lietuvių ūpas lyg ir atslūgo, bet paaiškėjus, kad čia ne Vyskupas kaltas, įspūdis atsitaisė. Kai paskui, su Vyskupu apsipratęs, jam pasisakiau, kad dėl tos pirmenybės lenkams su dauguma lietuvių pykau ir aš, Vyskupas nusijuokė:

— O dabar tur būt jau nebepyksti!

— Dabar jau suprantu, kad be reikalo pykau, — atsakiau.

Ir pamilo gi lietuviai savo Vyskupą. Tada kaip tik vaikų prieglaudose buvo rengiami vaikų vakarėliai — eglutės. Į visas prieglaudas Vyskupas buvo kviečiamas ir visuomet ateidavo. Kviečia į lietuvių abiturientų išleistuves — eina, kviečia į reko-

lekcijas pamokslų sakyti — taip pat. Visur pamoko, paguodžia, nuramina, regis, net lenkų priespaudą kęsti buvo lengviau. Vyskupas labai daug dirbo, dėl to ir keldavos anksti — 5 valandą. Dažniausiai ir mane žadindavo pats. Eidamas pro mano kambarį, būdavo, švelniai pabeldžia!

— Eime, Andriau, šv. Mišių!

Prieš Mišias dar kasdien balsu paskaitydavo kokį dvasinį mąstymą (meditaciją). Kasmet prieš šventinant jaunuosius kunigus, Vyskupui Mišioms patarnauti ateidavo paskutinio kurso klierikai. Mat, Vyskupas norėjo geriau pažinti būsimuosius kunigus. Po Mišių kviesdavo juos arbatos. Vyskupas iš anksto apie jų tautybes žinodavo. Su lietuviais, nors ir nelabai susipratusiais, jis kalbėdavo lietuviškai, su baltgudžiais ir lenkais — jų kalbomis. Kadangi baltgudžių Vilniaus krašte nemaža yra sulenkėjusių, tai jų tautos klierikus Vyskupas ragino neužmiršti savo gimtosios kalbos, kad paskui galėtų liaudy sėkmingiau dirbti. Pats Vyskupas kai kuriose bažnyčiose pamaldas įsakė laikyti baltgudžių kalba.

Nuo pusryčių (7 val.) ligi 1, o kartais ir ligi 2 val., priiminėdavo interesantus, kurių kasdien būdavo labai daug. Be kunigų, atvykdavo šiaip įvairių interesantų, o daugiausia kaimiečių delegacijos: vieni prašo steigti parapiją — leisti statyti naują bažnyčią, kiti — lietuviškų pamaldų, kiti — baltgudžio kunigo, kitur lenkų suagituoti nenori lietuvio kunigo ir t. t. Arba vėl, ateina kažkur nuo Ašmenos lietuvė moterėlė „gastinčium" — puskapiu kiaušinių — nešina ir prašo, kad Vyskupas paskirtų jų vikarą klebonu, nes pastarasis esąs labai geras lietuvis, su žmonėmis lietuviškai kalbąs. Vyskupas visų reikalus, kiek galima, stengdavosi patenkinti. Komaloniausiai visų išklausys, nors kartais būdavo, ypač lenkų suagituotų, sunkiai perkalbamų, nesiduodančių įtikinti. Iš šalies stebėdamas pamanai, kaip gali ir dirgsniai išlaikyti! Bet Vyskupas visuomet toks pat: teisingas, ramus, malonus, bet kur reikia, jei liečia teisingumą, tai ir griežtas.

Po pietų kartais truputį pasilsėdavo. Retkarčiais su kapelionu išeidavo pavaikščioti. Šiltom dienom grįždavo gerokai sušilęs. Rodos, dar ir dabar matau jo šypsantį veidą. Sėsdamas paprašydavo:

— Nagi daryk, Andriau, kaip tu ten moki, to gardaus gėrimėlio.

Tuojau imu ataušusio vandens, įspaudžiu truputį citrinos, įdedu kiek cukraus ir „gėrimėlis“ padarytas. Paskui Vyskupas kalbėdavo brevijorių ir vėl priiminėdavo svečius. Popietinės valandos būdavo paskirtos kunigams ir šiaip inteligentams. Be to, Vyskupas gaudavo labai daug laiškų, į kuriuos asmeniškai pats ir atsakydavo, kas užimdavo labai daug laiko. Miegoti eidavo labai vėlai: retkarčiais man tekdavo kur nors užtrukti ir gan vėlai grįžti, o Vyskupo kabinete dar būdavo šviesa. Turėdamas kiek laisvesnio laiko skaitydavo knygas, daugiausia naujus lietuviškus leidinius. Džiaugdavos savo gimtosios kalbos gražumu, studijuodavo Šlapelio leistą lietuvių kalbos žodyną.

Pasigėrėdamas skaitė Vaižganto *Pragiedrulius;* perskaitęs gi duodavo sulenkėjusiems. Atsimenu, tokiam sulenkėjusiam prelatui Hanusevičiui (Januševičiui) įduodamas patarė paskaityti, nes, girdi, esąs geras dalykas. Besigėrėdamas skaitydavo ir Duonelaičio raštus. Iš perskaityto man kai ką paaiškindavo, ragindamas taip pat skaityti. Džiaugdavos lietuvių kultūros kilimu. Prisiminęs spaudos draudimo laikus, sakydavo: kokia didelė pažanga padaryta! Lietuvai pranašavo labai šviesią ateitį. Kadangi tekdavo labai dažnai susidurti su baltgudžiais, daugiausia su kaimiečiais, kurie vien tik baltgudiškai šneka ir kitaip nesupranta, kad geriau išmoktų jų kalbos, Vyskupas skaitydavo ir baltgudiškas knygas. Neaiškesnius žodžius su manim aiškindavosi.

Su visais interesantais, vistiek inteligentas ar ne, Vyskupas kalbėdavo labai maloniai. Kiekvienas, ypač pirmą kartą apsilankęs, būdavo labai patenkintas, kartais net sujaudintas. Daug net lenkų kunigų nesusilaikydami man išreikšdavo pasitenkinimą: girdi, Vyskupas toks demokratiškas! O ką jau sakyti apie lietuvius ir baltgudžius, į kuriuos pirmiau vis šnairiai buvo žiūrima... Vyskupą Jurgį tiesiog tėvu vadindavo. Atsimenu, vienas baltgudis kunigas išeidamas iš Vyskupo kambario, pasakė: „Su Vyskupu pakalbėjau, kaip su tėvu — net širdžiai lengviau“. Ypač nuoširdžiai Vyskupas pasikalbėdavo su kaimiečiais. Būdavo, išklausinėja visas jų gyvenimo smulkmenas, apie šeimos materialinę būklę ir t. t. Suramindavo, paguosdavo. O kai bekalbant Vyskupas pamatydavo, kad sulenkintiems baltgudžiams nesiseka lenkiškai kalbėti, pats prakalbėdavo jų gimtąja kalba. Atsimenu, kai vienas kaimietis baltgudis išėjęs iš Vyskupo kabineto, sakė: „Ot biskup, tak biskup! Čatyri biskupy

znau, alaž ni adnaho takoha nia bylo. Primiau, u miohkaja kresla posodziu, rozpytau pra žonku, pra dziociej, pra skacinu... Ot dobry tak dobry! (Vyskupas, tai vyskupas! Keturis vyskupus pažinau, bet nė vieno tokio nebuvo; priėmė, į minkštą kėdę pasodino, išklausinėjo apie žmoną, vaikus gyvulius... Geras, tai geras!). — Su lietuviais kaimiečiais, daugiausia iš sulenkintų parapijų, irgi būdavo bėda. Jie taip jau lenkų įbauginti, kad lietuviškai bijodavo net prakalbėti. Vieną kartą atvyko nuo pat Gardino dzūkelių delegacija. Stengiasi vyrai kalbėti lenkiškai, bet iš jų kalbos, ir kai pasisakė iš kurio krašto, pažinau, kad lietuviai. Prakalbinus ėmė kalbėti lietuviškai, bet, girdi, su tokia „vožna asaba", kaip vyskupas, taip kalbėti netinką. Pasakiau Vyskupui. Jis nelaukdamas pats prabilo lietuviškai. Vyrai jau be baimės su Vyskupu kalbėjo savo gimtąja kalba.

Vyskupas labai gražiai mokėjo gyventi ir su kitokių pažiūrų žmonėmis. Pavyzdžiui, Vilniuje buvo garsus advokatas ir visuomenininkas Vrublevskis, kurį, atsimenu, lenkai tiesiog eretiku ir bedieviu vadindavo. Bet su Vyskupu jis labai bičiuliškai pasišnekėdavo ir dažnai pas jį ateidavo. Vėliau, jau man esant Kaune, girdėjau, kad tas „bedievis" mirdamas, rodos, Vyskupo kapelioną pasiprašęs aprūpinti šv. Sakramentais. Iš lietuvių Vyskupas taip pat tariamus bedievius gerbdavo, su jais santykiuodavo ir tas neliko be gražios naudos. Yra nemaža ir pavyzdžių, tik tuo tarpu jie dar nekeltini viešai. Vilnių lenkams pagrobus, atvykdavo įvairių diplomatų, Tautų Sąjungos atstovų ir t. t. Tada Vyskupas daug padarė Lietuvos naudai. Mat, tie diplomatai teiravosi pas Vyskupą apie žmonių nusistatymą iš atžvilgio į lenkus, apie lietuvių apgyventas vietas ir t.t. Vyskupas kartais paėmęs žemėlapį rodydavo jiems kur lietuvių gyvenama, kad Vilnius iš visų pusių apsuptas dar lietuviškai kalbančių, kad esama dar lietuvių apie Ašmeną ir už Gardino. Jiems išėjus, man papasakodavo kuo jie įdomaujasi.

Vyskupui Jurgiui valdant dijeceziją, Vilniaus miestas daug kartų buvo perėjęs iš rankų į rankas. Pats Vyskupas sakė, kad tekę Vilniuje pergyventi net septynetą valdžių. Ir visiems turėjo neužkliūti... Bolševikams Vilnių užėmus, atsimenu, į Vyskupo rūmus atėjo kažkokie jų vyresnieji. Tai buvo gana jauni vyrukai. Nežinau ko jie norėjo, tik, atsimenu, Vyskupas jiems aiškino: jis (vyskupas) esąs taip pat komunistas.

— Esu vienuolis, — sakė jis, — jokių turtų neturiu, atvažiavau čia tik su valiza rankose.

— Bet butas ir baldai gražūs, — pastebi anie vyrukai.

— Taip pat ne mano, — atsakė Vyskupas. — Čia viskas yra taip pat komunos-Bažnyčios. Kai aš čia nevaldysiu, kitas tuo visu naudosis ir valdys.

— Bet kadangi čia butas didelis,—vėl kimba vyrukai,— mes čia atvesime savo „žmonas".

— Gerai, tegu sau gyvena, — ramiai atsakė Vyskupas.

Palike svečių kambary kelias „žmonas", vyrai išėjo. Greit miesto katalikai susirinkę tas viešnias išprašė.

Aš greit buvau bolševikų suimtas. Kas Vyskupo gyvenime dėjosi — dvi savaites nieko nežinojau. Man sugrįžus tą pat dieną bolševikai iš Vilniaus jau traukėsi. Su Vyskupu žiūrėjome pro langą. Bolševikai praeidami gatve pamatę Vyskupą nusiėmė kepures ir linktelėjo. Lenkai tuoj pramanė, kad Vyskupas laiminęs bolševikus...

Daugiausia Vyskupui teko nukęsti Vilnių valdant lenkams. Jie, žinodami Vyskupą esant lietuvį, ieškojo visokių priekabių, kurstė prieš lietuvius ir baltgudžius kunigus ir rašė savo spaudoje apie Vyskupą visokias nesąmones ir melus. Kaip vyriškai Vyskupas kentėjo! Kartais švelniai šyptelėjęs sakydavo: „Šuns balsas į dangų neina". Vyskupas nukentėdavo net dėl manęs, mat, Varšuvos laikraštis „Gazeta Warszawska", be ko kita, parašė, kad Vyskupas laikąs pas save baisų litvomaną (suprask— mane) ir panašiai. Lenkų šnipai klausdavo, kaip t. y. — kokia kalba Vyskupas namie šneka. Vyskupas labai ilgai neturėjo paso. Bolševikai buvo davę kažkokį popiergalį, tas kurį laiką ir galiojo. Aplinkybių kaitaliojimasis nuolatinis. Buvo „Litwa Sródkowa", paskui prijungė Vilnių prie Lenkijos ir nežinia kas toliau turėjo būti. Vyskupas taip ir sakydavo: — Kai bus tikra valdžia, reiks išsirūpinti ir pasą, o dabar esu laisvas — Kristaus pilietis.

Lenkai labai mėgsta iškilmingai minėti savo tautos šventes, į kurias pamaldoms laikyti Lūkiškių aikštėj ar kitur kviesdavosi ir Vyskupą. Bet jis, matydamas, kad tos pamaldos rengiamos ne tiek Dievo garbei, kiek politiškoms manifestacijoms kelti, kiek galėdamas jų vengdavo. Kai griežtai kviečiamas jis turėdavo eiti, su juo eidavau kartu ir aš. Vieną kartą neiškentęs pasisakiau: neisiu, nes tai man nepakenčiama! Tie-

žodžiai Vyskupą, atsimenu, labai paveikė. Su dideliu skausmu pažiūrėjo į mane ir tarė:

— O kaip gi aš turiu eiti? Ar manai man tai labai lengva?...

Atsimenu, kai spalių 9 dieną lietuviai traukėsi iš Vilniaus. Tai buvo, tur būt, liūdniausia diena. Paskutiniai mūsų raiteliai jojo pro Vyskupo rūmus. Iš kitos gatvės pusės ties mūsų langais iš vartų lenkai šaudė į juos. Tada tai jau ir Vyskupas, visuomet paprastai giedriai vyriškai nusiteikęs, buvo liūdnas. Rytojaus dieną pas Vyskupą atbėgo lenkai kviesti jį į katedrą pamaldoms laikyti, nes esanti atvykusi karo vadovybė ir šiaip valdžios atstovų daug privažiavę, tai, girdi, būsią kur kas iškilmingiau, kai pamaldas laikysiąs pats Vyskupas. Lyg ką nujausdamas, Vyskupas kaip tik tą rytą Mišias jau buvo atsilaikęs savo koplyčioje. Žinoma, lenkai buvo labai nepatenkinti ir visaip įtarinėjo.

Iš tikrųjų, bešališkai žiūrint, Vyskupas iš atžvilgio ir į lenkus buvo visiškai teisingas. Jis tik neleido jiems kitus — lietuvius ir baltgudžius — skriausti. Tiesos sargyboje jis buvo nepermaldaujamai griežtas ir, jei kam jis nepatiko, tai tik dėl to.

Vyskupas labai domėdavosi Nepriklausomos Lietuvos gyvenimu. Kai grįždavau iš kokio nors lietuvių susirinkimo ar iš pamokų (tada vakarais lankiau lietuvių mokytojų seminariją), Vyskupas ateidavo į mano kambarį, teiraudavosi, ar buvau sutikęs p. M. Biržišką, ar gal šiaip girdėjęs ką nors iš Lietuvos.

Ar gera ar ne, Vyskupas būdavo visuomet patenkintas. Atsimenu, pirmais Vilniuje gyvenimo metais produktų atsargos neturėjome. Paėmus Vilnių bolševikams ir reikalingiausių daiktų buvo sunku gauti. Valgyti dažniausiai tekdavo tik kruopas. Aš kartą pasiūliau valgį paįvairinti kuo kitu, juk žmonės turi atsargos, paprašius mielai duotų. Vyskupas, kaip ir visuomet, nusišypsojęs atsakė:

— Ne, ne, nereikia! Turime, dėkui Dievui, kruopelių ir ko gi daugiau trūksta? Žmonėms kai kuriems juk dar sunkiau.

Šiaipjau aš su Vyskupu buvau gal ir perdaug familijariškas; taip mokėdavo patraukti, kad ir labai jį gerbdamas, aš nė kiek nesivaržydavau visai atvirai, kaip su geriausiu tėvu, kalbėtis, be jokios baimės papasakoti visokių įvykių, kartais ir juokingų, įvairiausių dalykų iš gyvenimo susiduriant su lenkais. Tuomet ir jis gyvai juokdamasis sakydavo: — Geras iš tavęs šelmis, Andriau!

Sužinojęs vienoje aplenkintoje parapijoje kelis dar lietuviškai kalbančius kaimus, išsiuntė ten klebono pareigoms eiti vieną jauną lietuvį kunigą, kuriam patarė išnaudoti progą — užsirašinėti žmonių tarmę, nes, girdi, jie gyveną miškuose, tai ir kalbą gražią tur būt išlaikę. Būtinai reikią neleisti tokiam turtui išnykti.

Pats Vyskupas, būdamas didžiai darbštus, džiaugdavos ir kitų darbštumu. Prisiminus Lietuvos nepriklausomybės atgavimą, Lietuvos aukštuosius valdininkus, ministerius ir t. t. pastebėdavo, kad tai ūkininkų vaikai, darbo žmonės ir jei nesulepšėsią, nesuponėsią, tai Lietuva labai greit pasivysianti kitas kultūringas tautas. Lietuvis inteligentas, prireikus neturįs bijotis ir juodojo darbo. Būdamas Šveicarijoje, jis matęs jaunas merginas baigusias aukštąjį mokslą, o betgi nesidrovinčias būti kambarinėmis arba virėjomis. Taip, girdi, ir mūsų mokyklose jaunimą turėtų įpratinti paprasčiausius darbus dirbti, kad reikiant viską mokėtų. Jei lietuvių tauta būsianti dora ir darbšti, tai ir nepriklausomybę išlaikysianti.

Paskutinį kartą su Vyskupu Vilniuje skirtis teko ypatingose aplinkybėse. 1922 metais sausio pabaigoj, vieną gražią dieną atėjo keli slaptosios policijos agentai ir keli policininkai, rodos, 7 žmonės — ir liepė man juos vesti į savo kambarį: darysią kratą. Pasakiau, kad aš savo valia jų po kambarius vedžioti negaliu, nes čia ne mano namai, o Vyskupo. Vyskupas tada sirgo. Aš einu per visus kambarius net į Vyskupo miegamąjį. Policininkai seka mane. Pamatę sergantį vyskupą jie labai išsigando, net ėmė mane barti: — ką tamsta padarei! — Aš paklausiau, ar Ekscelencija leis savo bute daryti kratą. Vyskupas, nors ir sirgdamas, labai ramiai atsakė:

— Gali krėsti.

Kratą mano kambary padarė. Mane areštavo ir išvedė į Lūkiškio kalėjimą, kur palaikę per tris savaites su „33“ ištrėmė į Nepriklausomą Lietuvą.

Dar kartą mačiausi jau su Arkivyskupu Jurgiu Kaune. Pats jis pirmas prisiminė bendrą gyvenimą ir vargus Vilniuje, papasakojo apie savo veikimą Kaune. Atminimui paliko dovanėlę iš Rymo.

Matyti, tiesa, dar kartą mačiau ir palydėjau, bet jau mirusį... Arkivyskupas Jurgis mirė, tačiau jo garbinga asmenybė, jo gražus būdas, visuomet šypsąs jo veidas — visas jo *šventas*

gyvenimas, kurį turėjau garbės ir laimės taip artimai matyti ir sekti, — niekados iš atminties neišnyks. Pats Arkivysk. Jurgis sakydavo, kad jo pirmutinis uždavinys esąs vykdyti Dievo valią ir saugoti šv. Bažnyčią. Tačiau tas, žinoma, nekliudė būti jam geru savo krašto, savo tėvynės mylėtoju, neskriaudžiant ir kitų. Kas norėjo save tobūlinti ir iš arčiau pažino Arkivysk. Jurgio dvasią ir visas jo gyvenimo smulkmenas, tam nereikėjo ieškoti sau pavyzdžių dvasinio gyvenimo knygose ar vadovėliuose — užteko prisiminti Arkivysk. Jurgio pavyzdį. Ir jeigu šiandien man kas lieptų surasti ir surašyti iš Arkivyskupo gyvenimo kokias nors ydas ar netobūlybes, tai aš jų neapsiimčiau ieškoti, nes nemačiau. Arkivyskupo asmenybė, pažįstančiam ją yra gražiausia švento gyvenimo — krikščioniškosios tobūlybės viršūnių knyga.

A. MECIŪNAS

PROF. M. BIRŽIŠKA

*

Pirmą kartą arkivyskupą Jurgį Matulevičių pažinau tokiose aplinkybėse. Rodos, 1907 m. Varšuvoj buvo katalikų surengti socialiniai kursai, kuriuose dalyvavo ir iš Lietuvos dvasininkų. Ta proga „Žarijoj" (kairiųjų laikrašty) buvo įdėtas straipsnelis, nukreiptas prieš socialinį kunigų veikimą. Kun. dr. J. Matulaitis - Matulevičius, vienas kursų prelegentų, lietuvių kunigų vardu per katalikų spaudą, (rodos, „Šaltinyje") „Žarijai", kiek prisimenu, paskelbė atvirą laišką. To atsakymo rimtumas ir drąsa mums, susispietusiems prie „Žarijos", padarė didelio įspūdžio. Aš ir kiti, kurie katalikams tada buvome nepalankūs, kun. dr. J. Matulevičių jau pradėjome vertinti kaip žymesnį kunigą.

1918 m. gruodžio mėn. po vysk. J. Matulevičiaus ingreso į Vilniaus katedrą, Lietuvių Valstybės Taryba Ekscelencijai pagerbti suruošė iškilmingus pietus. Įvairios delegacijos tada vyko sveikinti J. E. vysk. J. Matulevičiaus. Žinoma, svarbu buvo, kad lietuvių delegacijų būtų kodaugiausia. Aš ten nuvykau kaip lietuvių gimnazijos direktorius. Daug kas sakė sveikinimo kalbas, visi buvo jaukiai nusiteikę. Aš iš anksto nebuvau manęs kalbėti. Mat, kaip „kito liogerio" žmogus, bijojau sudrumsti jaukią nuotaiką. Tačiau, sužavėtas vyskupo simpatiškumu bei *humaniškumu*, pasakiau ir sveikinimų bei linkėjimų kelis žodžius. Nors vysk. J. Matulevičius, atsakydamas į sveikinimus, manęs asmeniškai nepaminėjo, bet jis, bendrai kalbėdamas, davė atsakymą ir į mano kalbą. Tik tada aš pajutau, kad tarp vysk. J. Matulevičiaus ir manęs atsirado kažkas artimo.

1919 m. Vilnių paėmė bolševikai. Jie greitai pasistengė išleisti dekretą, draudžiantį tikybos dėstymą mokyklose. Lietuvių

mokytojų seminarijos direktorius buvo priverstas tą komisaro įsakymą seminarijoj paskelbti. Mokiniai visi kaip vienas paskelbė streiką ir išsiskirstė. Tas pat galėjo įvykti ir mano vedamojoj gimnazijoj. Spaudimas iš bolševikų pusės, dėl įsakymo vykdymo delsimo, buvo didelis. Man buvo žinoma, kad bolševikai Vilniuje neilgai bus, todėl rūpinaus, kad lietuviškos mokslo įstaigos neiširtų; kitaip, lenkams užėjus, mes būtume likę be mokyklų. Reikėjo rasti kokią nors išeitį. Aš kreipiausi tuo reikalu į vysk. J. Matulevičių. Jis davė man bendrų nurodymų ir, — kas svarbiausia, — palaikė mano sumanymą išbraukti oficialiai tikybą iš pamokų skaičiaus, tačiau, kad neįvyktų nerimas, mokiniams to nesakyti ir vis dėlto viena ar kita forma tikybinius mokinių reikalus patenkinti. Kad geriau išsiaiškintų dalyką ir darydamas man revizitą, vysk. J. Matulevičius buvo pasižadėjęs užeiti pas mane į namus. Savo pažadą jis greitai įvykdė. Atėjęs namuose terado tik mano brolį Vaclovą, tuo laiku buvusį bolševikų komisarą. Nežiūrint taip didelių ideologinių skirtumų, juodu labai nuoširdžiai kalbėjosi visą valandą. Mano brolis sakėsi vyskupo Jurgio buvęs tiesiog sužavėtas. Jis jį vertino kaip labai kultūringą žmogų. Kadangi tada vyskupas manęs nerado namie, tai netrukus aš vėl turėjau pas jį lankytis. Kalbėjome svarbiausia dėl bolševikų kišimosi į jaunuomenės auklėjimą. Vysk. J. Matulevičius tada man pasakė, kad jei daugumas pritars tokiai bolševikų tvarkai, tai ir jis nesipriešinsiąs, nes esąs demokratas; — „tačiau kaip vyskupas", — sakė jis, — „aš negaliu palikti žmonių be tikybos; man reikės rūpintis jaunuomenės religiniu auklėjimu, tik kitu būdu, panašiai, kaip daroma Amerikoj".

Rodos, visai kitu laiku ir kita proga man teko kalbėtis su vysk. J. Matulevičium dėl agrarinės reformos Lietuvoje. Man atrodė, kad tokia reforma nelabai derinasi su Katalikų Bažnyčios morale, kuri gina nuosavybės teises. Tokių nuomonių buvo ir daugiau. Tik po pasikalbėjimo su vysk. J. Matulevičium man paaiškėjo, kad čia galima daug toliau eiti negu aš maniau.

Susiduriant su vysk. J. Matulevičium, man ypač krito į akį jo tolerancija; jis niekad neprimesdavo kitam savo nuomonės: išdėstydavo dalyką atvirai, paprastai ir tiek. Jis į kitus darė įtakos savo sielos taurumu. Jo žvilgsnis buvo toks gilus, viliojąs, jog pavergdavo kiekvieną. Mudviejų santykiai pasidarė dažni ir nuoširdūs. Pas mane jis ateidavo (kai kada su dabar-

tiniu vysk. Kukta) paprastai vakaro prietemoj, kad lenkai netaip pastebėtų ir neįtartų, jog jis per daug bičiuliaujasi su lietuviais veikėjais. Mes tada kalbėdavomės ir apie kunigų, ypač lenkų, kišimąsi į pasaulinę politiką. Nuostabu, kad jis net apie aiškius savo priešus atsiliepdavo su pagarba, laikydamas jų elgesį paprasta žmogiška silpnybe. Nors aš ir visi, kurie tik su juo turėdavo reikalų, aiškiai jautėme, kad jis ir kaip vyskupas ir kaip žmogus yra už mus daug aukštesnis, tačiau jis niekad neduodavo jokiu būdu to suprasti. Priešingai, iš jo elgesio galėjai pajusti, kad jis save laikė lygiu mums. Tai parodo kad ir ta menka smulkmena, jog besisveikindamas jis niekad neduodavo man bučiuoti savo vyskupiškojo žiedo. Man čia malonu prisiminti tą vyskupo Jurgio nepaprastai nuoširdų atvirumą bei pasitikėjimą manimi.

Vysk. J. Matulevičius, būdamas Vilniuje, ypač daug gera padarė baltgudžiams: leido jiems pamaldas baltgudiškąja kalba ir net pats jos mokėsi, kad galėtų būti visiems lygiai teisingas ir tėviškas.

Vis dėlto, kai kuriems lietuviams kunigams ir nekunigams vysk. Matulevičius atrodė esąs per daug lėtas ar per mažai griežtas vienu ar kitu politiniu atžvilgiu.

Vieną lenkų generolą, pridariusį jam daug nemalonumų, jis įveikė savo gerumu bei ramumu. Atvykstant vysk. Bandurskiui į Vilnių, vysk. J. Matulevičius buvo lenkų episkopato įspėtas būti su juo atsargiam. Mat, vysk. Bandurskis — vysk. J. Matulevičius priešingybė — buvo įtariamas kaip tautinės bažnyčios šalininkas ar kraštutinis tautininkas. Tačiau, kai juodu susidūrė, pasidarė vienas kitam net bičiuliai. Vysk. Bandurskis, atsidėkodamas už tuo laiku taip reikalingą jam morališką ir materiališką paramą, vysk. J. Matulevičių paskui net viešai gindavo nuo lenkų tautininkų užsipuolimų.

Mirus arkivysk. J. Matulevičiui, jo priešai jautėsi morališkai nuginkluoti: prieš jo asmenybės taurumą jie buvo tik nykštukai. Buvęs Vilniaus universiteto rektorius prof. Zdziechovskis ypač labai palankiai atsiliepė apie gerbiamą velionį. Jis sakėsi tiesiog nerandąs žodžių išreikšti tai moralinei jėgai, kuri glūdėjo arkivyskupo Jurgio asmenyje.

Kai dabartinis Popiežius Pijus XI buvo Šv. Sosto atstovu Lenkijoj, vieną kartą jis atvyko į Vilnių ir žadėjo aplankyti kai kurias įstaigas. Vysk. J. Matulevičius ir man, kaip lietuvių

gimnazijos direktoriui, pranešė, kad lauktume aukšto svečio. Atėjus arkivyskupui Achilles Ratti, aš lietuviškai jį pasveikinau, o mokiniai padainavo kelias lietuviškas liaudies daineles. Tokiu priėmimu Nuncijus buvo labai patenkintas. Tada aš pastebėjau, kad vysk. J. Matulevičius turi su juo labai gerus ir artimus santykius.

Paskutinį kartą aš mačiausi su arkivysk. J. Matulevičium 1926 m. gruodžio mėn. Marijampolėje. Vilniui Vaduoti Sąjungos reikalais aš su žmona nuvykau į Marijampolę ir užėjau į Marijonų vienuolyną pas arkivysk. J. Matulevičių. Jis labai maloniai mus priėmė, pats išvedžiojo ir išrodė visas vienuolyno įstaigas, domėjosi apie Vilnių ir daugiausia pats linksmai kalbėjo, aiškindamas rodomus dalykus. Tas patirtas iš arkivyskupo Jurgio malonumas buvo jau paskutinis.

Pagaliau turiu pasakyti, kad arkivysk. J. Matulevičius mane gerbė vertindamas, matyt, kaip žmogų. Nors jis žinojo, kad aš esu nutolęs nuo religijos ir katalikybės, bet religiniais klausimais mes niekad nekalbėjome ir nediskutavome. Arkivyskupas J. Matulevičius vien savo sielos taurumu ir humaniškumu mane tiek yra paveikęs, jog aš dabar, daugiausia jo dėka, vėl tapau oficialiu Katalikų Bažnyčios nariu.

M. BIRŽIŠKA

M. BABILIUS

*

Brangaus atminimo arkivysk. Matulevičių pamačiau Vilniuj 1919 m., kada aš 12 metų vaikas, nuvažiavau ten mokintis. Prisižiūrėti iš arčiau (o prisižiūrėti vyskupui ir dar lietuviui buvo dideliai smalsu) teko katedroje laike pamaldų. Bet labai dažnai tekdavo matyti ir einant ar tai vieną, ar su kokiu nors dvasininku popietinėm valandom botanikos pasode, tur būt popietinio pasivaikščiojimo.

Tvirta jo eisena, rimtumas veide ir jo plačiabrylė, bet žema skrybėlė darė jį mano akyse nepaprastai aukštą. Bet greit įsitikinau, kad jo labai neišdidaus esama, o, be to, dar ir nemažai mylima vaikus. Tą nuomonę susidariau, matydamas jį dažnai besilankantį į vaikų ruošiamus vakarėlius ir netiktai, kaip atrodė, noriai bežiūrintį vaikų vaidinimėlių, bet dar ir katučių paplojantį. O ypatingai krito į atmintį toks atsitikimėlis.

Mano jaunesnysis, tuomet 9 metų, išdykėlis broliukas kraipydamasis su ąsočiu ėjo botanikos pasode vandens parnešti. Kaip tik tuo laiku ta pačia pasode ėjo ir a. a. arkivyskupas. Praeidamas jis užkalbino mano broliuką. Nežinodamas jo tautybės, prakalbėjo lenkiškai, bet sužinojęs, kad gyvena pas lietuvį kunigą dėdę, prabilo jau lietuviškai, ir dar pasakęs žodelį, nuėjo toliau, palikdamas mano broliukui visam gyvenimui malonaus apie save įspūdžio.

Taip a. a. arkivyskupo Matulevičiaus tikrai mylėta vaikus. O tai juk yra viena didžiųjų ir kilniųjų žmonių sielos ypatybių.

A. a. arkivysk. Matulevičiaus galėta padaryti didelės įtakos į vaikus ir jaunimą ir žodžiu. Prieš kokį dešimtį metų, nepamenu kokia proga, šv. Mikalojaus bažnyčioje a. a. arkivyskupas sakė mums mokiniams pamokslą. Nors nemaža teko

girdėti ir garsių pamokslininkų pamokslų ir nors laiko tarpas nuo jų pamokslų skiria mažesnis, bet tą a. a. arkivyskupo pamokslą, atvirai prisipažinsiu, pamenu geriau už kitus.

Nuostabu. Kalbėjo beveik be jokios gestikuliacijos, ramiai (nors kiekvienam bažnyčios kampe girdimai), bet jo žodžius gaudyte gaudėm. Stebino mus tuomet, kad toks aukštas dvasininkas ir tokio didelio mokslo, o kalba taip paprastai, suprantamai, bet kartu ir visai įtikinamai. Net išvidinis džiaugsmas ėmė, kad kai kuriuos abejojimus tas pamokslas ne tiktai išsklaidė, bet dar davė tvirtą ramstį ir visam gyvenimui.

Taip didžiadvasiai žmones žavi, patraukia ir sklaido tamsumas netik tarp suaugusiųjų, bet ir tarp vaikų ir jaunimo.

*

Apvaizda leido man būti liudininku keleto svarbių atsitikimų iš a. a. arkivyskupo Jurgio Matulevičiaus gyvenimo ir jį patį pažinti. Pasistengsiu, kiek atmintis dar išlaikė, prisiminti ir aprašyti matytus įvykius.

Pirmas įvykis buvo konsekravimas Vilniaus Vyskupu. Dar būdamas Rusijoj iš dabartinio V. tarybos pirmininko St. Šilingo sužinojau, kad senoji Valstybės Taryba (1918 m.) daranti žygius Vatikane, kad Vilniaus Vyskupu būtų paskirtas lietuvis kunigas.

„Turint galvoj nuopelnus Lietuvai (sakė St. Šilingas), tai vietai labiausiai tiktų kun. Alšauskas. Bet paskyrimas kun. Alšausko, be abejo, sukeltų didžiausią audrą lenkiškoje Vilniaus visuomenėje. Jis per griežtas. Todėl V. Taryba yra numačiusi pasiūlyti Šv. Sostui kunigą Jurgį Matulevičių".

Pirmą kartą išgirdęs būsimojo Vilniaus Vyskupo vardą pradėjau teirautis, kas jis per vienas, nes platesnei visuomenei jo vardas buvo tarsi nežinomas.

Žinios apie kun. J. Matulevičių buvo šykštokos ir aš vis dar negalėjau suprasti, kodėl Vilniaus vyskupu turėsiąs būti kun. J. Matulevičius, bet ne kuris iš žinomų visuomenei kunigų.

Pagaliau įvyko seniai lauktasis paskyrimas lietuvio vyskupo senai Lietuvos sostinei. Į Vilnių buvo atsiųsta Popiežiaus bullė, skelbusi tą svarbų įvykį. Suvažiavo iš kaimyninių dijecezijų vyskupai ir aukštieji dvasininkai, jų tarpe Rygos vyskupas O'Rurkas, kuris turėjo kun. J. Matulevičių pašventinti vyskupu.

Besiruošiant prie iškilmių, vėl kilo painus, politiškai svarbus klausimas: kas turi teikti naujam vyskupui vyskupiškas regalijas: fioletus, pastoralą, žiedą ir mitrą.

Mat, nuo senų senovės yra užsilikęs paprotis, kuriuo einant naujai skiriamiems vyskupams regalijas suteikia (padovanoja) krašto valdžia.

1918 m. faktiškai Lietuvą vokiečiai tebevaldė. Politiškais sumetimais jie galėjo leisti regalijų įteikimą pavesti kokiam nors lenkų komitetui. Tai būtų didelis smūgis Lietuvos interesams. Valst. Taryba labai stengėsi, kad ji būtų įpareigota įteikti regalijas — ir jai tas pasisekė.

Po to kilo dar vienas klausimas: kuria kalba pirmučiausiai bus skaitoma Popiežiaus bullė Vilniaus katedroje ir kuria kalba naujai įšventintas vyskupas tars pirmąjį žodį į tikinčiuosius. Tame reikale daug galėjo sverti paties vysk. J. Matulevičiaus nusistatymas. Valst. Tarybos žmonės darė žygius, kad bent pirmas pamokslas būtų pasakytas lietuviškai.

Vyskupas Jurgis, matyt, su tuo nesutiko. Buvo girdėti, kad šovinistiški lenkai pradėjo kiršinti Vilniaus minią sukelti skandalą, jei vyskupas pirmučiausiai prabiltų lietuviškai o ne lenkiškai.

Konsekracijos ir ingreso dieną Vilniaus mieste buvo jaučiamas nerimas ir susirūpinimas. Erdvi Vilniaus katedra buvo kupina žmonių. Su dideliu vargu pro šonines duris patekau į bažnyčios vidų. Tai buvo kaip tik tas momentas, kada Popiežiaus bullė buvo baigiama lotyniškai skaityti. Atsimenu, kai vyskupas Jurgis iškilmių rūbais įlipo į puošnią sakyklą ir iš ten kaip tikras šalies viešpats, kaip tikras ganytojas prabilo:

— Ateinu ganyti jus vardan Jėzaus Kristaus! Ateinu vesti jus prie Šviesos ir Tiesos!..

Pamokslo žodžiai skambėjo didingai. Kalbėjo lenkų kalba. Minia bažnyčioj siūbuote siūbavo ir pertraukdavo jojo žodžius keistu audringu šūkiu:

— Niech żyje nasz biskup! Niech żyje! (Tegyvuoja mūsų vyskupas! Tegyvuoja!).

Tą valandą keista ir nemalonu man buvo klausytis iš lietuvio vyskupo lūpų pirmą lenkišką pamokslą. Išėjau iš katedros... Bet vėliau, kai lenkai brutališka jėga užgrobė Lietuvos sostinę — tas pamokslas lenkams buvo didžiausias kliuvinys ir jie negalėjo nustumti nuo Vilniaus vyskupų sosto kilnųjį vyskupą.

*

Sužinojusi apie tai, kad pirmas vyskupo Jurgio pamokslas lenkų kalba buvo pasakytas, o tik antras lietuvių — V. Taryba nesveikino jo ir jokių iškilmių jam nerengė. Kuklias iškilmes surengė krikščionys demokratai kun. J. Vailokaičio bute Vilniuje.

Tose iškilmėse teko ir man dalyvauti. Čia jį pirmą kartą arti išvydau, jau nebe didingą, ne karališką, kaip Vilniaus katedroje, bet romų, jaukų, širdingą. Išklausęs eilę sveikinimų, vysk. Jurgis kukliai, bet labai širdingai ir jaudinamai atsakė — neužsigaunąs ir nelaikąs niekam už bloga, jei kas nepritaria pirmiems jo žingsniams pradedant valdyti vyskupiją. Lietuvių katalikus žadėjo remti, neleisti toliau varyti ištautinimo darbą per bažnyčias Vilniaus krašte.

Artimesnė pažintis su vysk. Jurgiu veikė mane kaip kokie burtai. Mane žavėte žavėjo jo gilus akių žvilgsnis, burte būrė jo balsas, jo minčių ir žodžių aiškumas. Nė vienas kitas žmogus neveikė manęs taip, kaip vysk. Jurgis.

Visuose jo poelgiuose buvo jausti didelis kilnumas, dvasios taurumas ir nuostabi didybė, susijusi su begaliniu kuklumu.

Nuo to laiko visad stengiausi sekti vysk. Matulevičiaus darbus ir stebėjausi jo nepaprasta patvara kovojant dėl teisingumo ir tiesos su visokiais Vilniaus krašto žmonių engėjais.

Tik nepaprastu vyskupo Jurgio kilnumu ir kuklumu mokėjau paaiškinti, kad nelietė jo nei bolševikai, kuomet kiti kunigai visaip buvo persekiojami, nei lenkai. Tik pasirašius lenkams su Šv. Sostu konkordatą, visų Vilniaus krašto gyventojų mylimas vyskupas gavo nuo Vilniaus vyskupo sosto atsisakyti — buvo pašauktas į Rymą ir pakeltas arkivyskupu.

Iš Rymo keliais atvejais arkivysk. Jurgis atvažiuodavo į Kauną. Svarbiausias jo kelionių tikslas, tai susirūpinimas bažnytiniais Lietuvos reikalais.

Arkivyskupas Matulevičius buvo pirmutinis nuolatinis Šv. Sosto atstovas Lietuvai. Darbo uždavinys buvo sunkus. Reikėjo mokėti sutaikyti Lietuvos reikalus su Bažnyčios interesais. Lietuvis patrijotas ir uolus kunigas turėjo rasti išmintingą vidurio kelią... Ne mano tai reikalas vertinti arkivysk. Jurgio darbo vaisius bekuriant Lietuvos bažnytinę provinciją.

Tačiau teisybė reikalauja pažymėti, kad ir šiuo atveju arkivysk. Matulevičius parodė tiek pat takto ir išminties, kaip

ir Vilniuje būdamas. 1925—26 metais buvo laikas aršiausios antikrikščioniškos agitacijos Lietuvoje.

Tada nebota jokios cenzūros. Kairioji spauda išsijuosusi dergė Lietuvos kunigus ir pasaulininkus katalikus. Tiesa su šmeižtu keistai buvo sumišus.

Bet per visą tą laiką, regis, niekas neišdrįso paliesti arkivyskupą Jurgį. Jo tiesumas ir kilnumas apsaugojo jį nuo bet kokių priekaištų.

Tuo laiku dažnokai matydavau mylimą Arkivyskupą: kelis kartus zitiečių salėje ir šiaip visuomenėje Kaune. Atrodė pailsęs, lyg ko nusiminęs. Bet akių žvilgsnis vis taip pat tebešvietė kilnumu ir neapsakomu taurumu.

*

Kelis kartus girdėjau kalbant katalikų organizacijų konferencijose, laiminant Popiežiaus vardu susirinkusius. Jaučiau, kaip su noru visi lenkėsi priimti tą palaiminimą, kurį teikti arkivyskupas ne tik teisiškai, bet ir morališkai jautėsi esąs tikrai įgaliotas.

Ir štai vieną dieną Kaune pasklido liūdna žinia, kad arkivyskupo Jurgio nebėra tarpe gyvųjų...

Netekome jo asmenyje ne tik Bažnyčios tarno ir valstybės vyro, ne tik dvasios ganytojo ir gyvenimo išminčiaus. Netekome tyros sielos žmogaus, kuris gyvas būdamas ir mirdamas turėjo viltį tik Dievuje.

Daug svarbių darbų jisai pats yra atlikęs. Bet dar daugiau parėmė. Katalikų veikimas Lietuvoje jo dėka prasidėjo. Taip pat jam *lemiamai* pritariant, buvo įvykdyta Lietuvoj žemės reforma, kurios didelę svarbą tautai ir valstybei ateitis tikriausiai parodys.

V. BIČIŪNAS

M. KRUPAVIČIUS

*

Ligšiol nieks nė žodžiu nebuvo prasitaręs spaudoj apie arkivysk. Jurgio Matulevičiaus santykius su krikščionių demokratų partija ir jo nuopelnus šioj srity. O jie įdomūs ir reikšmingi, dėl to ir atmintimi. Paminėsiu vien iš šios srities tai, kas dar pasiliko mano atminty.

Lietuvių krikščionių demokratų partija kūrėsi vien tuo pat laiku dviejose šalyse: Rusijoj 1917 m. įsigalėjus revoliucijai ir Lietuvoj tais pačiais metais esant vokiečių okupacijai, besirengiant šaukti pirmąją Vilniaus konferenciją. Tų dviejų šalių psichologinė atmosfera ir darbo sąlygos labai žymiai skyrėsi. Nieko tad nuostabaus, kad ir surašytos skirtingose sąlygose programos turėjo tarp savęs skirtis. Tiesa, nebuvo jose principinių skirtumų, nes ir vieno ir kito krašto L. krikščionių demokratų partijos programos autoriai grindė savo kūrinį Leono XIII enciklikų „Graves de Communi", „Rerum Novarum" ir kitų jo paskelbtų tuo reikalu aktų dėsniais, bet vis dėlto buvo. Grįžus tremtiniams į Lietuvą, tie skirtumai reikėjo išlyginti. Tą išlyginimo darbą turėjo atlikti 1918 m. sušaukta Vilniuj partijos konferencija. Konferencijoj susidarė du sparnai: labai gausingas ir stiprus kairysis sparnas ir visai menkas — dešinysis. Kairiojo sparno priešaky stovėti teko man, dr. P. Karveliui ir visai eilei dvasininkų ir pasaulininkų inteligentų — ar tai buvusių karo metu Rusijoj ar Lietuvoj. Dešiniajam sparnui vadovavo p. A. Stulginskis ir kiti. Programos svarstymas ligi žemės klausimo ėjo labai sklandžiai ir darniai. Visų beveik vienu balsu buvo priimti kairiojo sparno vadų duotos programos punktai. Žemės klausimui atėjus darbas sukliuvo. Dešinysis sparnas nesileido į jokius kompromisus. Kilo skilimo pavojus. Besikuriančiai partijai skilimas būtų labai pavo-

jingas dalykas, juo labiau jis būtų buvęs pavojingas katalikams. Katalikuose tuomet vyravo labai sveikas įsitikinimas, kad visi katalikai turi turėti tik vieną politinę partiją. Konflikto tad reikalinga buvo išvengti, pasireiškusio skilimo pavojus pašalinti. Po ilgokų diskusijų ir kalbų būdas surasta. Nutarta išleisti dvi dešiniojo ir kairiojo sparno programos, kurios vėliau, dėl savo formos, buvo vadinamos: didžiąja ir mažąja programa. Bet partijos vadovybė — Centro Komitetas — buvo vienas. Į jį pateko vieno ir kito sparno žmonių. Pats gyvenimas turėjo išspręsti, kuriai programai lemta bus gyventi, ir kuriai mirti. Galutinai programas suredaguoti buvo palikta Centro Komitetui. Aš buvau išrinktas partijos pirmininku ir programų redakcija reikėjo man daugiausia rūpintis. Todėl šia proga ėmiau daugiau santykiuoti su arkivyskupu Jurgiu, kuris tuo metu buvo Vilniaus vyskupu.

A. a. arkivysk. Jurgį pažinau jau seniai, dar tuomet, kada jis buvo paprastu kunigu, o aš mokytoju. Abudu esam kilę iš vieno krašto. Vasaros atostogų metu nekartą tekdavo sueiti ir kalbėtis įvairiais Lietuvos klausimais. Jis man buvo žinomas, kaip geras ir rimtas visuomenės klausimų žinovas. Tad ir dėl programų klausimo pirmiausia į jį nukreipiau savo žingsnius. Konferencijos darbai ir jų kryptis, pasirodė, jam jau žinomi. Tad pasakoti daug neteko. Katalikų partijos reikalas jam buvo labai arti širdies, nes, jo žodžiais tarus — sveika katalikų politika yra svarbi Bažnyčiai parama ir todėl vyskupui ne vistiek ar bus ar ne bus katalikų partijos ir kokia bus joje tvarka, kryptis ir darbo vaisiai. Susipažinęs su abiem programom, jisai stojo į kairiojo sparno programos pusę. Tą programą pradėjom ir svarstyti.

Svarstymas truko ilgai. Kelias savaites dirbom atsidėję po kelias valandas per dieną. Arkivysk. Jurgis nepasitenkino bendromis pastabomis. Jis kiekvieną programos punktą ėmė pagrindinai; prie kiekvieno naujo klausimo ištisas lekcijas skaitė: viską sprendė iš principų, taikė prie mūsų gyvenimo sąlygų, lygino su kitomis valstybėmis. Gilus teorijos žinojimas, realumas, pažangumas, savo krašto meilė ir jo pažinimas, atsidėjimas, dėstymo būdas, nuoširdus reikalu susirūpinimas — mane visą pagavo. Jaučiamas buvo profesorius — teoretikas ir praktikas ir ne bet koks profesorius; jis galėjo būti pažiba bet kurio Vakarų Europos universiteto. Ilgas su juo konferavimas, jo dės-

tomos idėjos galutinai nustatė mano politines pažiūras; o jo rekomenduotoji literatūra dar ligi šiolei yra artimiausias mano patarėjas tuos ar kitus klausimus sprendžiant. Savaime aišku, kad visi arkivysk. Jurgio dėl programos pastebėjimai ir visos pasiūlytos pataisos buvo Centro Komiteto priimtos. Visai teisingai tad arkivysk. Jurgį Matulevičių galima priskaityti prie L. Krikščionių Demokratų partijos tėvų, jos statytojų ir kūrėjų eilės. Ir jis pats jautėsi toks esąs. Kiek kartų po to tekdavo su juo susitikti, tiek kartų jis atsidėjęs, nuodugniai klausinėjo apie partijos darbus, jos gyvenimą, žygius, viską pastebėdamas, kas toliau darytina. Jauste buvo jaučiama, kad jis gyvena partijos gyvenimu, kad jam krikš. dem. partija brangu, kaip tėvui brangu jo vaikas ir vaiko ateitis.

Bet arkivysk. Jurgis Matulevičius lietuvių krikščionių demokratų partijai yra daug nusipelnęs ne tik sutvarkydamas principų ir programų klausimą. Jis krikščionims demokratams brangus ir kitu atžvilgiu.

Sušaukus Steigiamąjį Seimą, L. krikščionių demokratų partija turėjo daugiausia atstovų. Mat, jos programa tiek buvo artima lietuvių visuomenei, jog visiškai jai pritarta ir ja pasitikėta. Seime reikėjo programos punktai realizuoti, leisti partijos principais paremti įstatymai. Prieita prie žemės reformos įstatymo. Žemės reformos klausimas buvo labai opus, daugeliui žmonių visai naujas ir daugeliui nesuprantamas. Jis sukėlė daug abejojimų, ginčų, net įtarimų. Nuo to nebuvo laisva net kunigų dalis. Jų tarpe buvo ir aukštų jerarchų. Liberalų pažiūra nuosavybės klausimu buvo taip plačiai ir giliai savo šaknis visuomenėj suleidus, jog pastačius jį Katalikų Bažnyčios tradicinės pažiūros šiuo klausimu plotmėj, daugelis pabūgo; įžiūrėjo čia katalikų moralės principų laužymą, kone bolševizmą. Krikščionims demokratams, puolamiems iš visų pusių, reikėjo aiškinti, įrodinėti savo pažiūros teisingumą, suderinimą su Bažnyčios autoritetų nuomone, su katalikiškąja morale. Bet tai nelengvas dalykas. Kuo pasiremsi? Šv. Tomu Akviniečiu? Tūlas atrėš, — pasenęs dalykas, mūsų laikams nepritaikintas. Leonu XIII? Atkirs tau — jis nežinojęs Lietuvos gyvenimo sąlygų. Reikėjo tad surasti mūsų laikų ir iš mūsų tarpo autoritetas, kurio žodis būtų lemiantis ir kuris išsklaidytų nepamatuotus abejojimus ir įtarimus. Reikėjo žmogaus, kuris krikščioniškos nuosavybės teisės teorijos aiškiu ir suprantamu

pastatymu nusmogtų liberalizmo nuosavybės teoriją, išrautų ją iš katalikų galvų su šaknimis. Tas žmogus atsirado. Jis buvo vėl arkivysk. Jurgis Matulevičius. Jo veikalas apie „Krikščioniškąją nuosavybės teisės teoriją“ tą darbą atliko. Žemės reformos principų gynėjai liberališkai galvojančius katalikus tuo arkivysk. Jurgio rašiniu nutildė. Jie bent nustojo kaltinę krikščionis demokratus išsilaužiusius iš katalikiškos moralės dėsnių. Čia tad vėl didelis arkivysk. Jurgio nuopelnas krikščionims demokratams, kartu ir visai Lietuvai. Jis savo rašytu žodžiu padėjo jiems apsiginti nuo priešininkų, kad ir savų, ir žemės reformą sutaikinti su katalikų autoritetų ir Bažnyčios tradicine kryptimi.

Arkivysk. Matulevičius — kaipo vyskupas ir vėliau arkivyskupas — į politiką aktingai nėjo, bet jis buvo gilus politikas ir politika jam nemaža rūpėjo. Kiek aplinkybės leido, jis nematomai ir daugeliui nežinomu būdu prie politikos darbo tarpiškai ir betarpiškai dėjosi. Kaip aukštos vertės vyskupas, gerai susipažinęs su visuomeniniais klausimais, jų reikšmę Bažnyčiai ir gerai supratęs suvo pašaukimą ir darbo ribas, negalėjo nesidomėti tuo veiksniu, nuo kurio dažnai pareina katalikų ir Bažnyčios likimas. O tuo veiksniu yra politika. Antra, jam, kaip vyskupui, Popiežiaus žodis buvo autoritetas. O krikščioniškos demokratijos įkūrėjas buvo Popiežius Leonas XIII, kuris savo enciklikoj „Graves de Communi“ ragino visus dvasininkus stoti į krikščioniškosios demokratijos eiles. Tad arkivysk. Jurgis savo įsitikinimu bei darbais buvo ir krikščionis demokratas.

Arkivysk. J. Matulevičiaus sutikimas
Aušros Vartų par. Čikagoje, 1926 VI. 11.

PROF. PR. DOVYDAITIS

*

Ir mane pakvietė parašyti atsiminimų apie a. a. Jurgį Matulevičių. Tačiau mano atsiminimai apie jį tėra labai fragmentiški, lietuviškai pasakant, kaip trupiniai, iš kurių jokio pilnesnio vaizdo nesuklijuosi. Mat, su nabašninku niekada ir niekur nesu ilgesnį laiką nei gyvenęs, nei dirbęs, nei kalbėjęsis. Tačiau keletą kartų atsitiktinai ir neatsitiktinai su juo susitikęs, vis dėlto gavau iš jo gilių įspūdžių, kurie dar ir šiandien maloniai glamonėja mano sielą. Nors, kaip sakiau, iš tų įspūdžių nesudarysi jokios sistemos, tačiau jie gal tiks kaip trupiniai medžiagos kam kitam nabašninko gyvenimą aprašant. Tat juos ir patiekiu maloniems skaitytojams, pirmoj eilėj nabašninko dvasios vaikams — Lietuvos marijonams.

*

Pirmą kartą savo gyvenime a. a. Jurgį pamačiau kaip stebėtojas iš šalies Kaune tokioj vietoj, kurioj jau didžiojo karo metu dažnai pabūdavau, ir kurioj dar dažniau teko lankytis paskiau — būtent, dabartinėj „Šviesos" spaustuvėj (prie Šv. Kazimiero Draugijos, Jakšto g. 2). Tenai tat, neatsimenu kuriais metais, bet karui jau einant galop, spaustuvės kontoroj korektūrą beskaitydamas pamačiau kontoron įėjusį neaukšto ūgio, kresno sudėjimo, vidutiniško amžiaus kunigą, kuris užsisakė lietuviškų vizitinių kortelių. Užsisakė ir išėjo palikdamas kontoroj savo senąją vizitinę kortelę, kaipo pavyzdį naujai kortelei. Į ją dirstelėjęs gavau patirti, kad kortelės savininkas iki šiol buvo gyvenęs kažkokioj vietoj paliai Varšuvą. Manyje kilo kaip ir kokio nepasitenkinimo jausmas: kodėl šis gerbiamas kunigas tik dabar Lietuvoj pasirodo, o ligi šiol gyveno Lenkuose. Dirstelėjęs į kortelės savininko pavardę, sužinojau, kad tai esama

kun. Matulevičiaus. Aš dabar nebeatsimenu, ar aš tuomet buvau dasiprotėjęs, kad tai esama to paties asmens, apie kurį aš šiek tiek buvau pirmiau girdėjęs, kaip apie autorių vienos lotyniškai parašytos knygos („Doctrina russorum de statu iustitiae originalis") ir apie autorių vienos tų paskaitų iš sociologijos, kurios, dar prieš mano studentavimo pradžią, buvo skaitytos Kaune ir (1909 m.) atspausdintos „Draugijoj". Daugiau apie nabašninko asmenį ir darbus aš tuomet nieko nežinojau.

Toks buvo mano pirmasis susitikimas, tikriau pasakant, pirmasis iš šalies pasižiūrėjimas į arkivysk. Matulevičių, palikęs man lyg ir nepasitenkinimo jausmą, kurį betgi pakeitė didžiausio pasitenkinimo jausmas gautas iš kitų, jau su juo pačiu susitikimų.

*

Antrasis mano susitikimas su nabašninku įvyko jo į vyskupus konsekravimo dieną, Kauno arkivyskupijos namuose. Mat, ir aš buvau siųstas, neatmenu kokios organizacijos vardu, pasveikinti Vilniaus vyskupą Jurgį. Sveikinau jį linkėdamas, kad nuvykęs į mūsų sostinę Kristaus Bažnyčios reikalų tvarkyti, reikalui esant, pasielgtų taip, kaip pats Kristus pasielgė išvydamas iš Dievo namų politinius spekuliantus, varančius per bažnyčias lietuvių lenkinimo darbą. Oficialinei priėmimo daliai ir sveikinimams pasibaigus, nabašninkas man privačiai dėkojo už sveikinimą. Jaučiau, kad tai, kas buvo man prie širdies, — Vilniaus krašto lietuvių vargai — buvo prie širdies ir jam, ir kad jo man dėkojimas buvo kas daugiau, negu tik oficialinis mandagumas.

*

Trečią kartą su arkivysk. Matulevičium susitikau, kai jis iš Vilniaus vyskupo pareigų atsisakęs, per Rymą atvyko į Kauną Lietuvos bažnytinių reikalų tvarkyti. Šį kartą mano susitikimas su juo nebuvo nei atsitiktinas, nei kokio oficialumo padiktuotas. Šį kartą susitikome visai laisvai, tik dabar nebeatmenu, katras mudviejų pirmas išreiškėme savo noro susitikti ir pasikalbėti. Pasikalbėjimas įvyko Kaune prie Šaričių bažnytėlės Marijonų vienuolyne, paskiau buvusiame vyskupo Būčio kambary (antro aukšto galiniame kambary prieš bažnyčios duris).

Kalbėjomės daugiausia aktualiais bažnytinės politikos klausimais, kurie buvo iškilę Lietuvoj po to, kai Lenkija buvo su-

dariusi su Šv. Sostu konkordatą ir kai iš Lietuvos buvo išvažiavęs Šv. Tėvo atstovas Zechini. Katalikų Bažnyčios priešai Lietuvoj po šių įvykių smarkiai agitavo raštu bei žodžiu ir buvo sudarę drumstą priešbažnytišką nuotaiką net nevieno kataliko sieloj. Kai kurie neaiškumai drumstė ir apačioj pasirašiusiojo nuotaiką. Todėl ypačiai jaučiau reikalą, kad koks orus asmuo tuos neaiškumus išsklaidytų. Tatai ir buvo akstinas su nabašninku arkivyskupu susitikti ir išgirsti jo nuomonė visais neaiškiais klausimais. Ir nebuvau apviltas. Man bedėstant kilusius neaiškumus, jis, kad galėtų tiksliau juos išaiškinti, pasirašinėjo ant popierėlio, o baigus atsakinėjo pagal paskirus punktus.

Skaitytojai jau laukia, kad aš papasakočiau, kokiais konkrečiais klausimais mudu tuomet kalbėjomės. Deja, šio skaitytojų noro aš negaliu patenkinti ir kažin, ar kuomet iš viso aš galėsiu, bent greitu laiku, tai padaryti, nes mudviejų šiame pasikalbėjime buvo paliesti vardai tokių Lietuvos ir užsienių asmenų, kurie dar ir šiandien yra visi gyvi. Aš tik ir dabar stebiuosiu, kaip nabašninkas su manim, beveik jam nepažįstamu asmeniu, galėjo taip nuoširdžiai, atvirai kalbėtis ir taip būdinti paliestus asmenis, kaip galima būdinti kalbantis tik su labai artimu pažįstamu ir draugu. Taigi, neskelbdamas mudviejų kalbos turinio, pasakysiu tik, kad praėjusių penkerių metų laikas šiandien visai patvirtino a. a. arkivyskupo Jurgio nuomonę apie kai kuriuos asmenis, kiek jie buvo nabašninko teigiamai ar neigiamai apibūdinti. Iš čia aišku, kaip jo nepaprastai mokėta Lietuvos žmones pažinti! Nuostabu man buvo išgirsti ir pritarimo mano „radikalioms“ pažiūroms į kai kuriuos klausimus.

Berods, buvau jo paklausęs ir apie priežastis, dėl kurių jis nebepaliko Vilniaus vyskupo pareigose. Ir šiuo klausimu man išsklaidė visus turėtus abejojimus. Šį klausimą palietus, įspūdingiausia kalbos dalis buvo apie tai, kaip ir kokias priemones vartojo Vilniaus lenkintojai, kad jį iš ten išgraužtų.

Bendras įspūdis, kokį aš po šio pasikalbėjimo išsinešiau, trumpai pasakant, buvo tas, kad šio žmogaus esama ne paprasto eilinio, bet turinčio savy ir tokių privalumų, kokių man ligi šiol netekdavo rasti žmonėse, su kuriais man ligi tol buvo tekę susitikti.

*

Tais pačiais metais, tik nebeatmenu po kiek laiko, jau pavasariop, prof. Būčys paskambino man į namus klausdamas,

kada aš būčiau namie, nes norįs pas mane atvykt arkivysk. Matulevičius. Atvyko jau vakare abu su prof. Būčiu. Ir vėl man nepatogu pasakotis, apie ką mūsų buvo kalbėtasi, kokiais klausimais atsakymų norėjo iš manęs gauti tas Lietuvos bažnytinių reikalų tvarkytojas. Buvo norima išgirsti mano nuomonė tokiais klausimais, kuriais atsakinėti net neturėjau didelės drąsos, — toki jie man buvo nauji ir nesitikėti. Pasikalbėjus valandėlę, arkivyskupas išvyko ir, rodos, netrukus po to išvažiavo į Rymą patiekti Bažnyčios Aukščiausiai Vadovybei planą Lietuvos Bažnytinei Provincijai sutvarkyti.

*

Artimiausias po sakytojo mano susitikimas su arkivysk. Matulevičium, rodos ir paskutinis iš viso, įvyko Aukštosios Panemunės klebonijoje Telšių vyskupo Staugaičio konsekracijos dieną.

Arkivysk. Matulevičiui esant Ryme Lietuvos Bažnytinės Provincijos reikalais, aš vieną kartą Teologijos-Filosofijos fakulteto profesorių kambary (Kalnų gatvėj) iš prof. Būčio buvau gavęs netikėtą man pasiūlymą, kuris, neabejotinai ėjo iš arkivysk. Matulevičiaus. Man nuo kalbamo dalyko atsisakius, prof. Būčys patarė mano tokį nusistatymą pranešti arkivysk. Matulevičiui Ryman ir čia pat davė jo adresą. Aš tuo adresu netrukdamas pasiunčiau motyvuotą laišką. Kas domėtųsi to laiško turiniu ir visu šiuo dalyku, galėtų, manau, jį rasti nabašninko archyvuose. Aš patsai apie šį dalyką čia nutyliu todėl, kad tai yra grynas mano asmens dalykas, apie kurį nematau prasmės čia kalbėti.

Taigi, kalbamąją dieną susitikus A. Panemunėj, arkivysk. Matulevičius man pirmiausia ir pareiškė, kad mano laišką yra gavęs ir su mano nusistatymu sutinkąs. Būsią geriau, kad tą reikalą dabar iškelsią patys Lietuvos vyskupai... Šiąja proga aš noriu nuoširdžiai padėkoti Lietuvos vyskupams, kad jie šio reikalo ligi šiol nekėlė ir tikiu, kad jo ir niekuomet neiškels, nes šiuo metu yra ir visuomet bus daug svarbesnių Lietuvos bažnytinio gyvenimo bendrųjų reikalų, kaip to ar kito asmens menki reikalai ir reikaliukai.

*

Paskutinis mano susitikimas su a. a. arkivysk. Matulevičium įvyko taip pat, kaip ir pats pirmasis, tik iš tolo; tai būtent, tuomet, kai atėjau palydėti jo kūną iš Hagentorno ligoninės Miškų

gatvėj į Baziliką. Lydėjo didžiulės žmonių minios. Rytojaus dieną, laidojant jo kūną Bazilikos rūsy, buvo pasakyta daug kalbų. Kalbėjau ir aš ateitininkų vardu. Jam apibūdinti, tarp ko kita pasakiau, parafrazuodamas kažkieno lotyniškai pasakytą mintį vieno didelio žmogaus adresu, kad anas visa išgražindavęs, ką tik paliesdavęs (omnia, quia tetigi, ornavi). Didelio nabašninko arkivysk. Matulevičiaus adresu aš pasakiau, kad jis sužavėdavo visus, su kuo tik susitikdavo. Taip pasakiau savo asmens patyrimu besivaduodamas. Manau, kad su manim sutiks ir visi kiti, kurie nabašninką nors bent kiek pažino.

*

Taip, arkivyskupo Matulevičiaus būta didelės dvasios žmogaus ir žavinčios asmenybės. Toki žmonės daro garbę visai savo tautai. Deja, Apvaizdos buvo lemta jį per anksti paimt iš mūsų tautos tarpo. Jis švystelėjo kaip krintanti žvaigždė, taip, jog mes net nesuskubome į jį tinkamai įsižiūrėti. Švystelėjo ir nusileido. O mūsų šių dienų gyvenime daug kas būtų kitaip, jei nabašninkas būtų gyvas...

Nors jau penketas metų kaip a. a. Matulevičiaus nebėra mūsų tarpe, tačiau jis savo asmens kilnumu, savo išmaningumu ir savos visuomeninės programos platumu (jam rimtai rūpėjo ir darbininkų reikalai) palieka pavyzdys, kuriais keliais turi mūsų tautą vesti jos vadovai. Ir jo mirštančio paskutiniai žodžiai, ištarti savo dvasios vaikams — marijonams, yra programos žodžiai ir visiems Lietuvos katalikams, šiandien įsidėmėtini dar daugiau, kaip prieš penketą metų: „Rikiuokitės ir pasiaukokit!"

Šviesus nabašninko dvasios vaizdas niekuomet neišdils iš atminties tų, su kuriais jis kuomet spėjo susitikti. Lietuvos marijonai savo didį dvasios tėvą, man rodosi, pagerbs išleisdami plačią apie jį monografiją. Bet aš turiu dar vieną pasiūlymą: pradėt galvot apie tai, kad pirmasis Vilniaus vyskupas nepriklausomos Lietuvos laikais ir Lietuvos Bažnytinės Provincijos sutvarkytojas arkivyskupas Jurgis Matulevičius, švento gyvenimo žmogus, būtų priskirtas į palaimintųjų ir šventųjų skaičių, idant visa Lietuva galėtų Jį turėt savo Globėju pas Aukščiausiąjį Viešpatį, su kuriuo Jo kilni siela dabar gyvena amžinojoj šviesoj ir laimėj.

PROF. PR. DOVYDAITIS

SESUO LINGARDA - MINIATAITE

*

eserų Benediktinių vienuolynas, kuriam 1927 m. sukako 300 metų nuo jo įsisteigimo Kaune, prieš atvažiuojant Apaštališkajam Vizitatoriui, teturėjo vos tik šešias vienuoles. Dievo Apvaizda išlikęs nuo rusų kasacijos, susilaukęs nepriklausomoje Lietuvoje tos laisvės, su kuria galėtų vykinti šv. Benedikto uždavinius, dabar tą darbą dirbdamas sutiko jis daug kliūčių.

Vienuolyno įstatai ir patys mūrai buvo bent vienu šimtmečiu atsilikę nuo dabartinių laikų reikalavimų, nes carizmo sienos jį buvo atskyrusios nuo kitų Benediktinių vienuolynų, kurie niekuomet nebuvo atsilikę nuo naujausios kultūros, bet jąją nešė patys pirmieji.

Štai, Dievo ir Šv. Tėvo Pijaus XI malone, irgi asmeniškai aplankiusio vienuolyną 1919 - II - 3, atvyksta 1926 - I - 18. į vienuolyną arkivyskupas Jurgis Matulevičius, kaip Ap. Vizitatorius. Mons. Faidutti lydimas skersai ir išilgai pereina vienuolyno teritoriją ir mūrus, pačių vienuolių lietuviška kalba su kiekviena šnekasi, supranta jųjų mintis ir troškimus, savo paprastumu ir tėviška meile sužadina jų širdyse drąsą ir pasitikėjimą, o šviesiu prityrusiu protu teikia joms geriausių nurodymų, nes jis pats buvo Marijonų Kongregacijos vienuolis ir ne vieną vienuolyną yra įsteigęs ir reformavęs.

Taigi, dar keletą kartų aplanko tą vienuolyną, studijuoja jo reikalus ir galop, pasinaudodamas tuo Šv. Tėvo pasitikėjimu, kuris Jį nuolatos lydėjo, ir tais įgaliojimais, kurie Jam buvo duoti, arkivysk. Jurgis pritaiko vienuolynui Amerikos seserų šv. Benedikto Kongregacijos įstatus, kurie kaip tik labiausiai tiko dabartinių laikų reikalavimams.

— Dabar, sesutės, imkitės platesnio darbo, priiminėkite daugiau kandidačių, gausite kaskart geresnių, mokytesnių; iš karto niekur nesusitvėrė didesnės vienuolių įstaigos...

Jo žodžiai buvo paties Dievo palaiminimo žodžiai. 1926-X-3 jis pats iškilmingai priėmė į vienuoliškais rūbais įvilktuves tris naujokes, sveikino tris bandines ir dar bent šešios atsiliepė iš provincijos visai tinkamos aspirantės.

Savo kalboje tada jis iškėlė didelę kunigų ir vienuolių reikšmę pasauliui, kuris be jų būtų, kaip be šviesos ir druskos, ir kuris labiausiai juos įtaria, šmeižia, kartais net persekioja, kaip didžiausius piktadarius.

Bet naujas platesnis darbas pasirodo seserims per sunkus. Ką gi daryti? Jos tais atvejais bėga prie jo į butą (pas Marijonus) maldauti patarimų ir maloniai priimtos grįžta į darbą stipresnės ir kantresnės.

Kartą net drįsta jos kviesti jį į savo bažnytėlę paprastą dieną anksti rytą atlaikyti Mišių ir jas pamokyti. Jis nesigaili savo brangaus laiko, prašymą patenkina ir 1926-XI-2 d. laiko rarotas, per kurias vienuolės ir beveik visos esančios prie vienuolyno bendrabučio studentės priima iš jo rankų šv. Komuniją. Jis kalba apie širdies privalumus, kurių blogieji Dievo meilės ugnyje sudega, o gerieji įkaista ir veda žmogų prie kilnių savęs išsižadėjimo ir pasiaukojimo darbų.

Po pamaldų jis užeina į vienuolyną; čia susitinka pirmiausia su studentėmis, kurias jis padrąsina prie idealaus, pagal Evangelijos patarimus gyvenimo, ir reikalauja vieną kartą padaryti drąsesnį žygį, nes tobūlybės gyvenimas nesąs taip baisus, kaip jį pasaulininkai nupiešia, bet — kilnus, garbingas ir suteikiąs tokio ramumo, kurio pasaulis negali duoti. Viena kita pareiškia jam norą stoti į vienuolyną.

Paskiau ilgesnę valandėlę pasilieka su vienuolėmis ir kalba joms apie tikrąją vienuoliškojo gyvenimo prasmę, savęs išsižadėjimą, kantrybę, patvarumą ir vienybę, aiškina taip pat to gyvenimo smulkmenas...

Buvo tatai paskutinis jo pasikalbėjimas su benediktinėmis, lyg testamento žodžiai.

Tarsi nujausdamas, tą pačią dieną iš namų siunčia joms savo fotografijas su parašais ir kiekvienai po paveikslėlį...

Brangus katalikų pasauliui Rymas su šv. apaštalų ir milijonų šventųjų relikvijomis katakombose. Brangus yra Benedik-

tinams-ėms Monte Cassimo su šv. jų patrijarcho karstu. Dar brangesnis yra Kauno Benediktinėms a. a. Arkivysk. J. Matulevičiaus liekanos Bazilikos rūsyje. Jis jas atgaivino, pašaukė prie naujo gyvenimo, įdiegė į jųjų širdis tą Kristaus šviesą ir meilę, kuria pats gyveno ir kurią skleidė gyvu žodžiu ir pavyzdžiu.

Į ketvirtą šimtmetį žengdamas tas vienuolynas pradėjo naują erą tiktai to Apaštališkojo Vizitatoriaus atsilankymo dėka.

N.

*

Atsimenu. Tai buvo 1926 m. pavasarį. Amerikiečiai laukėme iš Lietuvos garbingojo svečio. Spaudoje, draugijų susirinkimuose, privatiniuose namuose taip ir skambėjo — atvažiuoja pas mus Jo Ekscelencija Arkivyskupas Matulevičius! Lietuviai katalikai susirūpino, kaip gražiau ir tinkamiau galėtų tą garbingą, mūsų lietuvių širdžiai brangų svetį priimti. Visur pradėta ruoštis.

Sujudėjo didžiulės kolonijos — New-Yorko apylinkės, didysis Čikagos miestas, Naujoji Anglija. Nesigailėta vargo ir triūso, kad tiktai gerai pasisektų. Visa tai daryta nuoširdžiai, su džiaugsmu. New-Yorkas pasitiko garbingąjį svetį kaip kunigaikščiui pritinka — linksmai, didžiai, garbingai. Čikagos lietuviai, dėl Eucharistinio Kongreso metu svečių antplūdžio, negalėjo brangaus svečio priimti taip iškilmingai, kaip norėta, bet kitoms kolonijoms irgi nenusileido. Taip Amerikos lietuviai visur priėmė ir sutiko savo brangų tautietį.

Atvažiavo. Visų akys nukrypo į garbingąjį svetį. Jo malonus veidas, nuoširdumas, atvirumas ir demokratiškumas pagavo visų Amerikos lietuvių širdis. Prie aukštų asmenų nedrąsu prieiti. Tos nedrąsos nejausta susitikus su Arkivyskupu Matulevičium. Jo lietuviškas malonumas ir paprastumas kiekvieną prie savęs traukė. Visiems palankus, draugiškas, be galo simpatiškai jis sužavėjo užjūrio lietuvius. Tuo savo elgesiu geriausiai atsilygino Amerikos lietuviams už jų svetingumą.

Kiek būta malonių nuotykių! Visi nori jį pamatyti, žiedą pabučiuoti, jo fotografiją nutraukti. Malonusis sviečias niekam neatsisako. Žmonių minios veržiasi, laukia. Štai motina su mažučiu vaiku, pati pabučiuoja žiedą, liepia vaikui bučiuoti; tas plačiomis akimis žiūrėdamas žiopso. Žmonės nori nustumti.

Ganytojas supranta motinos troškimą — laimina vaikelį, duoda pabučiuoti žiedą. Vaikinai, merginos su aparatais laksto, taikosi jo asmenį pagauti. Jisai numano jų norą, supranta jų nedrąsą, juos maloniai kalbina, sustoja, leidžia jiems progą išnaudoti. Visa taip sklandžiai jaukiai ir maloniai vyksta, kad visi jaučiasi esą savojo vyskupo draugijoje.

Liepos 4 dieną Marian Hills ūkyje išvažiavimas. Arkivyskupas Matulevičius su visais dalyviais, tartum su lygiais, sveikinasi, kalbasi. Įvyksta Marijonų Kolegijos mokinių ir Cicero giedrininkų sviedinio žaidimas. Ateina Jo Ekscelencija. Visi žaidėjai priėję prašo palaiminimo. Arkivyskupas juos laimina, linki pasisekimo ir visą laiką seka jų žaidimą. Buvo girdėti pastabų, kad nematę Arkivyskupo taip linksmo, kaip jaunuolių žaidimo metu. Tiesa. Staigių kamerų bei figūrų vaizdai Arkivyskupą Jurgį įjuokindavo gyvai, nuoširdžiai.

Kiekvienoje kolonijoje atsiranda daugelis norinčių asmeniškai Jo Ekscelenciją pamatyti. Jisai pailsęs nuvargęs — nesinorėtų, kad žmonės jį daugiau vargintų. Jis gi to nuovargio nejaučia. Su visais norinčiais jį matyti, jis pasikalba. Newark, N. Y. ateina policininkas. Nori gauti Arkivyskupo tėvišką palaiminimą. „Savo pareigų metu aš nuolatos pavojuje", sako policininkas. Suprantami kataliko tikybiniai jausmai. Arkivyskupas tuojau kyla pietų metu nuo stalo ir priima policininką. Jisai reiškia policininkui padėkos žodžius už gražų tvarkos laikymą, prisimena tą pagarbą, kurios patyrė iš policijos įvairius miestus belankydamas. Duoda jam atminimui paveiksliuką ir teikia savo palaiminimą.

Kasdien įvairiose kolonijose būta įvairių atsitikimų, kuriuos verta surinkti, surašyti. Arkivysk. Jurgio atsilankymas Amerikoje jo gyvenime yra paskiras perijodas. Labai trumpas, tiesa, bet įvairus ir įdomus. Gera būti kartu, niekuomet nesiskirti, bet žmogaus gyvenimas kitoks. Svečiuose negalima ilgai būti, reikia prie darbo vykti. Taip ir Arkivyskupas Matulevičius. Jis skiriasi su išeiviais ir grįžta į tėvynę rūpintis josios tolesniu likimu, vesti tautą į šviesesnę, ramesnę ateitį. Jis atsisvaikina. Visų akyse žiba ašaros. Visi spėjome jį pamylėti. „Gal paskutinį kartą", kalba vienas kitas. — „Gal daugiau jau neteks pasimatyti!" Iš tikrųjų mums visiems tai buvo jau paskutinis kartas.

KUN. A. PETRAUSKAS

1. Arkivyskupo Jurgio tėviškė

rinų, arba kaip daugelis vadina, Lūginės kaimas, yra ant aukšto kairiojo Šešupės kranto pusiaukelėje iš Marijampolės į Šunskus. Be galo graži, poetiška ir derlinga vieta. Iš vienos pusės sriuvena gana plati vingiuota Šešupė, darydama ties pačia Matulaičių sodyba ir toliau į šiaurę gana aukštą skardų krantą, ant kurio matyt gražus sodas su didelėmis ūkininko trobomis, aplinkui apsodintoms įvairiais medžiais ir aukštomis tvoromis aptvertu kiemu — tai a. a. Arkivyskupo Jurgio tėvų sodyba, dabar jau perėjusi į svetimas rankas (p. Juozaičių nuosavybę).

Į vakarus Matulaičių ūkis prieina prie pat miško, paprastai vadinamo Šunskagire. Mažai rasis iš ėjusių Marijampolėje mokslus, kad nežinotų šio miško. Gegužinėms daryti kur jaunimui geresnė bus vieta, jei ne Šunskagirėje? Sekminėms artinantis, reikia pasilaužti šakų, berželių pasikirsti namams papuošti, kur daugiau tai visa gausi, jei ne Šunskagirėje? Ar šiaip karštą vasaros dieną kur geriau galėsi papavėsiuoti, jei ne šiame pusiau su lapuočiais maišytame spygliuočių miške.

Iš Marijampolės į mišką arčiausias kelias kaip tik ėjo tiesiog pro Matulaičių sodybą. Netoliese nuo čia per Šešupę būdavo nutiesti lieptai, o jei ne, tai susiradę kur seklesnę vietą briste perbrisdavome upę. Paskui pro Matulaičių sodybą ėjo siauras kelelis stačiai į miško sargo (eigulio) trobą, o čia jau ir miškas.

Į mišką jauniems nubėgti — tai nieko nereiškia: kaip paukšteliai skriste nuskrisdavome, vargas tik būdavo namo grįžti, kai berželių ir šakų prisipjovę turėdavome slapstytis nuo eigulio, kad nesučiuptų, o prie liepto atėjus vėl kaip tokiu siau-

ru su sunkia našta pereiti? Ne kartą prireikdavo, išvydus atsivejant eigulį, sunkiai surankiotą naštą švystelti per pinučius Matulaičiams ar jų kaimynams į sodą. Kai kurie ir bebrisdami per Šešupę paleisdavome savo medelius į Prūsus plaukti.

Vėliau, jau kunigu būdamas, kiek kartų esu šioje vietoje lankęsis, negalėčiau nė suskaityti. Nežinau, kodėl nuo pirmo susipažinimo su šiuo namu taip labai aš jį pamėgau? Jame aš jaučiausi, tarsi savas, tarsi savo tėviškėje. Kažkas rišo mane prie šios vietos. Tas „kažkas" ar tik nebus tolimas nujautimas, kad iš čia išeis „Izraeliaus vadas", kurio kariuomenėje ir man teks tarnauti?

2. *Jaunas pamokslininkas*

Kol Jurgis Matulaitis ėjo mokslus, man niekad nebuvo tekę su juo susipažinti. Aiškus dalykas, jis už mane buvo visa dešimčia metų vyresnis, todėl man einant Marijampolėj gimnazijos mokslą, jis jau baigė Kunigų Seminariją Lenkuose, taigi net atostogų metu negalima buvo su juo susitikti. Pirmą kartą aš apie jį išgirdau 1907 metais, t. y. kai atvykau į Marijampolę vikaro pareigų eiti. Marijampolės žmonės apie jauną Matulaičių kunigą buvo jau gana gerai girdėję, ypač buvo pagarsėjęs savo pamokslais. Kaip šiandien atsimenu, kai vienas jo brolių susitikęs mane viename susirinkime, tuoj ėmė pasakoti apie savo brolio pamokslų gražumą. Jis tik vienų vieną dar buvo Marijampolėje pamokslą pasakęs ir tai dar diakonu būdamas, o tačiau taip visi buvę sužavėti tuo pamokslu, jog ilgai vieni kitiems apie tai tik ir pasakoję.

Apie tą pat diakono Matulaičio pamokslą Marijampolės bažnyčioje aš girdėjau vėliau iš vieno mano draugų, kuris sakėsi, taip esąs įsidėmėjęs tąjį jo pamokslą, kad šiandien jau trisdešimt ketveriems metams praėjus, o atsimenąs visą ir beveik galįs žodis į žodį atpasakoti. Ir iš tiesų, turinį labai sklandžiai atpasakojo. Pamokslininkas aiškinęs išdidumo bei puikybės pasireiškimą įvairiuose luomuose. Piemenukas, girdi, didžiuojąsis ir keliąsis puikybėn mokėjimu geriau už kitus botagu pliaukštelti. Pusbernis rodydamasis, kad pajėgiąs tiek, kiek bernas; bernas vėl stengiąsis pralenkti net patį šeimininką. Šeimininkai (gaspadoriai) neturėdami vieni prieš kitus kuo didžiuotis, tai bent tuo, kad galį daugiau išgerti svaigalų ir pan. Kai

kurie taip besirodydami savo jėgomis prageria ne tiktai visą savo ūkio pelną, tarnų algas, geresniuosius drabužius, bet perleidžia per savo gerklę net visą savo ūkį su trobomis, tvoromis, padarais bei su gyvuliais... Tokis pamokslas kaimo žmonėms aiškus, suprantamas. Pavyzdžiai imti stačiai iš kasdieninio jų gyvenimo. Jie juos mato kasdien ir kasdien atsimena bažnyčioj girdėtą pamokslą. Todėl šitoki pamokslai eina iš lūpų į lūpas, iš kartos į kartą, kaip kokia pasaka ar priežodis, ir palieka žmonėse savo gerų vaisių. Deja tiktai, kad nevisi pamokslininkai sugeba taip aiškiai dėstyti tikybos bei dorovės tiesas.

Žmonės išgirdę kurį kunigą šitaip kalbant, nesigaili jam pagyrimų. Jaunam diakonui J. Matulaičiui todėl teko taip pat daugybė pagyrimų. Mano draugas sako, pats savomis ausimis girdėjęs, kaip po to Marijampolėje pamokslo vyrai (seni ir jauni) išėję iš bažnyčios ir sustoję „pasipypkiuoti", krapštydami pypkes tarp savęs kalbėjęsi:

— Tai, brač, negaila, kad Matulaičių Jurgis Akademiją eina. Šitokio pamokslininko tai yra kas pasiklausyti...

Girdėdamas tokius dalykus pasakojant apie marijampolietį kunigą, užsigeidžiau nors kartą išgirsti tą nepaprastą pamokslininką. Sunku tačiau buvo ko tikėtis. Arkivyskupas Jurgis tuomet buvo jau Petrapilio Akademijoje profesorium, tėviškė jau buvo perėjusi į svetimas rankas, tai jau nelabai kas ir traukė jį į šį kraštą parvažiuoti. Bet mano laimei, vasaros sulaukus, jis tuč ir parvažiuoja į Marijampolę. Tokiu būdu man teko arčiau su juo susipažinti ir jo pamokslą išgirsti.

3. Mano pirmas susitikimas su profesorium J. Matulevičium

Buvo tai, rodos, 1908 m. vasaros pabaigoje. Vieną rytmetį einu aš vienuolyno koridorium, arba kaip anuomet žmonės vadindavo „cieliais", ir susitinku du svečius kunigus. Vienas jų buvo man jau kiek matytas, būtent, prof. P. Būčys, dabartinis Olimpo vyskupas ir Marijonų Generolas, o antras buvo visiškai nematytas. Iš pažiūros labai kuklus, lėtas, neaukšto ūgio. Man pasirodė, kad koks jaunas „vikarėlis" ar net klierikas, kad toks nedrąsus. Taigi pasisveikinęs su prof. Būčiu, tuoj klausiu, o čia koks kunigėlis. Prof. Būčys užuot paaiškinęs ir pristatęs man svečią, tik linksmai nusišypsojo, reikšmingai į jį pažiūrėjęs. Aš tuoj supratau, kad čia mano kas netinkamo pasakyta, arba ki-

taip sakant, išsišokta. Aš lyg iš tono išmuštas, žiūriu ir nežinau, nuo ko toliau pradėti, bet pasiskubino mane gelbėti pats mano „nepažįstamasis svečias". Paduodamas man ranką, tykiu labai mandagiu balsu tarė:

— Matulaitis.

Man užteko dabar. Vadinas, tasai garsusis žmogus ir pamokslininkas, apie kurį aš tiek esu girdėjęs! Susyk atsipeikėjau ir su didžiausiu džiaugsmu jį pasitikau. Netrukus turėjau progos išgirsti ir jo pamokslą. Gimnazijos mokiniams baigėsi atostogų metas. Už dienos ar poros turėjo prasidėti mokslo metai. Jų pradžioje mokiniams paprastai laikomos iškilmingos Mišios ir sakomas pamokslėlis. Jį sakydavo gimnazijos prefektai. Dabar gi, atsilankius tokiam garbingam svečiui, prefektas kun. M. Gustaitis kaip tik užkvietė prof. Matulaitį su pamokslėliu mokiniams.

Sužinojęs, kad prof. Matulaitis sakys mokiniams pamokslą, nutariau būtinai to pamokslo išklausyti. Kaip tik šv. Mišios prasidėjo, aš jau sėdėjau šalia altoriaus suolelyje ir laukiau pamokslo, norėdamas visą nuo galo ligi galo išklausyti. Pasiryžęs buvau akylai žiūrėti bei sekti pamokslininko ne tik žodžius, bet ir visą jo judėjimą: rankų mostus, veido išraišką, balso keitimą. Žodžiu viską, kas pamokslininkui svarbu. Pagaliau šv. Mišios baigėsi, pamokslininkas atsigręžė į jaunus savo klausytojus ir persižegnojęs pradėjo kalbėti. Kalba paprasčiausiu būdu, be jokių ypatingų įžangų, nekeldamas savo balsu nei perkūnų nei žaibų, nežaisdamas rinktiniais aukštais, sunkiai suprantamais žodžiais. Jis kalba ne kaip didis kalbėtojas, norįs žmones sužavėti savo žodžiais (dažnai visai bereikšmiais), bet kaip tikras tėvas, kalbąs savo mylimiausiems vaikučiams. Jo kalba tokia aiški, kad mažiausias ją gali suprasti; kalba taip švelniai ir įtikinamai, kad visi klausytojai (jaunimas) atsidėję klauso, bijodamiesi, kad nė žodelis jiems pro ausis nepastebėtas nepaspruktų. Visų akys smigte įsmigusios į kalbėtoją. Jo žodžius, rodos, rytė ryja.

Apie ką jis kalbėjo? — Apie labai gerai visiems žinomus dalykus, kuriuos mokiniai ne kartą gal yra girdėję ir iš tėvelių ir iš prefektų. Dabar tačiau jie su tokiu susidomėjimu klauso, tarsi dar niekad tų dalykų nebūtų girdėję. Bažnyčioje taip tyku, nė šnapšt. Vieno tik pamokslininko ramus, švelnus, iš širdies tekąs balsas, tarytum pavasario vandens srovė, pro tą bend-

rą tylą skverbiasi gilyn į klausytojų tarpą, darydamas sau takelį artyn prie jaunųjų širdžių, kad jose galėtų paskęsti, išleisti savo daigelius ir iškerojęs pražystų gerų darbų bei dorybių žiedais... — Pažiūrėkite, mylimieji, dažnai į blizgančias savo apsiaustėlio sagas — kalbėjo pamokslininkas. — Ar nepastebėsite jose žibant ir mirgant jūsų gerųjų tėvelių ašarų, kurias jiems dažnai pareina dėl jūsų gerovės išlieti? Gal ne vieno tėveliai patys dėvi prastą sulopytą drabužį, kad jus galėtų gražiau aprėdyti? Gal ne vienam reikia atitraukti sau nuo burnos paskutinis duonos kąsnis, kad galėtų jums gardesnį kąsnelį sutaupyti...

Kalbėtojas baigė kalbėjęs, o klausytojai dar klauso, dar nesijudina iš vietų. Jiems ausyse dar skamba malonus pamokslininko balsas. Jautresnieji, išsitraukę iš kišeniuko nosinaitę, draugams nematant, skubinasi pašalinti vyrams lyg ne visai tinkamo susijaudinimo ženklą — netyčiomis iš po blakstienos išsiveržusią ašarėlę... Tai štai kame buvo visa jo pamokslų žavinti jėga — jo tėviška širdis ir gryniausios tiesos žodis! Nereikėjo jam ieškoti nepaprastų rinktinių žodžių bei posakių, nereikėjo vartoti jokių ypatingų iškalbingumui padidinti priemonių, jam užteko paprastoji kasdieninė kalba, pavartota paprasčiausiu būdu, o papuošta Dievo ir artimo nuoširdžia meile. Kiek man vėliau teko girdėti Arkivyskupo Jurgio pamokslų, visuose tos pat priemonės būdavo vartojamos ir visuomet su geriausiais padariniais bei vaisiais.

4. *Visiems gero velijo*

Neatsimenu gerai, kuriais tai buvo metais, dar prieš D. Karą, važiuodamas iš Varšuvos traukiniu, netyčiomis įsėdau į tą pat vagoną, kuriame važiuota ir Arkivyskupo Jurgio. Nudžiugau, kad turėsiu malonų ir pažįstamą draugą. Ne pro šalį, matyt, ir jam buvo tasai mudviejų susiėjimas, nes vienam be pažįstamų ilga kelionė nusibosta. Susėdame viename kambarėly (kupé) ir pradedame kalbėtis apie dienos naujienas, apie šį, apie tą. Bekalbėdamas, nusipasakojau, kad esu susirūpinęs steigimu naujo tipo amatų mokyklos, kurioje galėtų be jokios iš šalies pagalbos mokytis ir turėtų išlaikymą bei mokslą pavargusių tėvų vaikai. Tokiu būdu, mano nuomone, būtų galima žmonių skurdą kiek sumažinti, jei jie išmoktų gerai amatų.

Lietuvoje gerų amatininkų kaip tik trūksta. Amatininkai gauna ar tik ne geriausią Lietuvoje užmokestį. Išdėsčiau jam visus savo sumanymus ligi smulkmenų, norėdamas išgirsti jo nuomonę apie tą dalyką. Išklausęs visko atidžiai, jis man atsako:

— Kad Tamstos sumanymas labai gražus ir vertas palaikymo, tai negali būti dviejų nuomonių, bet turiu pastebėti, kad toki dalykai, kaip mokyklos įsteigimas ir jai vadovavimas be vienuolių sunku bus išlaikyti.

Čia jis man pradėjo pasakoti apie jam žinomas panašias mokyklas, kur vienuoliai vadovauja, kaip jos gražiai keroja, vystosi ir dideliausios žmonėms naudos duoda. Todėl ir manąjį sumanymą reikia vykdyti išvien su vienuoliais, kurie tokiomis mokyklomis yra susirūpinę. Mat, jo paties jau būta vienuolio, nors aš apie tai buvau dar nežinojęs, ir kaip tik norėta tokios rūšies mokyklas steigti, ir tai ne kur kitur, o Marijampolėje. Taip pat ir aš planavau savąją amatų mokyklą Marijampolėje įsteigti, nieko nežinodamas apie Marijonų atgaivinimą ir jų planus. Jis nenorėdamas vienuolyno paslapties man išduoti, o vėl nujausdamas, kad bus sunku manajai mokyklai konkuruoti su vienuolių mokykla, stengėsi švelniai mane įspėti ir nuo bereikalingų nuostolių išgelbėti.

Aš, žinoma, visiškai pritariau jo nuomonei, kad sunku vienam panaši mokykla išlaikyti. Bet kadangi turėjau jau nusižiūrėjęs ir beveik susitaręs labai gerą vaikiną, baigusį batsiuvių mokyklą Varšuvoje ir turintį gražų paliudijimą, vis dėlto nutariau savo laimės pabandyti. Nežinau, kas būtų buvę iš mano mokyklos, jei nebūtų karas sutrukdęs. Mano nužiūrėtasis į mokyklos vedėjus amatininkas ir dabar gyvena Marijampolėje, turėdamas savo namus, didelę apavų krautuvę ir nemažą daro biznį savo amato reikmenų sindikate dalyvaudamas.

Taigi, kad ir būčiau gal nežuvęs turėdamas tokį sąžiningą mokyklos vedėją, bet vis dėlto negaliu užmiršti Arkivyskupo Jurgio malonaus įspėjimo, kad gresė nepasisekimas, o kartu su juo ir bereikalingos išlaidos.

5. *Širdies jautrumas ir artimo meilė*

Tame pat kambarėlyje kartu su mudviem važiavo dar keletas nepažįstamų asmenų. Jų tarpe viena susirgusi senelė ponia. Mudviem besikalbant, žiūrime, toji senutė stengiasi susi-

rasti savo apautuvą, kurį buvo nusiavusi ir padėjusi po suolu. Ir šiaip bando pasiekti ir taip, negali ir gana. Kiek mūsų tame kambarėlyje buvo, visi matėme tą senelę besikamuojančią su savo apautuvu, bet nė vienam neparėjo į galvą jai padėti. Vienas tik prof. Jurgis Matulevičius savo jautria širdimi atjautė senelės vargą ir, nieko nelaukdamas, lenkiasi, ima iš po suolo apautuvą ir paduoda senelei. Kiek malonumo ir džiaugsmo tuo patarnavimu padarė jis tai vargšei, tai sunku plunksnos pabrėžimu aiškiai nusakyti. Reiktų kiekvienam norinčiam suprasti jos dėkingumo dydį, pamatyti kaip saule nušvitusį baltplaukės senelės veidą ir tarsi du deimantus džiaugsmu nušvitusias jos akis!..

Mums, kartu ten važiavusiems ir nepasiskubinusiems senelei į pagalbą, pasidarė kiek koktu dėl savo storžieviškumo ir širdies surambėjimo. Visi sužiūrome į „samariečio" pareigas einantį rimtą profesorių, turintį dar nuo ligos sužalotą koją ir sunkiai ją valdantį, o mes daug jaunesni, sveikesni ir galintys greičiau patarnauti silpniesiems, nė nekrustelėjome nuo vietos... Kokia gėda! Koks pamokymas be žodžių, pavyzdžiu man ir, manau, visiems tai mačiusiems liksis atmintyje per visą gyvenimą. Toji pamoka man daug kartų padėjo nudžiuginti vargšą, padėjo išvengti nemalonių priekaištų, daug kartų padėjo surasti Jėzui suklydusių avelių.

6. Visų širdis patraukiąs Vadas

Išganytojas, rinkdamasis apaštalus, galėjo, rodos, išsirinkti kogeriausius. Kaip matome, tačiau, visokių atsirado: ir Judas išdavikas, ir Petras tris kart Jo išsigynusis, ir kiti ieškantieji tik žemės gėrybių ir dėl vietų nuolatinius ginčus kelią. Kiek daug turėjo Viešpats vargo, kol juos sutvarkė, išmokė, nuolankius padarė, prirengė, kad būtų tinkami Jo karalystei platinti. Tai Kristus, o ką kalbėti apie žmogų, kokiu buvo ir Arkivyskupas Jurgis? Kaip sunku jam buvo surinkti į savo įkurtąją Vienuoliją tinkamų vienuolių ir užlaikyti jų tarpe drausmę, meilę, vienybę, kelti juos į tobūlybę? Kiek čia reikėjo įdėti darbo, kantrybės ir takto išlaikyti? Iš visur surinktus žmones, kad ir geros valios, bet įvairių papročių, įvairių pažiūrų, įvairių nuotaikų! Tą viską pataikyk, kad nori, suvesti į vieną glaudžią vienybę, sudaryk iš daugelio surinktų iš visur vieną sukriai

broliškos meilės ryšiais susijusią šeimą! Jis pataikė tai padaryti vadovaudamasis Kristaus paliktuoju pavyzdžiu. Jame visi jautėmė Kristų gyvenant. Kaip jis mokėjo prie kiekvieno prieiti, su kiekvienu pasikalbėti, susekti jo išvidinį gyvenimą, jo tikslus ir norus!

Jis niekuomet neprimesdavo kitiems savo pažiūrų ir norų. Nors kiekvienas vienuolis, stodamas į Vienuoliją, daro paklusnybės įžadus visame kame (išskiriant nuodėmę) savo vyresniųjų klausyti, jų valią pildyti, tačiau Arkivyskupo Jurgio įsakymuose ir paliepimuose kiekvienas matė vyresniųjų planus nuostabiai suderintus su savo planais, tarsi čia ne vyresniųjų buvo įsakymas, bet jo paties sumanymas. Jis mokėjo savo pažiūras taip pritaikyti prie visuomenės pažiūrų, kad negalima buvo net vienų nuo kitų atskirti. Kitaip sakant, jis mokėjo per privačius pasikalbėjimus su paskirais Vienuolijos nariais taip jų pažiūras nustatyti, kad Vado pažiūrose jie matydavo savąsias. Tokį Vadą turint, be abejo, miela gyventi ir dirbti patiems Vienuolijos nariams, ir darbo vaisiai bematant gausūs pasirodo. Ligi kokio laipsnio jo nuolankumas ir pasitikėjimas savo broliais vienuoliais prieidavo, nemačiusiam net sunku būtų įsivaizduoti. Pavyzdžiui, rengdamas konkordato projektą, klausdavosi net mus mažai nusimanančius šiuo reikalu patarimo. Sumanęs kokį naują dalyką, vienas nespręs, būtinai pasitars su kitais. Išklausys kiekvieno nuomonės ir kur tik bus galima pasinaudos ja.

Todėl taip veržėsi į Marijonus, kurie tik jautėsi kiek pašaukti. Mat, visus viliojo didingas ir šventas Arkivyskupo asmuo.

7. *Popiežius Pijus XI ir Arkivyskupas Jurgis*

Kiek brangino Arkivyskupo Jurgio šviesų protą ir pamaldumą dabartinis Popiežius Pijus XI, galime numatyti iš to, kad jis būdamas dar tik Šv. Sosto Nuncijum Varšuvoje, kaip Achilles Ratti, norėdamas tinkamai atsilaikyti sau rekolekcijas ir atsinaujinti dvasią, pasirinko toms rekolekcijoms vadovauti ne ką kitą, bet Arkivyskupą Jurgį. Juk Varšuvoje tuo metu buvo jau gana įvairių vienuolijų, buvo pagarsėjusių dvasininkų sugebančių rekolekcijoms vadovauti gana daug, tačiau Nuncijus pasirenka ne ką kitą, bet mūsų Jurgį Matulaitį ir atvykęs į Marijonų vienuolyną Bielanuose jo vadovaujamas atlaiko rekolekcijas! Tapęs paskui Popiežium Pijum XI, taip pat neužmiršo

pareikšti savo visiško pasitikėjimo Vilniaus vyskupu Jurgiu Mutulevičium. Nuolat gaudamas iš Vilniaus tautininkų partijos visokių skundų bei šmeižtų prieš Vyskupo Jurgio asmenį, nedaug jų paisė, žinodamas jų neteisingumą ir piktą tikslą. Užuot papeikęs ar pabaręs Vilniaus Vyskupą ar jį perkėlęs į kitą vyskupiją, kaip lenkai norėjo, Popiežius sava ranka rašytame laiške pareiškia Vyskupui Jurgiui *visišką pasitikėjimą* ir žadina toliau taip teisingai ir energingai valdyti pavestąją savo globai aviją, kaip valdęs. Kad suramintų kenčiantį didžiausių nemalonumų iš lenkų tautininkų pusės vyskupą, Šv. Tėvas savo laiške pabrėžia aiškiai, jog jis žinąs visas tas kančias, kurias tenka vyskupui kentėti, suprantąs, kaip sunku tokiose sąlygose vyskupiją valdyti ir *pareiškiąs jam nuoširdžios užuojautos.*

Kada pagaliau Vilniuje gyvenimas pasidaro nebeįmanomas, lenkų tautininkai ir pati valdžia iš visų pusių stengiasi vyskupui avijos valdymą apsunkinti ir trukdyti, jis kreipiasi pats į Šv. Tėvą, prašydamas, jei galima, kad atleistų jį nuo užimamos Vilniaus vyskupo vietos ir leistų jam užsiimti tik Marijonų Vienuolijos reikalais. Šv. Tėvas prašymą išklausė, nuo vyskupijos valdymo atleido, bet neleido vien tik Vienuolija rūpintis. Šv. Tėvas, žinodamas velionio švelnumą ir išmintį, norėjo panaudoti Bažnyčios kitokiems reikalams, būtent paskirti jį Vizitatorium į Lietuvą, pakeldamas jį arkivyskupu ir įgaliodamas daryti savo vardu viską, kas ir kaip jam atrodys naudinga ir reikalinga. Šv. Tėvas neapsivylė — ko nepataikė daryti kiti jo atstovai, Arkivyskupas Jurgis padarė vieneriais metais.

8. Amerikos lietuviai ir Arkivyskupas Jurgis

1926 metai Arkivyskupui Jurgiui buvo sunkaus darbo ir didelio nuovargio metai. Jis atsilankęs tais metais į pagarsėjusį visame pasaulyje Eucharistinį Kongresą Čikagoje, turėjo atstovauti visiems Lietuvos katalikams ir dalyvauti įvairiuose posėdžiuose, iškilmingose procesijose, laikyti paskaitas bei prakalbas. Šitiek darbo ir tvirtos sveikatos žmogų galėjo smarkiai nuilsinti, tai apie Arkivyskupą Jurgį nėra nė kalbos. Senosios ligos pėdsakus jis nuolat nešiojo. Jis mokėjo tačiau savo negales taip paslėpti, kantriai nukentėti, niekam nė žodeliu nesiskųsti, kad rodės esąs sveikas ir stiprus. Tačiau arčiau jį pažinusieji

sako, kad jo sveikata visuomet svyruodavusi. Tokią ilgą iš Lietuvos padaręs kelionę, negaudamas poilsio, tuoj vėl įsikinko į darbą, kurį jis, kaip paprastai, dirbo sąžiningai ir atsidėjęs. Juo labiau, kad jautė į save atkreiptas visos Lietuvos akis, laukiančias per jį savo tėvynei ir tautai garbingo pagarsinimo pasaulio akyse.

Kiek man teko nugirsti iš Kongrese dalyvavusių kunigų, stačiai jie stebisi Arkivyskupo Jurgio patvarumu ir kantrybe, kad galėjo tiek iškentėti. Pavyzdžiui, didžioji procesija Mundeleine, kurios metu smarkus lietus užklupo visus lauke. Sako, Arkivyskupas Jurgis buvęs taip permerktas perdėm, kad siūlo galo nebuvę ant jo sauso. Argi jo skaudančiai kojai ir sveikatai bendrai negalėjo tai nepakenkti? — Be abejo, nelengva buvo jam toji procesija, tačiau niekam jis nesiskundė, jokio ypatingo poilsio po to nereikalavo. Mat, laukė jo nauja, visai nesitikėta misija, būtent lankymas lietuviškų parapijų. Lietuviai ateiviai daug turėjo vargo, kol prisiprašė vietos vyskupų, kad leistų jiems savas bažnyčias pasistatydinti ir savo tėvų kalba Dievą garbinti. Iš tiesų, koks vargas vargšui ateiviui, kai jis svetimam krašte, nemokąs vietinės kalbos, neturįs savo bažnyčios nei kunigo, kuris galėtų jo sielos reikalus aprūpinti!

Suprantamas todėl dalykas, kad pirmieji lietuviai ateiviai arba turėjo pamažėl nuo tikėjimo atšalti, ką daugelis ir padarė; arba norintieji išlaikyti savo nesugadintą tikėjimą, laukė, kaip gervė giedros, kol susilauks savąjį kunigą ir savą bažnyčią pasistatydins. Ačiū Dievui, pamažėl daugeliui jų pavyko vargais negalais savo parapijas įsigyti, nors visi turėjo apsikrauti didelėmis skolomis ir kasmet mokėti bankininkams nemažas pinigų sumas nuošimčių. Paprastųjų parapijos kunigų lietuviai jau turėjo (nors maža), tačiau nė vieno vyskupo visoje Amerikoje lietuviškai mokančio kalbėti nebuvo. Tuo tarpu kitos tautos: ir vokiečiai, ir lenkai, net slovakai ir ukrainiečiai savus vyskupus turėjo. Kaip labai norėjosi ir mūsų broliams kada išvysti savą lietuvį vyskupą Amerikoje besilankant!

Su kokiu džiaugsmu ir pasididžiavimu todėl mūsų broliai pasitiko Arkivyskupą Jurgį į čia atvykusį!.. Susilaukę tokios progos, kokios dar niekados nebuvo turėję, argi galėjo ja nepasinaudoti ir savojo vyskupo į savo parapiją nepasikviesti? Vos Kongresas baigėsi, o jau daugybės prašymų iš visų Amerikos kraštų pasipylė, prašydami Arkivyskupą pas save į svečius.

Matydamas tokį gyvą reikalą ir taip ištroškusius žmones savo ganytoją matyti savo pastogėje, ar galėjo jis atsisakyti nuo to darbo? Suprasdamas tokio lankymosi visą svarbą, tiek iš atžvilgio į tikybą, tiek į tautybę, Arkivyskupas Jurgis kad ir labai pavargęs jautėsi po eucharistinių iškilmių, tačiau dėl Dievo garbės ir katalikų naudos, ryžosi leistis į sunkų, be galo sunkų darbą: apsiėmė vasaros metu, pačiuose karščiuose lankyti visas lietuvių parapijas. Iš viso jis yra aplankęs su viršum 92 parapijas, išmėtytas po visus plačiosios Amerikos kraštus. Vadinasi, per 120 dienų aplankė 92 vietas — beveik kasdien naują vietą. Pats laikydavo pamaldas, sakydavo pamokslus ir dar, kur prireikdavo, ir kitus atlikdavo bažnyčios patarnavimus. Po pamaldų kai kuriose parapijose būdavo parapijos salėse susirinkimai, dažnai nusitęsiantys po kelias valandas. Kokių pasitaiko tų salių, kiekvienas nusimano, kam teko jas lankyti. Paprastai tai esti po bažnyčia ar šiaip požemiuose: drėgna, neišvėdinta kaip reikiant, tamsoka. Tokioje salėje išbūti kelias valandas, kai net oro kai kada pritrūksta kvėpuoti, o ką bekalbėti apie prakalbas? O jis dėl katalikų ir lietuvių naudos nepasibaisėjo tuo sunkiu darbu.

Kiek džiaugsmo tuo savo aplankymu jis sukėlė lietuviuose sunku ir pasakyti. To garsaus lankymosi atgarsiai dar ir šiandien pasilikę žmonėse. Tose parapijose, kur teko jam kokį ypatingą patarnavimą atlikti, kaip pav. Cicero, Ill., kur pašventino naujai kun. J. Vaičiūno pastatytą puikią mūro bažnyčią, tai negal juo atsigėrėti. Jo paveikslas iškabintas viešumoj, kad vaikų vaikai žinotų, jog ši bažnyčia yra vienintelė, kurią yra pašventinęs vyskupas— lietuvis Jurgis Matulevičius! Bet ir visose kitose parapijose, kur tik jo lankytasi, atsimena tą dieną ir laimina, kad lietuvis vyskupas savus žmones yra lankęs. Būtinai kiekvienam naujai atsilankiusiam svečiui ar misijonieriui tuo vietos žmonės turi pasigirti ir pasididžiuoti. Jis Amerikoje lankydamasis praskynė Marijonų Vienuolijos takus į lietuvių širdis.

Jei šiandien Marijonai, o kartu visi Amerikos lietuviai, turi gražiąją kolegiją Thompsone, Conn., tai taip pat reikia dėkoti ne kam kitam, kaip velioniui Arkivyskupui. Jis pirmas metė mintį apie būtiną reikalingumą šitokios įstaigos Amerikos lietuviams ir įsteigė pirmąją Marian Hills Kolegiją, kaip pradmenis šiai antrajai gražiajai. Jis taip lankydamasis po lietuvių

kolonijas, savo maloniu būdu, savo darbštumu patraukė prie savęs visų širdis: tiek paprastųjų žmonių, tiek jų vadų — kunigų. Kiek man teko su misijomis lankytis ar rytų valstybėse, ar vakarų — visur ir iš visų girdėjau tik pasigėrėjimą velioniu. Daugelis jį laiko *šventu žmogum.*

9. Amerikos gyvenimas Arkivyskupui Jurgiui padarė didelio įspūdžio

Kiek Amerikos gyvenimas bendrai, o ypač bažnytinis buvo padaręs įspūdžio į Arkivyskupą Jurgį, aiškiai galima buvo pastebėti iš jo kalbos, pasiryžimų bei drąsių užsimojimų, kuriuos jis rodė pargrįžęs į Lietuvą. Amerikos parapijų sutvarkymas, vadovavimas, šv. Mišių branginimas, jaunuomenės rūpestingas auklėjimas, draugijos, paskaitos, prakalbos, susirinkimai bei pasitarimai jam labai patiko. Pargrįžęs į Lietuvą tiek jis ir tekalbėdavo didesniuose susirinkimuose, kad reikia ir Lietuvoje panašiai pradėti parapijas tvarkyti. Kad prie parapijų būtų salės susirinkimams, pasilinksminimams ir kitokiems parapijiečių, o ypač jaunuomenės, reikalams. Kad kitiems tokių dalykų nemačiusiems duotų pavyzdį, jis būtinai buvo nutaręs Marijampolėje tuoj pradėti parapiją panašiai tvarkyti. Vieną dieną susišaukęs mus visus, išpasakojo savo sumanymus ir, išsivedęs į kiemą, pradėjo ieškoti tinkamos vietos didžiulei salei, kur būtų galima jaunuomenei doriems pasilinksminimams įtaisai, biblioteka, paskaitoms salė ir t. t. Jo nuomone, išlaidų tokiems dalykams nereikią paisyti, jos atnešią nepalyginamai didesnį dvasios pelną. Bepigu valdyti parapiją šviesią, dorą iš susipratusių katalikų susidedančią!

Be galo didelio įspūdžio jam padaręs Amerikos katalikų susirūpinimas jaunuomenės katalikišku auklėjimu. Kiek daug čia pristatyta katalikiškų parapijinių mokyklų ir kokių erdvių, puikių, brangiai atsiėjusių! Koks brangus jų išlaikymas, o tačiau katalikai, suprasdami, kad be jų negalima katalikiškai išauklėti jaunosios kartos, nesibijo išlaidų. Jie žino gana gerai jog tos išlaidos sugrįš kitu keliu, būtent gražiai išauklėti vaikai bus doresni, geresni, taupesni, darbštesni. Tokiu būdu tos išlaidos šimteriopai atsilygina.

Skaudu, kad žiaurioji mirtis, kaip žiedą ankstyvoji šalna, daug gražių jo sumanymų kartu su juo patimi pakirto prieš laiką ir lig šiol paliko juos neįkūnytus.

IŠ LAIŠKŲ

Knygos redakcija gavo iš visuomenės laiškų, kurių charakteringesnes ištraukas čia paskelbiame.
Red.

*

Mūsų tėvelis mirė, mano broliukui Jurgiui esant kokių dviejų ar trijų metų. Pasiliko dar gera, maloninga motina, bet liguista: daugiau turėjo gulėti lovoje, negu vaikščioti.

Svarbiausia ir beveik vienintelė Jurgučio globėja liko 12 metų sesutė Emilija. Ši labai jį mylėjo: ką tik gaudavo, pirmiausia nešdavo Jurgučiui, kaip ji mėgdavo šitą savo broliuką vadinti. Ji jam tikrai pavadavo mamytę: prižiūrėdavo, prausdavo, maudydavo jį kūdroje, net gegužės mėn. — gana dar šaltam vandeny. Gal dėl to Jurgis iš mažens užsigrūdino prieš nemalonų orą ir šaltį. Tačiau, tur būt, taip pat iš Emilijos įgavo to būdo švelnumo, malonumo, kokiu pasižymėjo sesutė.

Aš tada jau buvau studentas matematikas Maskvos universitete. Pastebėjęs Jurgučio nepaprastus gabumus, ėmiaus jį mokyti ir rengti į gimnaziją. Malonu man buvo su juo dirbti ir vaikščioti: įdomaudavosi jis kiekviena žolele, kiekvienu gamtos reiškiniu; klausinėdavo iš kur atsiranda žaibas, dėl ko čia tokie, o ne kitokie augalai auga ir t. t. Žodžiu, visa jam rūpėjo. Per vieną vasarą aš jį prirengiau į Marijampolės gimnaziją, kur jis išlaikė į pirmą klasę egzaminus.

Andrius V. M. Matulaitis

*

Man neteko arčiau pasipažinti su velioniu arkivysk. Matulevičium. Bet man teko du kartus gėrėtis jo plačiu išsilavinimu, didele išmintimi, aiškia mintimi ir tikru žmoniškumu. Pirmą kartą tai buvo prieš karą, kai Kaune buvo surengti vadinamieji

„sociologiški kursai“ ir jis atvykęs iš Varšuvos turėjo paskaitą. Antrą kartą, atvykus jam po karo į Vilnių ir apėmus vyskupo sostą, besikuriančios Lietuvos valstybės pirmoji vyriausybė su p. A. Voldemaru pryšakyje iškėlė pietus jam pagerbti. Tose vaišėse, be lietuvių, dalyvavo žydai, lenkai ir gudai. Į visų tautų ir tikybų atstovų prakalbas, nukreiptas į jį, vyskupas atsakė taip, kad tiktai gėrėtis teko. Kalbų turinio neturiu užsirašęs, tai ir rašau tiktai savo gražaus jausmo atsiminimą.

Kaunas. *Prof. P. Leonas*

*

Įsisteigus „Žiburio“ Draugijai ir jai pradėjus veikti, netrukus paaiškėjo, kad nepakanka švietimo draugijos, bet reikia ir profesinių — ekonominių. Tad greit įsikūrė „Žagrė“ ir, be to, imta galvoti apie darbininkų organizavimą. Parašytuose įstatuose nebuvo numatyta savišalpa. Aš susirinkau panašių draugijų įstatus ir juos studijavau. Labiausiai man patiko lenkų „Krikščionių Darbininkų“ įstatai, pagrįsti savišalpa — tai pagal juos parašiau lietuviškus. Žinojau, kad rimtas darbininkų klausimo žinovas yra kun. J. Matulevičius, Petrapilio Dvasinės Akademijos profesorius. Jam nusiunčiau įstatus peržiūrėti ir pataisyti. Grąžino pagirdamas, pridėjęs mažų pastabėlių.

Draugijai jau veikiant ir atsirandant neaiškumų, kreipdavausi į prof. J. Matulevičių, prašydamas patarimų. Jų niekuomet neatsakydavo ir vieną kartą vienuolyno svečių kambaryje darbininkų susirinkimui maloniai teikėsi laikyti paskaitą.

Marijampolė. *A. Staugaitis*

*

1919 m. Vilniuje po lietuvių katalikų mokinių „streiko“ dėl jų mokyklos bolševikinimo bendrabuty gyventi buvo nesmagu. Pasikalbėjęs su vysk. Jurgio Matulevičiaus tarnu A. M. radau ramią prieglaudą Vyskupo namuose. Laimė, kad bolševikai buvo išvyti, kitaip „streikininkams“, tur būt, blogai būtų buvę. Pas Vyskupą jaučiausi kaip pas tėvą: — ramu, malonu, nuoširdu. Rytais jam tarnaudavau prie Mišių. Laisvesniais laikotarpiais su Ekscelencija buvome susitarę viens iš kito mokytis kalbų, — jis iš manęs baltgudžių, aš iš jo — lotynų. Ekscelencija su manim šnekėdavo daugiausia baltgudiškai ir ši kalba jam gana gerai sekėsi. Taip pas vysk. Jurgį pagyvenau mėnesį laiko, apie ką ir dabar didžiai malonu prisiminti.

Antrą kartą su vysk. J. Matulevičium susitikau Lazdūnuose, Voložyno apskr. (dabar okup. Lietuvoje). Ten pas kun. J. Gumbaragį atostogaudamas, slapta ruošiau moksleivius į V. D. Vilniaus gimnaziją. Vysk. Jurgis čia, matyt, buvo atvažiavęs vizituoti. Pasivadino mane į sodą ir du vienu dvi ar tris valandas kalbėjomės apie Lazdūnus, jų žmonių savotišką kalbą, tarmę, labai įdomius papročius, būdą ir kit. Ekscelencija sakė:

— Joneli, čia užsirašinėk jų kalbos ypatybes, įvairius išsireiškimus, papročius ir t. t., — bus naudinga.

Tai aš ir dariau, tik Vilniuje lenkai mane areštavę konfiskavo visus tuos užrašus. Kadangi Lazdūnų parapijoje buvo baltgudžių, tai vysk. Jurgis kalbėjo ir baltgudiškai. Žmonės tuo buvo be galo patenkinti.

Joniškis. *Dr. J. Jusionis*

*

Arkivysk. Jurgis Matulevičius mus, Metropolijos Seminarijos auklėtinius, aplankė 1926 m. sausio 18 d. Buvo dvylikta valanda. Dviejų vyskupų ir seminarijos vadų lydimas į vieną salę įėjo vidutiniško augumo apyžilis Ganytojas. Klierikų choras jį pasveikino galinga giesme „Tu es Petrus". Arkivysk. Jurgis buvo ramus, malonaus veido. Svečias prabilo. Kalbėjo jis mums, kad Kristus į pasaulį atėjęs nešti ugnies ir vieno tenorėjęs, — kad toji ugnis degtų. Pats Kristus buvęs dieviškosios ugnies auka. Pavyzdžiu nurodė šv. Paulių, jo kaitrią Dievo ir artimo meilę.

— Mums visiems reikia tokios dvasios, tokio pasiaukojimo Kristaus reikalams! Dirbdamas Kristui, dirbi tiek paskirų žmonių laimei, tiek ir visai visuomenei ir valstybei, nes tikyba — viso gėrio pagrindas. Iš visos Bažnyčios ir savo patyrimo sakau, reikia mokslo, bet labiau reikia Kristaus ugnies — šventumo, — baigė kalbą Ganytojas.

Kaunas. *K. P. Liepa*

*

Rodos, 1924 m. išvykau į Vilnių pirkti seiniečiams maisto ir lietuviškų knygų. Vilniuje sužinojau, kad vienas vietos lenkų laikraštis išvadino mane „lenkų ėdikų", gyvačių literatūros platintoju, šaulių būrių organizatorium ir t. t. Aiškus buvo tikslas mane paskelbti kažkokiu nusikaltėliu, reikalaujant man bausmės.

Susirūpinęs einu tad pas vysk. J. Matulevičių, pasakau visą tą dalyką ir pareiškiu, kad esu pasiryžęs patraukti laikraštį atsakomybėn, tikėdamasis teisme tiesą apginti.

— Norėčiau tik, — pridūriau, — šiuo reikalu išgirsti Jūsų Ekscelencijos nuomonę.

Liūdnai nusišypsojęs vyskupas tarė:

— Ar manai, kad tam laikraščiui rūpi tiesa? Anaiptol! Ar manai, patys jie tiki tą, ką apie tamstą rašo? Jei jie mane, vyskupą, drabsto purvais ir savo nebūtų dalykų prasimanymais, tai ar reikia stebėtis, kad tamstai tenka... Aš jų teisman nešaukiu — ir tamstai tą pat patariu. Tiesos nerasi, o laiko sugaiši daug, nes bylą pradėjęs nerasi jos galo. Dirbkime Apvaizdos mums pavestą darbą — Dievas mūsų gynėjas.

Marijampolė. *Kun. A. Jasenauskas*

*

Marijampolėje prie marijonų vienuolyno yra stalių dirbtuvė, kur dirba mašinom; yra kalvė, kuri daro ir taiso įvairius ūkiui reikalingus dalykus; yra gėlynas, kur po stiklais auginamos gėlės; yra sodas su gerai prižiūrimais daržais; yra elektros stotis. Visas šias įstaigas arkivyskupas Jurgis mėgdavo apžiūrėti, kada tik atvykdavo į Marijampolę, ir brolius gražiai ir švelniai žadindavo, kad jas vis geriau tvarkytų.

1927 m. sausio mėnesio pradžioje, man buvo atsiųsti trys gėlių ir daržovių sėklų katalogai — du iš Vokietijos, vienas iš Paryžiaus. Vieną dieną po pietų aš pasakiau apie juos Arkivyskupui. Panorėjo jis pats juos pamatyti. Bevartydamas juos, skelbimuose rado keletą ūkio knygų apie naminius gyvulius ir sodą; pabraukė vieną prancūziška knygą apie sodą ir daržus, matyt, daug skaitomą, nes jos išėję jau 150 leidimų; pabraukė jis dar ir keletą kitokių knygų, ir liepė man jas parsisiųsdinti. Kitą dieną jis man įsakė įtaisyti vienuolyne amatų knygynėlį iš prancūziškų ir vokiškų knygų ir supirkti į jį visus lietuviškus raštus apie ūkį ir amatus. Aš nuvažiavęs į Kauną, vokiečių knygyne paėmiau amatų knygų katalogą. Ten buvo skelbiama labai daug knygų, bet nenorėdamas daug pinigų išleisti, nežinojau, ką rinktis. Tada arkivyskupas buvo Kaune. Nunešiau jam tą katalogą. Jis pats jį visą peržiūrėjo, kelias dešimtis pabraukė ir liepė užsakyti knygyne. Padariau kaip jis man buvo sakęs. Tai buvo kokia dešimt dienų prieš jo mirtį. Tada

buvo paskutinė jo kalba su manim. Po keleto dienų jis rengėsi atvykti į Marijampolę ir pašventinti Marijonų gimnazijos koplyčią. Bet to jis jau padaryti negalėjo: buvo jau susirgęs ir po kelių dienų atsiskyrė su šiuo pasauliu. Jo įsakymu mano užsakytos tosios amatų knygos parėjo, kai jis jau buvo palaidotas.

Kun. J. Totoraitis

*

1925 — jubiliejinių — metų proga buvau nuvažiavęs į Rymą. Sutikau ir arkivyskupą Jurgį, tada jau atsisakiusį Vilniaus vyskupų Sosto. Kaip žinome, jam kai kas prikaišiojo, kad neturėjęs taip padaryti. Ta tema pasikalbėjome. Nors arkivysk. Jurgiui aš mažai buvau pažįstamas, tačiau jis labai nuoširdžiai išpasakojo man Vilniuje patirtus skausmus, daugybę nemalonumų, ypač iš dvasininkų patirtų. Ar besilankant valstybės prezidentui, ar per kokius šiaip žymius suvažiavimus — visur jis buvęs nustumtas į paskutinę vietą. Pavyzdžiui, įvyksta visos Lenkijos mokytojų konferencija, — joje vysk. Jurgiui nebuvo leista net prabilti. Tuo atveju jis, kaip Bažnyčios atstovas, žinoma, negalėjo praleisti progos nepriminęs mokytojams jų uždavinius. Jis vis dėlto kalbą pasakęs. Kalbos mintimis buvę patenkinti ir mokytojai ir net spauda, žinoma, išskyrus vilniškę.

Į klausimą, ar gerai padarė laisvai pasitraukdamas nuo Vilniaus vyskupų sosto, atsakė, kad jo pasitraukimas tik pažemino politikuojančius jo nedraugus ir, svarbiausia — Apvaizda jam skyrusi atlikti didesnius uždavinius. Arkivysk. Jurgis buvo labai susirūpinęs Lietuvos santykiais su Šv. Sostu.

Dar kartą mačiausi su arkivyskupu Lietuvoje marijonų vienuolyne ir gėrėjausi jo išmintimi, kuklumu bei nuolankumu. Aš jį nors mažai pažinau, bet laikiau šventu žmogumi, labai norėjau gauti jo kokį daiktelį kaip relikviją...

Kaunas. *Kan. V. Jarulaitis*

*

1919 metais, norėdamas atlikti savo metines rekolekcijas, buvau nuvykęs iš Kauno į Vilnių pas Vilniaus Tėvus Jėzuitus. Po rekolekcijų buvo Naujų Metų išvakarės. Visi kunigai, paskirtą valandą rinkosi į Vyskupo rūmus Vyskupo sveikinti. Nuvykau ir aš su Tėvu Rudnickiu, Vilniaus Jėzuitų Vyresniuoju.

Susirinkus kunigams, į salę atėjo Vyskupas Jurgis. Tai pirmą kartą aš jį mačiau. Jis atrodė kiek pavargęs ir išblyškęs. Jo akyse blizgėjo tėviškas palankumas visiems. Po prakalbų Vyskupas sveikinosi su visais kunigais. Tėvas Rudnickis mane pristatė kaip vienintelį jėzuitą lietuvį. Ekscelencija maloniai nusišypsojo, įsižiūrėjo į mane ir paskum, eidamas pro šalį, šnipštelėjo man į ausį: „Užeik pas mane vakarienės". „Su mielu noru, Ekscelencija, ateisiu", atsakiau tyliai. Paskirtą valandą nuvykau. Prie vakarienės, kuri buvo labai paprasta, tebuvome mes vienu du. Aš jau buvau suspėjęs kiek geriau susiorientuoti, kokia buvo Vilniaus Tėvų Jėzuitų tautiška pozicija Vilniuje, ir dar šiek tiek bendrai suprasti, kokia buvo lietuvių ir Vyskupo padėtis. Šiuo pastaruoju atžvilgiu man atrodė, kad viskas prieš jį, o jis beveik vienas. Aklumas, aistros, pikta valia su visais savo padarais ėjo į darbą. Vakarienės metu man rūpėjo išgirsti iš Vyskupo lūpų apie Tėvų Jėzuitų darbus, ar ir Jis išreikš apgailėjimą, kad krypstama į tautišką dalyką. Mano nusistebėjimui ir slaptam nepasitenkinimui, jis savo nuomonės nepareiškė, tik vos galėjau išsiteirauti įvairių faktų. Teiravaus taip pat bendrai apie tikybinius ir tautiškus dalykus. Niekuo jis nesiskundė, nieko neužsipuolė, tik spiriamas mano smalsumo, pasakojo faktus. Išsinešiau iš vakarienės kažkokį slėgiantį įspūdį. „Tas žmogus neša sunkią naštą", galvojau sau, eidamas namo. „Tik kažin, ar ilgai Jis pajėgs tą naštą nešti?... O juk tai kiaurai pozityvaus darbo, kiaurai tikybiško ir kiaurai kilnaus būdo žmogus", — toks buvo bendras įspūdis.

Kai a. a. arkivysk. J. Matulevičius atvyko į Kauną oficialiai Rymo įgaliotu asmeniu, turėjau progos daugiau kartų su juo susidurti, beveik išimtinai tada, kai jis lankėsi į kunigų seminariją. Anuo laikotarpiu, po garsiosios „kiaušiniados" sunkų vežimą tempė nepamirštamo atminimo a. a. A. Faidutti. Viskas buvo sumaišyta: humana divinis, divina humanis. Ir taip supainiotą ir sudergtą dalyką turėjo išpainioti a. a. arkivysk. Matulevičius. Kaip jis tą dalyką atliko, aš čia nesiimu minėti: įvertins jį žmonės, kurie turi daugiau refleksijos ir stebėjimo. Pasakysiu tik tiek, kad Rymas, — tas Rymas, į kurį ne kartą žiūrima su įtarimu, nepalankumu ir nepasitikėjimu, lyg pasaulio valdovams norėtų žemišką valdžią išplėšti, — tas Rymas prakalbėjo per jo asmenį visa savo gilia tėviška meile ir rūpestingumu. Nutilus aistroms, istorija moka surasti tiesą, pa-

smerkti niekšybę ir įvertinti asmenis, kiek iš tikrųjų jie verti... Privačiai, ir beveik visados trumpai su juo susidurdamas, neturėjau progos giliau įžvelgti į jo mintis. Tik visados jausdavau, kad jis, va, taip ir nori savo širdį tau atiduoti, — toks jo palankumas ir tėviškumas.

Jam mirus, pamaniau sau: „Rymo gaivinanti saulutė užgeso...“ Laidotuvių metu buvo šalta. Klausiaus įvairių gražių kalbų, kurias sakė aukšti vyrai. „Kokios gražios tos mintys jų kalbose!“ galvojau. Bet kur tos gražios, jaunos, gyvybiškos mintys dingo? Šiandien mes einame kažin kur, ir istorija, tautų teisėja, pasiėmusi į rankas plunksną, rengiasi rašyti juodą lapą... Žmonėms ėmus skirstytis nuo kapo, dar kartą pažvelgiau į kriptą, galvodamas: „Čia dabar guli išvirtęs šulas, kokiais remiasi tautų dvasiška ir doroviška gyvybė, — čia taip pat ilsisi ir Marijonų Kongregacijos pažiba“.

Šiauliai. *Kun. B. Andruška S. J.*

*

Kai 1926 m. birželio 21 d. vakare viešėjau Čikagos marijonų vienuolyne, iš kur tos pat dienos ankstyvą rytą arkivyskupo Matulevičiaus buvau pakviestas į Grand Parką šv. Mišioms, nė nepamaniau, kad jau paskutinį kartą tenka susitikti su žmogum, kuris visuomet pasiliks mano širdyje ir atminime kaip tobūlas Kristaus kunigo idealas.

Prisiminiau įvairius laikus, kuriais pradedant nuo Friburge kartu praleistų metų Apvaizda mudu suvesdavo. Kaip visuomet, stebino mane jo gili iš akių spindinti dvasios ramybė, kuri visai jo asmenybei teikė ypatingą bruožą. Jame buvo didi dvasios vienybė, kurią puošė gyvenimo išmintis, visiems nuoširdi meilė, gerumas bei palankumas. Buvo jaučiama, kad jo siela nedalomai su Kristum susijungusi,—visa vertino Kristaus saiku ir gyvenimo kovose ieškojo jėgų prie Jo kojų. Apie savo darbus kalbėjo jis man labai ramiai, kilniai pasiteisindamas, savo priešams vistiek nereikšdamas aitrumo. Jam sąžinė, matyt, sakė: „gerą kovą kovojau“.

Visi jo bičiuliai, karštai mylėti, kreipsis ten, kur jo žemiškieji palaikai. Jo atminimas ir laiminimai pasiliko daugelio širdyse.

Liublinas, Lenkija. *Tėvas Jackus Waronecki's O. P.*

*

Arkivysk. J. Matulevičių pirmą kartą pažinau Petrapily 1911 m. Jo patariamas ir užtariamas šešis mėnesius gyvenau prie šv. Kotrinos bažnyčios, dirbdamas pastoracijos darbą. Vakarienės metu prie arbatos praleisdavome kurį laiką naudingai pasikalbėdami. Sykiu būdavo prof. P. Būčys ir vienas studentas. Labai daug pasinaudojau prof. J. Matulevičiaus patarimais.

Turėjau laimės dalyvauti jo vedamose kunigų rekolekcijose. Buvo ypatingas įspūdis: išdidūs prelatai, kanauninkai ir seni klebonai nepaprastai atsidėję klausės jo konferencijų. Laisvojo laiko tarpais buvo girdėti: „Kunigas Jurgis gražiai kalba... Moka sužavėti, patraukti".

Arkivysk. Matulevičiui aš esu neapsakomai dėkingas — jis galiausiai išsprendė mano pašaukimą stoti į Pranciškonų Ordiną. To gyvenimo pradžioje jis man daug kuo padėjo. Labai mane stebino jo aukštas protas, mokslingumas, taktas, diplomatija ir kartu atvirumas, paprastumas, meilė. Apie liūdnus dalykus kalbėjo susijaudinęs, pasigailėdamas, bet išlaikydamas pusiausvyrą. Pirmiau ir dabar atsimindami Arkivysk. J. Matulevičių, vadiname jį dideliu, šventu žmogumi.

Kretinga. *Tėvas Pranciškus Bizauskas O.F.M.*

*

Didelė pusiau lietuviška, pusiau sulenkėjusi Rodunės (dabar okupuotoje Lietuvoje) parapija po Didžiojo Karo stokavo kunigų. Rūpestingas vysk. Jurgis Matulevičius jau patyrė, kad toje parapijoje keli kunigai neištvėrė: nuolatinės mišrių parapiječių riaušės jų gyvenimą darė nepakenčiamą.

Pagaliau Rodunės pastoracijai vysk. Jurgis paskyrė mane. Prie paskyrimo rašto buvo ir pakvietimėlis užeiti pas Jo Ekscelenciją. Po didelių vargų (tada susisiekimas buvo pakrikęs) nuvažiavau į Vilnių. Vysk. Jurgis pasisodino šalia savęs, tėviškai pažiūrėjo į akis ir tarė:

— Siunčiu tave į sunkią vietą, ten gal ir valgyt neturėsi ko. Tuomet krepkis į mane.

Vėliau sužinėjęs, kad turiu per daug darbo, vysk. Jurgis suteikė kai kurių lengvatų, argumentuodamas:

— Daugiau padarysi nuosaikiai veikdamas per trisdešimtį metų, negu persidirbdamas — per trejus metus.

Pasisakiau Mylimam Ganytojui turįs pašaukimą į vienuolyną. Vysk. Jurgis pats būdamas vienuolis ir, be to, žinodamas, kad Bažnyčios kanonai neleidžia kliudyti kunigui vienuoliškojo pašaukimo, labai nuoširdžiai man pastebėjo:

— Jei geriausi žmonės išsikels kitur, tai kas čia katalikų naudai veiks? Kas globos našlaičius, auklės jaunuomenę?.. Galėtum važiuot nebent gavęs šio krašto dokumentus, kurie tamstai novicijatą kitur atlikus ir baigus aukštuosius mokslus, leistų vėl čia pasilikti ir veikti Vilniaus lietuvių katalikų tarpe.

Žem. Kalvarija. *Kun. Zig. Drabnys M.I.C.*

*

Pažvelgus, kaip kitos tautos gerbia savo vyrus, mes savuosius, rodos, vis dar per daug kukliai vertiname. Kitos tautos tokio vyro, tiek nusipelniusio tautos ir Bažnyčios labui, jau būtų susirūpinusios kanonizacijos (šventuoju paskelbimo) byla. Pavyzdžiui, prancūzai dėl Joanos Arkietės, ar anglai dėl Tomo Moro, ar italai, ar kiti, vieningai sujuda visa tauta, savo prašymais užverčia Rymą, ir Rymas atsižvelgdamas ir į „vox populi", jų prašymus patenkina.

O kaip su arkivysk. Matulevičium? Visa Lietuva (ir ne tik Lietuva!) žino ir gerbia jį kaip skaisčios doros ir gilios išminties vyrą, kaip brangų ganytoją. Jį didžiai vertina ir Šv. Sostas.

Kitos tautos meldžiasi, kad jų žmones, žinoma mirusius, Dievas išaukštintų. Ir tų maldų Dievas išklauso. Melskime ir mes visi, kad mūsų Matulevičiui būtų paskelbta altorių šventojo garbė.

Torinas, Italija. *Br. Paukštys S.S.*

Viršuje: Vilniaus vysk. J. Matulevičius Rygoje. Iš dešinės: vysk. Matulevičius, arkivysk. Ropp'as ir vysk. Rancan'as.
Vidury: Vilniaus Katedros priešakis. Apačioje: Katedra iš šono.

Vince malum in bono!
Blogą nugalėk geru!
Arkivysk. J. Matulevičiaus šūkis

PER KRYŽIŲ Į ŠVIESĄ

IŠ ARKIVYSK. JURGIO UŽRAŠŲ

Sutvarkęs šiaip taip Vienuolijos reikalus Varšuvoje, galėjau jau važiuoti į Marijampolę atgaivinti ten marijonų vienuolyną. Parašiau J. E. Pr. Karevičiui, Kauno vyskupui, kad noriu į Lietuvą grįžti. Jis man išrūpino iš Vokiečių valdžios sunkiai tuomet gaunamą leidimą. 1918 metais kovo 1 dieną išvažiavau iš Varšuvos. Nors daug buvo man pripasakota apie kelionės blogybes bei sunkumus, tačiau keliauti į Vilnių nebuvo taip bloga. Važiavau trečia klase. Vagonas apytuštis — jame vos keli kareiviai ir žydeliai — pirkliai. Vakare apie 7 valandą jau Vilniuje. Sustojau pas Brolius Doloristus (vienuolius). Užėjau pas J. M. prel. Michalkevičių, dijecezijos valdytoją. Jis paklausė, ar aš atvykęs jau dijecezijos valdyti? Iš karto to klausimo nesupratau; tik toliau bekalbant paaiškėjo buvęs pasklidęs gandas, kad aš paskirtas Vilniaus dijecezijos valdytoju — į J. M. prel. Michalkevičiaus vietą.

— Negi Tamstai Varšuvos arkivyskupas apie tai nieko nesakė? — paklausė prel. Michalkevičius.

— Visai nieko, — atsakiau. — Važiuoju į Kauną laikyti rekolekcijų ir į Marijampolę — steigti vienuolyno.

Progai pasitaikius, prel. M. teisinosi man, kodėl buvęs priverstas mesti suspensą kunigams lietuviams, pasirašiusiems po memorialu, įteiktu Vokiečių valdžiai. Anksčiau to atsitikimo nebuvau girdėjęs, tai ir iš tos kalbos nedaug ką tesupratau.

Sulaukęs rytojaus išvažiavau į Kauną. Čia vedžiau trejas rekolekcijas: klierikams ir dvejas (lietuviškas ir lenkiškas) šiaip žmonėms. Miestas labai ištuštėjęs, pabėgėliai dar negrįžę, tik visur pilna vokiečių kareivių; visur parašai vien vokiški. Iš J. E. vysk. Pr. Karevičiaus sužinojau, kad į Vilniaus vyskupus esanti

iškelta ir mano kandidatūra. Iškėlęs vysk. Roppas ir Lenkijos vyskupai.

Turėjau eiti prisistatyti Vokiečių valdžiai. Tuometinis bažnytinių reikalų vedėjas v. Altmann gana ilgai mane visaip tardė. Tariau jam:

— Noriu važiuoti į Marijampolę ir tenai likti.

— Vokiečių valdžia prieš nieko neturės, — atsakė.

Aš dar pridėjau:

— Esu vienuolis ir manau tenai vesti naujokyną (novicijatą).

Sakiau tai aiškiai, nes iš pašnekesio gerai numaniau, kad vokiečiai apie mane viską puikiai žino. Jie apie mane teiravęsi, kai buvau paskirtas kandidatu į vyskupus. Tačiau kai antrą kartą nuėjau jau gauti leidimo v. Altmann jo duoti man nenorėjo, matyt, pabūgo, kad iš Varšuvos atvykęs Lietuvoje nesiimčiau varyti kokią agitaciją. Visaip dalyką suko, kad tik neišleistų. Girdi, reikia pristatyti Kelcų vyskupo leidimas ir Seinų vyskupo sutikimas; be to, aš, kol Taryba neleisianti, vienuolyno steigti negalįs ir t. t.

— J. E. vyskupas su mielu noru mane kviečia ir sutinka priimti, o Kelcų Vyskupo jokio leidimo man nereikia, nes aš (kaip vienuolis — *Red.)* vien Šventajam Tėvui priklausau, Taryba neturi čia kištis, nes aš nenoriu steigti kokio naujo vienuolyno; Marijampolėje vienuolynas buvo ir yra: marijonai laikinai išblaškyti vėl į krūvą spiečiasi, — atsakiau. Be to, griežtai pareikalavau nekliudyti man į Marijampolę važiuoti. V. Altmann pasižadėjo su kai kuo pasitarti.

Rytojaus dieną jis pasikalbėjęs su Kauno vyskupu, mane į Marijampolę leisti sutiko ir įdavė raštu leidimą gyventi ten penkiolika dienų, pastebėdamas, kad Marijampolės viršininkas savo nuožiūra leidimą galėsiąs dar pratęsti. Iš Kauno vyskupo patyriau, jis mano kandidatūrą į vyskupus labai karštai remia tiek Vokiečių valdžiai, tiek Lietuvių Tarybai. Kiek tik įmanydamas rūpinausi Jo Ekscelenciją įtikinti, kad aš reikalingas Vienuolijai, kad būdamas vienuolyne ramaus darbo keliu daug daugiau padarysiu Bažnyčiai ir visuomenei, nekaip eidamas vyskupo pareigas; mano darbo (Vienuolijoje — *Red.)* niekas neatliks, o vyskupo pareigas eiti ir kitas kas galės. Bent tiek pažadėjo Kauno vyskupas, kad mano kandidatūros daugiau jau neremsiąs, kad paliksiąs tą dalyką Dievo Apvaizdai.

Atlikęs reikalus Kaune, išvažiavau į Marijampolę. Čia vedžiau rekolekcijas gimnazijos ir seminarijos mokiniams, o paskui trumputes ir liaudžiai. Vienuolyno būklė pasirodė esanti labai sunki. Parapijos darbo daugybė; visas organizacinis darbas. Vienuolyne gyveno keli pasaulininkai kunigai. Nuolatiniai svečiai ir kunigų suvažiavimai. Laisvesnio laiko beveik niekuomet nebuvo. Kunigai norėjo, kad apsiimčiau būti Seinų Dvasinės Seminarijos vedėju. Griežtai atsisakiau.

Atėjo žinia, prel. A. kandidatūra į vyskupus Ryme esanti griežtai atmesta. Tuomet Tarybos imta statyti manoji kandidatūra. Nuvažiavęs į Vilnių įrodinėjau Tarybos pirmininkui, kad aš, likdamas paprastu vienuoliu, Bažnyčiai ir visuomenei galėčiau gal naudingiau veikti; vienuolynai ir Lietuvai reikalingi, o man pasitraukus, Marijampolės vienuolynas kažin ar begalės gyvuoti. Ir Kaune politikos skyriaus vadėją prašiau nepiršti manęs į Vilnių. Taip pat, išdėstydamas sunkią mūsų Vienuolijos būklę ir prašydamas palikti mane veikti Marijampolėje, buvau rašęs į Pacelli, Apaštališkąjį Nuncijų Münchene.

Taryba atsiuntė į Marijampolę savo atstovus: kun. P. ir kun. P. Matyt, ji rimtai ėmė svarstyti mano kandidatūrą. Paprašiau Friburgo, Varšuvos, Amerikos brolius (vienuolius), kad ir jie nuo savęs Rymui įrodytų, kaip būtinai aš Vienuolijai reikalingas. Išvažiavo į Varšuvą Seinų vyskupas. Per jį įdaviau Apaštališkajam Vizitatoriui Mgr. A. Ratti laišką, kuriame motyvuotai prašiau neremti mano kandidatūros. Kadangi pavojus būti paskirtam Vilniaus vyskupu grėsė vis labiau, pasiryžau pats nuvažiuoti į Müncheną ir ten Nuncijui asmeniškai įrodyti visą dalykų būklę. Taryba prašė sykiu Nuncijui paaiškinti apie prel. Michalkevičiaus į Vokietiją ištrėmimą: taip įvykę ne dėl lietuvių kaltės. Be to, prašė pareikšti, kad reikalingas su Lietuvos kunigais tiesioginis Rymo susisiekimas.

Münchene buvau ir, deja, išsinešiau įspūdį: į mano pasiaiškinimus Šv. Tėvas vargu atsižvelgs. Tuo tarpu, Dievui padedant, į Vienuoliją atsirado šiek tiek ir kandidatų. Pradėjau sunkų vienuolyno tvarkymo darbą. Pamažėl įsivedėme per pietus ir vakarienę dvasinius skaitymus, kitais atvejais — įstatų aiškinimus, pamokas; pagaliau ir šiokią tokią kliauzūrą. Pasaulininkai kunigai išsikraustė į miestą. Šiaip taip pradėjome vienuoliškai gyventi. Kiek atspėdamas parašiau Vargdienių Sese-

lėms įstatus. Ju gvvenimą pavyko taip pat šiek tiek sutvarkyti Maniau, kad jau galėsiu savo Vienuolijai rašyti instrukcijas.

Iš Varšuvos broliai rašė, esą galiu ramiai dirbti: greit būti paskirtam vyskupu pavojaus nesą. Paskui vėl ėmė rašyti, kad jau tikrai aš esąs į Vilnių paskirtas.

Bene spalių 22 dieną kun. prof. M. iš Vilniaus atvežė Mgr. A. Ratti laišką, kuriuo pranešamas manęs Vilniaus vyskupu paskyrimas. Įteikdamas pridėjo:

— Jei Tamsta bandytumei atsistatydinti, tai Tamstos atsistatydinimo Šv. Tėvas nepriims*).

Tą naktį negalėjau miegoti. Pajutau visą mane užgriuvusią naštą. Sunku buvo, bet reikėjo susitaikyti su Dievo valia.

*) Marijonų delegatams nuvykus pas Nuncijų, dabartinį Popiežių Pijų XI ir pareiškus nerimą dėl jų Vyriausio Vado atitraukimo, Jis visa išklausęs nusišypsojęs atsakė: — Visi tie faktai tik patvirtina, kad teisingai išrinkom. Teesie tai jums suraminimas. — *Red.*

ATSTOVŲ ĮSPŪDŽIAI MARIJAMPOLĖJE

1917 metais išrinktosios Valst. Tarybos vienas svarbesnių rūpesčių buvo Vilniaus vyskupo klausimas. Vilniaus katedra buvo tada vakuojanti. Vilniaus vyskupo paskyrimas parėjo nuo dviejų instancijų: vokiečių okupacinės valdžios ir Vatikano.

Viena ir antra instancija svyravo ir lūkuriavo. Valst. Taryba nusprendė veikti. Valst. Taryboje iš pradžių gavo daugiausia pritarimo kun. A. kandidatūra. Okupacijos valdžiai šita kandidatūra buvo priimtina.

Rašančiam šias eilutes, kaip V. Tarybos įgaliotam asmeniui, teko kelis kartus kalbėtis šiuo reikalu su Apaštališkojo Sosto Nuncijum Münchene Mgr. Pacelli.

Iš pradžių kun. A. kandidatūra pasirodė Vatikanui svarstytina. Bet vėliau, matyt, lenkams pavarius agitaciją Vatikano sferose, šis pastarasis atsakė griežčiausiu: „non possumus".

Tada V. Taryboje apsistota ties kun. J. Matulevičiaus kandidatūra.

1918 m. vasarą V. Tarybos prezidiumas pavedė rašančiam šias eilutes ir dar vienam V. Tarybos nariui pasimatyti su kun. Matulevičium, kuris gyveno Marijampolėje.

Nuvykome į Marijampolę. Atvykome vakare į marijonų vienuolyną, kur gyveno kun. Matulevičius. Čia mus pirmiausia pavaišino vakariene bendrai su visais vienuoliais. Po vakarienės nuvykome trise su kun. Jurgiu į vienuolyno sodą pakalbėti be liudininkų. Trumpai ir aiškiai išdėstėme mūsų misijos tikslą ir laukėme atsakymo.

Kun. J. Matulevičius išklausė ramiai susirūpinusiu veidu ir, mums kalbėti baigus, trumpai pasakė:

— Jūs norite mane pražudyti?

— Kodėl?

— Ar jūs manote, kad lenkai leis man ramiai dirbti? Jūs manote, kad jie nesigriebs visų priemonių norėdami mane iš Vilniaus pašalinti? Jūs norite mane paaukoti.

— Lenkai nėra Tamstai tiek priešingi, kiek kitam kuriam nors lietuviui kunigui. Kada Tamsta buvai Petrapilio Dv. Akademijoj, jie Tamstą labai gerbė ir lenkėsi Tamstos autoritetui.

— Gal būt, bet nepamirškite, — kitas dalykas Akademijos profesorius, o vėl kitas — Vilniaus vyskupas. Lenkai lietuviui eiti vyskupo pareigas neleis.

Po ilgokų ginčų ir išrodinėjimų kun. J. Matulevičius pagalvojęs pasakė:

— Na ką gi, jeigu Lietuvai mano auka reikalinga, aš neatsisakau. Bet žinokite, kad jūs mane siunčiate į pražūtį. Pavojaus aš nebijau ir savo asmens nebranginu, man tik baugu, kad aš save paaukosiu ir nieko negalėsiu padaryti.

Veidas jo buvo apsiniaukęs ir rūpestingas.

Pernakvoję vienuolyne ir anksti rytą atsisveikinę grįžome atgal.

Jo Malonybei Garbingam Kunigui Jurgiui Matulevičiui, paskirtam Vilniaus Vyskupu

Man įsakyta pranešti Jūsų Malonybei, kad Bullės, skiriančios Tamstą vyskupu, jau yra paruoštos Apaštališkoje Raštinėje. Bet, kadangi, viena, negali jos būti be pavojaus persiųstos, o, antra, greitas vyskupų sostų aprūpinimas dabar labiausia yra reikalingas, tai Jo Šventybė Šventasis Tėvas BENEDIKTAS Penkioliktasis suteikė Jūsų Malonybei galią, nelaukiant minėtųjų Bullių, tuojau iš katalikų vyskupo rankų priimti vyskupo šventimus ir Jums paskirtą vyskupų sostą, tačiau pirmiau atlikus tikėjimo išpažinimą ir padarius priesaiką, kaip įsako įstatymai, ir išlaikius visą kitą, ko reikalauja teisės.

Duota Varšuvoje tūkstantis devyni šimtai aštuonioliktais metais, lapkričio dvidešimt antrą dieną.

(Originale pasirašė) *Achilles Ratti*,
Apaštališkasis Vizitatorius.

PIRMAS LIETUVIO GANYTOJO PAMOKSLAS

(SANTRAUKA)

INGRESO DIENĄ VILNIAUS KATEDROJE (1918.XII.8)

Šventasis Tėvas paskyrė mane šios garbingos dijecezijos vyskupu, ganytoju.

Pirmą kartą stoju šioje šventoje vietoje su jumis, mieliausieji, viešai ir atvirai pasikalbėti, kaip mes drauge gyvensime, kaip mes sielų reikalus aprūpinsime, kaip savo priedermes atliksime. Stoju nepažįstamas, todėl pirmučiausia prašau vieno dalyko — laikykite mane Kristaus tarnu, atsiųstu jums rodyti į dangų kelią ir vesti į amžinąją laimę. Nuo šio laiko mes gyvensime kaip viena didelė dvasinė šeima, kurios aš būsiu tėvu ir vadu šioje vargingoje dvasinėje kelionėje. (Rankraštyje pažymėta: dėkoti susirinkusiems — *Red.).*

Matyti, laukėte: kas bus naujas ganytojas? Taigi štai ko galite laukti ir reikalauti iš manęs: „Tokį pasitikėjimą Dievu mes turime per Kristų, ne kad mes būtumėm savaime tinkami ką nors manyti lyg iš savęs, bet mūsų tinkamumas yra iš Dievo“ (2 Kor. 3, 5—6).

Aš rūpinsiuosi būti savo avelių pas Dievą tarpininkas ir užtarytojas. Eidamas prie altoriaus ir laikydamas šv. Mišias Dangaus Tėvui, Nekalčiausią Avinėlį aukosiu ne tiktai už save, bet ir už visą dijeceziją; — kad gerieji sustiprėtų, nusidėjėliai grįžtų, ligonys ir nelaimingieji nusiramintų; kad mirusieji patirtų gailestingumo ir būtų išgelbėti.

Būsiu visų mokytojas. Atsidėjęs ir be atvangos, kiekviena proga, skelbsiu jums Dievo žodį.

Šviesiu, kad pažintumėt Dievą — Kristų — Bažnyčią. Priminsiu Dievo ir Bažnyčios įsakymus. Mokysiu dorovės ir rausiu nedorybes. Skleisiu meilę, teisybę, blaivybę. Teiksiu Dievo malones (šv. Sakramentus).

Rūpinsiuosi būti tėvu ir bičiuliu. Būsiu bičiulis *mažiems vaikeliams;* kad mokytųsi jie pažinti Dievą, maldos, klusnybės, tvarkos; saugosiu jų nekaltybę, saugosiu nuo nuodėmių ir papiktinimų. Būsiu bičiulis *neturtėliams* ir nelaimingiesiems. Guosiu pavargėlius; raginsiu turtingus, kad dalytųsi su jais. *Neatstumsiu* nuo savęs nė vieno. Santaikoje su visais gyvendamas, rūpinsiuos, kad viešpatautų meilė, kad nebūtų barnių, neapykantų, nuoskaudų. Noriu būti atlaidus piktiem , parama silpniems, užvėja geriems.

Didžios mane laukia priedermės. Įdėsiu į jas visą savo darbą, visą sveikatą, kad tik jos būtų atliktos. Rūpinsiuos, kaip Kristus, apglobti visus; būti visiems visu kuo. Dėl tiesos esu pasiryžęs guldyti galvą. Noriu jums būti ne kuo kitu, kaip tik tėvu ir ganytoju, Kristaus sekėju. Mano darbo dirva — Kristaus Karalija (Kovojanti Bažnyčia). Mano partija — Kristus. Tikiuosi, kad Dievo malonė bus su manim ir tinkamai kreips visus mano žingsnius.

Ko iš jūsų laukti ir reikalauti? Jei nuo šiol mes būsime tik viena didelė šeima, tai iš vien turime ir dirbti. Aš už jus melsiuos, bet ir jūs melskitės už mane. Tų jūsų maldų prašau kokarščiausiai. Prašykite, kad Dievas man šviestų, stiprintų, man padėtų visuose mano darbuose. Be Dievo malonės—silpnas, nieko negaliu. Jūsų priedermė — imtis į širdį Dievo žodį. „Kas jūsų klauso, manęs klauso; kas jus niekina, mane niekina". Pasitikėkite manim! Atidarykite man savo širdis!

Tiesa, didžios mano pareigos, bet esu kupinas vilties, kad Dievas padės jas atlikti. Sveikinu jus visus vardu *Dievo Tėvo,* kurio Apvaizda yra mano globai pavedusi šią dijeceziją; vardu *Jėzaus Kristaus*, kurio malonė mane čia paskyrė; vardu *Šventosios Dvasios*, kuri mums duota, kad mumyse gyventų ir padarytų mus Dievo sūnumis. Sveikinu visus čia susirinkusius ir likusius namie, teisius ir nusidėjėlius. Ateinu pas jus su meile, taigi, neabejoju, kad ir man atsilyginsite meile. Saldžiausioji Jėzaus Širdis tejungia mus visus, kad visi norai ir darbai eitų vien Dievo garbei. —

Šventoji Nekaltai Pradėtoji Dievo Motina, kuri Aušros Vartuose švieti ir mus gini ir globoji! Pavedu Tau save ir savo aviją. Suteik, kad baigtųsi karas ir įvyktų ramybė! Kad išnyktų neapykanta ir įsiviešpatautų visuotinė meilė! Sutaikink mus su savo Sūnumi, kad amžinai linksmintumės danguje. — Amen.

JURGIS MATULEVIČIUS,

DIEVO IR APAŠTALŲ SOSTO MALONE VILNIAUS VYSKUPAS

GARBĖ JĖZUI KRISTUI!

Vilniečiai katalikai! *)

Ganytojo priedermės verčia mane pastarųjų dienų atsitikimų proga tarti Jums keletą širdingų žodžių.

Be abejo, daroma Jums skriauda; Jūs turite teisę reikalauti žodžio, spaudos, draugijų ir susirinkimų laisvės. Jūs, darbo žmonės, turite teisę, spiesdamiesi į draugijas, reikalauti ir siekti, ir dėl jų kovoti tokių visuomenės gyvenimo sąlygų, kad galėtumėte gyventi tinkamą žmogui ir krikščioniui gyvenimą, ir turite teisę kviesti sau į pagalbą tokius žmones, kurie Jums tinka, kuriais pasitikite. Jūs katalikai, turite teisę reikalauti sąžinės laisvės, kad Jūsų įsitikinimai, Jūsų tikėjimas būtų gerbiami, kad nebūtų bjaurinamos ir iškoneveikiamos Jūsų bažnyčios, turite teisę ir pareigą reikalauti, kad Jūsų vaikai galėtų būti auklėjami Katalikų Tikybos dėsniais, kad tikyba nebūtų šalinama iš mokyklų. Turite teisę ir pareigą ginti savo Bažnyčią.

Ir iš tikrųjų, didžiausių priespaudų ir slėgimų laikais mūsų šalyje, kai uždarinėdavo ir atiminėdavo mūsų bažnyčias, kai grūzdavo į kalėjimus ir tremdavo į Sibirą kunigus, Jūs Katalikai, visados tvirtai laikėtės Kristaus mokslo ir jį drąsiai gynėte. Todėl, teesie garbė Tau, mūsų katalikų liaudie!

Tikiuosi Viešpatyje, kad ir šiuo sunkiu metu Tu drąsiai laikysiesi savo Tikėjimo ir išbūsi jam ištikima.

---

*) Laiškas į tikinčiuosius rašytas Vilniuje ir apylinkėse bolševikams ėmus šeimininkauti. — *Red.*

Bet kovodami dėl savo teisių ir įsitikinimų, atsiminkite, kad tai darytumėte Kristaus dvasios vedami.

„Tikėkite! Aš nugalėjau pasaulį", sako Viešpats Jėzus. Kuo gi Jis jį yra nugalėjęs? Kokiu ginklu? Štai savo dvasios galybe, savo aukos, kančios ir meilės jėga. Tie Kristaus ginklai teesie ir Jūsų apsigynimas. Žiūrėkite, kad nieks Jūsų iš kantrybės neišvestų, nesiduokite provokuojami, žiūrėkit, kad kas Jūsų nepastūmėtų prie neprideramų krikščioniui — katalikui veiksmų. Nepamirškite: Jūs esate įpėdiniai tų krikščionių, kurie pirmaisiais mūsų tikėjimo amžiais, kada siautė baisiausia priespauda, dažnai turėdavo lieti savo kraują, bet niekados nėra prilieję svetimojo. Negalėdami viešai savo tikėjimo išpažinti, jie slapstėsi požemiuose—katakombose. Jie buvo tremiami iš savo tėvynės, varomi į sunkius darbus, atiduodami plėšriems žvėrims, bet prieš savo engėjus jie niekad nėra griebęsi netinkamo ginklo. Tačiau savo įsitikinimu švento kryžiaus vėliavą jie iškėlė kantrybės ir meilės galia!

Ir Jūs ženkite drąsiai į priekį kovodami dėl geresnės ateities ir laimingesnio rytojaus, apsišarvavę vienybės ir solidariškumo jėga, tikėjimo ir meilės ginklu. Ir Jums Dievas laimins viską iškentėti ir nugalėti. Kur galėdami stropiai kovokite su blogiu, prieš statydami kas gera ir dora, kaip moko mus Šv. Raštas. Saugokitės ir venkite skleidžiamų žmonėse papiktinimų ir paklaidų ir jų ginkitės, bet paklydusių gailėkitės ir nesiliaukit jų mylėję. Kiti kitus gerbkite. Nesiliaukite visiems gera darę. Tegul kiekvienas savo širdy kuria rimtį ir ramybę, kiekvienas teramina ir kitus, lenkdamas prie taikos ir ramybės. Visi atsidėję darykite tai, kas piliečiuose palaiko taiką ir ramybę, idant taptumėte dalininkais Kristaus laiminimo: „Palaiminti darantieji taiką, nes jie bus vadinami Dievo Sūnumis".

Paraginęs katalikų liaudį, kad visom išgalėm palaikytų taiką ir ramybę, su širdingu prašymu kreipiuosi ir į tuos, kurie nėra krikščionys ir į tuos, kurie yra priešingų mums įsitikinimų. Jūs pagerbkite mūsų tikybinius įsitikinimus, mūsų šventyklą, palikite tikrą laisvę mūsų religijai ir mūsų Bažnyčiai, mūsų draugijoms, mūsų Katalikų Veikimui, darykite įtaką savo tikėjimo draugams ir savo šalininkams, kad prisidėtų prie bendros ramybės ir taikos — visų piliečių sugyvenimo. Visi piliečiai teatsižvelgia į einamosios valandos svarbumą, į kaskart sunkesnes gyvenimo sąlygas, į baisų pragyvenimo brangumą ir

badą, atidėję į šalį skirtumus, testoja į bendrą darbą visų labui ir gerovei, o ypač tepaskuba į pagalbą tiems vargingiausiems, kuriems kaskart beartėdama gresia bado mirtis.

Tiesa ir teisybė, tikroji meilė ir ramybė teviešpatauja Jūsų širdyse ir Jūsų šeimose, mūsų mieste ir visoje šalyje!

Rašyta Vilniuje vasario 16 d. 1919 m.

JURGIS MATULEVIČIUS,

DIEVO MALONE IR APAŠTALŲ SOSTO PASKYRIMU VILNIAUS VYSKUPAS

SVEIKINA IR LAIMINA VILNIAUS VYSKUPIJOS DVASININKIJĄ IR VISUS TIKINČIUOSIUS

MYLIMIEJI KRISTUJE!

Grįžtu iš Šventojo Tėvo — iš Rymo, kur senu papročiu ir pildydamas Bažnyčios įsakymus buvau nuvykęs pagerbti Apaštalų Petro ir Pauliaus šventas relikvijas ir pranešti Šventajam Tėvui, kokia būklė mūsų Vyskupijoje. Grįžtu visa širdimi mylėdamas Šventąjį Sostą, gyvai tikėdamas, kad jis yra Dievo įkurtas ir siųstas, giliausiai įsitikinęs, kad „pragaro vartai" jo nenugalės. Tais jausmais, šiuo įsitikinimu su jumis, mano mylimieji Kristuje, noriu pasidalinti — ir jūsų sielose noriu tai sužadinti ir sustiprinti.

„Tu esi Petras (Uola), ant tos uolos pastatysiu savo Bažnyčią ir pragaro vartai jos nenugalės", tarė Kristus šv. Petrui. Gal niekuomet šie žodžiai nebuvo tiek aiškūs ir suprantami, kaip šioje gadynėje. Ar nematome savo akimis, kaip pragaro vartai puola Petro uolą, — tai sėjant suktas nuomones, plečiant sugedimą, paakinant savimylą ir puikybę, tai uždarant bažnyčias, suimant į kalėjimus vyskupus ir kunigus ir persekiojant visus tikinčiuosius, — tai net, kaip pirmaisiais krikščionybės amžiais, užmušant ir kankinant. Ar neregim vienok, kaip tos suktybių ir piktybių vilnys išsiblaško susidurdamos su užpasauline Petro uolos galybe. Nuo Šventojo Sosto pūste pučia ramybė. Kokia Dievybės galybė nuo jo plečiasi, kaip vis daugiau įtakos gauna žmonių sielose. Niekur to taip giliai nejaučiama, kaip prie šv. Petro karsto ir Kristaus Vietininko Sosto.

Nepalyginamai graži šv. Petro Bazilika ir nėra su kuo lyginti Vatikano, bet ne mūrų didumas, ne išstatyta marmurų skaistybė, ne paveikslų ir kitų papuošalų grožis sudaro jų tikrą vertę ir galybę! Šv. Petro Bazilikoje yra Švenčiausias Sakramentas ir jame Jėzus Kristus; po Bazilika yra nedidelė koplytėlė, kurioje yra altorius su šv. Petro relikvijomis. Čia Bazilikos garbė, čia jos vertė ir didybė! Vatikane gi gausinguose kambariuose, kuriuose yra tai, ką tik galėjo garsiausi dailininkai padaryti, gyvena Vyskupų Vyskupas, baltais rūbais senelis — vertinant žemiškai — silpnas kalinys, — tai Vatikano siela, tai jo didybė, nes jis viso katalikų pasaulio galva. Tarp baltais rūbais Senelio, tarp Viešpaties Jėzaus Švč. Sakramente ir tarp šv. Petro po Bazilika yra nenutraukiamas ryšys ir nuolatinė artimybė. Tas Senelis — tai Jėzaus Kristaus Vietininkas žemėje, tai šv. Petro Apaštalo tikras įpėdinis; per jį Jėzus Kristus mus valdo, moko ir veda į išganymą, jame gyvena šv. Petras ir pildo Kristaus jam uždėtas pareigas.

„Pragaro vartai jo nenugalės". Pagonių pasaulis, matydamas prie kryžiaus prikaltą šv. Petrą, rodos, juokės iš tų Kristaus žodžių. Ir šiandien pasaulis, žiūrėdamas į tą Vatikano Senelį, kuriam atimta žemės karalių sostas ir kariuomenės būriai, kartais sako, kad Popiežių valdžia yra pasibaigusi. Net tikinčiųjų tarpe, kai mato, kaip pragariškos nedorumo vilnys, ar tai iš Bažnyčios priešų tarpo, ar tai iš tarpo net savųjų suklydusių vaikų, pradeda muštis į šv. Petro uolą, jaučiasi kai kada abejojimų, ar Apaštalų Sostas turi dievišką galybę. Koks paviršutiniškumas manymuose vienų ir silpnas tikėjimas kitų! Ne! Pragaro vartai nenugalėjo ir nenugalės. Jį pastatė ir palaiko ne žmogaus ranka, tik Jėzaus Kristaus. Pastatytas ne ant tvirto, patvaraus pamato namas turi griūti; laivas be vairininko turi virsti bangų žaislu; kariuomenė be vado sutikdama priešą turi išsiblaškyti; žmonių visuomenė be valdžios ir vyriausybės turi iširti. Kristus, steigdamas žemėje savo Karaliją — Šventąją Katalikų Bažnyčią, tą gausingiausią ir tobūliausią žmonių visuomenę, kuri bus visus amžius ir turi apimti visus žmones, visas tautas ir valstybes, žinojo, kad reikia duoti jai galingą ranką, kuri visus jungtų; širdį, kuriai visi rūpėtų ir galvą, kuri visus valdytų. Štai dėl ko paliko žemėje Popiežių.

Taigi tarp dvylikos Apaštalų Kristus nuolat ir atvirai išskiria vieną šv. Simoną; jam vienam maino vardą, pavadinda-

mas jį Petru, kas reiškia uolą; už jį tik moka podraug su savim mokestį; iš jo laivo moko minias ir taip trejus metus ruošia jį vadovauti Bažnyčiai; pagaliau palieka jį tos Bažnyčios pamatu ir galva. Duodamas jam Dangaus Karalijos raktus sako: „Tu esi uola ir ant tos uolos pastatysiu savo Bažnyčią ir pragaro vartai jos nenugalės; ir duosiu tau Dangaus Karalijos raktus" — tai reiškia aukščiausią valdžią — „ir ką nors suriši žemėje, bus surišta ir danguje" (Mat. XVI, 18-19), tai reiškia: tavo įsakymas bus mano įsakymas, tavo leidimas — mano leidimas. Šitie žodžiai nepalieka jokių abejojimų: šv. Petras gavo pilną Bažnyčios valdžią. Nėra Kristaus Bažnyčios ten, kur žmonės išeina iš šv. Petro valdžios. Tikrai aukšta ir atsakinga vieta. Ir ką Kristus į ją skiria? — Išrenka „silpnus ir negalingus", kad negalioje labiau pasireikštų Jo galybė; išrenka paprastą, nemokytą darbininką — žvejį. Kad jis per daug nepasitikėtų savo galia ir ja neremtų taip didelio dalyko, leidžia Petrui pulti; į tarnaitės balsą savo Mokytojo ir Išganytojo tris kartus išsigina. Kristus jį pakelia iš nuopolio ir atsikėlęs iš mirties, vėl patvirtina jį Apaštalų Kunigaikščiu ir Bažnyčios galva. Kai tris kartus paklausęs: „Simonai, Jono sūnau, ar myli mane labiau kaip šitie", gauna Petro užtikrinimą: „Viešpatie, Tu žinai, jog myliu Tave", Kristus jam sako: „ganyk mano avinėlius, ganyk mano avis" (Jon. XXI. 15-17), tai reiškia: valdyk visą mano Bažnyčią, kaip ganomuosius, taip ir ganytojus. Kaip mane siuntė mano Tėvas, taip aš tave siunčiu. Aš esu Ganytojas ir tu pildysi ganytojo pareigas. Kas tavęs klauso, manęs klauso, ir kas tave niekina, mane niekina. Kad Petras, toji uola, daugiau nesvyruotų, Kristus prižada jam savo galybe padėti: „Štai aš esu su jumis visas dienas ligi pasaulio pabaigos". Kad patsai nesuklystų ir sau pavestos avijos nesuklaidintų, Kristus jam duoda neklaidingumą: „Simonai, Simonai, — sako, — šėtonas reikalavo jūsų, kad persijotų jus, kaip kviečius, bet aš meldžiau už tave, kad nenustotum tikėjęs, todėl tu kada nors grįžęs stiprink savo brolius (Luk. XXI. 31-32). Dvasia gi Palinksmintoja, tiesos Dvasia, kurią Kristus atsiųs, išmokins jį visos tiesos (Jon. XVI, 13). Ir nuo to meto šv. Petras, savo įpėdiniuose, yra Bažnyčios šulas ir tvirtumas (Į Tim. III, 15).

Kaip visa tai yra aišku. Kristui įžengus į dangų, Apaštalai nerenka sau kito vadovo. Juo yra šv. Petras. Jis pirmas visų Apaštalų vardu kalba Sekminėse į susirinkusias minias ir

jas moko. Jis priima į Bažnyčią Jeruzalėje pirmuosius atsivertusius žydus ir Cezarejoje pirmuosius pagonis.

Jis į Judo vietą skiria naujo apaštalo rinkimus. Jis sukviečia pirmąjį susirinkimą ir jame vadovauja. Kiti apaštalai pripažįsta jo pirmybę. Šv. Paulius, kai atsivertė ir buvo pašauktas apaštalauti, eina į Jeruzalę pas šv. Petrą. Evangelistai, paduodami apaštalų vardus, jį mini visuomet pirmoje vietoje. Šv. Petrui mirus, korintiečiai tikėjimo reikalais kreipiasi ne pas dar gyvą šv. Joną apaštalą, tik pas Popiežių šv. Klemensą, šv. Petro įpėdinį. Taip visi amžiai savo gyvenimu ir praktika laikosi to dėsnio, kur Petras — ten ir Bažnyčia, ir su šv. Augustinu sako: Rymas tarė, dalykas baigtas. Devynioliktam amžiuj, svyravimų ir netikėjimo amžiuj, visos Bažnyčios vyskupai, suvažiavę Vatikane į susirinkimą, aiškių aiškiausiai paskelbė pasauliui, kad Popiežius turi aukščiausią valdžią Bažnyčioje, ir kai moko, kaip visos Bažnyčios galva bei ganytojas tikėjimo ir dorovės dalykuose, suklysti negali. Jų nė vienas nesuklydo ir šv. Petro uola niekuomet nebuvo pasvirusi. Pragaro vartai jos nenugalėjo ir nenugalės; tai yra pasakęs Kristus — Dievas ir Žmogus. Dangus ir žemė praeis, Jo žodžiai nepraeis (Luk. XXI, 33).

Kas žmogaus ranka yra pastatyta, laikui einant griūva, įra ir nyksta. Subyrėjo, rodos, nenuveikiamų Rymo legijonų ietys, žlugo ir pati Rymo valstybė. Praskambėjo pagonių filosofų mokslas, išsisklaidė kadaise baisios erezijos, kurios, kaip sujaudintųjų marių bangos, ūždamos ir putodamos mušo Petro uolą. Petro gi uola visuomet ta pati — nepajudinama, nesvyruojanti, tik jos dieviškoji galybė vis labiau reiškiasi, jos didybė ir rimtis vis labiau auga.

Ir mūsų gadynėje, argi savo akimis nesame matę, kaip griuvo galingiausi sostai, kaip subyrėjo galingiausios valstybės; Popiežius be kariuomenės, be armotų, vis dėlto sėdi Petro soste ir valdo pasaulį. Karų kankinama žmonija vis labiau ir labiau į jį kreipia akis. Visame pasauly, ypač inteligentų tarpe, rimčiau galvojančiuose, pastebima galinga kryptis prie tikėjimo ir Bažnyčios. Taip Bažnyčios pradžioje, taip visais amžiais, taip ir dabar Popiežius pildo tą pačią Dievo pasiuntinybę.

Kai pasaulis nutoldamas nuo Dievo — tiesos šaltinio, kad ir labai gerbdamas mokslą, neriasi klaidų ir dažnai visai neprotingų teorijų gelmėse, Popiežius stovi amžinosios tiesos ir patvarių dėsnių sargyboje ir drąsiai juos skelbia.

Kai pasaulis, sekdamas skambiais šūkiais ir neturėdamas Dievo meilės, remiasi savo gyvenime savimyla ir gobšumu ir vis labiau pasiduoda įsigalėjusioms skriaudoms, išnaudojimams, pergalei ir jėgai, nežiūrint neteisybės, Popiežius, kaip visuomet, sergsti teisingumo dėsnius ir juos drąsiai primena.

Kai pasauly taip karštai visų trokštama, taip garsiai skelbiama, bet Dievu ir tiesa neremiama laisvė virto anarchija ir palaidumu, kai kur net baisia tiranija ir teroru, vienas Popiežius stovi tikros laisvės sargyboj, tos laisvės, kuri išlaisvina žmogų iš nuodėmių ir blogų įpročių ir teikia jam dvasios, tai yra Dievo sūnų laisvę. Tos laisvės, kuri yra kiekvienos tikros tiek asmeninės, tiek visuomeninės ir politinės laisvės šaltinis.

Kai pasauly, puolant Dievo tikėjimui, padidėjo puikybė su neapykanta ir kilo klasinių, partinių ir tautinių egoizmų kova, kai baisaus pasaulinio karo vėsulas palietė tautas ir valstybes ir, nežiūrint garsių lygybės, brolybės šūkių, upeliais p'aukė tose kovose kraujas — vienas Popiežius drąsiai visus kvietė ir kviečia prie meilės ir gailestingumo, prie santaikos ir ramybės, jis vienas visiems tiek pavieniams žmonėms, tiek tautoms, nenustodamas primena, kad visi vieno Tėvo, esančio danguje, vaikai yra tarp savęs broliai, kad mūsų tarpe neprivalo būti nė laisvo, nė belaisvio, nė nugalėto, nė nugalėtojo, nė graiko nė rymėno, nė žydo, bet visi Kristuje broliai, kad nesusilauksime tikros ir patvarios taikos ir ramybės, jeigu ji nebus remiama Dievo tiesa ir teisingumu, kad nebus gera šiame pasauly, jei visi nesijungs tikrai broliška Dievo meile bendrame gyvenime, bendrame darbe, kaip viena Dievo šeimyna.

Taip Apaštalų Sostas tiek senovės amžiais tiek dabar yra pusiausvyra. Žmonės, nutoldami nuo Dievo, nustoja jos ir pradeda kristi į prapultį tiek dorovės ir dvasios srityje tiek šiaipjau gyvenime. Kad tai visas pasaulis įeitų į Katalikų Bažnyčią ir remtųsi Petro uola, kad tai iš tikrųjų imtų gyventi pagal tikėjimą, tikrų tikriausiai nebūtų žemėje tiek ašarų, tiek karų, tiek blogo, ir Dievo ramybė, Dievo palaima būtų su juo, žemėje būklė darytųsi panašia į laukiamąjį rojų.

Esame laimingi, kad būdami katalikų tauta, priklausome Katalikų Bažnyčiai ir esame ant Petro uolos. Esame laimingi, kad vadu turime Popiežių Pijų XI, kuris mūsų krašte yra buvęs, mūsų katedroje šv. Mišias laikęs, žino mūsų vargus, trūkumus ir mūsų reikalus. Kaip niekas kitas, Jis turi mus visus

savo širdyje ir mano neverto tarno lūpomos visiems kunigams ir tikintiesiems siunčia tėviškąjį pasveikinimą ir apaštališką palaiminimą.

Meskime į šalį nuo savęs visa, kas nedora, tegul mūsų krašte išnyksta girtuokliavimas, pasileidimas, išnaudojimai, suktybės ir visokios skriaudos, tepasiliauja mūsų tarpe nesutikimai ir barniai. Stiprinami Popiežiaus palaiminimu, kuris yra Dievo palaiminimo ženklas, stokime, kaip tinka vaikams tos pat žemės, tos pat Bažnyčios ir to pat Dievo, stokime, turėdami vieną širdį ir vieną sielą sutartinai ir drąsiai į bendrą darbą, Visagalio Dievo Tėvo ir Sūnaus ir Šventosios Dvasios palaima tegul ant jūsų visų nužengia ir esti su jumis visados. Amen.

Duota Vilniuje, Švč. Marijos gimimo dieną, 1923 m.

† *JURGIS*
Vyskupas

PASKUTINIO VILNIAUS VYSKUPO TRAGEDIJA

ARKIVYSKUPAS JURGIS MATULEVIČIUS SAVO LAIŠKŲ ŠVIESOJE

1929 m. Vilniuje išėjo Viktoro Piotrovič'iaus knyga „Z zagadnień wyznaniowych w Polsce".

Nors autorius nelietuvis, bet rašydamas apie mums lietuviams brangų asmenį Jurgį Matulevičių išvengė lenkiškojo šovinizmo. Vieną tos knygos straipsnį, aukščiau minėta antrašte, mes išvertę*) beveik ištisai paduodame.

1927 m. sausio mėn. 27 d. Kaune mirusio paskutinio Vilniaus vyskupo a. a. Jurgio Matulevičiaus asmuo ir veikimas buvo priežastis Vilniaus lenkų visuomenės didelio nepasitikėjimo savo ganytojumi. Nepasitikėjimas buvo toks didelis, kad vedė prie santykių nutraukimo ir atviros kovos.

Ta visuomenė (lenkų) pasidalino į dvi dalis principuose sutinkančias. Ir taip nacionalistai atvirai kovojo prieš vyskupą Matulevičių. Savo viešame ir slaptame priešveikime naudodamies priemonėmis ir argumentais, ne visada teisėtais iš atžvilgio į vyskupo asmenį, šio logerio vadų nuomone, tikslas pateisino priemones. Jie šmeižė neatsižvelgdami į kunigiškus rūbus ir Bažnyčios kunigaikščio orumą.

Antroji dalis, kuriai priklausė likusi mūsų (lenkų — *Red.*) visuomenės dalis, nebūdama nacionaldemokratų partijos įtakoj, arba endekams priešingo nusistatymo, — vyskupui Matulevičiui rodė tinkamą pagarbą ir mokėjo įvertinti aukštus intelektualinius ir moralinius jo asmenybės savumus. Tačiau šie pastarieji, kaip ir nacionalistai, buvo įsitikinę, kad kun. Matulevičius pasilikdamas Vilniaus vyskupu padarys daug žalos lenkų kraštui (!)...

Iš viso Vilniaus lenkai pirmiau dar tyliai laukė tos valandos, kada kun. Matulevičius nebus Vilniaus vyskupu. Jau

*) Iš lenkų kalbos išversti malonėjo gerb. K. Z. Ignatavičius—*Red.*

žinom tas priežastis, kurios privedė prie tokių santykių susiformavimo.

Štai tautiniu atžvilgiu nevienodame krašte, kur lenkų kultūros persvara yra pernelyg didelė (? — *Red.*), kur įpykinti tautiniai antagonizmai kovojo už savo valstybiškumą, dar vokiečiams esant Vilniuj, kurie taip gudriai kiršino vieną tautą prieš kitą ir varė aiškiai provokatorišką politiką, — tokiose aplinkybėse Vilniaus vyskupu buvo išrinktas lietuvis, — kun. Jurgis Matulevičius.

Vien tas faktas jau erzinamai veikė tuo metu per daug jausmingą lenkų nacionalizmą. Jau yra visiems žinoma nesusipratimai tarp visuomenės (dalies) ir valstybės (Lenkų) ir vyskupo Matulevičiaus. Žinomi jam daromi priekaištai, kad varęs Bažnyčios administratyvinę litvomanišką politiką. Taip pat jau žinomas tos bylos epilogas: taktiškas, be triukšmo vyskupo pasitraukimas iš Vilniaus, kai Apaštališko Sosto ir Lenkų valstybės sudarytasis konkordatas buvo vykdomas.

Dar ne laikas visą dalyką istoriškai vertinti. Ilgainiui pasirodo dokumentai charakterizuoją abi šalis: vyskupą ir visuomenę. Tie dokumentai t. y. istorinės tiesos sudarymo pamatas".

Toliau p. Piotrovič'ius sakos daug pasinaudojęs kun. Jono Sobczyk'o (vienuolio marijono — *Red.*) atsiminimais ir laiškais išspausdintais mėn. žurnalo: *„Pro Christo"* 1927 metų numeriuose. Iš tų laiškų vyskupo asmenybė pasirodanti visoj didybėj.

„Yra žinoma, kad Arkivysk. Matulevičius buvo vienuolis— marijonas, paskui tapęs tos Vienuolijos generolas. Dar prieš karą, Šveicarų Friburge įsteigė novicijatą, paskui atgaivino kongregaciją Varšuvos priemiesty Bielanuose, pagaliau Marijampolėje. Mylimai Vienuolijai norėjo paaukoti visą savo gyvenimą, tačiau susidėjo kitos aplinkybės.

Kai 1918 m. Varšuvoj pradėta kalbėti apie kun. Matulevičiaus kandidatūrą į Vilniaus vyskupus, viename savo laiške rašo: „Paplitę gandai, kad mane gali išsiųst į Vilnių, pradeda mane gąsdinti. Malonėkit paprašyti J. E. Arkivyskupą, kad mane gelbėtų, už tai jam būsiu dėkingas. Jis žino, kad mūsų Vienuolijos kūrimas neseniai pradėtas.

Pagaliau, aš Vilniuje nesusiorientuočiau; nežinau ar tenai visiems įtiktų ir dangaus angelas. Tikrai, jei ten nuvykčiau, būčiau apšmeižtas ir užuitas. Tačiau tiek to. Jei tik iš to būtų Dievui garbė ir Bažnyčiai nauda. Man rodos, kad ten

nieko nepadaryčiau, o mūsų reikalai labai nukentėtų. Taigi prašau mane gelbėt nuo tos nelaimės. Prašau melstis, kad V. Dievas pašalintų tą pavojų".

Lyg aiškiausiai nujausdamas darbo sunkumą Vilniuje, vyskupas Matulevičius rašo: „1918.VI.6 mano kandidatūrą į Vilnių vėl išstatė. Paskyrimas padarytų daug žalos mūsų Vienuolijai Lenkijoj ir Lietuvoj. Vilniuje nepatenkinčiau nei lenkų, nei lietuvių, nei pagaliau baltgudžių, o pats būčiau politinių intrygų auka. Gelbėkit mane. Kreipkitės į nuncijatūrą, į J. E. Arkivyskupą, į vysk. Przezdieckį, į T. Ledóchowskį (jėzuitų generolą — *Red.*) parašykit į Friburgą. Jie irgi turi rūpintis, kad mane nepaskirtų Vilniaus vyskupu". Netrukus atėjo kitas griežtas ir maldaująs laiškas (1918.VII.8): „Prašau melstis, kad nepakliūčiau į Vilnių, nes ten paskęsiu ir nieko nepadarysiu".

Kaip Arkivysk. Matulevičius reagavo, sužinojęs apie nominaciją į Vilnių? Štai jo žodžiai: „Įvyko tokia Dievo valia, negaliu jai prieštarauti. Man sunku buvo; iš mgr. Ratti sužinojęs, kad esu nominuotas, tą naktį beveik neužmigau". Toliau: „Žinau, kad manęs laukia kryžiai. Galicijos ir Liublino laikraščiai jau suskubo mane gerokai „apvanot". Nekreipkit dėmesio į jų šūkavimus. Juk yra žinoma, ko verta opinija ir ko vertos piktos žinios, net laikraščiais skleidžiamos. Dažnai esti melagingiausios". Dabar visą laiką galvoja apie Vilnių. 1918.XI.17. rašo: „Labiausiai mane liūdina idėjinė būklė Vilniuje. Tautiški ir politiški antagonizmai pasidarė didžiai aštrūs ir įtempti. Dievas mato, kad visiems lygiai trokštu tarnaut teisybės ir meilės dvasioj, vistiek kokios jie būtų tautybės. Trokštu visiems būti viskas".

Pirmame laiške iš Vilniaus 1918.XII.29. vyskupas rašo: „Čia yra labai sunki mano būklė, ir nelengvi uždaviniai. Stengiuos kaip galėdamas ir mokėdamas tarnauti visiems, kad visus laimėčiau Kristui. Čia visuomeniniame ir politiniame gyvenime maišatis. Turime, bene, penkias valdžias, kurios visos reiškia pretenzijų į Vilnių, ir kiekviena mano esanti teisėta".

Kitame laiške: „Labai sunkus ir erškėčiais išklotas mano kelias".

Tų liūdnų Vysk. Matulevičiui valandų patikimas ir gerai informuotas liudininkas kun. Vaitkevičius privačiame laiške iš 1919 m. rašo: „Jau pačioj pradžioj ingresas padarė daug nesusipratimų ir nepasitenkinimų, kad ganytojas katedroj

prabilo lenkiškai, o ne lietuviškai, kaip reikalavo to laiko Vilniaus valdžia; paskui, kodėl ganytojas neprabilo baltgudiškai, kaip tikėjosi baltgudžiai". Toliau tas pats kunigas dar rašo: „Ganytojas politikuot negali, nes remdamas vieną kurią grupę, įžeistų dijecezijos tikinčiųjų daugumą". To negali suprast lenkų tautininkai, tiek pasaulininkai, tiek ir dvasininkai. Šie pastarieji pridaro vyskupui daugiausia nemalonumų. Kai kada jie nori gudriai įtraukti vyskupą į kokį politinį aktą. Buvo sunku prie bolševikų, tačiau dabar nepalengvėjo, tik pakitėjo".

„Dažnų vizitacijų metu, — sako tas pats kunigas, — vyskupas savo kalbomis švelnino religinį, tautinį, visuomeninį antagonizmą, visus skatindamas prie artimo meilės, prie susiklausymo".

Užplūsta bolševikai. Vyskupas pasilieka Vilniuje. Laiškuose skundžias daug nuo jų patyręs nemalonumų, be to, pastoracinis darbas buvęs labai sunkus.

1920 m. pabaigoj rašo: „Vilniuje jau perleidžiu šeštą valdžią. Dabar ramu. Vargšė mano dijecezija! Kai kurie dekanatai liko visai be kunigų. Dabar, kur yra lietuvis, ten ramu, — gyvenimas grįžta į normalias vėžes. Tačiau dar gyvenam lyg ant vulkano. Netikėkit laikraščių paskaloms" (1920.X.5).

Po kelių mėnesių: „Kad Dievas suteiktų mums greičiau ramybės! Atmosfera tačiau esti nepakenčiama. Diena iš dienos nuolatiniai įtarinėjimai, juodinimai ir šmeižtai. Čia yra tikros skaistyklos dalelė. Mus nuolat kankina likimo netikrumas".

1921 m. vidury Vysk. Matulevičius praneša: „Kaip paprastai čia kramtomasi, juodinamasi, — vieni prieš kitus prasimano nebūtų dalykų. Kad Aukščiausis apsaugotų mus nuo kraujo praliejimo!"

Vyskupas labai troško grįžti ir dirbti Marijonų Vienuolijai. Guodžiasi viltimi, kad tai kada nors įvyks. „Aš nuolat galvoju kada galėsiu grįžti pas jus. Bet dabartinėse sąlygose negaliu palikt dijecezijos. Kai tik krašto būklė bus aiškesnė ir galėsiu pasitraukti, pradėsiu belsti į Rymą" (1921.VIII.31.).

Nacionaldemokratų spauda pradėjo nesąžiningą kompaniją prieš vyskupą. Ji rado atgarsį viename vysk. Matulevičiaus laiške: „Kaip ir paprastai: „Gazeta Warszawska" manęs neužmiršta ir įvairiausį melą insinuacijas bei įtarimus skleidžia. Jei kas serga geltonlige, jam viskas vaizduojas geltonomis spalvo-

mis". Prašo, kad būtų reikalaujama faktų, nepasitenkinant bendrais priekaištais, posakiais ir apie juos jam praneštų.

1922 m. rašo: „Gandais ir šmeižtais, mano menką asmenį diskredituojančiais, prašau taip greitai netikėti. Brangus tėve, jau turėjai progos įsitikinti, kiek jie verti".

1923 m. baigiantis vysk. Matulevičius rašo: „Kai kurie laikraščiai sistematiškai mane atakuoja, skleisdami įvairių šmeižtų ir insinuacijų. Liūdna daros, matant kaip (bjauriai) išnaudojama spauda".

Guodžias, kad tas viskas jam nekliudo dirbti. Jaučiasi sveikas ir linksmas, — kaip išsireiškia.

Kai vienas kunigas, aukščiau cituotų frazių autorius, gvildeno vyskupui daromus priekaištus, šis pastarasis pasakė: „Esu kaltinamas, kad į parapijas skyriau tris lietuvius kunigus. Kur galėjau juos dėti, jei ir jie priklauso dijecezijai? Ko turėjau griebtis, kunigų trūkstant? — nes daug įsipolitikavusių lenkų kunigų jau paskubėjo išvažiuoti iš parapijų, tačiau pasiliko tikintieji, kurie buvo reikalingi dvasinių patarnavimų. Sako, kad lenkus kunigus — studentus išsiunčiau iš Vilniaus, neleisdamas studijuoti. Bet iš ko jie galėjo mokytis. Pav. ateina kunigas — studentas ir prašo parapijos, nes neturįs ko valgyti; argi duodamas parapiją aš jį skriaudžiu?"

Buvo mėginta vyskupą gąsdinti. Siųsta į Rymą skundų. „Kokie jie puskvailiai, — išsitarė vyskupas, tegul ateina pas mane, aš juos pamokysiu, kaip manimi gali nusikratyti. Jie mano, kad Apašt. Sostas nieko nežino ir nesupranta. Tikisi, atvaizdavę mane baidykle, įtikinti ar išgąsdinti Rymą, kuris paklausys balsų sklindančių nuo tamsios žvaigždės..."

„Gal Aukščiausis kada nors mane išklausys ir paleis iš to Vilniaus. Kaip mokėdamas prašau Dievą ramybės, taikos ir vienybės, nes tokioj atmosferoj sunku gyventi" — rašo vysk. Matulevičius.

Vysk. Matulevičiaus darbus, vedamąsias mintis bei idėjas nepaprastai įdomiai ir gražiai nušviečia laiškas parašytas 1920 m. Marijonų Vienuolijai.

„Pavieniai (broliai) turi būti siunčiami, kiek galima pas savo tautiečius, kad katalikiškuose kraštuose netrūktų dvasingų darbininkų. Tačiau tebūna pasiruošę net palikti savo tėvynę ir keliaut į toliausius kraštus. Tegyvena ten, kur galima tikėtis didesnės Dievo garbės ir artimui naudos; ypač kur Bažnyčiai

yra sunkesnės visuomenės sąlygos, kur ji yra slėgiama ir pavojuje".

Toliau, šie pilni gilios išminties ir įtikinamosios galios žodžiai: „Dėl to savosios tautos meilė turi būti apribota ir į dvasinę bei antgamtinę perdirbta. Tebūna jums tolima kraštutinio nacionalizmo dvasia, kuri šiais laikais taip yra paplitusi, nes ji priešinga krikščioniškam teisingumui ir meilei. Ji yra kiekvienos vienuolijos, o ypačiai apaštališkos, puolimo priežastis. Visa vienuolija ir paskiri broliai tesigaivina ne privačia, ar kažkokia partikuliariška, bet katalikiška, visų žmonių meile, kad, kiek jėgos leidžia, galėtų dirbti visų tautų išganymui ir vesti žmoniją tiesos keliu".

Kokius konkrečius patarimus Vyskupas teikia politikos ir partijų dalykuose? Štai tolimesnės ištraukos šitų idėjinių nurodymų: „Mūsų tiesioginis tikslas, yra ne tik savęs tobulinimas, bet ir Dievo garbės skleidimas, dirbant Bažnyčiai ir sielų išganymui. Tie idealai yra užtektini visam mūsų gyvenimui. Politika ne mūsų dalykas. Geriausiai padarysim, jeigu ją paliksime žmonėms specialiai pasiruošusiems ir tam pašauktiems. Kaip vienuoliai turime stengtis būti aukščiau politikos ir politinių partijų. V. Dievas mūsų nesiuntė steigti žemiškų valstybių, brėžti jų ribas, spręsti teritorialius klausimus, bet steigti ir platint Dievo Karalystę žmonių širdyse. Privalome būti taikos meilės ir ramybės apaštalai. Šiandien pasaulyje tiek neapykantos. Žmonėms reik priminti, kad jie yra to paties Dangaus Tėvo vaikai, tarpusavy gi broliai".

Visuomeniniuose, politiniuose ir tautiniuose klausimuose Vyskupas pataria laikytis išmintingos tolerancijos. Kiekvienas gali turėt savo pažiūras, kad tik jos nebūtų priešingos tikėjimo tiesoms.

„Galima ir reikia turėt savo pažiūras, bet dėl Dievo ir artimo meilės reikia mokėti dažnai jas paslėpti savyje, iš jų padaryt auką, atsižadėt savęs. Budėkite, kad nebūtumėte įtraukti kovos sūkurin".

Tas pačias tiesas štai kaip aiškina privačiuose laiškuose (1922.XII.17.): „Skaudu ir liūdna daros, matant žmonėse tiek neapykantos". Tragiškai žuvus lenkų prezidentui a. a. Narutavičiui, ir iš po Vyskupo plunksnos plaukia šie liūdni tvirtinimai:

„Liūdna ir skaudu, kad tautose, žmonių klasėse taip įsigalėjus neapykanta. Kaip tolimi esame Evangelijos dvasiai".

Kitoj vietoj taip atsiliepia apie tautinius dalykus:

„Po karo tautiniai klausimai tapo labai jautrūs ir uždegą kerštą. Vieni į kitus žiūrim per savo akinius". Kaip Vyskupas žiūrėjo į taip tolimą jo dvasiai, sudemoralizuotą pasaulį? „Paskutiniu laiku labai kenčiu ir liūdžiu, kai tarp žmonių matau tiek neapykantos. Aš juos visus myliu, vistiek kokios jie tautybės. Nesuprantu, kaip galima kituose peikti ir smerkti tai, ką savyje giriama; kaip galima kritikoj vadovautis dviem mastais, kurie turi normuoti žmonių sugyvenimą. Sunku ir trošku gyventi neapykanta užnuodytoje atmosferoje, bet tebūna Dievo valia" (1923 m.).

Apsilankęs Vatikane Vysk. Matulevičius sudeda Vilniaus dijecezijos reziginaciją. Tačiau nebuvo išklausytas. Tuo pat laiku Liublino universitetas jį kviečia rektoriumi. Vilniaus teologijos fakultetas mėgino įprašyti vyskupą paimti sociologijos katedrą. Ir ten ir čia veltui.

Su nekantrumu laukė valandos, kada bus iš Vilniaus atšauktas. 1925 m. kovo mėn. vysk. Matulevičius rašo: „Vėl skleidžiami gandai, kad būsiu atšauktas iš Vilniaus. Labai džiaugčiaus, jei Šv. Tėvas nuo mano pečių nuimtų tą naštą".

Mėnesiui praslinkus: „Jau nuo kurio laiko plinta gandai, kad turėsiu palikti Vilnių. Net pats pradėjau tuo tikėti. Dievas žino, ar iš to kas bus. Jei taip būtų, tai atgaučiau laisvę ir galėčiau visiškai pasiaukoti Vienuolijai".

Pagaliau atėjo vyskupo laukiamas atšaukimas. Tyliai ir netikėtai išvykęs iš Vilniaus ir Lenkijos, štai ką parašė iš Rymo: „Esu laimingas. Šv. Tėvas dėl savo gerumo ir malonės nuo manęs nuima Vilniaus dijecezijos valdymo naštą. Dabar galėsiu visai atsiduoti Marijonų Vienuolijai; galėsiu ramiai su tvarkyti savo sielos reikalus.

Savo maldose prisiminkite ir mane jau kaip vargšą vienuolį, kurs nori būt nežinomas ir nieku laikomas, kad galėtų dar karščiau mylėt Dievą ir ištikimai Jam tarnauti ir skleisti Jo garbę".

Iš Rymo savo bičiuliams ir priešams atsiuntė tokį atsisveikinimą: „Myliu visus žmones, net ir žydus (savo jaunatvėj Jurgiui Matulaičiui, kaip jis pats sakė, mylėti žydus sunku buvę prisiversti — *Red.*); tiesiog nesuprantu, kaip galima sutai-

kint ir širdy sutalpinti Dievo meilę ir artimo neapykantą. Prašau Dievą, kad ir žmonės man atleistų ir dovanotų, nes dažnai buvau jų pykčio ir kitų blogų darbų priežastis. Manau, kad man išvykus iš Vilniaus, pamažu užmirš mane ir dėl mano asmens nustos rūstinę Dievą. Te Dievas laimina visus".

Tais žodžiais, krikščioniška meile dvelkiančiais, kilnumo kupinais, iš Rymo atsisveikino savo dijeceziją.

Kokios gi buvo vyskupo atsistatydinimo priežastys? Štai jo žodžiai parašyti prof. Zdziechovskiui:

„Tiek buvau šmeižiamas, tiek purvais drabstomas, boikotuojamas. To nežiūrint, Tamsta, Gerb. Pone, visad buvai mano bičiulis ir tiek parodėte nuoširdumo. Tiesa, buvo labai skaudu, kad dėl mano menko asmens taip buvo rūstinamas Dievas ir tiek daroma Bažnyčiai skriaudos. Tačiau ne dėl to išvykau iš Vilniaus, kad būčiau norėjęs išvengt kryžių, šmeižtų. Tai padarė susidariusi situacija.

Buvo aišku, kad vyriausybė, remdamosi konkordatu, pastatys griežtą veto prieš mano kandidatūrą į arkivyskupus. Nacionalistų (tautininkų) partija, be abejo, irgi ramiai to akto nepakęstų. Nenorėdamas Šv. Sostui daryti sunkumų ir statyt į pavojų Bažnyčios reikalus, gerai apgalvojęs ir su kompetentingais asmenimis pasitaręs, — atsistatydinau.

Tai buvo beveik grynas formalumas. Už tuos, kurie prieš mane kovojo, visados melsdavaus ir nenustosiu melstis. Atvykau į Rymą, kad čia vienumoj, kaip ir reikia vienuoliui, galėčiau dar daugiau tarnauti Dievui ir dirbt Bažnyčiai... Universitetui ir Jūsų Magnificencijai palaiminimą ir geriausių linkėjimų".

Ryme Arkivyskupas padarė vizitą mūsų (lenkų — *Red.*) ambasadoriui, dalyvavo mūsų iškilmėse ir su mūsų tautiečiais (lenkais—*Red.*) palaikė santykius. Pradėjo paruošiamus darbus Marijonų Vienuolijos tvarkyme.

A. a. Arkivysk. Matulevičiaus gyvenimo tragedija buvo ta, kad ramaus būdo ir įkvėpimų, šviesaus proto vienuolis privalėjo eit sunkiausias politines pareigas: kaip Vilniaus vyskupas ir Šv. Tėvo apaštališkas vizitatorius Lietuvoj. Vilniuje buvo vadinamas litvomanu, Kaune — polonofilu.

„Argi aš esu kaltas, kad gimiau su pirmaprade nuodėme, kuri yra mano lietuviška kilmė", — kalbėdamasis su rektoriumi Zdziechovskiu išsireiškė a. a. Arkivyskupas.

Tos nuodėmės nedovanodama, lenkų visuomenė tarp vyskupo ir savęs pastatė kinų sieną. Garbingą išimtį sudarė: rektorius Zdziechovskis ir a. a. Tadas Wróblevskis.

Baigdamas savo atsiminimus kun. Sobczyk'as visai teisingai teigia, kad Jurgis Matulevičius nenorėjo niekam būti politinis įrankis.

„Kiekvienoj kitoj dijecezijoj jis būtų vienas labiausiai mylimas ir vertinamas Ganytojas, kaip žmogus ir kaip vyskupas" („Pro Christo" Nr. 4, 1927 m. 254 p.).

Vyskupas Matulevičius buvo silpnos sveikatos. Iš pat mažens jam grėsė kojos tuberkulioza. Kai vienas, silpnos sveikatos kunigas abejojo, ar galės dirbt kunigystės darbą, vyskupas atsakė: „Nors ir silpnos sveikatos kunigas, tačiau visados bus reikalingas: atlaikys šv. Mišias, šiek tiek išklausys išpažinčių. Gali būti pažiūrėti paliegėlis, rodos, jokiam darbui netikęs, tačiau tas daug gali, kas gali mylėti Dievą. Ir tokiam verta gyvent ir gal likt šventas". Kitu atveju rašo iš Kauno:

„Prašau melstis už mane, kad kilnius dalykus skelbdamas kitiems, pats nenusidėčiau. Dažnai neturiu kada pasimelst. Taigi, visą viltį dedu Jūsų ir seserų maldose, kurioms kuo galėjau stengiaus patarnauti. Čia žemėj turit išprašyti man šventumo, o ten danguje laimės".

A. a. Arkivysk. Matulevičius dėl aplinkybių, kuriose turėjo dirbt būdamas Vilniaus vyskupu, ir dėl uždėtų pareigų, — priklauso prie tragingiausių asmenybių Vilniaus vyskupų soste.

*

Taip aiškina Arkivysk. Matulevičiaus išvykimą iš Vilniaus vienas geresnės valios lenkas p. V. Piotrovicz'ius. Paduotų dokumentų autentiškumu nėra ko abejoti. V. Piotrovicz'ius vadovaudamas Vilniaus vaivadijos tikėjimų skyriui, ir vėliau Tikėjimų ir Švietimo ministerijoj stačiatikių skyriui, galėjo naudotis tikriausiais ir išsemiamais šaltiniais. Pagaliau tą patvirtina dar gyvi artimi Arkivyskupui asmens.

VILNIAUS UNIVERSITETO REKTORIUS APIE A. A. ARKIVYSKUPĄ MATULEVIČIŲ

Buvęs Vilniaus universiteto rektorius prof. Zdziechovskis plačiai rašė apie mirusio arkivyskupo Matulevičiaus gyvenimą ir nuopelnus Krokuvos „Czase". Jis sako, kad žinia apie arkivyskupo Matulevičiaus mirtį pasiekusi Vilnių visiškai netikėtai. Dėl to rašąs pirmojo įspūdžio pagautas, neturėdamas po ranka jo gyvenimo datų ir veikimo.

Kai vokiečių okupacijos metu kilęs Vilniaus vyskupijos klausimas, lenkų vyskupai, numatydami ir žinodami, kad vokiečiai neleistų į tą vietą lenko, vienu balsu parėmę kun. Matulevičiaus kandidatūrą. Prie labai keblių sąlygų aukštos bažnytinės vietos valdymas buvęs sunkus kryžius iš palaiminto vienuoliško ramaus gyvenimo ištrauktam vienuoliui. Nacionalinių aistrų įsisiūbavusioj gadynėj, kurios taip toli pažengusios, kad net Popiežius buvo priverstas pakelti balsą ir pasmerkti katalikų masėj pasireiškusią kraštutinio nacionalizmo doktriną (pav. L Action Francaise) — tokioj gadynėj negalima buvę išvengti nesusipratimų ir ginčų tarp lietuvio vyskupo ir dijecezijos daugumo — lenkų. „Ar aš kaltas, — pasakęs vyskupas per pasikalbėjimą su autorium, — kad atėjau į šį pasaulį su pirmaprade nuodėme, kuri yra mano lietuviškas kilimas".

Tos nuodėmės jam nedovanota iš lenkų pusės. Dėl to pradėję vaikščioti nieku nepagrįsti gandai apie kažkokią atkreiptą prieš lenkus baisią konspiraciją, kurios gijas laikęs savo rankose vyskupas. Prasidėjęs adresų ir prašymų siuntimas į Rymą, reikalaujant, kad vyskupas būtų pašalintas iš Vilniaus.

Vedamoj prieš vyskupą akcijoj autorius nedalyvavęs. Jis buvęs vienas iš mažo skaičiaus žmonių, kurie palaikę su juo santykius ir jį lankę. Jų nuomonės dažnai persiskirdavusios, bet

iš pasikalbėjimų su vyskupu jis išsinešdavęs kogeriausių įspūdžių ir atsiminimų. Jautęs ir gerbęs jame kunigą, Dievo tarną, visomis jėgomis atsidavusį savo pašaukimui ir pareigoms. Velionis traukęs prie savęs nepaprastai dideliu gerumu, švelnumu, supratimu ir, be to, sielos jėga, minties blaivumu ir geru supratimu Bažnyčios uždavinių visuomenės gyvenime. Tam įrodyti reikią prisiminti Vilniuje ėjusio ir kun. prof. Vilianovskio redaguoto „Kvartalnik teologiczny" bylą. Kažkoks nežinomas intrigantas buvo įžiūrėjęs vienam straipsnyje eretiškas moderniškas tendencijas ir dėl to, nunciatūrai pareikalavus, teologinis skyrius buvo priverstas padaryti priesaiką prieš modernizmą. Lietuvis vyskupas galėjęs pasinaudoti tuo kaip įrankiu prieš lenkų dvasininkus, bet jis to nepadaręs. Priešingai, jis su priklausančiu jam taktu tą „Kvartalninką" apgynęs ir visą bylą likvidavęs.

1925 metų liepos mėnesį vyskupas išvažiavęs pailsėti ir daugiau į Vilnių nebegrįžęs. Niekam nesitikint savo atostogų metu atsistatydinęs iš Vilniaus vyskupo vietos ir iš pradžių apsigyvenęs Ryme. Autorius parašęs vyskupui laišką, kuriuo pareiškęs gailesčio dėl jo atsistatydinimo ir vilties, kad jis bus paaukštintas. Vyskupas atsakęs šio turinio laišku: „Labai gerbiamas ir brangus Pone Redaktoriau. Tegul Dievas Tamstai atmoka už laišką, kurs visada pasiliks man brangus atminimas. Vienas Dievas žino, kiek aš jaučiau ir jaučiu dėkingumo gerbiamam profesoriui. Tiek buvau visų apšauktas, tiek mane visada purvais drabstė, boikotavo, o Tamsta, to viso neatsižvelgdamas, norėjai prisiartinti prie manęs ir tiek parodei man palankumo ir širdies.

Tiesa, buvo man labai skaudu, kad dėl mano menko asmens tiek įžeidžia Dievą ir tiek žalos daro Bažnyčiai. Tačiau ne dėl šmeižtų ir ne dėl kryžiaus baimės pasitraukiau iš Vilniaus. To reikalavo susidariusi būklė. Buvo žinoma, kad pasiremdama konkordatu vyriausybė pastatysianti griežtą veto prieš pakėlimą manęs į arkivyskupus. Nacionalinės partijos, be abejojimo, taip pat nebūtų ramiai praėjusios pro šį aktą. Dėl to, nenorėdamas sudaryti sunkumų Apaštališkam Sostui ir kenkti Bažnyčios reikalui, gerai visą reikalą apsvarstęs ir pasitaręs su kompetentingais asmenimis, pasitraukiau iš Vilniaus vyskupo vietos. Iš dalies tai buvo jau tik paprastas formalumas".

Toliau velionis savo laiške nurodo, kad visada meldėsi ir dabar tebesimeldžia už tuos, kurie ėję prieš jį. Į Rymą at-

vykęs tarnauti Dievui ir turįs vilties, kad jį aplenksiančios visos garbės.

Zdziechovskis baigia savo rašinį žodžiais: „Garbė mirusio atminimui“. Kiti lenkų laikraščiai paminėjo arkivyskupo Matulevičiaus mirtį trumpai.

IŠ ARKIVYSK. J. MATULEVIČIAUS UŽRAŠŲ

MARIJONŲ VIENUOLIJĄ KURIANT

1910. IX. 14. Mano šūkis teesie: visame Dievo ieškoti, viską didesnei Dievo garbei daryti, į viską įnešti Dievo dvasios ir viską ja persunkti. Dievas ir Jo garbė teesie viso mano gyvenimo centras, apie kurį suktųsi visos mano mintys, jausmai, norai ir darbai.

Dievo garbė ir sielų išganymas! Ar gali būti koks aukštesnis tikslas už šitą? Kaip menkai atrodo visa kita, palyginus su šiuo tikslu? Ko verti net geriausi ir gražiausi žmonių siekimai prieš šitą tikslą? Taigi ar neverta, ar neteisinga, kad mes tam tikslui aukotume visa: laiką, turtus, gabumus ir net savo gyvybę?

Šventieji visom jėgom stengėsi pasiekti krikščioniškosios tobūlybės, turėdami mintyje tuos kilnius Kristaus žodžius: Būkite tobūli kaip ir jūsų dangiškasis Tėvas. To tikslo siekė vis stengdamiesi panešėti į Viešpatį Jėzų. Tad jei iš tikrųjų noriu eiti šventųjų pėdom, mano tikslas turi būti Kristaus gyvenimo tikslas ir priemonės tos, kurias pagrinduose vartojo pats Kristus: visiškas savęs išsižadėjimas, darbštumas, — vargų, pažeminimų, persekiojimų, kentėjimų—aukos kelias. Iš to seka: *kiekvienas mūsų turi laisvai, visai savęs išsižadėjęs, pilnai pasiaukoti Kristui ir Bažnyčiai.* Tai yra Kristaus troškimas — įvykdyti žemėje Dievo karalystę t. y. visa laimėti Jam per mūsų Šv. Bažnyčią. Mūsų uždavinys: *tobūlintis ir tobūlinti.*

1910. X. 25. Šio pasaulio sūnūs yra gudresni už šviesos sūnus savo siekimuose bei darbų praktikoje. Kaip dažnai atsitinka, kad Kristaus Bažnyčios priešai prašoksta mus savo darbštumu, uolumu, drąsa bei narsumu. O mums gi Kristus juk yra pasakęs: Būkite gudrūs, kaip žalčiai, ir neklastingi, kaip kar-

veliai. Tad to akivaizdoje, ką turėtume daryti? Ar neturime eiti tenai, kur būtų galima kodaugiausia Dievui laimėti, daugiausia sielų išganyti t. y. ten, kur daugiausia bedievybės, ištvirkimo, indiferentizmo, nuo Bažnyčios nutolimo?

Ar neturėtume stengtis visur įlįsti, įsibrauti, kur tik galima ką nors Kristui ir Jo Bažnyčiai laimėti. Jei vienas kelias užkirstas, kodėl kito nepaieškoti? Jei vienos durys uždarytos, kitas sau susiraskime, jei vienas langas užkaltas, kitą šviesai įleisti darykimės. Regėdami savo nerangumą, kaip gi turėtume gėda rausti mes, kurie save vadiname Kristaus sekėjais, Jo Bažnyčios tarnais, Jo karalystės platintojais — Jo kareivija...

Ar neturėtume užsidegę Kristų skelbti plačiosiose masėse, ypač didmiesčiuose, jaunuomenėje, universitetuose, — juk iš ten turėtų plisti ne bedievybė, bet krikščionybės spinduliai, — organizacijose darbininkų, kurie daugiausia esti visokių riaušininkų bei anarchistų aukos.

Tikrą krikščionį, veikiantį Dievo garbei, jei kas išvaro pro vienas duris, jis grįžta pro kitas. Nes jis pasiaukojęs.

1910. X. 29. Jeigu visos kitos kenksmingos visokių maištininkų ir riaušininkų organizacijos moka taip gražiai pasislėpti ir pasislėpusios gyvuoti ir veikti, taigi mes Bažnyčios ir net tos pačios visuomenės, nuo kurios prisieina mums slapstytis, gerovei, ar negalėtume jau surasti sau slaptos vietelės, ar nemokėtume gi jau pasislėpti taip, kad niekas, kam to nereikia, mūs nežinotų. Argi mes jau nemokėtume savo sumanymų ir darbų nutylėti. Pirmieji krikščionys tiek metų turėjo išgyventi slapta, katakombose, požemiuose, kaip galėdami ir kur galėdami, slaptydamiesi, o vis tik gyveno, organizavosi, tvarkėsi ir dirbo, ir dar kaip sėkmingai ir vaisingai! Juk mes jų vaikų vaikai. Kodėl, kada reikia, nepasekus tų šventų mūsų tėvų pėdomis? Jie mums padės tai daryti savo maldomis, užtarymu ir globa, kad tik mes jų didelę dvasią turėtume! O mums taip dabar tos dvasios reikia. Bažnyčia visur persekiojama ar bent varžoma: viešai nebegali kaip reikiant veikti ir plisti. Juk daugely šalių kai kurių vienuolijų neįsileidžiama; iš kitų gi vienuoliai ištremiami, viešai dirbti ir įstoti draudžiama.

Taigi kas belieka daryti? Nejaugi išsižadėti savo pašaukimo? Nejaugi aplenkti tą kelią, kurį Dievas mums parodo? Nejaugi vis nusileidžiant ir nusilenkiant prieš visokius neteisingus priešingus Bažnyčiai įstatymus ir norus nieko neveikti? Nejaugi iš-

sižadėjus brangiausių idealų, rūdyti kur susirietus ir susitraukus iš baimės! Jei taip elgtumės, tai susilauktume to, kad kokią dieną mums uždraustų ir katalikais būti. Ne, anaiptol ne! Turime eiti narsiai ir drąsiai prie tikslo keliu, kurį Dievas mums rodo, ten kur Dievo dvasia mus veda ir skatina eiti į jokias kliūtis neatsižvelgiant, nieko nenuogąstaujant. Jei pilni Dievo dvasios būsime, pagaliau viską turėsime nugalėti. Dvasios nei pančiais nieks nesugebės surakinti, nei kalėjime neužkals, nei ištrėmime nesulaikys. Ji išsiverš iš visur, pro visur prasimuš.

Uždek tik, Viešpatie, mūsų širdis Tavo meilės ugnimi! Duok tik mums Tavo Šventąją Dvasią, kad mes tikrai visko išsižadėję Tavo garbei ir Tavo Bažnyčiai pilnai atsiduotume. Visokios kenksmingos organizacijos, dažnai po visą pasaulį išsišakojusios, veikia dirba pasiknisusios po Bažnyčia ir visuomene. Argi mes nuleidę rankas į tai ramiai sau žiūrėsime? Ne. Mes prieš nedoras jų organizacijas ir nedorus darbus turime pastatyti savo katalikiškas organizacijas, turime dirbti savo katalikišką darbą. Tegu čia mums būna pirmieji krikščionys vadai ir pavyzdžiai.

Mūsų tikėjimo šventieji milžinai ir karžygiai, kurie savo krauju palaistydami išugdėte Šv. Bažnyčią, Kristui padedant, išmelskite mums narsumo ir drąsos, kad Jumis pasektume!

Kiekvienas mūsų turi būti tos vienos, didelės minties apimtas, kad visame kame iš tikrųjų ieškotų Dievo, kad tarp daugybės visokių priemonių, kad ir gerų geriausių, ypatingai rinktųsi tas, kurios didesnei Dievo garbei išeitų: kad stebėdamas visokias kitas įstaigas ir žmonių kuopas arba būrius, ypač jei ten dar Dievo nėra, visomis jėgomis stengtųsi tenai Dievą įnešti, viską Kristaus dvasia atgaivinti, perimti, atnaujinti.

Šventoji Katalikų Bažnyčia, tikroji Kristaus karalija žemėje, karščiausiai mano Numylėtoji! Jei Tave užmirščiau, tegul būna užmiršta mano dešinė, te mano liežiuvis pridžiūsta prie gomurio, jei aš Tavęs neatsiminčiau, jei aš Tavęs nelaikyčiau, mano mieliausiaja Motina, visų didžiausia mano paguoda. Tasai šauksmas tebūnie nuolatinis mano širdies šauksmas.

Duok, Dieve, kad mes būtume pagauti tos didelės vienos minties—Bažnyčiai dirbti, vargti, kentėti, kad Bažnyčios kentėjimai, vargai ir žaizdos, būtų mūsų vargais, kentėjimais ir mūsų širdies žaizdomis, kad būtume pagauti to vieno troškimo — nieko čia ant žemės nesitikint, neieškant, jokio sau pelno nelaukiant, savo

gyvenimą aukoti Dievui, Bažnyčiai; sudilti, sunykti darbuose, varguose ir kovose dėl Bažnyčios; kad mes turėtume tą didelį narsumą jokių kliūčių iš pasaulio pusės ir jos galybių nesibijant, jokiam bailumui nepasiduodant, eiti drąsiai į darbą, į kovą dėl Bažnyčios, tenai, kur labiausiai to reikia, tai yra, kur pasaulinė valdžia persekioja Bažnyčią, vienuolijas, varžo Bažnyčią ir Jos organizacijas ir įstaigas; kad mes tik to vieno bijotume— numirti nieko dar nekentėję, nevargę, nedirbę Bažnyčiai, sieloms išganyti, Dievo garbei skleisti, kad mintys, troškimai, norai vis į tą pusę linktų, kaip čia visur Kristų įnešus, Jo dvasia perėmus, kaip visur Katalikų Bažnyčios vardą iškėlus.

Tam tikslui turėtume pasinaudoti visokiomis, žinoma, padoriomis priemonėmis: ir paprastų kunigų, ir, kur geriau išeina, vienuolių, ir, kur tai patogiau yra, pasauliškių rūbais, ir darbais, ir mokslu, ir turtais, ir savo krauju, ir viskuo. Viskuo, kas Dievo sukurta ir dora, viskuo, kada to reikia, kodėl gi negalėtume panaudoti didesnei Dievo garbei ir Bažnyčios gerovei. Omnia vestra, vos Christi, Christus autem Dei (Viskas jūsų, jūs Kristaus, Kristus gi Dievo). Visa visokių, ypač apaštališkų, darbų dirva, turinti ryšį su žmonių kultūrinimu ir organizavimu, dirva visu savo plotu turi būti pasiaukojusių darbininkų ariama. Tarp savęs turėtume gyventi kodidžiausioj vienybėj, broliškos meilės ryšiais susirišdami, kad guldytume galvas vienas už visus, o visi už vieną. Kaip ypatingas uždavinys dabartiniais laikais, maždaug, turėtų būti: įtraukti didesnius žmonių būrius, platesnę visuomenę į aktyvesnį darbą tikėjimo ir Bažnyčios gynimui ir plėtimui, supopuliarinti apaštalavimo darbą, kad taip kaip dabar rūpinasi geri katalikai gailestingomis įstaigomis, taip dar daugiau rūpintųsi tikėjimo gynimu ir skleidimu Bažnyčios gerovei.

Kiek čia gero galėtų padaryti pasaulininkai vyrai ir moterys. Žinoma, juos tik pirmiau reikėtų geriau tikėjimo išmokyti, apšviesti, supažindinti su mūsų Bažnyčios reikalais; reiktų juos uždegti švento uolumo ugnimi, o paskui gerai suorganizuotus būriais patraukti į darbą tikėjimui skleisti. Jie galėtų ten įnešti Kristų, kur mes kunigai net prieiti negalime. Reiktų mums telkti gerų norų žmones aplink save ir vesti juos į darbą Dievo garbei. Mūsų kaip veiklumo žymė turėtų būti mokėjimas žmones organizuoti, jungti ir įtraukti į apaštalavimo darbą.

1910. XI. 14. Žiūrėsiu, kad neapleisčiau darbo dėl maldos, nei maldos dėl darbo. Ora et labora (Melskis ir dirbk). Be nuolatinės maldos siela vysta ir džiūsta, jėgos išseka ir pasibaigia, dvasia išsiblaško ir patsai darbas pasidaro nuostabiai bergždžias. Antra vertus, nereikia vėl užmiršti, kad ne tik melsdamiesi, bet ir dirbdami Dievo garbei, Dievą garbiname ir Jam tarnaujame. Mūsų veikliame gyvenime būtinai turime būti įpratę į išvidinį dvasinį gyvenimą, į nuolatinę dvasios maldą, turime mokėti atjausti savo širdyse Viešpatį Jėzų, statyti save ir savo darbus Dievo akivaizdoje. Labai svarbu įprasti malda paversti atliekamo laiko trumpas valandžiukes, tai yra einant nuo vieno darbo prie kito, kur važiuojant, net einant pasivaikščioti, atitrūkstant nuo darbo, nuo žmonių draugijos, nuo savo užsiėmimo. Be tokios nuolatinės maldos, nuolatino dvasios kėlimo prie Dievo veikliame gyvenime, kurį mes turime gyventi, neilgai ištesėsime. Bet vėl, antra vertus, darbas malda gaivinamas ir pašvenčiamas trumpais į Dievą atodūsiais, trumpais minties ir širdies aukštyn pakėlimais, labai žmogų tobulina ir su Dievu suvienija. Tą dieną praleidęs žmogus jauti vakare kažin kokį dvasios ramumą ir širdies džiaugsmą, jauti, kad diena nebuvo tuščia.

1910. XI. 17. Iš visų pusių girdisi nusiskundimų, kad mums trūksta tinkamų žmonių. Darbo begalės, o žmonių maža arba visiškai nėra. Tai tiesa. Bet kas čia kaltas, ar ne mes patys? Geriausias apvaizdusis Dievas, kada reikia ir kada Jis nori, suranda sau tinkamus žmones, juos pašaukia į darbą ir duoda jiems savo malonių: apšvietimo, įkvėpimo, meilės, tikėjimo, šventumo galią. Bet paprastai Viešpats valdo vienus žmones per kitus; vienus su pagalba kitų veda į išganymą. Paprastai Dievas duoda mums tik supratimą ko Bažnyčiai reikia, o jau mes patys turime stengtis, Dievui padedant, tuos reikalus atlikti.

Reikia mums žmonių, tai stenkimės mes juos sau išsiauklėti, išsilavinti. Nuo to, man rodos, ypatingai reiktų pradėti mums visus visuomenės Kristuje atnaujinimo darbus. Omnia instaurare in Christo (Viską atnaujinti Kristuje). Žmogaus protas yra versmė visokių minčių, kurios paskui patekusios į minias pasklista į platųjį pasaulį, ima žmoniją valdyti. Žmogaus valia yra toji jėga, kuri arba telkdama ir vienydama aplink save kitus žmones, juos stumia į priekį arba ir atgal, juos vesdama, keldama, arba ir žemyn pastūmėdama, gali laimę arba nelaimę žmonijai suteikti.

Žmogaus širdis pilna visokių ugnies jausmų gali būti jėga, kitus sušildanti, uždeganti, sukaitinanti, kaip garas ir elektra, prie gero darbo patraukianti ir pastumianti, arba vėl—kenksmingas gaivalas, viską sunaikinąs, skaldąs. Taigi svarbu žmogų gerai, tinkamai Kristaus dvasioje išauklėti, jo protą tikra pilna tiesa apšviesti, jo valią per Dievo įsakymus, Evangelijos patartis, priedermes, pašaukimą, įkvėpimą, aplinkybes ir t. t. sutvirtinus jo širdį karšta Dievo ir artimo meile uždegti. Mūsų Kongregacija tad ypatingu būdu turėtų rūpintis, kad išlavinus ir prirengus reikalingų Bažnyčiai žmonių. Iš vienos pusės gerai reikėtų atsižiūrėti į Bažnyčios reikalus kiekvienoje tautoje, reikėtų tuos reikalus atlikti, pradėjus nuo svarbiausių ir būtiniausių, stengtis gerai suprasti ir permanyti. O antra vertus, reikėtų rūpintis surasti tam tinkamus žmones, juos gerai išlavinti, išmokyti, prirengti, kad gerai galėtų tuos reikalus atlikti, kad galėtų sėkmingai veikti. Pirmiausia, žinoma, visada reikia rūpintis žmogaus išvidiniu ištobūlinimu, kad jis būtų žmogus pagal Dievo širdį: homo secundum cor Dei. Kad galėtų ir kitiems būti dvasinio atgimimo ir gyvenimo šaltinis.

Paskui reikėtų stengtis tobūlinti ir kituose reikalinguose dalykuose: ar tai mokslo, ar darbo, ar visuomeninio veikimo srityje, kad būtų nors vienoje kokioje gyvenimo šakoje Bažnyčiai ir visuomenei naudingas, kad ir įgimtomis dovanomis ir gabumais, darbu ir triūsu galėtų Dievui tarnauti ir žmonėms naudingu būti; kad ir tais ištobūlintais įgimtais įrankiais: išsilavinimu, mokslu ir gabumais ne žemiau už netikinčius arba ir tikinčius, kurie nėra Dievui ypatingai pasiaukoję, būtų, bet, kiek galint, dar ir prašoktų, kad ir tais įrankiais, galėtų sėkmingai naudotis, kad kitus prie Dievo ir Bažnyčios patrauktų. Čia reikia iš vyresniųjų pusės didelės išminties ir kantrumo, kad, matydami plačias dirvas visur tuščias, visur daugybę darbo, darbininkų gi trūkumą, nesiųstų pirma laiko neišlavintų ir nepakankamai prirengtų žmonių į darbą, kad mokėtų pakęsti ir palaukti, kol darbininkai subręs, prisiruoš. Darbo niekad nepritruks: dar visur platūs laukai dirvonuoja, o ir dirbamuose laukuose kiek dar kūkalių ir piktžolių... Ir pinigų prireikus dar netaip sunku surasti; Dievas rūpinasi savo tikrais tarnais, kad tik gerų tinkamų žmonių būtų.

Taigi atsidėję turime rengti, mokyti ir lavinti reikalingus mums žmones. O ir paskui, pastatę juos prie darbo, turime žiūrėti, kad vis dar turėtų laiko tobūlintis ir dvasiniame gyvenime ir kiekvienas savo darbo šakoje. Tobūlybės dėsnis turi būti visuotinis mūsų gyvenimo dėsnis, ne tik tada, kada dalykas eina apie asmenišką, dvasinį išsilavinimą, bet ir priedermių atlikime ir darbuose ir tuose patarnavimuose, kuriuos galėsime Bažnyčiai atlikti. Tebūnie mums pavyzdžiu Kristus, kuris viską gerai padarydavo: omnia bene fecit. Reikia žiūrėti, kad pirm laiko į darbą neįsišokus ir neįsitraukus, o kokį nors darbą paėmus ar pradėjus, stengtis jį gerai atlikti ir tobūlinti.

Duok Dieve, kad aš savęs visiškai išsižadėjęs, kaskart labiau Tavyje ir Tavo šventoje valioje paskęsčiau. Jaučiu gerai, kad tik tada žmogus tikrai Dievo sūnų laisvę įsigyji, kada išsinėręs iš savimylos kailio apsisiauti Kristaus dvasios ir malonės rūbu, kada savęs, šio pasaulio ir piktos dvasios tikrai išsižadėjęs, pradedi eiti, įsigilinti į Viešpatį Dievą, kada savo sugedusį kūną ir šio pasaulio ankštutėlę gūžtelę dvasia apleidęs, apsigyveni Aukščiausiojo būstuose. Kaip tada pasidaro protas aiškus, dvasia laisva, širdis plati ir atvira! Tada tik iš tikrųjų pradedi jausti, kad visi žmonės broliai, o žmonija tai tik viena šeimyna; ir pradedi savo karšta širdimi visus apglobti, visus prie savo širdies imi maloniai glausti. Įmanytum visą kraują po lašelį už juos atiduotum, kad tik tuos savo brolius, tą Dievo šeimynėlę prie Jo atvestum, Bažnyčiai laimėtum, su Kristumi sujungtum. Kada Dievo meilė į mūsų širdį įžengusi ją praplečia, tada joje taip erdva pasidaro, kad visi žmonės, be jokių skirtumų ar tai luomų ar tautos, į ją sutelpa.

Kuomet žmogaus siela Šventosios Dvasios pagauta pakyla ir nuskrieja į tas aukštybes, kur Švč. Trejybė savo amžinumoje neapsakoma, neišreiškiama, begaline garbe spindi — šviečia, ir kuomet nuo tų aukštybių apmeti paskui akimi šį pasaulį, kaip jis išrodo menkutis, mažas! Iš tų amžinumos aukštybių į šį pasaulį žvelgdamas, išmoksti, kaip pridera, įvertinti kiekvieną šios žemės daiktą ir kiekvieną savo vietoje pastatyti, išmoksti daiktais kaipo įrankiais naudotis didesnei Dievo garbei. Quid hoc ad aeternitatem? Quid ad maiorem Dei gloriam, prosperitatem Ecclesiae, salutem animarum, proprium profectum? (Kas iš to amžinybei, didesnei Dievo garbei, Bažnyčios gerovei, sielų išganymui, artimo tobūlumui?). Duok Dieve, kad į viską žiūrėčiau

iš amžinybės aukštybių ir viską amžinybės svarsčiais sverčiau. Sub specie aeternitatis omnia respicere oportet (Į viską žiūrėti reikia amžinybės šviesoje).

Atsidėjus visame kame reikia ieškoti Dievo ir stengtis jam įtikti. Bet Viešpats taip malonus ir geras, kad Jis pirmas mūsų ieško. Savo malone Jis mus kelia, žadina, kad pabustume iš dvasinio susnūdimo, Jis nuolat ragina dirbti Jo garbei. Jis mus veda ir traukia aukštyn į tobūlybę ir į visokius gerus darbus sielų išganymui ir Bažnyčios gerovei. Tik nereikia tą Malonės įtaką trukdyti ir kliudyti, nereikia daryti kliūčių Dievui mūsų sieloj, priešingai, — reikia pašalinti tas kliūtis, reikia atsiduoti Dievo malonei. Reikia sutraukyti, nieko nebojant, vieną paskui kitą, tuos pančius, tas virves ir virvutes, kurios mūsų sielą laiko pririšusios prie mūsų savimylos, prie mūsų kūno ištižimo, prie mūsų valios visokių užgaidų, prie mūsų proto žemiško išmanymo, ir neduoda jai pakilti. Reikia sutraukyti ir sudaužyti tuos pančius, kurie mus laiko prirakinę prie šio pasaulio daiktų ir daiktelių ir visokių menkniekių, suvaržę tuščios garbės ryšiais. Reikia numesti į šalį nuo savo pečių tą sunkią naštą, kurią ant mūsų yra užkrovęs nereikalingas atsižvelgimas į tuščias žmonių nuomones, o kuri taip dažnai mus kaip slogutis slogina. Reikia numėtyti drąsiai nuo mūsų kelio tuos visus gramozdus, paniekinti tas visas baidykles, kurias mums kryžiaus, kentėjimų, vargų ir bėdų, persekiojimų, nepavykimų ir t. t. baimė mėgsta vaizduoti. Žodžiu, reikia nesibijoti apmirti, kaip tam grūdui, kurį mini Evangelija, įbertam į žemę.

Kol grūdas nebus apmiręs jis vienas nenaudingai gulės žemėj; tiktai kai bus pats apmiręs jis išduos gyvybę ir atneš keleriopą vaisių. Taip ir žmogus neturi bijotis apmirti, paskęsti Dievuje. Kada žmogus bus sau ir pasauliui tikrai numiręs, tik tada jis atgis ir atgims Dievuje ir gausių vaisių atneš. Kas taip savo sielą „pražudys“ Dievuje ir Dievui, atras ją vėl, tik jau šventą, skaisčią, sudievintą ir išganys ją ir per ją daug kitų. Kas gi įsikibęs į savimylą „laikysis“ savo sielos, ir visko bijodamasis nežinos, kaip ją saugoti, pražudys savo sielą, liksis vienas sau, kaip anas sudžiūvęs grūdas. Jei tik, viena, mes tikrai ieškosime Dievo, o, antra, visiškai būsime pasidavę Dievo valiai, tai, be abejo, Viešpats prie visko mus prives.

Nevisi šventieji išsyk pašoko iki aukšto tobūlybės laipsnio. Daugelis jų tik iš palengvo, ilgus metus dirbę, kamavęsi pa-

siekė aukštesnį šventumą, o pasiekė dėl to, kad nesiderėjo su Viešpačiu, nesipriešino Jo valiai, nestatė kliūčių Jo malonei, tik drąsiai, noriai, veikiai viską apleisdavo, visko išsižadėdavo, jei ko Dievas iš jų pareikalavo, nesibijodavo visko dėl Dievo paaukoti. Už tai ir Dievas juos prie visko privedė: prie tobūlybės ir prie gerų naudingų darbų.

1910. XI. 18. Pačiam besitobūlinant, besirūpinant ir besistengiant vis šventėti, reikia neužmiršti ir kitų ištobūlinimo, reikia rūpintis ir kitus prie Dievo patraukti ir į kitus gerą įtaką padaryti. Ir čia būtų gera pradėti tą darbą nuo artimiausių: nuo saviškių ir namiškių, o paskui jau, kiek galima, siekti toliau. Būtinai turi mums kiekvienam rūpėti, kad ne tiktai patys kaskart tobūlėtume, bet kad drauge ir kitiems taptume dvasinio gyvenimo ir tobūlybės parama, šaltiniu, židiniu. Ne tik turime žiūrėti, kad patys kaskart geriau susiorganizavę ir susitvarkę būtume, bet kad ir kitus dar aplink save telktume ir vienytume veikimui dėl Dievo ir Bažnyčios.

1910. XI. 24. Kuomet mintys, kylančios iš mūsų sugedusios prigimties arba piktos dvasios pagundos, drumsčia mūsų dvasią, tuomet reikia ilgiau ir daugiau melstis, kad mūsų valia, maldoje sustiprėjusi, galėtų piktam atsispirti. Bet kada pagundos jau yra sumažėjusios ir beveik visiškai apmirusios, kada jų vietą jau yra užėmę geri ir šventi troškimai, kai mes jau nereikalaujame taip labai ginklų su priešu grumtis, tada ypatingai maldai galima mažiau laiko aukoti. Sakau ypatingai, nes, bendrai, reikia nuolat nesiliaujant melstis. Bet tai galima daryti visur ir visada, ne tik klūpojant ar esant bažnyčioje ar koplytėlėj. Reikia pratintis prie tokios nuolatinės maldos dvasioje, ar tai kur einant, ar tai kokį darbą dirbant, ypač kada tas darbas nereikalauja, kad protą įtempę dirbtume, ar tai šiaip turint kokią laisvesnę valandėlę laiko, ypač einant nuo vieno darbo prie kito, ar tai su žmonėmis kalbant, žodžiu, visur ir visada.

Tie trumpi į Dievą atsikvėpimai, tie akimirksnio dvasios pakilimai į dangų, tie Dievo ir artimo meilės jausmai, tas pažvelgimas į viską tikėjimo akimis, visai nereikalauja, kad tam tyčia aukotume laiką, nei darbo nė kiek nekliudo, o tik dar gaivina. Reikia pratintis prie tokios nuolatinės maldos. Ypač mūsų veikliame gyvenime būtinai reikalingas tas šventas įprotis. Turime gaudyti tas valandėles, kurios taip greit bėga ir išnyksta, tom valandėlėm melstis. Kai žmogus, kurį laiką dirbęs, įpranti

į tokią maldą, tai nė nejunti, kaip pati dvasia nuolat į Dievą kyla, tarsi veržte veržiasi į dangų. Kiek žmogus tada gauni šviesos, kiek šventų jausmų, kaip savo valią sustiprini! Jei mes neišmoksime tas akimirksnio valandėles maldai sunaudoti, tai jos ir taip kaip žaibas pranyks.

Mintis turi dirbti ir apie ką nors sukinėtis. Jei ji nesisuks apie Dievą, tai skrajos kur kitur, dažnai tik vėjus gaudys, kamantinės kokius nemalonius įvykius, sukinėsis apie mūsų pačių asmenį ir tik dar daugiau maitins savimylą. Tada žmogus tik dar daugiau pailsti, negu kokį proto darbą dirbdamas, ir nervai susierzina ir dvasios ramybė dingsta. Palaimintas žmogus, kuris išmoksta, kiek atitrūkdamas nuo darbų ir rūpesčių į Dievą kilti ir Dievuje ilsėtis. Negalėdami daug laiko maldoms paaukoti, ypač mes, turime pratintis į tą išvidinį maldingumą, į tuos nuolatinius prie Dievo pakilimus. Kiek tai laiko valandėlių veltui prapuola, bemąstant apie kažin ką, apie kokią kaip ir tuštumą, nė pats žmogus nežinai apie ką: tik jauti, kad mąstai, kad tavo mintis dirba ir net ilsta, bet ką mąstai, nežinai, tarytum kokius vėjus gaudai. Ar nedaug verčiau kiekvienu atžvilgiu į Dievą ir šventus dalykus pakreipti savo mintis ir dvasią. Tada ir prie didžiausių darbų surasime ir turėsime dar gana laiko maldai.

Mokėkime tik būti Dievo akivaizdoje, būkime tik visada pasirengę pildyti, kas Dievui labiau patiktų, o mūsų siela skendės maldoje. Daug aukštesnis yra šventumo lapsnis mokėti visur, visada, visose aplinkybėse, prie visokio darbo, tarp visokių žmonių su Viešpačiu Dievu gyventi, vienytis, Jį savo širdyje turėti, Jame skendėti, Jame džiaugtis ir linksmintis, Jo ieškoti, prie Jo kilti, Jį mylėti,— negu vien tada, kada esame koplytėlėje, kada klūpome, kada maldas kalbame. Palaimintas, kuris betriūsdamas ir bedirbdamas didesnei Dievo garbei, mokės taip Dievuje skendėti ir su Dievu vienybėje gyventi.

1911. I. 13. Ilgai nieko neužrašiau, bet daug visko perleidau, pergyvenau. Viešpačiui Dievui teesie už viską garbė; teišsipildo Jo švenčiausia valia visame. Bučiuoju Tavo Apvaizdos ranką, pilnai ir visiškai atsidodu Tau, Viešpatie, vesk mane Dangiškasis Tėve, daryk su manim kaip tinkamas. Nuostabiu keliu patinka Tau, Viešpatie, mane vesti. Bet kas Tavo kelius ir sumanymus atspės? Štai aš Tavo tarnas: siųsk mane kur nori. Kaip kūdikis puolu į Tavo glėbį, nešk mane! Keblumų,

kančių ir sunkybių keliu patinka Tau mane vesti, dėkui Tau ir už tai, labai dėkui! Tikiuosi, kad tuo keliu beeidamas netaip greit suklysiu, nes tai kelias, kuriuo ir mano mielasis Išganytojas J. Kristus ėjo. Viešpatie, Tave myliu! Duok, kad ir mylėčiau ir mylėti nenustočiau niekados. Širdis mano dega. Norėčiau iki paskutinio savo kraujo lašelio pasiaukoti už Tave, viską atiduoti, visko išsižadėti ir gyvenimo ir visko, kad tik Tavo garbė augtų ir Tavo Bažnyčia tarptų ir kiltų. Pats rodyk kas man daryti. Tiek man malonių esi, Viešpatie, suteikęs, ką aš Tau už tai atiduosiu, ką paaukosiu, kaip atsilyginsiu. Ką turiu viskas Tavo; taigi ką aš Tau galiu duoti? — Viską, ką turiu.

Iš savęs nieko neturiu, bet iš Tavo malonės esu turtingas. Viską Tau paaukoju. Jei valia prašyti, tai duok, Viešpatie, kad aš būčiau Tavo Bažnyčioje nelyginant tas skuduras, kuriuo viską valo, o suvartoję meta šalin kur į tamsiausią kampą, tegul ir aš taip tapčiau suvartotas ir sunaudotas, kad tik Tavo Bažnyčioje būtų nors koks kampelis geriau išvalytas, kad tik Tavo name būtų šiek tiek švariau ir skaisčiau. Tegul paskui mane meta kur, kaip tą sunešiotą skudurą. Duok, Dieve, kad aš būčiau panaudotas Tavo vynyne, Tavo dirvoje kaip trąša, kad tik paskui pjūtis būtų geresnė ir vaisius gausesnis. Duok, kad aš būčiau paniekintas, kad susinešiočiau, sudilčiau, kad tik Tavo garbė augtų, platintųs, kad tik tuo prisidėčiau prie Tavo Bažnyčios tarpimo. Kvailas esu: neišmanau ko prašyti. Duok Dieve, kad visame kame Tavo valia išsipildytų.

1911. I. 17. Turime organizuoti geros valios žmones, mylinčius Dievą ir Bažnyčią, turime juos žadinti prie darbo dėl Dievo, Bažnyčios ir sielų, vesti į kovą prieš nedorybių ir netikėjimo dvasią, skelbti Kristų ne tik jiems, bet ir drauge su jais ir per juos. Reikia stengtis sudaryti tokias gerų maldingų žmonių, tikrų katalikų kuopeles ir draugijas, suorganizuoti tokius religingumo lizdelius, sukurti tokius intensyviško katalikiško gyvenimo židinėlius, bet tuo dar neapribokime savo veiklumo. Niekad neturi mums nustoti rūpėję tie, kurie nedorybėse skęsta, tie, kurie klaidžioja tamsybėse nepažinę arba netekę tikėjimo, nutolę nuo Kristaus ir Bažnyčios. Niekad jų nevalia mums pamiršti: visa darykime, kad juos prie Kristaus atvestume. Tiesa, malonu dirbti tarp maldingų ir dėl maldingų žmonių, o nelengva prieiti prie tų, kurie pilni prietarų prieš Bažnyčią

ir Jos nemyli, neapkenčia, o net ir prieš Ją kovoja. Bet mums reikia ir į jų tarpą Kristaus mokslą įnešti ir jų sielas išganyti. Geras Kristaus vynyno darbininkas neturi palikti nė kiek dirvos neįžiūrėjęs, savo prakaitu, o jei reikia, ir krauju neaplaistęs, kad tik Kristaus karalija augtų, tarptų.

Būkime kaip anas gerasis ir gailestingasis Evangelijos Tėvas, kuris, stovėdamas prie durų laukia savo sūnaus palaidūno pargrįžtant, o išvydęs jį eina pasitikti, puola prie jo ir apkabinęs jį bučiuoja, vedasi jį į savo namą, papuošia naujais rūbais, kelia jam puotą. Bet dar labiau stenkimės pasekti aną garsųjį Evangelijos Ganytoją, kuris palikęs ramiai besiganančias 99 aveles, eina per girias, klonius ir kalnus ieškoti vienos paklydusios, o suradęs ją, ima ant savo pečių ir neša atgal pas anas gerąsias. Tegul mūsų uolumas vis eina į tą pusę, kur žmonės Kristaus dar nepažįsta, arba bent nepilnai Jį pažįsta, o ypač kur prieš Kristų kovojama, kad kaip geri Kristaus kareiviai tenai stoję dėl Jo kovotume ir savo galvas už Jį padėtume.

1911. I. 23. Mes esame pasižadėję pas save priimti ir pasaulininkus žmones, ne vien tik kunigus. Jie galės vesti visokias mokyklas, laikyti prieglaudas ir dirbti visokiose kitokiose įstaigose, bet neturime pamiršti, kad jų tikslas, pirmas ir tiesioginis, vis dėlto turi būti ne kas kita, kaip tik skelbti žmonėms Kristų žodžiu ir pavyzdžiu, dirbti ir kovoti dėl Dievo garbės, sielų išganymo ir Bažnyčios gerovės. Kur kunigui bus sunku ar ir negalima prieiti, tenai pasaulininkai broliai galės įnešti Kristaus dvasią, įeiti, įsiskverbti. Bedieviai, kovodami prieš Bažnyčią, jau yra tiek padarę, kad šiandien daug žmonių kunigų vengia, į kunigo rūbą šnairai žiūri, pilni prieš kunigiją visokių prietarų, nenori kunigo žodžių klausyti. Dėl to šiandien ir kunigams, kur galima ir kiek galima, kad ir savo paprastus rūbus nusivilkus, o apsitaisius pasaulietiškai, reikia eiti ir Kristų skelbti tiems, kurie kunigo paprastų rūbų bijo. Bet čia kunigui reikia būti labai atsargiam. Nevisuomet taip galima pasielgti ir nevisur taip pritinka daryti.

Čia kunigus galės pavaduoti pasaulininkai broliai. Dėl to juos reikėtų tinkamai išlavinti ir prie tokio darbo gerai prirengti. Ne tik juos reikia išmokyti kokio nors darbo, ar šiaip užsiėmimo ar mokslo, kad net ir tuose dalykuose, kiek galima už kitus žmones, Dievui išskirtinai ne-

tarnaujančius, mūsiškiai aukščiau stovėtų, bet dar jiems reikia suteikti ir bendrą gerą išsilavinimą ir išauklėjimą, daug didesnį, negu paprastai jų luomo darbininkai, amatininkai ar kitokio užsiėmimo žmonės, gyvenantieji toje šalyje, turi. Tada tik mūsiškių žodis tarp anų žmonių bus branginamas, tada tik mūsiškiai turės jų akyse svarbą, tada tik kiti jų veikiau paklausys, negu visokių agitatorių, Bažnyčios priešų.

Ypač gi reikia mūsų pasaulininkus brolius išlavinti tikėjimo tiesose, kad galėtų būti apologetai, tikri savo luomo žmonėse tikėjimo gynėjai ir skelbėjai. Nereikia čia gailėtis nei laiko nei pastangų, kad tik jiems užtektinai tikėjimo mokslo suteikus. Nekalbu čia jau apie brolių dvasinį gyvenimą ir gyvenimo šventumą. Suprantama, kad gyvenimo šventumas, kad išvidinis dvasinis Dievuje gyvenimas, dvasios skaistumas ir uolumas turi būti viso pamatas.

Man vis ateina į galvą, ar nepermažai iki šiol vienuolių atsižvelgta į parapijos svarbumą Bažnyčios gyvenime. Juk iš parapijų, kaip iš kokių akyčių, susideda Bažnyčios kūno mezginiai. Parapija ir visame socialiniame gyvenime yra svarbus veiksnys, negana iki šiol suprastas ir įvertintas. Kodėl gi parapija negalėtų būti dvasinio atgimimo ir atsinaujinimo versmė? Ar prisidedant prie parapijų geresnio sutvarkymo ir vedimo, nebūtų galima sėkmingai prisidėti ir prie Bažnyčios gerovės? Gal net geriau tai pavyktų, negu kokiu kitu būdu beeinant. Reiktų tas dalykas gerai apsvarstyti ir išbandyti. Iki šiol vienuoliai dažniausiai imdavosi dirbti šalia parapijos, parapinį darbą palikdami pasaulininkams kunigams. Kažin, kad pabandytų stoti į vieną eilę su pasaulininkais kunigais ir imtų vesti parapijas, stengdamiesi jas pavyzdingai sutvarkyti. Kažin, bene galėtų to darbo imdamiesi daug gera padaryti Bažnyčiai? Kiekviena parapinė bažnyčia su klebonija galėtų virsti mažu vienuolijos namu, kur gyventų koki du trys kunigai ir koki du trys pasaulininkai broliai, kunigo pagalbininkai.

1911. I. 24. Man rodos, mums reikia vengti susiaurinti sau darbo dirvą. Negera būtų, kad prasimynę vieną kitą taką, vien tik tais visiems broliams ir lieptume vaikščioti. Renkantis sau darbą, darbo vietą ir būdą, progas ir įrankius, reiktų mums niekuo kitu nesivaržyti, kaip tik atsižvelgimu į Viešpaties Dievo didesnę garbę, į Bažnyčios naudą ir sielų išganymą, ir į mūsų brolių gabumus ir prisiruošimą, leidžiant juos eiti

prie tikslo tuo keliu, kuriuo jie beeidami daugiau ir geriau gali gero padaryti arba, jei galima tai padaryti, pakreipiant juos į tą kelią, kur matosi didžiausias darbininkų trūkumas, kur dirva apleista, kur pavojus arti ir t. t. O šiaip jokio darbo neturime vengti.

1911. I. 25. Mes esame pasirengę pirmiausia kiekvienas savo šalyje, tarp savo žmonių dirbti ir kovoti sielų išganymui ir Dievo garbei. Pjūtis visur gausi, o darbininkų visur maža. Seniau, girdėdami tuos žodžius, maldingi žmonės mąstydavo apie tas šalis, kur dar tautos stabmeldybės tamsybėse skendi. Dabar tuos žodžius jau reikia taikyti ir prie daugelio katalikiškų šalių. Taigi čia mes manome pirmų pirmiausia stoti į darbą. Bet, man rodosi, ne labai būtų gera, kad mes ir čia taip siaurai darbą paimtume, kad nė vienas mūsiškių nenorėtų niekur kitur veikti, kaip tik savo šalyje ir savo tautiečiams. Mums turi rūpėti visa Katalikų Bažnyčia ir visa žmonija. Kur tik yra kas padaryti didesnei Dievo garbei, tenai reikėtų mums skverbtis. Tikiuosi mūsiškiams visada rūpės visos Bažnyčios reikalai, kad jie mokės savęs išsižadėję, apleidę savo šalį ir tautą eiti tenai dirbti, kur kvies sielų ir Bažnyčios gerovė.

Ypač turėtų mums rūpėti Rusijos ir Sibiro plotai, kur tiek sielų be vadų klaidžioja, Amerika su savo triukšmingu gyvenimu, kur taip lengvai galima pamiršti sielų reikalai, ir visos kitos šalys. Tikiuosi, kad jei tik tikra Evangelijos dvasia tarp mūs viešpataus, nestokos mūsiškiuose ir tokių, kurie panorės ir tarp stabmeldžių apaštalauti. Tiesa, mes įsidėjome į savo Kongregacijos Įstatus, kad kiek galint vyresnieji stengsis kiekvienam jo šaly darbą parūpinti, bet, man rodosi, tai geriausiai bus imti ta prasme, kad viena tauta kitos neišnaudotų, neskriaustų, nenustelbtų, bet vienos tautos broliai turi padėti kitai tautai, ypač kol dar tos tautos brolių nėra; kitaip mes paplisti visur negalėtume.

Mes turime mokėti pakilti aukščiau tautinių ginčų ir prietarų, tarnauti visiems lygiai, einant pirmiau tenai, kur kviečia didesnė Dievo garbė. Mane tas Įstatų punktas visada bailina ir gąsdina, kad mes kiekvienas savo tautiškume neužsidarytume, kad mokėtume ir į kitas šalis ir pas kitas tautas eiti. Man ypatingai patiktų matyti mūsiškius vien Bažnyčiai ir Dievui atsidavusius, ir viso ko kito išsižadėjusius. Mūsų tiesioginis tikslas nėra misijų darbas tarp stabmeldžių, o tik veikimas pačioje Bažnyčioje, neišsižadant, žinoma, ir ano darbo. Už tai gi teisinga,

kad dirbti siųstume brolius kiekvieną į savo šalį. Bet niekad nepamirškime ir visos Bažnyčios reikalų. Žadinkime dvasią, kad kodaugiausia rastųsi pas mus tokių, kurie ne tik saviškiams, bet ir svetimiems noriai eitų tarnauti. Ir čia turime pasekti aną gerąjį Evangelijos Ganytoją, kuris nesiliovė rūpinęsis atvesti į aviją ir anas aveles, kurios dar nepriklausė prie avijos. Reikia karštai melstis, kad tarp mūsų visada viešpatautų toji katalikiška dvasia, kad mokėtume viską apleidę ir visko išsižadėję visur kur reikia stoti į darbą ir kovą ir net savo gyvybę aukoti. Pavyzdžiu čia mums visados teesie šv. Paulius.

Kokių darbininkų mūsų pašaukimas reikalauja? — Žmonių visiškai išsižadėjusių savęs, o vien tik Dievui atsidavusių; žmonių, kurie nusivilkę ir numetę savimylos ir sugedusios prigimties kailį, būtų apsivilkę Kristaus malone ir apsisiautę Jo dvasia; žmonių, kurie atmena, jog Kristus numirė už visus, kad ir tie, kurie gyvi yra, jau nebe sau gyventų, bet už juos numirusiam ir prisikėlusiam (2 Kor. 5, 15). — „Niekam neduokite jokio papiktinimo, kad mūsų tarnyba nebūtų papeikta, bet visame pasirodykime kaip Dievo tarnai su didžia kantrybe varguose, budėjimuose, pasninkuose, reikaluose, suspaudimuose, smūgiuose, kalėjimuose, maištuose, darbuose, per nekaltybę, išmintį, romumą, meilumą, per Šv. Dvasią ir neveidmainingą meilę, per tiesos žodį, per Dievo galybę, per teisybės ginklus dešinėje ir kairėje, garbėje ir negarbėje, piktame ir gerame, nurodomi kaip suvedžiotojai, tačiau teisingi, kaip nepažįstami, tačiau žinomi, kaip mirštantys ir štai mes gyvi esame, kaip nuplakti, o tačiau, nenumarinti, kaip nuliūdusieji, o tačiau visuomet linksmi, kaip beturčiai, o daugelį turtingais darantys, kaip nieko neturį, o viską valdantys“ (2 Kor. 6, 3—10).

Žiūrėkime, kad, mes patys dideliais žingsniais žengdami tuo keliu, kurį mums rodo šv. Paulius, skubiai eitume į dangiškąją mūsų tėvynę ir kitus paskui save tuo keliu patrauktume, padėdami jiems kuo galėdami ir kaip galėdami, visuomet atsižvelgiant į didesnę Dievo garbę. Kad įmanytume visą pasaulį į dangų pakeltume. Ties Aukščiausiojo kojomis sudėtume Jam auką. Duok, Viešpatie, kad mes toki būtume ir tokia švento uolumo ugnimi degtume visados!

Mes nemanome nei rūbais, nei kitais paviršutiniais ženklais skirtis nuo kitų žmonių. Kunigai nešios taip, kaip nešioja tos šalies, kur prisieina dirbti, rimti maldingi kunigai. Gali išpulti

kai kada ir kunigui pasaulininkų rūbais vilkėti dėl to, kad geriau pasislėpus, kad sėkmingiau padirbėjus Dievo garbei. Taip pat pasaulininkai broliai turi atsižvelgti į rimtus maldingus katalikus, to luomo ir užsiėmimo, kurio priedermes jie atlieka. Viso to tikslas, — kad lengviau prie visokių žmonių priėjus, kad, įnešus Kristaus dvasią į visokių luomų tarpą, kad nesiskiriant nieku nuo kitų viešai, prisiartinus prie visokių žmonių, kad Dievui padedant, davus pavyzdį tikro tobūlo, kiek galint, katalikiško gyvenimo. Rūpinkimės ne išviršiniais ženklais pasižymėti ir išsiskirti, o tik dvasia, gyvenimo šventumu, tikrai katalikišku grynu mokslu, darbuose sumanumu, priedermių sąžiningu pildymu, Dievo ir artimo meile, darbštumu, tvirtu tikėjimu, uolumu.

Pasinaudojant visokiomis priemonėmis ir progomis, ne tiek į tai reikia žiūrėti, ar jos buvo iki šiol vartojamos, kiek į tai, ar jos tinka ar ne, ir kiek tinka Dievo garbei platinti ir sieloms išganyti.

Svarbus yra klausimas, kaip geriau sujungti kiekvieno iniciatyvą su paklusnybe. Ypač mūsų gyvenime reikia žmonių mokančių prireikus savystoviai pasielgti ir tai tinkamai, antra vertus, mokančiųjų visuomet būti vienuoliu, mokančiu sujungti savo iniciatyvą, savystovumą su nuolankiu, tobūlu paklusnumu, prisitaikymu prie visų. Nekaip išeina, kuomet vyresnysis nori viską patsai daryti, nė vieno prie nieko nenori prileisti, patsai nori kiekvieną menkiausią mažmožį apsvarstyti ir nuspręsti.

Vyresnysis turi turėti tiek kuklumo ir nuolankumo, kad kitus užleistų dirbti, kad tinkamus žmones sau pasirinkęs, jais pasitikėtų, kad kitiems veikti duotų pakankamai laisvės. Iš žemesniųjų turi net reikalauti iniciatyvos ir šiokio tokio savystovumo. Patsai gi vyriausias vyresnysis teprižiūri tiktai viską ir visus, tesistengia visiems padėti, visus paraginti, duoti gerą patarimą, į tikras vėžes kiekvieną žmogų ir darbą įstatyti, viską turi jis lenkti ir kreipti taip, kad išeitų kodidžiausia Dievui garbė, Bažnyčiai nauda, o sieloms išganymas. Dar reikės nekartą gerai pagalvoti su Viešpaties Jėzaus pagalba, kaip čia gerai suderinus iniciatyvą, savystovumą su nuolaidumu, nuolankumu, paklusnumu.

Pirma gero vyresniojo ypatybė, kad jis būtų kolabiausiai su Viešpačiu Dievu susivienijęs ne tik per maldą, bet ir atlikdamas reikalus ir dirbdamas darbus. Tik pakilęs jis į amžiny-

bės aukštybes mokės kiekvieną dalyką tinkamai įkainuoti, atsverti ir bešališkai nuspręsti. Tada tiktai mokės kitus pagal Dievo valią valdyti, pats nieko daugiau netrokšdamas, kaip tik, kad Dievo valia visame kame išsipildytų. Vyresnysis privalo stengtis šviesti visokių dorybių pavyzdžiu, pats pirmas pildyti tai, ką kitiems liepia ar įsako. Tada tik jo žodžiai turės svarbą, kada pavyzdžiais bus paremti. Tada tik valdiniai jo kalbančio klausys, kada jį matys taip darant ir gyvenant, kaip kalba, kitus moko ir kitiems įsako. Tarp visokių kitų dorybių pirmą vietą teužima karšta Kongregacijos visų narių meilė, o taip pat mūsų Motinos Šventosios Katalikų Bažnyčios ir visų žmonių.

Tegul stengiasi būti visiems visu kuo, o dėl Bažnyčios ir savo Kongregacijos tebūna pasiryžęs prireikus galvą paguldyti. Tegul jis taip marina ir valdo savo pojūčius, kad jie sukilę niekad proto neaptemdytų, teužlaiko visame kame dvasios ramybę, bent tenedaro nieko, kol nurims. Non in commotione Spiritus Dei (Ne sąmišyje Dievo dvasia). Su meilumu ir malonumu tesujungia energiją, reikalingą aštrumą ir dvasios stiprybę. Tenesiduoda, kad kas jį atitrauktų nuo to, kame jaučia, kad bus didesnė Dievo garbė, nuo to, kas gali geriau Dievui patikti. Težengia jis kantriai, su patvarumu prie tikslo, nepasiduodamas jokiai baimei dėl pavojų, nenusimindamas dėl kliūčių ir sunkybių.

1911. II. 3. Tik šiandien tegalėjome atlikti mėnesines rekolekcijas: vis nebuvo kada. Šis mėnesis labai buvo suiręs, daug triukšmo ir visokių reikalų, daug rūpesčių. Už viską nuoširdžiai sakau Dievui ačiū; tegul Jo šventa valia visame kame būna, tegul viskas išeina didesnei Jo garbei. Jei malones taip noriai priimu iš Jo tėviškų rankų, kodėl gi nepriimčiau ir kryžių ir rūpesčių. — Pasiryžimas lieka tas pats, kuris buvo: savęs kaskart labiau išsižadant, su V. Dievu vienytis.

Labai gerą patarimą suradau beskaitydamas šv. Ignoto gyvenimą. Tą patarimą jis yra suteikęs dviems savo broliams, siųsdamas juos į žmones: — patariu judviem su visais žmonėmis, o ypač su sau lygiais ir žemesniais, kalbėti nedaug ir tai pirma gerai apsvarsčius, ką kalbėti, klausyti įdomiai, ligi galui, kol kalbantysis viską išpasakos, ką buvo norėjęs pasakyti. Tada duokite jiems trumpą, aiškų atsakymą, tokį, kad kiek galėdami, užkirstumėte iš anksto kelią priekaištams ir prieštaravimams. Atsisveikinimas su žmonėmis tebūna trumpas, bet mandagus.

Ir kalbėdami su žmonėmis, būkime jiems viskuo: kiek galima prie žmonių taikykimės, prie jų būdo, papročių: —su gyvo būdo, būkime gyvesni, su lėtais, lėtesni ir rimtesni. Bekalbėdami rūpinkimės gerą mintį pakalbėti, sumanymą, kokio darbo reikalą, paraginti prie gero, žmogaus širdį pakreipti prie kilnesnių dalykų, prie Bažnyčios, prie Dievo. Kalbėdami nepamirškime, kad kiekvienas mūsų žodis, kiekvienas pasakymas, gali būti viešai paskelbtas, ypač tai turime atsiminti, taikydami supykusius žmones.

Mes santykių su žmonėmis negalime išsižadėti; mes net turime žmonių ieškoti, prie jų artintis, kad juos paskui į Dievą patraukus ir į apaštalavimo darbą pakvietus. Bet reikia išmanyti, kaip ir kada su kuo susipažinti ir susibičiuliauti. Prie to dalyko negalima aklai eiti, bet reikia viskas iš anksto apsvarstyti, kiek galima, su kitais broliais sutarti, žodžiu, reikia viskas iš anksto pasiruošti. Vengti žmonių negalime, bet turime žiūrėti, kad tarp žmonių nepaskęstume. Ir čia atsižvelgimu į Bažnyčios naudą ir Dievo garbę turime vadovautis.

Visur ieškokime Dievo, — Jo didesnės garbės, Bažnyčios naudos bei gerovės; būdami žmonėse ypač jų sielų reikalais rūpinkimės; būdami gi namie, tarp savųjų, ypač savo sielos žiūrėkime ir stenkimės tobūlybėje pažengti. Kuomet liausimės savo siela ir jos pažanga dvasiniame gyvenime rūpinęsi, iš tikrųjų nesirūpinsime tuomet kaip reikiant nei kitų žmonių sielų išganymu, nei Bažnyčios gerove, nei nežiūrėsime visame kame didesnės Dievo garbės, o tik ieškosime savęs, savo patogumų ir garbės. Mums puolant žemyn, puls mūsų darbai ir sumanymai, viskas nueis niekais.

Mes esame pasiketinę su pagalba organizuotų geros valios žmonių apaštalauti. Dėl to, kiek galint, kiekvienas mūsų turėtų išmokti susirinkimuose vesti tvarką, vadovauti ir viešai kalbėti. Reikia mokėti klausyti kitų kalbant, reikia stengtis susekti ir sugauti jų mintį, atspėti jų tikslą, jų norus ir siekimus. Klausyti kitą reikia ramiai, nesikarščiuojant, valdant save, kad neparodžius jokio susierzinimo, o net ir kokio didelio džiaugsmo taip, kad iš veido negalėtų kiti atspėti mūsų minčių ir nuotaikų. Saugotis, kad nekartojus to kitais žodžiais, ką kiti jau yra pasakę. Kalbėti trumpai ir aiškiai. Kalbant reikia paduoti, kiek galint, įrodymus už dalyką ir prieš jį, įrodant kiekvieno vertę, kad nepasirodytume esą vienpusiški.

Nuo katalikų mokslo dėsnių niekad nenusileiskime; jei pasirodytų, kad kur negalima viešai stojus ginti katalikiškų savo nuomonių, kad nesukėlus blogų aistrų ir dar labiau visko nepagadinus, geriau patylėti tenai ir dvasioje melsti Dievą, kad pats viską atitaisytų. Bet kur galima ir kiek galima, nereikia slėptis paskelbti katalikų vardas, ginti katalikų mokslas ir visas gyvenimas ir Šv. Bažnyčia. Ypač reikia saugotis, kad kalbant nė vieno asmens neįžeidus ir nepalietus; reikia būti komandagiausiam. Savo nuomonių reikia laikytis, bet dėl kitokios nuomonės žmonių turėti kodidžiausią meilę. Tik giliu savo įsitikinimu, tik tvirtu tikėjimu, tik meile, karšta širdimi patrauksime kitus prie Dievo ir tiesos, o ne barniais, užsipuldinėjimais, užgauliojimais, įžeidimais. Ypač dėl nuomonių skirtumo, saugokimės, kad nepamirštume, kokios dvasios ir kieno dvasios privalome būti valdomi. Ar ne Kristaus? Žiūrėkime, kad neužsipelnytume Kristaus papeikimo: nescitis cuius spiritus estis (nežinote kokios dvasios esate). Ruošiant kokius susirinkimus, reikia iš anksto prirengti dienos tvarka, sumanymų ir diskusijų punktai, kad viskas būtų tvarkingai vedama, kad posėdžiai niekad per ilgai nesitęstų ir be reikalo kitų nevargintų ir jiems laiko negaišintų.

Kandidatų į aukštas garbės vietas, nesibijokime, pasauly niekad nestokuos. Mes žiūrėkime, kad stovėtume šalia Kristaus, gyvenusio neturte, paklusnume, sunkiame darbe, pažeminimuose, išniekinimuose, varguose, kentėjimuose; ir paskui Jį eidami ir šalia Jo stovėdami, stenkimės paimti tas vietas, kur kiti nemaloniai dirba, vietas kolabiausiai apleistas, pralaimėtas, paniekintas. Žiūrėkime, kad mes į tas žemiausias žmonių akyse ir prasčiausias vietas, užtektinai kandidatų išauklėtume. Kaip kiti laiko sau per didelę garbę į aukštas vietas iškilti, taip mes laikykime per didžiausią Dievo malonę pakliūti į tas vietas, kur reikia savęs didžiausio išsižadėjimo, kur daugiau reikia vargti ir kentėti dėl Jėzaus, kur daugiau reikia pakelti darbų ir vargų, išniekinimo, pažeminimų, neturto ir t. t. Pastebėkime, kad į tas vietas iš mūsiškių niekad netruktų kandidatų, kurie patys į jas veržte veržtųsi. Viešpatie, duok mums tą malonę...

Vyresnieji turi ir patys gintis ir savuosius ginti nuo visokių garbių, aukštų vietų. Mano gilių giliausias įsitikinimas, kad mes kiekvienas eidami Jėzaus Kristaus pėdomis—Kristaus nuolankaus, gyvenusio neturte, savęs išsižadėjusio ir t. t.—daug daugiau gero padarysime Bažnyčiai, negu apimdami aukštas vietas.

O jau neduok, Dieve, kad mūsiškiai sutiktų priimti garbės ženklus arba garbius titulus. Tuose dalykuose reikia griežtai elgtis pagal Įstatus ir Instrukcijas.

Ypač turėtume, kiek galėdami, stengtis visuomet tarnauti vyrų jaunuomenei, ar tai kaimų ar tai miestų, ypač tai, kuri aukštesnėse mokyklose lavinasi. Taip pat reikia noriai apsiimti vadovauti vyrams, ypač inteligentams, jų organizacijoms. Jei prašytų mus laikyti rekolekcijas kunigams, seminarijose klierikams, tai viską metę turėtume skubėti tarnauti, taip man rodosi.

Šv. Ignotas kiek galėdamas teisindavo savo priešus ir jiems dovanodavo viską, už blogą dar geru atmokėdavo, bet kur reikdavo, mokėjo ginti savo gerą vardą ir savo teises. Mat, ypač norint kitų gerovei viešai veikti, reikia žiūrėti savo gero vardo; reikia mokėti ir savo teises apginti, kada to reikalauja didesnė Dievo garbė ir sielų nauda.

Žiburys nežibės, jei nebus jame žibalo. Evangelijos skelbėjas nebus pasaulio šviesa, nebus dvasinė jėga, patraukianti prie Kristaus, vedanti į kovą dėl Bažnyčios, stumianti žmones į darbą, jei jo širdyje nedegs uolumo ugnis, neklestės dorybės, nebus šventumo.

Reikia prisižiūrėti į Bažnyčios priešus, pažinti jų tikslus, norus, siekimus, pažinti jų kovojimo būdus, priemones, kurias kovoje vartoja, paskui viską protingai apgalvojus, stoti drąsiai į kovą ir darbą tenai, kur priešų daugiausia, gint tas pozicijas, kurios labiausia puolamos. Man rodos, kad priešų užsipuldinėjimai ant mūsų tikėjimo ir Bažnyčios, šmeižimai, iškreipimai, visoki melai ir t.t., niekad nereikėtų palikti neatremti, nesumušti, neįrodytas jų netikrumas ir klaidos. Žinoma, tai reikia daryti ne dėl to, kad pažeminus priešus, o tik kad tiesa imtų viršų ir kad patys mūsų priešai apsišviestų ir susiprastų ir prie Dievo grįžtų. Ir čia turi rūpėti priešų sielos išganymas, o ne priešo pažeminimas, pajuokimas, sukirtimas.

1911. II. 6. Mūsiškiai ir tie, kurie su mumis eis iš vien, visur tepasirodo aiškiais katalikais ir priešais ne asmenų ir žmonių, o tik klaidingo mokslo ir nuomonių. Nemanykime, kad mes nusileisdami prieš klaidas, joms pataikaudami, ką nors patrauktume prie katalikybės. Tik paduodami žmonėms tikrąją tiesą, mūsų šventą katalikiškąjį tikėjimą visame platume, visame pilnume, visame grožyje ir žavingume, galėsime juos patraukti prie mūsų Bažnyčios. Svarbus dalykas mokėti gerai

kovoti dėl tiesos. Taip reikia mokėti ginti tiesą, kad net jos priešai išeitų įsitikinę, kad ginąs tiesą yra jiems pilnas meilės ir pagarbos. Reikia saugotis, kad nepasakius ko nors, kas priešą įžeistų, užgautų, jam širdį įskaudintų, nes tada jį atgrasintų nuo Bažnyčios. Net ir apie klaidas kalbant, reikia saugotis, kad nekalbėjus su panieka, kad nepašiepus. Geriau čia bus išdėsčius ir parodžius katalikų mokslą visame skaistume, iš ko jau savaime išeina, kad kitokis mokslas yra netikras. Man vis išrodo, geresnis pozityvinis darbas, negu negatyvinis. Reikia labai saugotis visokių naujų nuomonių ir mokslų: nesekti tuojau paskui tą, kas nauja, bet gerai žiūrėti, ar sutinka su senąja katalikiškąja tiesa. Bet, antra vertus, nereikia perdaug skubėti, kol dar neaišku, pasmerkti visa tai kas nauja, jei to Bažnyčia dar nepasmerkia. Reikia būti atsargiam, tirti dalykus, šviestis ir laukti kol Bažnyčia duos nurodymą kaip žiūrėti į tą ar kitą dalyką. Bet iš to neišeina, kad nesiimtume nagrinėti naujus mokslus ir aiškinti ir išrodyti ar jie sutinka su senąja katalikų tiesa. Tik nereikia karščiuotis ar aklai dalyką imti.

Jei kur rastųsi keli mūsų broliai, išsiųsti kur nors, tegu visada iš vakaro, arba anksti rytą tariasi tarp savęs, kaip dieną naudingai ir gerai praleidus, kas ir kokius darbus turi atlikti ir t.t., kad negyventų niekad be tvarkos ir darbų plano.

Stenkimės pažinti savo laikus, suprasti ir atjausti savo laiko žmones su jų norais bei troškimais, siekimais ir tikslais. Kiekviena gera mintis tesuranda iš mūsų pusės pritarimą, kiekvienas geras sumanymas — paramą, kiekvienas geras darbas ar kūrinys—palaikymą ir pagyrimą, kiekviena bėda ir vargas—užuojautą ir pašalpą, kiekviena gi klaida tegu, į mus atsimušus, kaip jūros vilnis į uolą — susimuša, prasiskaido ir pranyksta, o kiekvienas blogas darbas ir blogos pastangos—ligą numanančius kovotojus, gydytojus.

Kas tik pradės uoliai veikti Dievui ir Bažnyčiai, tam nepritruks sunkybių, o net ir persekiojimų. Kaip pasaulis į mus žiūri, kaip su mumis apsieina, turėtų būti mums primenąs ženklas, ar mes tikrai einame Kristaus pėdomis. Nereikia nusiminti dėl sunkybių ar persekiojimų, tik džiaugtis ir Dievą garbinti, kad esame verti kiek nukentėti dėl Jo vardo ir dėl Jo Šv. Bažnyčios. Ištikus kokiems nors šmeižtams, persekiojimams, priekaištams, dar labiau reikia saugotis, tirti save, ar

nesame kame nors nusidėję, dar reikia stengtis tobūliau gyventi, bet neapsileisti darbe, o tik dar uoliau dirbti. Duok, Viešpatie, kad piktosios dvasios įnirtimas ir siutimas, kad sugedusio pasaulio pašiepimai ir persekiojimai — niekas mus neiškreiptų ir neišvestų iš tiesos kelio, kad niekad neatitrauktų nuo pradėtų Tavo garbei darbų, neatgrasintų ir kad niekad mūsų uolumo ugnies neužslopintų. Duok, Viešpatie, kad augant Tavo švento vardo priešų narsumui, einant didyn visokioms priespaudoms, ir priešingumams, ir pinklėms, ir žabangoms, kiltų, augtų ir stiprėtų drauge ir mūsų uolumas, narsumas, sumanumas, išmintis, drąsa ir patvara. Tebūnie mūsų šūkis: Omnia possum in Eo, qui me confortat (Visa galiu Tame, kuris mane stiprina). Duok, Viešpatie, kad visokiose audrose, kurias nelabasis ir sugedęs pasaulis prieš mus sukels, išlaikytume patvarumą, niekuo nepajudinamą ramybę, kad juo labiau mus persekios ir plaks, juo labiau prie Tavo Mieliausiojo Sūnaus Jėzaus Kristaus glaustumės, juo su didesniu pasitikėjimu po Marijos Nekaltai Pradėtos Panelės globa bėgtume.

1911. II. 13. Nebus patvarūs mūsų kūriniai bei įstaigos, jei į jų pamatus neįdėsime nuolankumo dorybės. Ten mums geriau seksis ir pavyks, kur nueisime nuolankumo keliu ir kur pradėsime darbą be triukšmo ir nuo maža, o paskui jį platinsime, ir plėsime, ir auginsime, ir tobūlinsime kaip kokį grūdą. Kur nors nuvykę, geriausia bus, jei pradėsime darbą nuo mažo, ramiai, nesireklamuodami, kur pradėsime darbą nuo vargdienių, nuo mažųjų, nuo didžiausių tamsuolių, nuo labiausiai apleistų; paskui pamažu, šaknis įleidę, stengsimės, kad mūsų darbai augtų ir kerotų, apimdami kad ir plačiausią dirvą. Kad ir kur siūlytų mums aukštas ir svarbias įstaigas, nepulkime godžiai prie jų, neimkime, jei neturime prirengę joms vesti tam tikrų, tinkamų žmonių. Geriau nuo mažo pradėjus eiti tobūlyn, nekaip garsius darbus atlikti nevykusiai, net juos gadinti. Reikia mokėti pasiimti darbus. Reikia saugotis jais savo sveikatai pakenkti.

1911. II. 16. „Christum a me tollere nemo potest" (Niekas negali manęs nuo Kristaus atskirti). Ne visų atmenama, kad ne tik reikia mylėti, bet kad dar reikia ir *mokėti* mylėti Dievą ir Bažnyčią. Yra motinų, kurios labai myli savo vaikus, bet neprotingai ir netikusiai. Tokia savo negera meile jos ne tik kenkia vaikams, bet kai kada ir iš šio pasaulio, taip bedaryda-

mos, išvaro. Yra katalikų, kurie labai myli Bažnyčią ir katalikybę, bet taip nesumaniai ir netikusiai, kad daug daugiau kenkia, negu gero padaro.

1911. II. 17. Sakoma: Būk toks, koks nori kitiems rodytis ir būsi geras žmogus. Kas tau malonu ir kitam daryk, o kas tau nemiela, ir kitam nevelyk.

1911. III. 5. Žmoguje valią vedžioja protas. Protas suklysdamas suklaidina ir valią. Mintis turi įtaką į visą mūsų gyvenimą. Jei mintys sugenda, susidrumsčia, susipainioja, tai visas gyvenimas pradeda gesti. Kažin ar nedidžiausia mūsų laikų nelaimė, — tai protų išklydimas iš tikros tiesos, iš tikėjimo kelio, — tai minčių srityje baisi suirutė ir sumišimas. Kad atitaisius tą blogumą, reikia ir patiems įgyti tikrą, katalikišką mokslą, pažinti gerai, pilnai, vispusiškai tikėjimą, paskui reikia stengtis ir kitų protus ta tikėjimo šviesa apžiebti. Minčių atitaisymas turėtų būti vienu iš svarbiausių mūsų rūpesčių. Šiandien visur dėl katalikiškos pasaulėžiūros verda kova, visur ir visuose žmonių sluoksniuose. Kunigas, kad ir norėtų, negali visur aprėpti. Dvasininkams į talką turi ateiti pasauliininkai. Jie turi prisidėti prie svarbių svarbiausio darbo — tikro katalikiško mokslo skelbimo. Taigi be kitų katalikiškų uždavinių turėtų mums ypač rūpėti tikybos platinimas ir gynimas, pasauliininkams bendradarbiaujant. Būtų galima steigti tam tikras brolijas, organizacijas, įstaigas. Būtų galima prirengti ir tam tyčia išlavinti tikėjimo skelbėjai ir skelbėjos; jie galėtų tikėjimo šviesą įnešti visur: į pavienius namus, į dirbtuves, į visokias įstaigas, ne tik pas tikinčius, bet ir pas netikinčius, ne tik pas katalikus, bet ir nekatalikus, visur jie galėtų rodyti tikrą krikščioniškų dorybių pavyzdį. Tarnaitėms, mokytojams, darbininkams, amatininkams, ūkininkams būtų galima įsteigti kokias bendrijas. Žmonių, man rodos, visur rastųsi užtektinai. Reikia į tą darbą įtraukti platesni žmonių būriai. Kas myli Dievą ir Bažnyčią, kam rūpi Dievo garbė ir mūsų Šv. Bažnyčios tarpimas, teeinie į šventą kovą dėl Dievo ir Bažnyčios.

1911. III. 6. Nelaimingas žmogus, kuris jaučiasi nieko nemokąs, nieko negalįs; kuris neturi sau pasiskyręs ir pasirinkęs jokio tikro darbo. Jis pats dažnai nežino už ko griebtis, ko nusistverti. Juo savo darbą labiau apribosi, juo labiau prie jo priprasi, juo labiau į jį įsigilinsi. Pats darbas tada tau pasidarys malonesnis, ir Bažnyčios dirvoje galėsi nuvaryti gilesnę vagą.

1911. III. 7. Pirmiausia reikia stengtis kiekvieną mūsų narį, kiek galint, išlavinti ir ištobūlinti, sužadinant į darbą, sukeliant jame įgimtus ir antgamtinius gabumus ir dovanas, atsižvelgiant į žinomą darbą, kurį jam priseis dirbti, į uždavinį, kuriam jis žada pasiaukoti ir t. t. Be to, dar reikia kiekvieną lavinti kokioje šakoje ypatingu būdu. Tik per šventus, ištobūlintus, išlavintus, turinčius vertę asmenis teįstengsime palaikyti ir pakelti mūsų pačių draugiją, ir tik per tokius asmenis padarysime įtakos žmonėms. Bet šalia to tikslo, lavinant brolius, turi būti siekiamas dar ir kitas tikslas, tai yra tas, kad su taip išlavintu individuališkumu, asmeniškumu drauge ir kogeriausiai prirengus prie bendro gyvenimo vienuolyne, kad mokėtų iš vien su kitais gyventi ir dirbti. Tik toks lavinimas ir prirengimas kiekvieno nario prie bendro gyvenimo, belavinant kiekviename ir jo ypatiškumus, bus naudingas vienuolijai, jos nesuardys.

Mes nesame pasiketinę atsiskirti visiškai ir užsidaryti nuo žmonių, apsitverti aukštomis sienomis, įsivilkti į kokius nors ypatingus rūbus, vien tik maldai pasiaukoti. Mes ketiname gyventi maldingu, išvidiniu dvasiniu gyvenimu, bet drauge veikliu, darbščiai intensyvišku gyvenimu. Mums pavyzdžiu tebūnie Jėzus Kristus, ne tik ramiai dirbąs Nazareto namely, ne tik Kristus save varginąs, badaująs per 40 dienų tyruose, ne tik Kristus praleidžiąs naktį besimelsdamas, bet ir Kristus dirbąs, verkiąs, kenčiąs, Kristus tarp minių, Kristus aplankąs kaimus ir miestus, aplankąs nusidėjėlius, prasčiokėlius, lygiai kaip ir mokytus, teisingus ir muitininkus, Kristus mokąs ir atremiąs pariziejų priekaištus, Kristus ieškąs paklydusios avelės, Kristus kenčiąs persekiojamas, kuriam prisieina slapstytis, kad išvengus priešų neapykantos.

Mes ryžtamės kaip į pavyzdį žiūrėti į šv. Paulių apaštalą, jo veiklųjį gyvenimą, į jo drąsą ir narsumą. Kur tik būsime, kad ir kalėjime, ištrėmime, ten ryžtamės skelbti Kristų ir neatstoti nuo mūsų gyvenimo siekių. Nežinia kas mus gali gyvenime sutikti, koki vargai ir persekiojimai dėl Kristaus. Turime prie visko būti prisirengę. Taigi reikia mums žmonių, pilnų energijos, veiklių, savarankiškai mokančių pasielgti, apsukrių, mokančių gyventi, mokančių prireikus sau duoną užsidirbti, mokančių į gyvenimą žiūrėti protingai, niekad neišsižadančių savo tikslų ir uždavinių, visur ir visada prie jų einančių iki galo, iki mirsiant, iki su Dievu amžinai susijungsiant. Reikia tokių žmo-

nių, kurie ir ištremti, mokėtų tuoj vėl ant kojų stoti, sutvarkyti savo gyvenimą, rinkti ir spiesti aplink save žmones; kad jis ir vienų vienas kur patekęs mokėtų, kaip tikram vienuoliui pridera, gyventi, eiti pačiam prie Dievo ir kitus paskui save vesti ir traukti; kad jis pats nė kiek neapsileistų ir neatšaltų savo pašaukime, bet dar ir kitose sielose sužadintų aukštesnius jausmus, kilnumą. Nors esame pasiryžę pirmiausia savo tautoje kiekvienas veikti, bet apimant tikrai katalikiška širdimi visą katalikybę ir visą pasaulį. Jei kur kitur Dievo valia, aplinkybės, vyresnieji mus nusiųstų arba pasaulinės valdžios nuvarytų, turime ir ten stoti į darbą, išmokti vietines kalbas, įeiti, įsigilinti į vietinių žmonių norus, troškimus, dvasią, reikalus, atsiduoti jiems visa širdimi taip, kaip savo tikriems broliams ir toliau dirbti Kristaus darbą. Si vos persequentur in una civitate, fugite in aliam, et evangelizate in alia (Jei jus persekios viename mieste, bėkite į kitą ir ten skelbkite Evangeliją). Taigi turime lavinti savo broliuose individuališkumą gerąja prasme. Bendra gerovė, bendri darbai ir reikalai, bendrų įstaigų vedimas ir tarpimas, Dievo didesnė garbė, sielų didesnis ar viename ar kitame dalyke reikalas, ypač jų išganymo reikalas, Bažnyčios reikalai turi visada vyrauti, turi kiekvieno individuališkumui nužymėti ribas. Individuališkumas bus naikinanti jėga, jei jo nevaldys ir netvarkys savęs išsižadėjimo, nuolankumo, visiško Dievui ir sielų išganymui atsidavimo, savo vienuolijai ir jos vyresniesiems pilno paklusnumo dorybės.

Bet jei vienuolija nelavins brolių, neauklės jų asmeniškumo, individuališkumo, tai turės būrį žmonių, be vertės, kaip avių, bus panaši į smilčių krūvą, kur grūdas prie grūdo nesulipyti, nesuklijuoti, tarp savęs bemaž nesiskiria. Bet jeigu tik vienetus lavintume, tik jų individuališkumą, neatsižiūrėdami į reikalą juos prirengti bendram gyvenimui ir darbui, tai turėtume, nelyginant, kaip kokių smaigų prismaigytą dirvą, kurie niekad nesulapoja. Kiekvienas brolių būtų kaip kokia uola mariose be vaisiaus, į kurią vilnys atsimušdamos atgal šniokšdamos krinta, į kurias laivai susikulia, susiskaldo. Ne tik nereikia broliuose naikinti individuališkumo, ypatingų gabumų, palinkimų, iniciatyvos, bet dar lavinti, tas ypatybes ugdyti. Bet, antra vertus, vėl reikia juos mokyti ir lavinti, kad būtų nuolankūs, paklusnūs, savęs išsižadėję, kad, kur reikalauja Dievo garbė ir Bažnyčios gerovė, būtų pasiryžę viską, visus savo gabumus ir norus, visus troškimus paaukoti.

Netinka mums turėti bespalvių žmonių būrį, kurie turėtų būti tik stumdomi, bet netinka taip pat turėti gaujas sauvalių, ieškančių savo dalykų, užgaidų ir tikslų. Svarbu ir čia surasti vidurį, svarbu, mokėti suderinti ir sujungti asmens energiją, iniciatyvą su tobūlu, visišku paklusnumu, su savęs išsižadėjimu; svarbu, kaip visur, taip ir čia išsisaugoti vienšališkumo. Tevieš-patauja tarp mūsų džiaugsmas darbe, stiprumas ir patvara kentėjimuose ir sumanymų pildyme, išmintingas griežtumas valdyme. Stenkimės surasti kiekvienam tinkamą darbo dirvą ir tinkamą užsiėmimą, stenkimės darbus ir užsiėmimus tarp visų tinkamai padalyti ir suderinti, bet mokėkime kiekvienas nusileisti, savęs išsižadėti, save užmiršti, pasiaukoti bendriems ir aukštesniems reikalams. Dirbdami kiekvienas savo darbą, tobūlindamiesi paskirose šakose, mokėkime prireikus visur stoti, prie visko ranką pridėti, jokio darbo ir užsiėmimo nevengti. Teesie darbų įvairumas, bet suderintas, suvestas į tvarką, į vienybę, palenktas aukštesniems dėsniams: Dievo garbei ir Bažnyčios gerovei. Nors gabumai, išsilavinimas, darbai, užsiėmimai gali būti įvairūs, tačiau mus visus turi vienyti stipri drausmė — disciplina, be kurios bendras gyvenimas negalimas. Mus visus turi rišti viena dvasia: Dievo ir artimo meilė. Tejungia mus paklusnybė, kylanti ne iš prievartos, bet iš nuolankios, pilnos Dievo ir Kongregacijos meilės širdies.

Lavindami ir auklėdami savyje visokeriopas Dievo dovanas ir gabumus, mokėkime kur reikia juos su meile Dievui, sieloms ir savo Kongregacijai paaukoti. Koks dažnai silpnas žmogus, likęs vienas su savo individuališkumu, o koks tampa stiprus, sujungęs, sutirpinęs savo individuališkumą drauge su kitais! Koks vargšas žmogus dažnai būna vienas pats sau, savo asmeniu atsirėmęs, o koks turtingas tampa, savo gabumus į bendrą iždą įdėjęs! Juo labiau savęs išsižadėjęs paskęsta žmogus vienuolyne, bendrame jo gyvenime ir darbuose, juo stipresnis darosi vienuolynas, o per vienuolyną ir pats jo narys. Vienuolija tebūnie maža visuomenė, kur būtų galima kiekvienas paėmus panaudoti vertingai ir tiksliai, kur kiekvienas galėtų pagal savo gabumus Dievui ir žmonėms tarnauti. Nėra tokių gerų kūno ar dvasios palinkimų, gabumų, kurių nebūtų galima išlavinti tinkamai Vienuolijoj panaudoti. Bet, vėl, kiekvienas brolis turi žiūrėti, kad visokioms užgaidoms nesiduotų save apakinti. Dažnai žmogus pats savęs nepažįsta: jam rodosi, kad jis prie to ar

kito darbo turi gabumus, kad tą ar kitą dalyką moka ir gali, o tuo tarpu kaip tik priešingai esti: jis turi gabumus prie ko kito. Arba, vėl, yra žmonių, kuriems rodosi, kad jie to ar kito jiems pavesto darbo neįstengs padaryti, kurie savimi perdaug nepasitiki. Taigi reikia, kad kiekvienas būtume pavaldus, palankus vyresniesiems, kurių priedermė pažinti mus ir mūsų gabumus, surasti kiekvienam tinkamą vietą, kiekvieną tinkamai Dievo garbei panaudoti. Vyresnieji, iš šalies į mus žiūrėdami, girdėdami ką kiti apie mūsų gabumus mano, gali dažnai mus geriau pažinti, negu mes patys. Taigi reikia pilnai pasitikėti vyresniaisiais, kad jie, Dievo dvasia vadovaudamiesi, ne kokių pašalinių tikslų, o tik mūsų gerovės, didesnės Dievo garbės ir sielų išganymo ieškos; kad jie tinkamai mus panaudos didesnei Dievo garbei. Daug dažniau galime apsirikti ir paklysti, eidami paskui savo norus, įgeidžius ir sumanymus, negu pasiduodami mūsų vyresniųjų valdžiai, nuolankiai save pavesdami jų vadovavimui. Melskime Dievą, kad mus išmokytų vienyti protingą iniciatyvą su tobūlu paklusnumu, asmenišką sumanumą, energiją, veiklumą su tobūlu atsidavimu Vienuolijai, bendriems jos darbams, reikalams, tikslams, o per Vienuoliją — Bažnyčiai ir Dievui. Duok mums, Viešpatie, tą drąsą ir narsumą, kad nesibijotume nieko, kad save užmiršę, savęs visiškai išsižadėję, sau numirę, visiškai paskęstumėm Vienuolijoj, leisk čia mums sužibėti kaip tai ant altoriaus pastatytai žvakei, sudegti kaip tiems smilkalų grūdams, skleidžiantiems skanų kvapą.

„Jei Dievas už mus, kas prieš mus?“ (Rym. 8, 31). Kas mus atskirs nuo Kristaus meilės?! Tas prisiminimas teesie mūsų atspirtis, atrama ir paguoda visuose persekiojimuose. Mūsų stiprybė yra visiškame savęs išsižadėjime ir karštoje Dievo meilėje, visiškame Kristui atsidavime, su Juo susivienijime. Laikykime apkabinę Viešpaties Jėzaus kryžių, o jokios galybės mums nepakenks, jokios galybės mūsų nesutrukdys, neužtvenks mums kelio. Jei Dievas su mumis, kas prieš mus. Viską galiu su Tuo, kuris mane stiprina!

1911. III. 8. „Ir netaikykite savęs prie šio pasaulio, bet perdirbkite patys save per jūsų atsinaujinimą, kad ištirtumėte, kas yra Dievo valia, kas gera ir kas įtinka ir kas tobūla“ (Rym. 12, 2). Nenusileidžiant šio pasaulio blogiems papročiams ir aistroms, nenusileidžiant jo klaidingoms nuomonėms ir pažiūroms, mes stengsimės visa atnaujinti Kristuje patys save atnau-

jindami, pilnai persiimdami Kristaus dvasia, Jo tiesomis ir taisyklėmis, tik Kristų pilnai skelbdami pasauliui ir prie Kristaus visus vesdami.

Kiekvienas tinkamai ir prideramai elgdamasis paskirtoje sau vietoje ir tinkamai atlikdamas tos vietos priedermes, turime dar stengtis ir prie bendro Draugijos labo prisidėti.

1912. XI. 18. Daug teko kentėti per tą laiką. Tebūnie viskas Dievo garbei. Tebūnie visi tie sopuliai, sielvartai, kentėjimai, širdies suspaudimai sukrauta kaip atgaila už mano sunkias praeito gyvenimo nuodėmes. Tapdamas vienuoliu niekuomet nesitikėjau, kad žmonės taip trukdys sekti Kristaus pėdomis. Kad tai dar nors tobūlai sekčiau tomis pėdomis! Tačiau dar toli gražu man iki to. O ir tai kiek jau sukilo kalbų ir kiek kliūčių randasi. Kiek gi turėjo iškentėti šventieji, tikri tavieji, Viešpatie, tarnai, tikri Tavo Sūnaus sekėjai! Ačiū Tau, Viešpatie, kad saldini man per tą laiką mano gyvenimo kartybes įvairiausiomis malonėmis, nepaprastomis išvidinėmis paguodomis!

1913. I. 6. Vakar atlikau mėnesines rekolekcijas. Pačios šventės, mąstymai apie Kūdikėlį Jėzų kelte kėlė širdį prie Dievo. Širdis tvino šventais jausmais. Vėl giliau žvilgterėjau į savo gyvenimą. Koks visur, Viešpatie, baisus prigimties sugadinimas! Kokia negalė! Kiek visur netobūlybių, paklaidų! Neviltis apimtų, kad taip didžiai nepasitikėčiau Tavo neapsakomu gailestingumu. Matau, Viešpatie, kaip Tavo gausios malonės tekėdamos, kaip upelio srovė, nuolat valo, nuplauna nuo mano sielos netobūlybių dulkes ir nusikaltimų purvus. Už tatai ačiū Tau, gailestingasis Dieve.

Kur mūsų kiekvieno jėgų versmė — Kristuje, be abejo, ir Kristaus Bažnyčios dvasioje: tame tiksle, kurį mums nurodo Bažnyčia, tose taisyklėse, kurias paduoda, tuose sakramentuose, kuriuos mums teikia. Štai kur mūsų gyvybės versmės! Juo kas labiau Kristaus ir Bažnyčios dvasioje bus paskendęs, juo labiau bus jo šventumas pilnas ir jo veiklumas našesnis. Haec est victoria, quae vincit mundum: fides nostra. In hoc signo — signo crucis vinces (Tas yra nugalėjimas, kuris nugali pasaulį: mūsų tikėjimas. Šiuo ženklu — kryžiaus ženklu nugalėsi).

1913. I. 12. Nuolat girdėti dejuojant, kad žmonių nesą Darbo visur begalės, o nėra kas dirbtų. Greičiau pinigų surasi kokiai nors įstaigai, o ne žmonių. Didžiausias mūs rūpestis teesie kodaugiausia žmones sau lavinti, kad būtų jų svarbiau-

siems Bažnyčios darbams ir reikalams atlikti. Nieko nesigailėkime žmonėms lavinti, mokyti, ugdyti. Pinigai, jėgos, triūsas įdėti į tą darbą gausių duos palūkanų. Pasaulininkus broliukus lavindami, ne tik rūpinkimės suteikti jiems reikalingo mokslo, išmokyti kokio amato, bet ypačiai tikėjimo dalykų, dvasinio gyvenimo dalykų, o svarbiausia, prie viso to dar ir apaštališkumo dvasios įdiegti, kad paskui žadintų tikėjimą kitų žmonių širdyse, kur tik sutikdami ir susidurdami su jais. Pasaulininkai broliukai, pilni uolumo ugnies, būtų labai geri kovoti su nedorybėm, ištvirkimu; galėtų jie po du arba keliese eiti gelbėti skęstančių ištvirkime, kaip tai daro Išganymo Armija. Žinoma, čia katalikiškai reikėtų veikti susitariant su vyskupais, einant tikru keliu. Galėtų taip pat pasaulininkai broliukai dviese ar keliese eiti lankyti pavargėlių — darbininkų jų lindynėse, barakuose, požemiuose, kur jų nieks vargingame gyvenime neaplanko. Dieve, duok mums tokių broliukų. Daug jie kur galėtų Kristų įnešti, net kartais ten, kur kunigas negali prieiti. Kad taip, Dievui padedant, tokių broliukų išsilavinus! Galėtu jie ne tik išmaldas dalyti, bet ir pamokyti vargdienius, jiems šį tą paskaityti, įteikti naudingų knygelių, paraginti lankyti bažnyčią ir t. t. Toki broliukai, kunigų vedami ir prižiūrimi, galėtų būti didelė parama.

1913. I. 21. Klaidinga yra nuomonė, esą mokslo ir gabumų reikią tik raštams rašyti arba mokytojo pareigoms eiti, o parapijos darbus bet kas galįs gerai atlikti. Man rodos, kad nemažiau gabumų ir lankstumo turime turėti ir parapiją tinkamai vesti ir tvarkyti, ypač nereiktų kaimo parapijų apleisti. Tikrai gerai suorganizavus kokios parapijos gyvenimą, būtų nemaža iš to naudos visai apylinkei: būtų atspirtis ir pavyzdys visiem kitiems. Toks geras parapijos sutvarkymas būtų tikrai pavyzdys. Jei mums kada tektų tokia parapija valdyti, daug čia galėtų padėti ir padirbėti pasaulininkai broliukai.

1913. I. 23. Ne kunigų taisyti ir ne Bažnyčios reformuoti mes organizuojamės — tai yra Šv. Tėvo ir vyskupų darbas, — o tik save taisyti ir tobūlinti, o tik tarnauti Bažnyčiai: liaudžiai, kunigams ir vyskupams. Ypač turime laikytis vyskupų ir su jais išvien eiti, net siūlytis kai kada vyskupams, kad mus, kaip tinkami, Dievo garbei panaudotų. Labiausiai tuomet, kada esti darbas, kurio niekas nenori — mes turime imti tas pozicijas. Kunigus ir vyskupus turime ypatingai gerbti. Teneišdrįsta nė vienas mūsiškių ką nors bloga išsitarti prieš juos ar juos peikti.

Jei ir pasitaikytų kada kas nors bloga tarp dvasininkų pamatyti, tai rūpinkimės tą blogumą atversti atgaila, savęs išsižadėjimu, maldomis, pasiaukojimu, gerais darbais, uolumu, pridengti, kaip dorieji sūnūs savo tėvo nuogumą pridengia. Visa širdimi mylėdami Šv. Tėvą, būkime jam paklusnių paklusniausi, laikykimės jo paliepimo, nurodymų, įstatymų, ginkime kiek galėdami ir kur galėdami jo garbę, jo paliepimus ir darbus, žadinkime ir kitų širdyse Šv. Tėvo meilę ir pagarbą.

1913. II. 6. Nevisuomet gera skelbti ką sumanome dirbti arba ką dirbame. Jei darbas vyksta, lengvai gali prikibti savimyla ir puikybė. Garsindamiesi be reikalo, atkreipiame į save kitų akis; tada ima žmonės mūsų darbus tyrinėti, nagrinėti, peikti. Daug tokių, kurie būtų prisidėję bendradarbiauti, atsigrasina, patiems gi darbininkams tik pakerta rankas. Užuot dirbus darbą, tada paprastai tenka kovoti su priešais ir reikia daug jėgų be reikalo išeikvoti. Geriau tylomis dirbti. Ypač iš pradžių, kol įstaiga esti dar nesustiprėjusi. Kuomet jau darbas gerai eina, tai galima kai ką kai kada pagarsinti, jei Dievo garbė ir žmonių nauda to reikalauja, bet ir tai labai atsargiai. Visame kame reikia žiūrėti didesnės Dievo garbės. Bet jei Dievo garbė mūsų reklamavimosi nereikalauja, geriau tada tyliai dirbti. Kai daug triukšmo, sunku ramiai dirbti, ir ne tiek padarai.

1913. IV. 5. Aukoju Tau, Viešpatie Dieve, visus savo darbus, vargus, rūpesčius, visus nemalonumus, sunkybes, kryžius. Duok, Dieve, kad dėl Tavęs ir Tavo Bažnyčios dar daugiau galėčiau dirbti, vargti ir kentėti. Duok, kad sudegčiau kaip ta žvakė ant altoriaus nuo darbo kaitros ir meilės ugnies dėl Tavęs ir Tavo Bažnyčios. Ačiū, Viešpatie, kad mane išvedei iš šio pasaulio, kur klaidžiojau, o gal ir kitus klaidinau, tai vis neva iš uolumo, — Tu, Viešpatie, atitaisyk. Aš už visas malones, kurias man suteikei, dėkoju. Koks Tu, Viešpatie, dosnus! Kaip gausiai dalini savo malones mums nevertiems tvariniams. Dieve mano, Dieve! Kaip gera Tau tarnauti! Kas bus Tavo danguje, jei čia ant žemės tokiomis saldybėmis žmogaus sielą pripildai, kuomet šventais šiurpuliais kūną perimi, tarsi į trečią dangų pagavęs nuneši. Širdis tirpsta, lūpos žado nebetenka, akyse darosi tamsu, rankos ir kojos, tarsi, stingsta, visą kūną nuostabios kažin kokių šventų šiurpulių vilnys apima, o siela... siela Tavyje skendi. Kad ne Tavo galybė, regis, numirtum žmogus iš tos meilės, tų paguodų...

1913. IV. 9. Vakar ir šiandien atsidėjęs skaičiau pereitų ir šių metų „Acta Apostolicae Sedis“ ir užsirašinėjau ką įdomesnio ir mums naudingesnio surasdamas. Vakarais atpasakojau broliams, kas jiems, mano nuomone, galėjo tikti. Viešpats Dievas man suteikė ypatingą malonę. Aiškiau supratau, kad iš niekur negali taip gerai pažinti, ko labiausiai reikia Bažnyčiai, kuo serga žmonija, kokių geriausia priemonių griebtis, kokių klaidų ir nesveikų nuomonių ir srovių saugotis, kokias tiesas labiau į viešumą kelti ir aiškinti, žmonėms priminti, — kaip iš visokių Šv. Tėvo raštų, prakalbų, laiškų, veikalų, kuriuos, jis pagiria. Seniau aš tik į enciklikas daugiau žvelgdavau, o paprastus Šv. Tėvo laiškus mažai skaitydavau. Dieve, kokia laimė turėti neklaidingą Mokytoją! Kiek šviesos man suteikė Šv. Tėvo įsakymai ir raštai prieš klaidingas sroves! Žmogus nė nepajunti, kaip įkvėpuoji vieną antrą nevisiškai teisingą nuomonę, juo labiau, jei tos nuomonės neva katalikų platinamos; nė nepasisaugoji tuomet. Kaip gera, kad Šv. Tėvas perspėja, pamoko, nurodo, kur pavojus. Dėkui Tau, Viešpatie, už tą gėrį, už tokį mūsų Šv. Bažnyčios sutvarkymą. Kokia tai didelė malonė — neklaidingumo dovana! Dabar pasiryžtu ne tik enciklikas, bet ir Šv. Tėvo prakalbas, laiškus skaityti, nes geriausiai ten surandama, ko mums trūksta, kokiu keliu geriausiai eiti, ko vengti ir ko žiūrėti. Kad mūsų Vienuolijoj visuomet vienas kitas brolis atsidėję skaitytų Ap. Sosto raštus, kad žiūrėtų į kur kreipia Šv. Tėvas katalikus, nuo ko gina, paskui apie tuos dalykus visi drauge galėtų pasikalbėti. Tokiu būdu gyventume tikrai Bažnyčios gyvenimu, jos dvasios prisigertume, geriau atspėtume Bažnyčios norus bei troškimus. Iš kur mes geriau galime semtis tikrosios dvasios, jei ne iš Popiežių enciklikų ir raštų, įsakymų, nurodymų, troškimų, papeikimų ir nurodymų?!

ARKIVYSKUPO JURGIO MATULEVIČIAUS

PASAKYTOJI KALBA, ATIDARANT „PAVASARIO" SĄJUNGOS KONFERENCIJĄ

(1925 M. GRUODŽIO 29 D. 10 VAL., ZITIEČIŲ SALĖJE KAUNE)

Brangusis jaunime! Džiaugiuos galėdamas į tave prabilti, kaip Šv. Tėvo Atstovas, Lietuvos Katalikų Bažnyčiai skirtas Vizitatorius.

Gražus ir gausingas jūsų būrys suvažiavo į Konferenciją. Didis darbas jūsų laukia. Čia teks suvesti darbų apyskaitą, giliau į savo uždavinius įsižiūrėti, savo dvasią atgaivinti, naujų jėgų pasisemti bevykdant savo vėliavoje įrašytą šūkį: Dievui ir Tėvynei.

1. Mielas jaunime, brangink savo Sąjungą ir jos idealus.

Įsirašęs į pavasarininkus, tu švieti savo protą. Mačiau ir skaičiau tavo laikraštėlį. Miela į rankas paimti. Švinta protas, džiaugiasi širdis, beskaitant naudingus tavo laikraštėlio straipsnius. O ką bekalbėti, kiek tu pasinaudoji atvykęs į susirinkimą! Vieni iš kitų mokotės.

Ne tik tavo protas bręsta, — tavo valia tvirtėja, gerėja širdis, švelnėja jausmai. Juk į susirinkimą reikia punktualiai atvykti, laikytis esamos drausmės, patylėti, kuomet ne metas kalbėti, mandagiai atsiliepti, nors kas ir nesutinka su tavo nuomone.

O vėl, dalyvaudamas sporto kuopelėse, mankštini savo kūną, stiprini raumenis, — kūnas geriau klauso dvasios.

Ir štai kilnūs Sąjungos tikslai ir jos šūkiai jaunąją tavo sielą kelia prie Tiesos, Gėrio ir Grožio. Laiminga jaunatvė!

2. Šių vienok nors ir patogiausių tau augti ir tobulėti sąlygų nepakanka. Pažiūrėk į medelį! Kad medelis gražiai augtų, pavasarį žaliuotų, pražydėtų ir vėliau, skanių vaisių atneštų, reikalinga jam tinkama dirva, drėgmė, saulės spinduliai, oras.

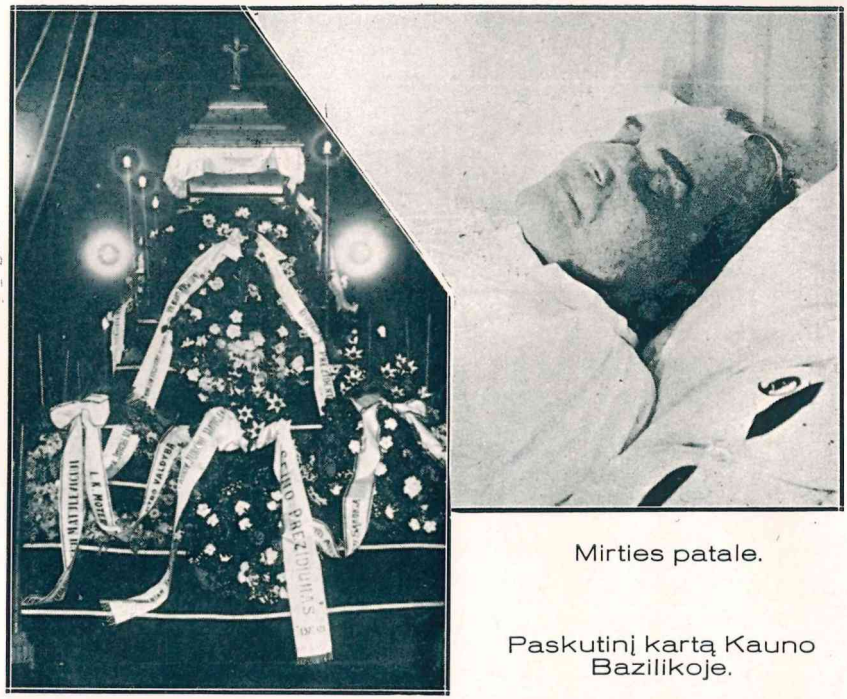

Mirties patale.

Paskutinį kartą Kauno Bazilikoje.

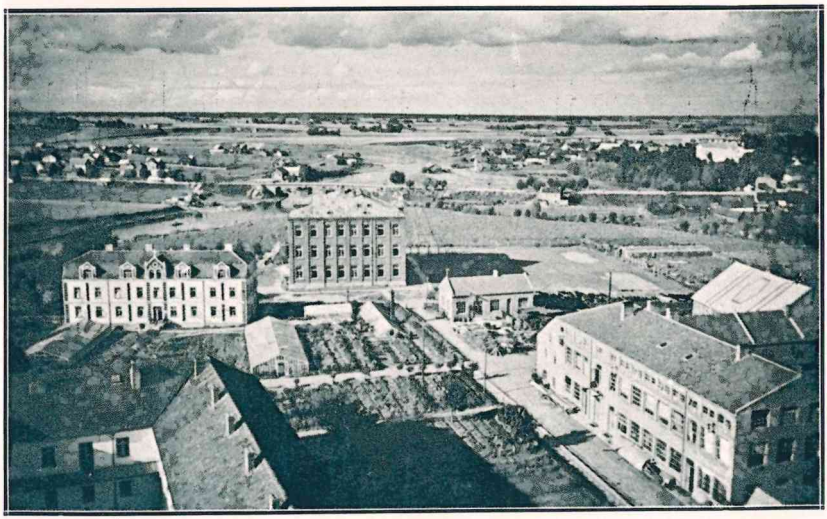

Arkivysk. J. Matulevičiaus palikimo dalis, — Marijampolės marijonų įstaigų bendras vaizdas.

Bet jeigu tą medelį pradės kirminas graužti, vėžys ėsti, veltui visos geriausios jam augti sąlygos: jis turės sunykti, išdžiūti. O jeigu ir išaugs, maža juo tesidžiaugsi. Jis bus ne ką didesnis už paprastąjį kerą — gumbuotas, padvėsęs keras.

Žmogui taip pat reikia patogių dvasiai augti sąlygų. Bet jeigu jame nėra išvidinės jėgos, jeigu jį graužia nedorybės kirminas, jeigu jo siela užnuodyta blogų polinkių — jis tikrosios gyvybės neturi, jam svetimas kilnus džiaugsmas, jis tuščiai ir veltui pasaulyje gyvena.

3. Kas teikia mums gyvybės jėgų, kas puošia mūsų amžių, kas daugina mūsų laimę?

Mielas jaunime, aukso raidėmis įsirašyk į savo širdį tuos šūkius, kurie įrašyti į tavo vėliavą: Dievui ir Tėvynei.

Mylėti Dievą ir Bažnyčią, mylėti artimą ir tėvynę — teesie tavo kiekvienos dienos meilė, į dorovę kilti sparnai.

Mūsų laikų auklėtojai labai susirūpinę žmogumi. Yra žmonių, bet nėra žmogaus! Negalime per daug nusiskųsti, jog neturime visokios rūšies mokytų žmonių; turime inžinierių, advokatų, politikų, gamtininkų ir t. t., — tik stinga aukštos doros, tobūlų, šventų žmonių.

Auklėtojai tad ir bando išauklėti tobūlą žmogų, stengiasi pagerinti žmogaus rūšį, norėtų antžmogių giminę išauginti. Gi jų pastangos niekais nueina, jų bandymams gyvenimas prieštarauja.

Kodėl taip? Todėl, kad žmogaus dvasinės gyvybės ir kilnybės šaltinis, Dievas, šalinamas iš parlamento, mokyklos, šeimos, iš viešojo ir paskirojo gyvenimo. Nelaimė tai šaliai, tautai, visuomenei, kuri nebeteko tvirčiausio gyvybės pamato — Dievo.

Be Dievo negali būti kalbos apie žmogaus dorinimą, jo auklėjimą. Nes, kas gi tuomet palieka nebetekus Dievo? — egoizmas. Savimyla yra kiekvieno veikimo mastas. Savimyla, kuri pakerta visus sielos lakiuosius troškimus, paraližuoja mūsų dvasios judesius. Kaip sakalas pakliuvęs į kilpą nebegali iškilti į aukštąsias padanges, lygiai ir žmogus, egoizmo supančiotas, žeme terėplioja.

Tuo tarpu gyvojo tikėjimo amžiai išaugino, tikra prasme, tobūlų, šventų žmonių. Kodėl? Gi todėl, kad tikėjimas laisvina žmogų iš egoizmo pančių, pakelia jį aukščiau jo silpnybių skurdo. Tik tikėjimo ir meilės sparnais žmogus skrieja į aukščiausių idealų viršūnes, Dievą — kiekvienos tobūlybės pradžią ir pabaigą, Švč. Trejybę ir jos regimąjį paveikslą — Jėzų Kristų.

„Būkite tobūli, sako Išganytojas, kaip ir jūsų dangiškasis Tėvas yra tobūlas".

Šio aukščiausiojo idealo spindulių atokaitoje gema didvyriškos sielos, angelai žmogaus kūne, krikščioniškieji antžmogiai! Tokių pavyzdžių mes turime pakankamai. Jie ir norėdami pasislėpti nuo žmonių nepasislepia; vienuolynų aukšti mūrai jiems nekliudo sukrikščioninti ne tik savo amžiaus žmonių, bet jų gyvas tikėjimas, šventas gyvenimas — turi įtakos ištisiems amžiams. Teliudija šv. Pranciškus Asyžietis, šv. K. J. Teresė.

4. Mielas jaunime, semdamas jėgų iš gyvybės Šaltinio — Dievo, karštai pamylėjęs tikėjimą, pasekęs Kristaus pavyzdžiu, Jo dorybėmis besipuošdamas, nuoširdžiai trokšdamas gerovės ir laimės savo brangiai tėvynei, atsiremk tvirtybės uola — Bažnyčia.

Kuomet pasauly siaučia audros, valstybės savo pavidalą keičia, griūva sostai, revoliucijos ir karai šluoja šios žemės viešpačius, per devyniolika šimtmečių nepajudinamai stovi uola — šv. Petras ir jo įpėdiniai, kuriuos, kaip sako Šv. Raštas, pragaro vartai nenugalės.

Taip, viso pasaulio katalikų vienybė su Apaštališkuoju Sostu, regimąja Bažnyčios Galva, Šv. Tėvu, mūsų visų savo Bažnyčios, Popiežiaus, Vyskupų, kunigų pagarba ir meilė Jėzuje Kristuje, teduoda mums jėgos išgyventi per visų amžių visas audras.

Dėl to, kiekvieno kataliko paskirai ir visų į draugijas susiorganizavusių bendrai, pirmoji katalikiško veikimo pareiga: spiestis prie savo Bažnyčios, eiti sutartinai su Jos vadais, neklausyti tų, kurie norėtų sudrumsti mūsų gyvenimą, suskaldyti mūsų vienybę.

5. Baigdamas savo kalbą, brangusai Lietuvos jaunime, širdingai linkiu šioje konferencijoje atgaivinti ir sustiprinti dvasią, besiekiant į savo organizaciją įrašytų tikslų, savo tikėjimą atremiant šv. Petro uola, nugalėti visas kliūtis. Šitaip čia apsišarvavęs būk ramus. Pragaro vartai tau nebaisūs!

Pagaliau žinok ką Šv. Tėvas apie tave mano, ko jis tau linki. Šių metų balandžio 25 d., kalbėdamas į belgų jaunimą, jis taip prabilo:

„Aš myliu, giriu ir ypatingu palaiminimu drąsinu jaunuomenės organizacijas. Augindami savo sąjungą, turėkite garbės suburti į ją ne tik rinktinį jaunimą — siekite jaunuomenės masių. Kiekviena jaunuolio siela turi begalinės vertės. Ir kol

jaunimo masės nėra Kristaus ir Bažnyčios įtakoje, tol nenurimkite. Jūsų darbas nebaigtas, nevalia ilsėtis...

Praneškite savo vadams ir nariams, kad Šv. Tėvas yra su jais, kad jis juos visus ir jų šeimas ypatingai laimina".

Atkartodamas Šv. Tėvo nuoširdžius linkėjimus belgų jaunuomenei, pareiškiu juos tau, Lietuvos jaunime!

Nenurimk, rankų nenuleisk, dirbk ir krutėk, — eik į kaimą ir bažnytkiemį, miestą ir miestelį, spiesk į savo Sąjungą visus jaunuolius, dalykis su jais ta pačia Dievo, Bažnyčios ir Tėvynės meile. Tik šį darbą nuveikęs galėsi atsikvėpti!

Gi, kad Visagalis laimintų tavo pastangas ir atsidėjimą, Šv. Tėvo vardu teikiu Jo Apaštališkąjį palaiminimą.

Kalba uždarant konferenciją

Mielas jaunime! Konferencijos darbas baigtas: rezoliucijos priimtos, Centro Valdyba išrinkta. Netrukus važiuosite namo. Pakriksite po plačiosios Lietuvos kampelius. Grįšite prie savo kasdieninių darbų. Konferencijoje įneštus nutarimus pradėsite įgyvendinti.

Prieš pradedant šį naująjį darbą dirbti, noriu pasidalyti su jumis kai kuriomis mintimis.

1. Visi Konferencijos priimtieji nutarimai, pasiryžimai yra jūsų organizacijos nariams siektini tikslai, idealai. Be šitų idealų organizacija ir jos nariai smuktų žemyn. Sąjunga neturėtų prasmės, jūsų darbai būtų be vairo, akstino jūsų energijai dauginti, jūsų pažangai kelti. Teisingai tad mes galime pasakyti, kad idealas yra didelė jėga. Žiūrint kokį kas idealą sau stato, — jis kilnų darbą dirba arba viską griauna. Idėjos pasaulį valdo, idėjos organizacijas tvarko, idėjos žmogų brandina. Kadangi jūsų vyriausias idealas yra Dievas ir Tėvynė, šio idealo mintys teprivalo jūsų dvasią auginti, o ne žudyti, stiprinti, o ne silpninti. Jūs būsite ištikimi savo Sąjungos vėliavai!

2. Tačiau idealas tik tuomet yra didelė jėga, kuomet mes jį karštai mylime, mokame dėl jo atsidėti, pasiaukoti.

Nesunku yra gražiausių rezoliucijų šimtus prirašyti, lengva kilniausiais šūkiais svaidyti, bet jeigu mes tų rezoliucijų nesistengiame vykdyti, jeigu mes jas laužome, jos keršina kiekvienam ir visai organizacijai. Kas mūsų nėra matęs kaip savo tikslais gražiausios įstaigos, draugijos žuvo? Kodėl? Todėl, kad

tų įstaigų, draugijų žmonės prasilenkę su savo sąžine ir pasižadėjimais, paniekino didžiąją kūrybos jėgą — idealus, tikslus, ir pražudė savo įstaigas, draugijas.

Ko reikia, mano mieli, kad pavasarininkai augtų ir stiprėtų? Reikia savo Sąjungos tikslams, Konferencijos išneštoms rezoliucijoms atsidėti, pasiaukoti. Be aukos ir kentėjimų, be pasiaukojimo ir kantrybės, be meilės dideli veikalai negema.

Prisiminkime sau brangiausiąjį pavyzdį — Kristų. Jis turi aukščiausią idealą — Dievo garbę, žmonių išganymo reikalą. Jis, steigia Dievo karalystę žmonių širdyse. Sunkus ir nežmoniškoms jėgoms atsaikuotas uždavinys. Bet ar Jis sudreba prieš visas pagoniškojo pasaulio Jam statomas kliūtis, ar Jis išsigąsta savo tautiečių grasinimų ir persekiojimų? Ne! Savo pasiuntinybę Jis visa savo dieviškąja širdimi mylėdamas, moka skelbiamam idealui pasiaukoti. Jis pirmas yra to idealo auka, Jis sudegė to idealo liepsnose ant Kalvarijos kalno.

Mylimieji, štai mums pavyzdys: kaip tam, kas yra kilnu ir šventa, reikia pasiaukoti. Tik mūsų idealų meile įkaitinti sugebėsime garbingai gyventi, ir dar garbingiau mirti.

3. Jūsų organizacija yra didelė — keliasdešimčių tūkstančių armija. Suprantama, kad tokioje armijoje vieni yra vadai, kiti kareiviai. Kaip armija yra tvirta ir nenugalima dėl joje viešpataujančios drausmės ir vienybės, taip pat ir jūsų organizacijai lemta bus tvirtėti ir plėstis, jei visi jūs, susirašę bendrais tikslais ir jų nuoširdžiai siekdami, išlaikysite drausmę, gerbsite savo vadų įsakymus, mylėsitės kaip broliai gyvendami vienybėje. Kur vienybė — ten galybė!

Štai dėl ko: kas esate vadai — įsakinėkite. Nevalia jums atsisakyti nuo šios teisės, nevalia nuo šios pareigos bailiai pabėgti, sargybą pamesti! Kas esate kareiviai, mokėkite klausyti! Jaunime, suprask šią organizacijos tvarką, kuria visas pasaulis remiasi. Jeigu myli savo Sąjungą, jeigu nori, kad ji įsistiprintų ir klestėtų, laikyk savo garbinga pareiga daboti drausmę, platink susiklausymą, vienybę ir meilę, gerbk savo valdybą, gink Sąjungą nuo tų, kurie išdrįstų jos drausmę ir vienybę ardyti.

M. KRUPAVIČIUS

KILNIAŠIRDIS LIETUVIS

Didis buvo žmogus Bažnyčiai Arkivysk. Jurgis Matulevičius. Bet ne mažiau didis jis buvo ir lietuvių tautai. Arkivysk. Jurgis — mūsų tautos garbė ir pažiba. Tokių kilniaširdžių vyrų tik amžiais susilaukiama. Paskendęs Bažnyčios darbuose, jis niekad neišleisdavo iš akių ir savo tėvynės reikalų. Jis ja nenustodavo rūpintis, sekti jos gyvenimą ir tada, kai jam tekdavo gyventi toli nuo savo žemelės. Ir iš tolimų kraštų jis įstengdavo atsiliepti į svarbiausius ir opiausius mūsų gyvenimo klausimus. Jis rašo darbininkų reikalais. Jis sprendžia ir opų tautai žemės klausimą. Šituo reikalu kalba jis 1909 m. socialiniuose kursuose. Tam klausimui jis nutiesia mokslinį pagrindą ir nušviečia jį krikščioniškos etikos šviesa. Arkivysk. Matulevičius pirmutinis lietuvių toj plotmėj žemės klausimą palietė. O kadangi jis buvo didis socialinių mokslų ir mūsų reikalų žinovas, kadangi jo nuosavybės ir žemės klausimai rėmėsi tradiciniu Bažnyčios tais klausimais mokslu ir buvo logiška išvada iš Leono XIII enciklikų, tad nieko nuostabaus, kad jis turėjo padaryti didelės įtakos jaunajai lietuvių krikščioniškosios demokratijos kartai, kuriai teko jau praktiškai spręsti nepriklausomoj Lietuvoj žemės klausimas. Žemės reformą, kokia buvo padaryta pas mus, nulėmė Arkivysk. Matulevičius savo minėtu mokslu. Jo dėka šiandien Lietuvoje žemės klausimas sutvarkytas tuo būdu, kaip norėjo Leonas XIII ir kaip mokė nuo senų senovės savo teorija ir praktika Bažnyčia.

Minint tad Bažnyčios pažiūrą į žemės sutvarkymo klausimą, pravartu bus susipažinti ir su to kilniaširdžio lietuvio minėto mokslo pagrindinėmis mintimis.

Pirmiausia dėl pačios nuosavybės. Kas ją nustatė ir kieno tai padaras? „Gamta, sako Arkivysk. Matulevičius[1]), neįvedė jokio turtų padalinimo. Dievas niekam nepaskyrė atskiros dalies. Žemė turi būti visų žmonių maitintoja, turi tarnauti visai žmonių giminei. Kokia būtų vedama ūkiška tvarka, kokie nusistatytų ūkiški santykiai, kaip būtų turtai padalyti, tas svarbusis tikslas niekad neturi būti atmestas, žemė niekad neturi nustoti buvusi visų maitintoja“[2]).

Kas tad tą turtų padalinimą nustato? Ar Bažnyčia? Ne! „Bažnyčia — rašo Arkivysk. J. Matulevičius, — dėl savo dieviškosios kilmės, dėl savo nepajudinamai pastovių dėsnių iškyla aukščiau visa to, kas mainosi žmonių susitvarkyme, teoretiškai abejingai žiūri į visas tvarkymosi formas, kokios per laiką vedamos į ūkišką visuomeninę sritį, kiek jos tiesiogiai nėra priešingos gamtos įstatymams ir Evangelijos dėsniams. Tautos, gamtos įstatymų ir Evangelijos dėsnių nustatytose ribose, pačios gali tvarkytis, kaip jų numanymu, yra geriausia, o Bažnyčia kiek gali, taikosi prie tos tvarkos“.

Tiesa, Bažnyčia nuosavybės srity pasilieka sau teisę tarti žodį, bet tik ten, kur „bus liečiami teisingumo dėsniai, kur bus sprendžiama, kas teisinga, o kas ne, kas sutinka su gamtos įstatymu ir Evangelijos dėsniais, o kas jiems priešinasi. Tai nusakys teologas moralistas. Kur eina kalba apie grynai medžiaginius klausimus: kas žmogui yra naudingiau, kas jam duoda daugiau naudos, kas sėkmingiau veda prie gerovės — kompetentiškai spręs ekonomistas. Jei paklausime, kokiais evoliucijos keliais ėjo ekonomiškai ūkiškas sutvarkymas? Kas jame yra pastovaus ir nesikeičiamo, o ką laikas maino ir keičia? Kas yra nesimainomo, o ką laiko srovė nuplauna nuo paviršiaus ir neša į užmiršimą? Atsakys sociologas istorininkas“.

Svarbu dabar paimti Bažnyčios pasiliekamus sau spręsti klausimus, būtent, kas žemės nuosavybės klausime yra nustatyta gamtos įstatymo, kas Evangelijos dėsnių, ir ko reikalauja teisingumas.

---

[1]) Žiūr. mano knygoj „Mūsų keliai“. (Leonas XIII ir mes) Kaunas. 1921 m. 28—31 psl.

[2]) J. Matulevičius.

Kiek mūsų sprendžiamasai klausimas liečia gamtos įstatymą, arkivysk. J. Matulevičius taip aiškina: „Jei nuosavybės teise suprasime tokią teisę, kokią turi asmuo prie tam tikro konkretiško daikto, pav., fabrikantas prie savo fabriko, žemės savininkas prie savo turtų, tai ji betarpiškai yra pozityvinė, žmonių teisė, pareinanti nuo laisvos žmogaus valios ir valstybių susitvarkymo, ir dėl to ji gali keistis; tik tarpiškai ar netiesiog yra tai gamtos teisė kiek tai remiasi teisės dėsniais, kuria turi žmogus iš gamtos įsigyti sau turtų, nepareinamai nuo bet kurių žmonių parėdymų".

Pažymėtina, tačiau, kad jei čia kalbama apie gamtos nustatytą nuosavybės teisę, tai ji čia neplečiama ant visų daiktų. Gamtos įstatymas palaiko tik tą daiktų nuosavybę, be kurių žmogus, kaip protingas asmuo, negali pasiekti sau paskirtą tikslą. „Vienos rūšies turtai savo prigimtimi daugiau tinka privatinei nuosavybei, o kiti bendrajai; daug yra ir tokios rūšies turtų, kad gali būti gerai naudojami ir privatinėse rankose ir bendrame valdyme", rašo J. Matulevičius.

Bet ir tą gamtos įstatymo nustatytą nuosavybės teisę, valstybė turi pareigą normuoti išmintingais ir atitinkančiais teisingumo reikalavimui įstatymais. „Tad nuosavybės ribas ir pareigas iš vienos pusės apibrėžia gamtos įstatymas, iš kitos žmonių[1]).

Evangelija konkrečių nurodymų mūsų klausimui spręsti neduoda. Apaštalų laikais krikščionių tarpe randame komunistinio turtų valdymo būdų, bet randame ir nuosavybės. Apaštalai nuosavybės nesmerkia, jie randa ją tinkamą, smerkia tik netikusį jos naudojimą. Bet Evangelijoj randame viso gyvenimo bendrus pagrindus, kuriais galima spręsti visi gyvenimo keliami klausimai. Jos išstatytais meilės, teisingumo, pasiaukojimo dėsniais turi būti tvarkomas visas gyvenimas. Bažnyčia yra vienintelė teisėta ir neklaidinga Evangelijos mokslo reiškėja ir vykintoja, tad jos mokslą ir elgesį nuosavybės ir žemės klausimu turime laikyti sutinkančiu su Evangelijos dėsniais. Jos mokslas yra Evangelijos mokslas. O kaip Bažnyčios galvos — Popiežiai elgėsi ir mokė rūpimuoju mums klausimu, jau turėjom progos matyti pirmiau. Bažnyčia pati, kaip esu pirmiau minėjęs, į valdymo formų nustatymą nesikiša, palieka tai pa-

[1]) J. Matulevičius.

daryti teisėtoms valdžioms, prisilaikant teisingumo ir gamtos įstatymų. Ji duoda mums bendrus nurodymus, tose ribose pati visuomenė gali tvarkytis savo noru ir nusimanymu. Teisių ir pareigų nustatyme svarbią rolę vaidina sąžinė. Bet „asmens reikalas, kuris rišasi su nuosavybe, gali sukelti godumą... kietą egoizmą; savininkas gali kenksmingai veikti visuomenę. Dėl to, be sąžinės, čia reikalingas ir kitas reguliatorius, stovįs visuomenės gerovės sargyboje. Juo turi būti valstybė: ji turi užbrėžti išorinės teisinės nuosavybės ribas[1]).

„Jei saugojam savo namus nuo perkūno įtrenkimo, rašo toliau arkivysk. J. Matulevičius, o mūsų laukus nuo vandens užliejimo, argi galime nieko nedaryti, matydami, kaip kapitalizmas griauna mūsų šeimyninius židinius, išnaudoja silpnas moterų ir vaikų jėgas, didina proletariatą. Jei imame į savo rankas gamtos eigą, versdami sau tarnauti smarkiausias ir pavojingiausias gamtos jėgas, ar nieko neturėtumėm daryti su ūkiško gyvenimo reiškiniais? Visuomenė gali ir turi paimti į savo rankas ūkiškojo gyvenimo eigą ir, gamtos įstatymų, politinio išmintingumo nužymėtose ribose, valdyti jį sąmoningai ir tikslingai.

Pagal H. O. Pesch'o žodžius: „Negera yra ta valstybės tvarka, kurioje įsigyti bet kokios nuosavybės, tos teisės, kurios kiekvienas žmogus gauna iš gamtos, didumui yra negalimas, bergždžias svajojimas; neteisinga ta tvarka, kurioje negausinga žmonių saujelė turtėja ir gyvena visuomenės darbu; smerktinas, kas teisingai įgytų teisių neapsaugoja tinkamai".

„Tuo būdu valstybės pareiga budėti, kad kiekvieno teisės nebūtų laužomos; turi normuoti gamtos įstatymo nustatytą nuosavybės teisę išmintingais ir teisingais įstatymais; turi įvesti tvarką turtų padalinime ir jų naudojime, kad tiktų savo tikslui, t. y. nebūtų priešinga teisingumui ir visuomenės gerovei, žodžiu, valstybė turi taikinti ir privesti prie harmonijos vienetų reikalą su visuomenės reikalu; turi būti tuo mechaniku, kuris pritaiko ratus prie visuomeninės mašinos ir leidžia ją į

---

[1]) J. Matulevičius.

darbą. „Ne žmogaus įstatymas“ — kalba Leonas XIII enciklikoj „Rerum Novarum“, — „bet gamta davė žmogui asmens nuosavybės teisę, tad vyriausybė neturi teisės jos panaikinti, bet tik gali naudojimą aprėžti ir taikinti su visuomenės gerovės reikalavimais“. „Tie, kurie valstybę veda, savo įstatymais ir įsakymais turi padaryti, kad iš paties valstybės sutvarkymo pražydėtų gerovė, visuomeninė ir asmeninė“[1]).

„Svarbūs uždaviniai gula ant valstybės pečių, bet kartu ir labai sunkūs, nes lengva peržengti ribą į vieną ar į kitą pusę. Kaip bendrą direktyvą filosofija stato tokį dėsnį nuosavybės teisei reguliuoti: Iš vienos pusės valstybė turi vaduotis dėsniais, nurodytais teisingumo ir gamtos įstatymų bei visuomenės gerove; iš antros turi turėti galvoje kultūros laipsnį, ant kurio visuomenė stovi, santykius ir konjunktūras, kurios su laiku šaly susidaro. Žodžiu, nuosavybės teisiškas valstybinis susitvarkymas turi eiti su gyvenimo pažanga. *Jei jis stovi vietoje, kaip ąžuolas nepajudinamas, dažnai revoliucijos audra jį laužia ir parbloškia*“.

„Iš to, ką esame pasakę, aiškėja toji pozicija, kurią yra užėmę krikščionys sociologai tame mokslų mišiny, kokia mūsų laikais viešpatauja pažiūroj į valstybės rolę ūkiškai visuomeniškame tautų gyvenime. Individualizmas turi galvoj tik vienetų gerovę, nebodamas visuomenės gerovės, o valstybei palieka tik nuosavybės sargo rolę. Socializmas, priešingai, nori konfiskuoti vienetų teises visumos naudai, o nuosavybės teisės normavimą įduoda į valstybės rankas be jokių apribojimų. Bet katalikiškoji sociologija eina vidurio keliu: kiek deda valstybei pareigos saugoti vienetų teises, tiek reikalauja iš jos, kad tos teisės būtų normuojamos visuomenės gerove...“

„Matome tad, kokią plačią dirvą nuosavybės klausime krikščioniškoji pasaulėžiūra, ir praktikos ir teorijos srity, palieka žmonių savarankiškumui. Visa krikščioniškoji nuosavybės teorija yra apimta šiuose jau kartą minėtuose Leono XIII žodžiuose: „Dievas, žemės Viešpats, atidavė žemę naudoti žmonių

---

[1]) J. Matulevičius.

giminei; tai vis dėlto nesipriešina vienetų nuosavybei, nes Dievas atidavė žemę žmonijai ne ta prasme, kad visi, be skirtumo, būtų jos savininkais, bet tuo būdu, kad, Pats neskirdamas žmogui bet kokios dalies valdyti, paliko teisės tautų susitvarkymui ir žmonių rūpestingumui nustatyti ribas ir paskirstyti privatinę nuosavybę. Pagaliau, kaip ji būtų paskirstyta tarp vienetų, žemė nenustoja tarnauti visuomenei, nes nėra žmogaus, kuris negyventų iš jos vaisių". Krikščionių tikyba brėžia mums bendras linijas, kuriomis turime mes vaduotis nuosavybės klausime, ji smulkmenų neliečia. Ji yra kaip saulė, kuri savo dėsniais, lyg spinduliais, nušviečia žmogui turimą prieš akis erdvę, kad galėtų be pavojaus žengti į priekį, o jo širdy kuria meilės ugnį ir teisingumo nuovoką, tuo duoda jam pajėgos eiti drąsiai ir sąmoningai. Bet ta šviesa naudojantis, turi žmogus pats ieškotis kelio, tos pajėgos sustiprintas, turi šalinti visas klūtis kelyje sutinkamas. Remdamies ūkiško gyvenimo faktų stebėjimu, tiriant uoliai praeitį ir dabarties padėjimą, turime patys ieškotis būdų ūkiškiems klausimams spręsti tuo būdu, kad vis arčiau eitume prie nurodytų Evangelijos idealų; turime taip susitvarkyti, kad vis ryškiau ir galingiau įsigalėtų žemėje dangaus karalystė ir jos teisingumas. Taip rašo Jurgis Matulevičius.

Ne mokyklos vadovėliui jis rašo šituos teisingus žodžius, ne tam rašo, kad rašyti, ar savo žinojimą parodyti pasauliui, bet rašo gyvenimui, kad įtikintų kitus ir savo mokslą įgyvendintų. Jo gilus įsitikinimas savo mokslo teisingumu leidžia jam pranašiškai įspėti žmoniją, jei ji neis žemės tvarkymosi pažangos keliu ir stovės vietoje, kaip ąžuolas nepajudinamas, revoliucijos audra ją sulaužys ir parblokš.

Panašiai kalbėjo ir Leonas XIII. Kada jam, paskelbus savo socialines doktrinas, tekdavo išgirsti nemaža iš katalikų pusės užsipuolimų ir įtarimų, jis atsakydavo: „Kogi tad norite, ar kad darbo žmones įduočiau socializmui ir revoliucijai?" Ir savo išganingą darbą varė į priekį.

Lietuvių krikščioniškoji demokratija nuėjo tų dviejų Bažnyčios vadų ir žmonijos mylėtojų bei rūpintojų nurodytais keliais. Ji sutvarkė žemės klausimą jų nurodymais. Tuo būdu

tapo įvesta į mūsų visuomeninius santykius daugiau socialinio teisingumo, padidintas ir sustiprintas ūkininkų luomas ir išvengta socializmo ir revoliucijos įsiviešpatavimo. Ir jiems nebus vietos mūsų tėvynėje tol, kol mūsų gyvenimas bus tvarkomas Leono XIII nurodytais dėsniais, kol bus laikomasi tradicinės Bažnyčios visuomeninės linkmės, taip gražiai Arkivysk. Jurgio Matulevičiaus išaiškintos ir mums patiektos.

DR. J. VAIŠNORA

ARKIVYSK. J. MATULEVIČIUS IR DARBININKŲ KLAUSIMAS

Rodos, šiandien dar būtų per anksti imtis vispusiškai vertinti švento atminimo Arkivyskupo Jurgio veikimą įvairiose gyvenimo srityse. Jo asmenybė yra tiek didelė, taip aukštai iškilusi, kad į ją giliau įžvelgti, ją pažinti ir suprasti galėtų nebent tie, kurie visą gyvenimą labai arti jo buvo — draugai, studentai ir profesoriai. Drįstu, tačiau, kiek pajėgsiu, bent trumpais bruožais apibūdinti Arkivysk. Jurgio — sociologo pažiūras į darbininkų klausimą, išdėstytas 1909 m. pradžioje Kaune Socialiniuose Kursuose, skaitytoje paskaitoje: „Miestų ir apskritai pramonijos darbininkų klausimas", atspausdintoje tų pačių metų „Draugijos" 31 — 32 nr. Gaila, neturiu po ranka jo rašytų paskaitų, kurias skaitė Petrapilio Dvasinėje Akademijoje, kur būtų galima rasti įdomios medžiagos šiuo klausimu. Reikia tikėtis, kad laikui bėgant, atsiras kas plačiau nušvies čia imamą temą. Šis rašinėlis tebūnie lyg ir įžanga bei pirmoji vaga ta linkme.

* * *

1905 metai lietuvių tautai buvo šviesesnės ateities ir lengvesnio atsidusimo metai. Leidus spaudą ir šiek tiek atlaisvinus iki tol skaudžiai veržiusius pančius, lietuvių inteligentija, laisviau apsidairiusi aplinkui, pamatė kiek ji ir visa tauta yra atsilikusi nuo kultūringojo pasaulio. O čia tuo tarpu Vakarų Europoje gimusi ir savotiškai Rusijoje suprasta socializmo doktrina, dar savotiškiau pradėta brukti ramiam lietuviui. 1905

metų revoliucija įrodė, kad be to idealizmo ir noro atsikratyti rusų varžantį jungą, būta nemažos dozos ir grynai socialistiškojo revoliucionizmo — kovos prieš buržuaziją — turtingesniuosius. Jau tas pats faktas, kad į šią revoliuciją buvo įtraukta daugiausia darbininkai, aiškiai rodo, iš kurių šaltinių ji buvo kilusi. Visoje Europoje beaugąs kapitalizmas sudarė vargšų minias, kurioms K. Marksas pakišo savo vaistus. Juos darbininkai greitai priėmė ir prasidėjo rodytis vaisiai. Socializmas pataikė į laiką — skurdesnės darbininkų buities laukti nebuvo ko; gaila tik, kad socializmo pasiūlytas nepakenčiamos būklės išrišimas nebuvo teisingas. Bažnyčia, kuri nuolat budi tikinčiųjų ne tik sielos, bet žemiškosios gerovės dalykuose, pakėlė savo balsą. Tai buvo Leono XIII balsas, nuskambėjęs per visą pasaulį garsiose apie socialinį klausimą enciklikose. Katalikams, ne mažiau už Marksą susirūpinusiems socialiniu, ypač darbininkų, klausimo išsprendimu krikščioniškoje dvasioje — Kristaus meilės ir Jo mokslo dvasioje, buvo patiektas apdirbtas ir griežtai suformuluotas mokslas. Abejojimui neliko vietos. Teko imtis darbo, Leono XIII mintis koplačiausiai paskleisti ir įgyvendinti.

Tačiau Didžiojo Popiežiaus balsas Lietuvos beveik nepasiekė. Jis atsimušė į šaltą ledinę rusų priespaudos leteną. Todėl tik gavus šiek tiek laisvės imtasi daryti kas galima. Bene pirmieji pasirūpino Petrapilio Dvasinės Akademijos studentai lietuviai. Jie ėmė prašyti Akademijos vadovybę įsteigti Akademijoje sociologijos katedrą. Šiai minčiai studentų tarpe vadovavo kun. J. Vailokaitis. Akademijos vadovybė pagaliau pritarė ir ėmė ieškoti naujai įsteigtai katedrai tinkamo profesoriaus. Daugelio akys nukrypo į žinomą kaip gabų ir ideališką kun. J. Matulevičių, tuomet gyvenusį Varšuvoje. Jis ten 1904 m. su kun. Marc. Godlevskiu organizavo Krikščioniškąją Demokratiją. Jis 1907 m. puikiai pavykusių socialinių kursų Varšuvoje buvo vyriausias organizatorius. Susižinoti su kun. J. Matulevičium buvo pavesta prof. P. Būčiui. Šis nurašė laišką ir kun. Matulevičius apsiėmė, tačiau kukliai pastebėjo — paabejojo ar pataikysiąs, nes jis esąs daugiau praktiškos srities žinovas; teoretiškai tuo tarpu esąs nedaug pasirengęs.

Tačiau ir teoretiškųjų žinių bagažas pas kun. Jurgį buvo nemažas. Sociologijos klausimais įdomavosi visą savo studijavimo laiką. Būdamas nepaprastai gabus, turėjo pakankamai lai-

ko įsigilinti ir į socialinius klausimus. Friburge studijuodamas teologiją išklausė taip pat visą sociologijos profesoriaus Kostaneckio kursą. Šis laikotarpis padėjo jam pažiūras į socialinius klausimus, kuriuose taip lengva nukrypti į šalį, suderinti su katalikybe. Jis išvengė dviejų kraštutinumų: besilaikant katalikybės atmesti kiekvieną naujesnę pažiūrą sociologijoje ir berišant socialinius klausimus nukrypti nuo Katalikų Bažnyčios mokslo dėsnių. Kun. Matulevičiui šie du dalykai puikiai pavyko suderinti.

Kun. Matulevičiui teko dviem atvejais vikarauti Lenkijoje, Kelcų vyskupijoje, mažutėse neturtingose parapijose. Vėliau gyvendamas Varšuvoje, neturėdamas pastovios vietos buvo nuolat kviečiamas vietos kunigų pagelbėti parapijos darbe. Čia susidūrė su miesto varguomene. Čia pradėjo organizuoti darbininkus. Čia pažino jų gyvenimą smulkmenose. Atvažiuodamas tad į Petrapilį atsivežė ne tik didelę visuomenės mokslų biblioteką, kuriai padidinti išleisdavęs beveik visą savo gaunamą algą, ne tik teoretinių žinių bagažą, bet draug nemažesnį praktiškojo varguomenės gyvenimo pažinimą, kurį papildė ir Petrapilyje gyvendamas — atliekamu laiku padėdamas parapijoje dirbantiems kunigams ir taip susidurdamas su liaudimi, darbo žmonėmis. O to kun. Matulevičiaus pastabiam ir sintetiškam protui užteko.

Įžanginė ir iškilmingoji prof. kun. Matulevičiaus paskaita buvo apie nuosavybę ir katalikų dogmas. Ji labai patikusi tiek studentams, tiek ir profesoriams.

Profesoriaudamas savo kursą pasirašydavo, prie paskaitų uoliai rengdavosi, tačiau jomis pilnai patenkintas nebuvęs. Gal dėl to iš savo paskaitų, išskyrus įžanginę, nieko nėra atspausdinęs. Be to, spaudai prirengimą sutrukdė Dvasinės Akademijos inspektoriaus pareigos, sugaišinusios daug brangaus laiko. Sociologija teko dėstyti vos porą metų. 1908 m. pasirodė kun. Wojcickio knyga: „Les ouvriers polonais". Tai buvo Liuveno universitetui minėto kunigo įteikta disertacija, už kurią jis gavo sociologijos daktaro laipsnį. Visuomet kuklus prof. Matulevičius manė, kad būsią geriau užleisti naujam daktarui vietą. Taip ir padarė, pats pasilikdamas dogmatinės teologijos profesorium. Prof. Wojcickis neturėjo dogmatinio stipraus pamato, todėl jo paskaitos neprilygo prof. Matulevičiaus paskaitoms.

Šia proga tenka pastebėti, kad gerb. prel. A. Dambrauskas-Jakštas, rašydamas 1913 m. „Draugijoje" (83 nr.): „...Sociologijos katedra teko kun. Matulevičiui, žmogui labai gabiam, iškal-

biam, bet praktiškojo gyvenimo mažai tepažįstančiam ir įpratusiam daugiau į jį žiūrėti sub specie aeternitatis ir todėl po kelių metų nuo sociologijos perėjusiam prie teologijos, o nuo šios pastarosios prie asketikos", — ar nebus suklaidintas. Tiesa, kun. Matulevičius sociologiją nelaikė savo specialybe, — jis buvo pirmiausia teologas, tačiau praktiškąjį gyvenimą geriau mokėjo pažinti ir vertinti, negu kas kitas ir ne tik sub specie aeternitatis, bet sub specie doctrinae Ecclesiae, kaip katalikų kunigas. Jo praktiškojo gyvenimo pažinimą aiškiai pastebi daugelis jį artimai pažinusių. Kam teko su Arkivysk. Matulevičium susidurti, galėjo pirmiau pastebėti jame praktiškojo gyvenimo pažinimą, negu teologijos mokėjimą. Nuo sociologijos perėjo prie asketikos, mat, profesorius pasijuto pašauktas į vienuoliškąjį gyvenimą.

* * *

Nesuklysime pasakę, kad socialinio klausimo, kaip jį suprato Arkivysk. Matulevičius, centre stovi darbininkų klausimas. Jis yra opių opiausias, nes darbininkų klausime labiausiai pasireiškia liga, ėdanti visuomenės kūną. Krašto gerovė pareina ne nuo turtų gausybės, bet nuo teisingo jų padalinimo. Tada tauta yra pasiekusi gerovės, kada plačios darbininkų minios pasiturinčiai gyvena. Nuolat augantis vargšų ir bedarbių skaičius aiškiai rodo, kad visuomenės tvarka netikusi, kad ji reikia atitaisyti — štai įžanginės mintys į socialinio klausimo supratimą.

Jei kai kas dar ir šiandien sako, kad pas mus Lietuvoje darbininkų klausimo nėra ir būti negali, juo labiau prieš dvidešimtį metų. Tačiau prof. Matulevičius tą klausimą pajudino ne taip sau — kad būtų kas kalbėti. Jis jau tada pastebėjo, „evoliucijos srovė ir mūsų šalį kaskart labiau traukia į kapitalizmo sūkurį. O prityrimas rodo, kad tautos ir šalys, žemiau kultūroje stovinčios, eina tais pačiais takais, kuriais bekildamos ėjo tautos, toliau nužengusius kultūroje. Taigi reikia tikėtis: ateis laikas, kada ir mums priseis stoti stačiai akis į akį prieš darbininkų klausimą". Nujautimas įvyko. Nors mūsų šalis nėra pramonės ir fabrikų kraštas, tačiau, nežiūrint į tai, kad žemės reforma labai daug padėjo darbininkų klausimo išsprendime, šiandien vistik turime minias, net iš smulkiųjų ūkininkų, skurdžių darbininkų, kurie laikas nuo laiko sušunka: „Darbo ir duonos". Pavaikščiokime jau ne tik po Kauno fortus—landynes,

bet net ir mažesnių miestelių pakraščius, o rasime tai, kuo netikime — kraštutinio skurdo ir bado nukamuotus darbo žmones. Pakalbėkime su miestų parapijų klebonais — kiek jie turi vargo pastoracijos darbe su tais skurdo vaikais, kuriems padėti šiandieninė visuomenė ne taip jau greita. Jų tarpe jau suspėjo lizdus susisukti socializmas ir net komunizmas — tautos nelaimių šaltiniai. Pravartu tad į darbininkų klausimą rimtai pažvelgti, kaip tad yra padaręs Arkivysk. J. Matulevičius.

Iš kur radosi tos beturčių darbininkų minios? Panaikinus baudžiavą daugelis išsilaisvino iš ponų globos, kiti neturėdami arba mažai turėdami žemės palikę viską ėjo į užjūrį, kėlėsi į miestus ieškodami geresnio gyvenimo. Atsidarę fabrikai atėmė darbą iš daugelio smulkių amatininkų, kurie liko be darbo ir duonos kąsnio. Mažesnės dirbtuvės turėjo užsidaryti. Kapitalui augant drauge auga ir beturčių darbininkų minios. Jų būklė pasidarė juo sunkesnė, kad jie buvo pastatyti prieš netikrą rytojų. Fabrike dirbdamas nieko neišmoksi, savo įmonės neįsteigsi; kol dirbi, gauni algą — gerai. Bet kas tada, kai apsirgsi ar neteksi darbo? Šis rytojaus netikrumas, neviltis kada nors pakilti aukščiau daro jį tikru proletaru.

Kitas blogumas, kad taip susidaręs naujas darbininkų luomas nerado iš karto visuomenėje atsakančios vietos. Kapitalizmas, žiūrėdamas į darbininką, kaip į turtams dauginti įrankį, draug platina pažiūrą, kad žmogaus asmuo yra pats sau tikslas. Taip žmogus pažeminama ir išaukštinama. Iš to priešingumas tarp ekonomiškojo principo ir etikos dėsnių, iš to pradžia darbininkų klausimo.

Nelygumas darbo žmonių su kitais visuomenėje kyla ir iš to, kad darbininkas, neturėdamas savų darbo įrankių yra visuomet priklausomas darbdavio. Kada darbininkas ir darbdavys sudaro kontraktą, juodu stovi ne ant vienodo laipsnio: darbdavys yra laisvas samdyti darbininką ar ne, o darbininkas laisvės persamdyti savo darbą neturi, nes jam gresia badas. Jei ieškančių darbo yra daug, tai tenka sutikti su pasiūlytu atlyginimu. Persamdęs savo darbą darbininkas dalinai persamdo ir save, nes darbas nuo asmenų yra neatskiriamas. Čia jo laisvė vėl suvaržoma. Blogiausia, kada fabrike mašina išstumia dalį darbininkų, o likusius paverčia mašinos rateliais. Suprantama tad, kodėl darbininkai yra mažiausia patenkinti esama visuomenės tvarka, kodėl įvairūs agitatoriai taip greitai patraukia darbininkus kartais prie visai neleistinų žygių.

Tiesa, šiandien valstybės išleido daugybę naudingų įstatymų darbininkams globoti ir apsaugoti, bet kas iš to, kad daugybė jų liko be darbo, be duonos kąsnio. Įstatymai gal ir apsaugoti darbininką darbe, bet bedarbį nuo skurdo apsaugoti nepajėgia. Valstybinė darbininkų globa pavėlavo. O to pasėkos — invalidų, netekusių fabrikuose sveikatos, nemačiusių šeimyniškos šilimos, augusių fabrike ar gatvėje, skaičius yra labai didelis. Vaikai jauni patekę į fabriką, šiek tiek uždirbdami, per anksti pradeda jaustis savarankiškais, išsiveržia iš tėvų globos, jei tokia yra, ir atsiduoda į gyvenimo sūkurį, kuris neprityrėlius nekartą pražudo. Tėvas ar motina, per dieną dirbdami, grįžta namo tik vakare, lyg svečiuosna. Vaikai nepažįsta tėvų meilės. Taip šeimyna pabyra, nes nėra kas ją vienija.

Visuomet buvo opus darbininkų butų klausimas. Sunku įsivaizdinti kokiose landynėse gyvenama. Aišku, kad tokiame bute nemalonu būti. Štai dėlko maloniau sėdėti smuklėje. Susikimšimas po kelias šeimynas viename bute, kur visi maišosi iš vien, sunaikina ne kartą dorovės ir gėdos jausmą; iš to seka ištvirkavimai ir ligos, kurios ir taip ėda darbininkų sveikatą, ar tai džiova, ar kitos.

„Neįstengdamos šeimynos kas sau nusisamdyti po kambarį, gyvena „kampais", tai yra, kiekviena šeimyna nusisamdo sau tik vieną kampą kambaryje; tokiu būdu viename bute gyvena po keturias šeimynas, o vienam kambary 5 — 6 žmonės; susikimšę kaip silkės, ne ką daugiau vietos turi kaip grabe. Yra tokių darbininkų, kurie negali net nė kambario sau nusisamdyti; tada samdosi tik lovą ir moka už ją nepigiai, kaip va, Petrapily nuo 1 iki 5 rubl. per mėnesį. Dar labiau neturtingi samdosi sau tik vietą lovoje; taip, kad po 2—3, o net ir 5 žmones guli vienoje lovoje. Pasitaiko, kad darbininkai apsigyvena kambariuose be langų, be jokio ugniakuro".

Šitokių dalykų Arkivysk. Jurgis, be abejo, ne tik iš knygų išskaitė, bet ne kartą savo akimis matė.

Ir visa tai sakoma ne vien tik padėjuoti, skurdžiams darbininkams užuojautą pareikšti. Tai statoma prieš akis, kad supratus darbininkų judėjimą, jų siekimus ir viso to pamatą. Norint susekti kodėl taip yra, reikia ieškoti priežasties, kad ten galėtume įpilti naudingų vaistų. „Jeigu suimsime visas darbininkų gyvenimo ir būklės sąlygas, bus aišku, kodėl jie žiūri į šių dienų visuomenę ne kaip į savo motiną, o tik kaip

į pamotę, kodėl jie jaučiasi nepatenkinti ir svetimi šių dienų draugijoje. Atplėšti nuo sodžiaus, nuo žemelės gaivintojos, nesurasdami po kojų tikros atspirties, neturėdami užtikrinto būvio, galima sakyti, nei tikros būklės nei pastogės, jie neturi taip labai prie ko širdimi prisirišti šių dienų draugijoje nei ką pamilti. Priversti, kaip tie paukšteliai, slapstytis kur pastogėse arba lindėti pažemiuose, jie jaučiasi neįsikūniję į šių dienų visuomenę, lyg atstumti, žodžiu, jie jaučiasi be tikros Tėvynės".

Kas turi prisidėti prie darbininkų klausimo išrišimo? Pirmiausia valstybė savo išmintingais įstatymais globodama darbininkus, gindama juos nuo išnaudojimo, apdrausdama nuo nelaimingų atsitikimų, ligos, senatvės, steigdama naudingų įstaigų. Panašiai ir savivaldybės. Patys darbininkai daug gali prisidėti prie savo būklės pagerėjimo burdamiesi į profesines draugijas ir sąjungas, steigdami susišelpimo kasas, kooperatyvus ir pan. Darbdaviai turėtų su darbininkais ne tik žmoniškai elgtis, teisingai jiems atlyginti, net kiek galint pakeliant atlyginimą, prileisdami ir darbininkus atstovauti savo reikalus darbo įmonėse. Pagaliau Bažnyčia ne tik skelbdama kilnų ir aukštą Kristaus mokslą, ne tik žadindama žmonėse teisingumo ir meilės jausmų, „bet ir praktiškai darbuodamasi darbininkų organizacijose ir įstaigose" (m. pabr. *J. V.*). Klebono veikimas darbininkų tarpe turi būti tiesioginis ganytojavimo uždavinys. Arkivysk. Matulevičius linkėjo ir tikėjo, kad dvasininkija nemaža prisidės prie darbininkų būvio pagerinimo. Jo viltys įvyko, bet tik dalinai. Šioje srityje dar daug dirvonų...

Kaip matome Arkivysk. Matulevičius seniai išreiškė dvasininkijos darbo darbininkų tarpe reikalingumo mintį, kurią šiomis dienomis taip ryškiomis spalvomis vėl kelia E. Fiedler. Ir tai darė kun. Matulevičius visai neatsižvelgdamas į tai, kad pats buvo kilęs iš pasiturinčios ūkininko šeimos. Kunigo pašaukimas ir uždaviniai turi stovėti aukščiau paprastų tradicinių išskaičiavimų. Kunigo rankos turi būti ten, kur labiausiai sopa, kur didžiausia žaizda. Teisingai tad Lietuvos darbininkija Arkivysk. Matulevičiaus asmenyje galėjo matyti ypatingą savo draugą.

Negaliu susilaikyti nepacitavęs kelių eilučių, kur prof. Matulevičius kalba kaip inteligentas gali prisidėti prie darbininkų klausimo rišimo. „Pirmiausia stengdamiesi patys apsišviesti darbininkų klausime; stengdamiesi pažinti darbininką, jo būdą, būvį ir reikalus, jo vargus ir bėdas, jo gyvenimo sąlygas;

stengdamiesi žinoti, kuo jis minta, kaip gyvena, kokios jo pajamos ir išlaidos, kas jam rūpi, koki jo troškimai ir norai, koks jo tikėjimas, dora, apsišvietimas... Kaipgi dažnai mes esame šiuo atžvilgiu kalti: gal geriau žinome, kas dedasi tolimuose Kinuose, negu mūsų artimiausiuose fabrikuose ir dirbtuvėse. Besimokinant, gal teko mums ne vieną senovės daiktų muziejų apžiūrėti, o gal niekas mus nenuvedė į fabrikus pažiūrėti, kaip ir kokiose sąlygose dirba šimtai ir tūkstančiai mūsų brolių, gal niekad nesame aplankę tų pastogių ir požemių, kur jie gyvena ir vargsta. Gal esame su visomis smulkmenomis senovės atsitikimus pažinę, bet gal niekad nesame skaitę, kaip gyvena tos plačios minios darbininkų, kurie savo triūsu padeda mums kultūriškai ir ištaigingai gyventi!"

Bet to neužtenka. „Reikia padėti jiems organizuotis ir įsitaisyti visokias naudingas įstaigas, o paskui ir savo darbu, kiek išgalint, prisidėti, kad tos organizacijos ir įstaigos tarptų ir klestėtų... Reikia sergėtis ėmimo globon darbininko, kaip kokio kūdikio, nuolatinio labdariavimo, kaip kokiam elgetai, reikia sergėtis, kad nežiūrėtum į jį iš aukšto su pažeminimu, nepažeistume jo niekame, bet reikia stengtis artintis prie jo įtraukti jį į visuomenės gyvenimą, renkant į komisijas ir draugijų valdybas ir t. t."

Tai katalikiškam jaunimui ir veikėjams programa darbininkų organizavime ir darbe. Ji padiktuota krikščioniškos meilės pilnos širdies. Ji gali būti pamatu ir Katalikiškojo Veikimo išvystymui darbininkų tarpe. Linkėtina, kad šias mintis pasisavintų visi tie, kuriems rūpi ar turi rūpėti darbininkų klausimas, nes jis ne vien išskaitytas iš knygų, bet paimtas iš gyvenimo ir perleistas per šviesią Arkivysk. Jurgio asmenybės prizmę.

J. GOBIS

MARIJONŲ VIENUOLIJOS DVASIA IR SOCIALINĖ KATALIKYBĖ

Katalikų religija nuo pat jos įkūrimo pradžios yra sociališka religija[1]), nes ji primygtinai reikalauja, kad socialiniai žmonių santykiai būtų pagrįsti ne vien tikru, nepartyvišku teisingumu, bet ir nuoširdžia artimo meile, tačiau reikia pripažinti, jog socialiniai katalikybės idealai niekuomet nėra buvę ideališkai realizuoti, nes niekuomet pasaulis nebuvo tikrai katalikiškas ir niekuomet visi katalikai nebuvo pasiekę šventumo, be kurio neįmanomas socialinis darnumas. Pirmųjų krikščionių bendruomenes tegalima laikyti krikščioniškos socialinės santvarkos pirmavaizdžiu, bet krikščionybė dar nebuvo tada visos Rymo imperijos apėmusi. Viduramžiais jau daug moralinės korupcijos atsirado visuomenės gyvenime; jos dar daugiau atsirado naujaisiais amžiais, todėl dabar turima reikalo su labai paaštrėjusiu socialiniu klausimu; to klausimo neišspręs nei bolševizmas nei nacionalizmas.

Ką bendra su milijonais malkontantų turi kukli Marijonų Vienuolija? Ji turi daug bendra, nes jos dvasia yra išeinamasis punktas į socialinės katalikybės idealus.

Mūsų amžiui ypatingai trūksta stiprių asmenybių, sugebančių tyliai pasiaukoti, savęs išsižadėti ir pakilti iki krikščioniško šventumo aukštybių. Moderniškasis žmogus bijo šventumo ir ne tik bijo, bet dar ir nekenčia. „Nur vor Heiligsten steigert sich der Egoismus zu Wut“ — „Šventumo akivaizdoje

---

[1]) Žiūr. plačiau Dr. K. Algermissen „Das soziale Königtum Christi“. Paderborn. 1926 m.

egoizmas virsta pasiutimu", pasakė J. Th. Rottels[1]). Tai yra viena iš svarbiausių priežasčių, dėl kurios Kat. Bažnyčios priešai ypač nekenčia katalikų vienuolių, nors šie labai maža turi to, ką mes, pasaulininkai, vadiname laime: jie neturi asmeninio turto, sukeliančio pavydo jausmus, neturi šeimos ir materiališkos laisvės. Tikras vienuolis yra pasaulio džiaugsmams miręs, jis niekam kojos nepakiša ir nieko niekam nepaveržia, jis tik rūpinas savo ir kitų sielos išganymu, tačiau į jį nukreipta šio pasaulio neapykanta. Ko žmogus bijo, to jis labiausiai ir nekenčia. Tas dvasinis bailumas sudaro didžiausią pagrindą visoms socialinėms nelaimėms. Daugumas mūsų supranta, kad socialinės reformos turi prasidėti nuo mūsų pačių sąžinės reformų; socialinių neteisybių negali pašalinti nei valstybė, nei labdarybė, nei socializmas, nes ne iš to galo pradedama.

R. Maeder'is teisingai sako, kad darbininkas nori būti žmogumi, kaip ir kiti žmonės. Jis nori būti ne tik geriau apmokamas, bet ir labiau gerbiamas. To negali padaryti valstybė. To negali padaryti ir socializmas. Tik katalikų tikėjimas gali pašalinti iš pasaulio tą didžiausią iš visų visuomeniškų neteisybių — pažeminimą. Tik antgamtiška pažiūra į žmogų gali nuraminti tą varguomenės šauksmą — suteikti jai socialinę lygybę ir pripažinti lygybę su kitais žmonėmis. Socialinis klausimas yra visų pirma dorovės klausimas, tad, norint jį išspręsti, reikia išmokti apie žmogų katalikiškai galvoti[2]). Nei bolševizmas nei nacionalizmas to padaryti negali. Nacionalizmas visai neslepia savo paniekos juodo darbo žmogui. Jis dievina tai, ką jis pats laiko tauta; skriaudžiamos visuomenės klasės jam mažai terūpi. Bolševizmas rėkte rėkia: „Proletarai, jūs esate gyvuliai, tad gyvenkite gyvuliškai ir nesiduokite apgaudinėti religinėmis iliuzijomis", o praktikoj bolševikai proletariatą dar labiau pavergia ir pažemina, negu senovės Egipto faraonai milžiniškų piramidžių statymu.

Grąžinti darbininkui žmogaus vertę ir pagarbą tegali katalikybė, bet tam reikia, kad katalikai patys save reformuotų, kad nusikratytų tuo išdidumu, kuris visiškai nesuderinamas su katalikiškumu. Marijonų Vienuolijos Atnaujintojas savo direktyvose kaip tik ir reikalauja, kad jos nariai duotų visuomenei

---

[1]) Cit. iš Linus Bopp „Wir sind die Zeit" Zu katholischen Zeit =, Menschen = und, Lebenskunde. Freiburg im Br. 1931 m. 43 pusl.

[2]) Plg. R. Maeder „Katalikas esu" (O. Labanauskaitės vertime). Kaunas, 1931 m. 95 pusl.

tikrai krikščioniško gyvenimo pavyzdį ir kad taptų tuo išeinamuoju punktu, kuriuo prasideda viso gyvenimo atnaujinimas Kristuje. Gyvas asmeninis pavyzdys sudaro didelę socialinę jėgą. Gražiai parašyti ir gražiai pakalbėti daug kas moka, bet tai yra mažmožis, jei nėra kas duotų tikrai krikščioniško gyvenimo pavyzdį, jei nėra dorinio didžiadvasiškumo, kuris iškelia žmogų aukščiau to, kas eiliniam žmogui sudaro gyvenimo prasmę. Vienuoliai laisvu noru išsižada turto, šeimos ir laisvės, ir tuo konkretiškai parodo, kad tikra laimė ne čia žemėje, bet aukščiau jos. Šis religinis didvyriškumas socialinės difuzijos keliu veikia plačiąją visuomenę, ir tas veikimas yra tikrai teigiamas socialiniu atžvilgiu. Tuo netraukiami visi į vienuolyną, bet tik rodoma pasauliniams žmonėms, kaip reikia gyvenimas tvarkyti, kad ekonominės gėrybės, meilė savo šeimai ir veikimo laisvė nevirstų žmogaus dvasiai kalėjimu, skiriančiu jį nuo savo artimo reikalų ir slopinančiu jo užuojautą kitų vargams bei kančioms. Mūsų amžiaus visuomenė nelaiminga tuo, kad atskiri jos nariai užsidarė savyje ir neatjaučia savo artimo vargų, skurdo ir kentėjimo. Socialinis jautrumas eina iš krikščioniškos artimo meilės, kuri savo ruožtu eina iš gyvo religingumo, tad žmonių religinimas yra kartu ir jų socialinimas.

Marijonų Vienuolija pasižymi ypatingu Marijos, Kristaus Motinos, garbinimu. Marija yra skaistybės ir krikščioniško motiniškumo idealas. Nuoširdus Marijos kultas turi didelės socialinės reikšmės, nes seksualinis klausimas yra glaudžiausiu būdu susijęs su socialiniu klausimu. Seksualinis skurdas, seksualinė netvarka žmonių gyvenime neša su savim be galo daug socialinių blogybių. Kas iš to, kad Sovietų Rusijoj panaikinta privatiška nuosavybė ir einama į moterų „nacionalizaciją", jei milijonai vaikų lieka be tėvų globos ir virsta chuliganais ir jei masės pradėjo greitu tempu sifilizuotis! Vargu kuri istorijos epocha turėjo tiek biaurių seksualinių perversijų, kiek mūsų radio amžius. Bonn'e A. Marcus'o ir Weber'io knygų leidykla leidžia seriją traktatų — „Abhandlungen aus dem Gebiete der Sexualforschung". Užtenka tie sąsiuviniai pavartyti, kad galėtumėm įsitikinti, koks baisus mūsų amžiuje pasidarė seksualizmas, kaip biauriai jis veikia žmogaus sielą, kokia daugybė kriminalų iš jo eina. Tokius veikalus daugiausia skaito mokslininkai: gatvė maitinama pornografiniais romanais ir žurnalais, kurių pasisekimas eina iš to, kad ten vaizdžiai aprašomi seksu-

aliniai dalykai ir rodoma jiems palankumo. Marijonų Vienuolijos vedamoji mintis (§ 14) sako, kad marijonai vengte vengtų to, ką ištvirkęs pasaulis netvarkingai myli ir brangina ir imtųsi ir trokšte trokštų to, ką yra branginęs Kristus.

Marijonų Vienuolija nešaukia visų žmonių į celibatą, nes tam reikia ypatingo pašaukimo, bet Marijos kulto populiarizavimu ji stiprina šeimos pagrindus; jie (marijonai) žodžiu ir pavyzdžiu rodo, kaip reikia sutvarkyti meilės jausmai, kad jie nevirstų visuomeninio pairimo rengėjais. „Tikra krikščionybė praktiškai skiriasi nuo visų kitų dvasinių mokslų tuo, kad ji yra ne bėgimas nuo pasaulio, bet pasaulio dvasinimas", sako Fr. W. Foerster'is[1]). Jei galimas visiškas seksualinis susitūrėjimas, tai juo labiau galima ir privaloma tvarka šeimos gyvenime. Seksuališkai pakrikęs ir išsigimęs pasaulis nekenčia vienuolių už tai, kad jie rodo tikrai krikščioniškos tobūlybės pavyzdį ir tuo sugestijonuoja visuomenei netikėti tais, kurie žodžiu ir pavyzdžiu stengiasi įrodyti, jog žmogus tesąs tik rafinuotas gyvulys. Vienuoliai aiškiau už eilinius katalikus nešioja tą Kristaus „ženklą, kuriam bus prieštaraujama" (Luk. 2, 34). „Jie mane persekiojo, persekios ir jus, bet palaiminti, kurie persekiojami dėl teisybės", pasakė Kristus (Mat. 5, 10). Neturto, absoliutiškos seksualinės santūros ir paklusnumo įgyvendinimas erzina morališkai pakrikusių ir supagonėjusių žmonių sąžinę, nes vienuoliai konkretiškai parodo, kad Kristus — tai ne vien istorinė asmenybė, bet ir tas sielos perlas, dėl kurio geros valios žmonės išsižada visų šio pasaulio vertybių. Vienuoliai savo gyvenimo pavyzdžiu aiškiai rodo, kad katalikybė yra ne vien sena tradicija, bet ir tikra dvasinė gyvybė, kad ji ir dabar tebėra tokia pat aktuališka, kaip ir prieš 1900 metų. Marijonų Vienuolijos dvasia sakyte sako moderniškos technikos garbintojams, kad tikrai gamtą tegali valdyti tie, kurie patys komažiausiai yra jos (gamtos) valdomi. Tokia yra vienuoliškų įžadų prasmė.

Jei žiūrėsime į katalikybę kaip į pasaulėžiūrą, tad pastebėsime esminį jos skirtumą ne tik nuo filosofinių sistemų, bet ir nuo islamo, budizmo ir kitų nekrikščioniškų religijų: visi religinių ir filosofinių sistemų kūrėjai orientuoja savo sekėjų sielą į tai, ką

---

[1]) Plg. jo „Kristus ir žmogaus gyvenimas" (M. Pečkauskaitės vertime). Kaunas, 1931 m. 81 p.

jie laiko gėriu ir tiesa, o Kristus savo sekėjus orientuoja ne vien į savo mokslą, bet ir į save, į savo Dieviškąją Asmenybę. Jis reikalauja, kad žmogus dvasiniu atžvilgiu visada palaikytų santykį su Juo (Kristum), kad savo asmeniškumą visiškai sutvarkytų su Dievu ir iš Jo semtųsi energijos ir savo gyvenimui tobūlinti ir socialiniams santykiams tvarkyti. „Aš esu vynmedis, o jūs esate šekelės, jūs be manęs nieko negalite", pasakė Kristus.

Marijonų Vienuolija dėl to ir orientuoja katalikus į Eucharistinį Kristų, į nuolatinį žmogaus bendradarbiavimą su Dievu. Ši orientacija yra tikrai išganinga, nes mes be Dievo iš tiesų negalime padaryti nieko tikrai teigiamo socialiniu atžvilgiu. Mes labai didžiuojamės savo technika, bet kartu jaučiame, kad ji, atskirta nuo antgamtiško gyvenimo prado, pavergė mus ir troškina mūsų dvasią baisiu materijos slėgimu. Vienas rašytojas pasakė, jog žmogus atidavė savo sielą mašinai, o pats paliko be sielos. Tą dvasinę būklę tragingai atvaizduoja M. Maeterlinck'o, H. Ibseno, Osc. Wilde'o ir k. poetų kūriniai. Pasaulinis karas (1914 — 1918 m.) ir jo dvasinis vaikas, bolševizmas, aiškiai parodė, kad mechanizuotas žmogus nieko taip gerai nemoka sau pasidaryti, kaip žemiškąjį pragarą. Neseniai pasirodė Liudwig'o Bauer'io knyga, kuri rusiškame Meiersono vertime pavadinta „Zavtrė voina". Izslėdovanije sovrėmėnnago položėnija. Vzgliad na buduščeje. (Ryga. „Gramatu Draugs" leidinys). Ta knyga ir didžiausią optimistą įtikins, jog naujas pasaulinis karas yra neišvengiamas. 216 puslapyje tos knygos autorius sako, jog mūsų amžius labiau, negu kada nors praeity, turėtų verkti, bet jis niekina ašaras. „Netolimoj ateity bus karas, ir visų kvailiausias ir visų blogiausias karas, per kurį žmonija vienu žygiu išniekins ir sunaikins save".

Visi nujaučia baisią nelaimę, bet išeities iš susidariusios būklės nesuranda joks žmogiškasis protas. Tai, ką dabartiniai politikai daro karui išvengti, labai primena vokiečių pasakos veikėją Münchhausen'ą, kuris pats save už plaukų traukia iš klampynės. Gyvenamasis ūkio krizis aiškiai rodo, kad kiekviena valstybė vis giliau lenda į savo kiautą, vis labiau garbina savo nacionalizmą, ugdo nacionalinę neapykantą ir, kitiems kenkdama, ieško sau naudos. Iš paviršiaus žiūrint lyg ir atrodytų, kad ištisus šimtmečius tautos dirbo viena kitai ir gyveno viena iš kitos, bet esmėje plėšiko gyvenimas viešpatauja milžiniškame rankų ir minties

„susivienijime". Tai eina iš to tautų savarankiškumo, kuris paneigia amžinuosius Dievo įstatymus ir iš tarptautinių santykių eliminuoja artimo meilės principą. „Daryti taiką tik tas teturi teisės, kas supranta neapykantą lig pat jos giliausių gelmių, ir kartu jaučia, kad žmonių biaurėjimasis vienas kitu negali būti paskutiniu šio pasaulio žodžiu", sako Fr. W. Foerster'is[1]). Žmonių skerdynės yra neišvengiamos, jei tik ir toliau atkakliai bus paneigiamas žmonių sąžinės bendradarbiavimas su Dievu, jei ir toliau žmonės įsikalbinės sau žvėriškumą.

Asmeninė Marijonų praktika ir jų religiškas veikimas visuomenėje yra ne kas kita, kaip sudvasintų žmogaus jėgų išstatymas prieš milžinišką tarptautinį žvėrį, kuris neša žmonijai didžiausius žmonių kraujo liūgus, didžiausias lavonų krūvas ir didžiausią dvasinį pakrikimą. Negali būti teisingumo ir artimo meilės socialinėse bendruomenėse, kol kiekvienas jų narys skyrium neturi intimiško kontakto su Dievu, kol savo gyvenimą bei elgesį tvarko tik savimylos sumetimais. Technika be religijos negali sukurti nei teisingumo nei meilės žmonių santykiuose.

Vedamoji Marijonų Vienuolijos mintis — tai permanentiškas šventėjimas bei tobūlėjimas, o tai yra vienintelis raktas socialiniam klausimui išspręsti. Prieš kiekvieną socialinę revoliuciją ir prieš kiekvieną karą yra tai, kas žmones veda į skerdynes. Karai ir revoliucijos tik išleidžia į gyvenimo plokštumą tai, kas „ramiais" laikais dedasi žmonių sielos gilumoje. Kas kovoja savyje ir visuomenėje su tuo, kas žmones veda į žudynes, tas yra tikras socialinės gerovės kūrėjas.

Dabar Rusijoj bolševikai vykdo masonų programą. Šiandien labai dažnai pasikartoja ta scena, kuri įvyko Kristaus teismo metu, kai minia rėkė: „Duokite mums piktadarį Barabą, o Kristų prikalkite ant kryžiaus". Šitos scenos primena Apokolipsės pranašavimą, kad prieš Kristui galutinai tapus nugalėtoju, Jo priešas dar kartą atsisės šventovėje ir sakysis esąs dievas. Nusikaltimas, nuodėmė eina mokslo ir žmogaus savarankiškumo simboliu. Amžinųjų Dievo įstatymų paneigimas ir nusigręžimas nuo Dievo į tvarinius privedė prie to, kad daugelis seka Krasnovo veikėju Koržikovu (iš romano „Ot dvuglavago orla k krasmoku znamieni") ir sąmoningai stengiasi „pakilti" iki to, ką „senasis" pasaulis vadina sunkiausia nuodėme. Nuo-

---

[1]) Plg. op. cit. 180 pusl.

dėmių niekuomet gyvenime netrūko, bet niekuomet žmonės viešajame gyvenime ir kūryboje taip akiplėšiškai negarbino baisių nusikaltimų ir jų nelaikė didvyriškumu, kaip kad dabar daro masonai ir bolševikai. Moderniškas ateistų sąjūdis aktualizuoja Antikristo problemą. Šis sąjūdis, kaip sako N. Berdiajevas, prieina savo ribą, jis pereina į dvasinę Antikristo atmosferą. Mūsų laikų sąmonė negali aiškiai matyti blogybės ir skirti jos nuo gėrio. Vyksta kažkoks pakrikimas. Dvasinis gyvenimas sudrumstas, jame jau nėra grynų kristalų, nėra to perlo, už kurį žmogus pasirengęs atiduoti visas šio pasaulio gėrybes. Asmenybė moderniškame žmoguje plokštėja ir dekristalizuojasi, praranda savo bruožų ir ribų aiškumą. Tai sudaro labai gerą dirvą visokių tamsių jėgų veikimui. Asmenybė yra kažkokių nežinomų jėgų valdžioje. Ne pati asmenybė veikia, bet „kažkas" joje veikia. Visi antikristiški erzacai ir vyliai pagrįsti asmenybės paneigimu, asmenybės griovimu. Asmenybė, kuri išlaiko savo stiprumą, savo pavidalą ir savo ribas, gali parpulti, gali nusidėti, gali bloga daryti, bet ji nepasiduoda dvilypiams antikristiškos dvasios vylių ir suvedžiojimų paveikslams.

Reakcija antikristiškajai dvasiai — tai visų pirma asmenybės stiprinimas, dvasinė asmenybės drausmė, apsaugojimas asmenybėje žmogaus paveikslo ir Dievo atvaizdo nuo ją atakuojančių gaivalinių „šio pasaulio jėgų" (Plg. jo „Filosofija nėravenstva" 1923 m. 239—240 p. p.). Marijonų Vienuolijos Atnaujintojas stipriai akcentuoja Šv. Rašto įsakymą „tai yra Dievo valia, kad jūs būtumėt šventi" (I Tes. 4, 3), o žmogaus asmenybės stiprumas yra tiesiai proporcionališkas jos šventumui. Šventumo reikalas mūsų laikams ypačiai aktuališkas. Šventas, stiprios dvasios žmogus savo sielos jėgomis, Eucharistijos palaikomomis, tegali sėkmingai auklėti savo socialinę aplinkumą. Mūsų laikams trūksta morališkai stiprių asmenybių, o iš to ir eina pakrikimas, nežinojimas, kuria kryptimi pasukti socialinio gyvenimo gaires. Tik stiprios asmenybės į nuolat ir visokiais būdais bedievių kartojamą „ne" tegali galingai atsakyti „taip", tad suprantama, jog Marijonų Vienuolija Bažnyčios priešams yra „rakštis akyje".

Socialinio gyvenimo nepagerinsime gražiais žodžiais, jei niekas tų žodžių nepatvirtins asmeninio šventumo ir pasiaukojimo pavyzdžiu. Marijonai savo gyvenimo pavyzdžiu stengiasi įrodyti, jog Kristus tikrai yra brangesnis, negu sezoniniai mūsų reikalavimai, ir jog be Jo mes negalime išsigelbėti iš

tų vargų, kuriuos esame patys sau sukūrę. „Nos tempora sumus", pasakė šv. Augustinas[1]). Laiko dvasia — tai jo žmonių dvasia. Juo daugiau bus gerų žmonių, juo geresni bus laikai. Marijonų Vienuolija gerina laikus asmeninio tobūlėjimo keliu ir tuo duoda konkretiškos atramos katalikiškam optimizmui.

Šv. Augustinas pasakė: „Tota vita christiani boni sanctum desiderium est" — „Visas gero krikščionies gyvenimas yra šventas ilgesys"[2]). Religinis ilgesys ryškiausiai atsispindi maldoje, todėl malda ir maldos apaštalavimas marijonų gyvenime sudaro vieną pagrindinių uždavinių. Šių dienų pasaulis įvertina agitaciją per spaudą ir susirinkimus, labai brangina ginklus, kuriuos jis laiko „reališka jėga", bet nesupranta maldos galybės. Jei pažvelgsime į Popiežių enciklikas, tai pastebėsime, jog matomasis Bažnyčios Vadas į visas katalikų priespaudas, į visus žmonijos vargus liepia visų pirma reaguoti malda. Iš tiesų, malda sudaro jėgą ne vien antgamtišku, bet ir empirišku atžvilgiu. Ji yra dvasinio žmonių solidariškumo reiškėja. Maldos momentu mes solidarizuojame ne vien su dorais žmonėmis, bet ir su moraliniais nuskurdėliais, nes savo širdyje pareiškiame jiems meilės, užuojautos ir linkime jiems Dievo pagalbos, kad jie galėtų pasitaisyti. Tikros maldos metu kiekvienas žmogus yra sociališkai nusiteikęs, nes malda įpareigoja jį užmiršti visas skriaudas ir visus mylėti. Jei kapitalistai tikrai melstųsi, o ne vien dėl žmonių akių kartais į bažnyčią užeitų, tai darbininkai nebūtų išnaudojami. Tuomet didžturčiai meilingai nesidomėtų savo asmeniu ir nereikalautų iš darbininkų, kad jų (didžturčių) „aš" iš visų pusių būtų aptarnaujamas ir stebimas, nes suprastų, jog Dievas daugiau jiems žemiškos laimės davė ne tam, kad jie savo ekonominėmis jėgomis smeigtų dyglį į darbininko sielą. Jei darbininkai tikrai melstųsi, tai jų širdyje nebeliktų vietos pavydo ir kerštо jausmams ir griovimo norui, nes jie suprastų, jog savyje sujaudintas gyvulys negali socialinės teisybės realizuoti. Antra vertus, iš katalikiškos maldos anaiptol neina budistiškas pasingumas ir nesipriešinimas blogybei, kaip to iš katalikų laisvamaniai reikalauja. Fr. W. Foerster'is teisingai sako, kad iš Kristaus gyvenimo ir kančių kaip tik yra išėjusi stipriausia kova su blogybe[3]), nes tik Kris-

[1]) Cit. iš L. Bopp. ibid. 11 pusl.
[2]) Cit. iš L. Bopp ibid. 5 pusl.
[3]) Plg. jo „Kristus ir žmogaus gyvenimas" 216 p.

tuje kova su blogumu yra lig galo išmąstyta, lig galo išnorėta, lig galo įvykdyta, todėl tik iš Jo tegali ateiti tikra pasaulio revoliucija ir tik juo pasirėmę naujieji dalykai gali įveikti senuosius. Jei politinės organizacijos pasiremtų Kristumi, tai tuokart jos reikštų ne organizuotą egoizmą, bet organizuotą meilę.

Pravoslaviškoj Rusijoj gr. L. Tolstojus ir kiti sektantai propagavo budistišką principą nesipriešinti blogybei, bet XIX šimtmečio pabaigoje rusų rašytojas K. Leontjevas pranašiškai paklausė, ar tik rusų tautos religinė misija nepasibaigs Antikristo pagimdymu [1]). Gal būt, bolševizmas su karingųjų „bezbožninkų" (bedievių) organizacija, su savo šūkiu „svoboda bez krėsta" („laisvė be kryžiaus") dar ir nėra tai, kas numatyta Apokalipsėje, betgi šiais laikais neveiklumas, nesipriešinimas blogybei reikštų katalikams ne ką kita, kaip tik ideologinę savižudą. Taigi, į Marijonų maldos ir veikimo akciją reikia žiūrėti kaip į aktingą pasipriešinimą socialinėms neteisybėms.

Marijonų Vienuolijos vedamoji mintis sako: „Kiek galima, broliai tebūna skiriami darbuotis artimo išganymui į tas tautas, iš kurių yra patys kilę, tačiau *tevengia per daug didelio tautiškumo,* visuomet teturi prieš akis Bažnyčios reikalus". Vadinasi, marijonai skiriami darbuotis savo tautai, už savo tautą jie turi daugiausia ir melstis, o už ką daugiausia meldžiamasi, tai labiausiai ir mylima. Labai gera, kad visiškai neužsidaroma vienos tautos teritorijoje, kad įsakoma turėti prieš akis visuotinės, internacionalinės ir interrasinės Katalikų Bažnyčios reikalai. Kat. Bažnyčia yra vienintelė pastovi organizacija, kuri išlaiko tarptautinę ir tarprasinę žmonijos mintį; Jai nėra skirtumo tarp graiko, žydo, rymėno, germano, slavo ar aisčio, tarp japono, indo, kiniečio, negro ir raudonodžio indijono, nes visos tautos ir visos rasės yra Kristaus pašauktos į Dievo karalystę, į kurią mus Bažnyčia veda per šio pasaulio vargus ir džiaugsmus. Labai gražu, kai visų tautų ir rasių katalikai jaučiasi vieno mistiško Kristaus Kūno, Bažnyčios, nariais ir myli vienas kitą be atodairos į tautybę ir rasę. Jei tikrai katalikiškas solidariškumas apimtų visą žmoniją, tai išnyktų karo šmėkla, išnyktų ir revoliucinės bei reakcinės savitarpio žmonių skerdynės.

Pascal'is yra pasakęs: „Tas pats žmogus, kuris nieko taip nemyli, kiek pats save, nieko taip nebijo, kiek pasilikti vienas

---

[1]) Plg. Linus Bopp. op. cit. 16 p.

su savo meilės objektu, su savuoju „aš". Tai, ką Pascal'is pasakė apie atskirą individą, lygiai tinka ir tautos kolektyvui. Dabartinis ekonominis krizis apčiuopiamai rodo, kaip sunku pasidarė tautoms gyventi, kai jos visos ekonominiu atžvilgiu pradėjo slėptis savo valstybės ribose. Jei ir kultūriniu atžvilgiu imtų tautos lįsti į savo nacionalinį skiautą ir neduoti kitiems naudotis savo kūrybos vaisiais, tai civilizuota žmonija pradėtų barbarėti. Perdėtas nacionalizmas dar blogesnis dorovinių atžvilgiu. Jis verčia individą nešioti apokaliptiškąją „žymę ant rankos ir ant kaktos". Žmonių jėgų organizacija tampa milžiniška, bet kartu ima tarnauti blogybei. Tautiškąjį susipratimą, tautišką ambiciją nacionalizmas paverčia savotiška religija ir savotiška bažnyčia, kuri rodo pretenzijų būti naujuoju pasaulio išganytoju. Prisidengę tautiškumo skraiste, nacionalistai stengiasi pavergti visą žmogaus sielą, dėl to pasidaro neišvengiama kova su Kat. Bažnyčia dėl įtakos žmogaus, ypačiai jaunuomenės, sąžinei. Marijonų Vienuolijos dvasia primena mums Šv. Rašto žodžius: „Juk jūs gavote ne vergystės dvasią, kad reikėtų jums vėl bijoti" (Rym. 8, 15) ir „Jus esate brangia kaina išpirkti (t. y. padaryti laisvais žmonėmis), tad nebūkite žmogaus vergais" (I Kor. 7, 23). Neramiais laikais katalikams ypačiai vienybė reikalinga, tad Marijonų Vienuolijos dvasia primena mums Kristaus maldą: „Dangiškasis Tėve, tegul visi būna vieningi. Kaip Tu, Tėve, manyje esi, o aš Tavyje, taip turi jie būti vieningi mumyse, kad pasaulis pažintų, jog Tu mane esi atsiuntęs" (Jon. 17. 20).

Marijonai jau pagal savo statutą ir jiems duotas direktyvas yra visuomeniški vienuoliai. Be to, jie yra įpareigoti būti glaudžiuose santykiuose su Šventuoju Apaštalų Sostu ir su vietų Vyskupais. Apaštališkasis Sostas per Pijų XI ypatingai užakcentavo reikalingumą Katalikiškosios Akcijos, kaip organizuoto pasaulininkų apaštalavimo kontakte su Bažnyčios Jerarchija. „Dalle altezze del Vaticano suonò la parola saviamente ammonitrice: *„l'Azione Cattolica è un dovere"* („Iš Vatikano aukštybių suskambėjo išmintingai įtikinamas žodis: *„Katalikiškoji Akcija yra pareiga"*[1]). Marijonų Vienuolija yra labai jautri toms pareigoms, kurias Šv. Tėvas uždeda visiems katalikams, todėl ji energingai dirba Katalikiškosios Akcijos srity, ypač daug sielos įdeda į spausdintą katalikų žodį, į laikraščius ir knygas, ir

[1]) Plg. Sac. Prof. Luigi Civardi „Manuale di Azione Cattolica" I d. 4-sis leid. Pavia. 9 pusl.

tuo propaguoja ir gina katalikiškus idealus. Kiek Bažnyčios priešų spauda griauna moralinę visuomenės sąmonę, tiek Marijonų Vienuolijos spauda auklėja katalikų mintį amžinųjų tiesų skelbimu ir jų gynimu nuo priešų ofenzyvos. Marijonai gerai supranta, kad katalikybė yra stipri ten, kur jos ideologija yra stipriai įleidusi šaknis į žmonių sąmonę ir kad nuo to, kas dedasi žmonių sąmonėje, pareina istorijos vyksmo kryptis.

Religinis atšalimas eina ne vien iš antireliginių raštų, bet iš dalies ir iš pačios mūsų laikų technikos, kuri ne visais atžvilgiais daro teigiamos įtakos žmogaus sielai. Gatvės, fabrikų ir restoranų ūžimas, automobilių sirenos, telefonų skambučiai, radio bangos, nešiojančios erdvėmis žmonių mintis, daugiau ar mažiau atšaldo religinius visuomenės jausmus. Išoriniai, technikos, balsai slopina išvidinius, žmogaus sąžinės, balsus, nes trukdo žmogui susikaupti ir pažvelgti į savo sielos gelmes. Moderniškas žmogus nėra toks jautrus bei sentimentališkas, kaip mūsų sentėviai. Nusikaltęs jis tuoj neieško nuodėmės atleidimo, bet stengiasi rezonavimu nuraminti savo sąžinę. Rezonavimas slopina sąžinės balsą. Be to, palaidame teatre ir kinomatografe, bulvariniuose romanuose, geltonojoje ir antikrikščioniškoje periodikoje ir tendencingose mokslo populiarizacijos knygose žmogus randa pateisinimo savo blogiems veiksmams ar blogiems norams. Bendrai imant, visas mūsų techniško gyvenimo ritmas daugiau ar mažiau tolina mus nuo Dievo, nuo Bažnyčios ir nuo savo individualinės sąžinės, todėl energingas ir su laiko reikalavimais suderintas Marijonų veikimas žmonių religinimo srity, panaudojant tam reikalui ir spaudos techniką, turi didžios socialinės reikšmės. *Marijonai auklėja visuomenės sąžinę, tą vienintelį socialinės gerovės pagrindą.*

Katalikiškos Akcijos uždavinys—realizuoti socialinės katalikybės idealus. Tam visų pirmiausia reikia galingos religinės katalikų organizacijos, kuri atitrauktų žmones nuo tų organizacijų, kurios uždeda individui „žvėries žymę ant rankos ir ant kaktos". Prieš organizuotą savimylą turi būti pastatyta organizuota krikščioniškoji artimo meilė. Katalikiškoji Akcija turi kovoti su socialinėmis neteisybėmis ir ginti žmogaus asmenybę nuo priespaudos, vis tiek iš kur ta priespauda neteisingai kiltų. Vienas anglų politikas yra pasakęs: „Jei civilizacija nesunaikins karo, tai karas sunaikins civilizaciją". Šių dienų tarptautinės politikos dvasia turi aiškios tendencijos rodyti, kad karas

rengiasi įveikti ir sunaikinti civilizaciją, nes Europa, tas pasaulinis civilizacijos židinys, yra apimta didžios neapykantos, o neapykanta yra kultūros duobkasė, todėl Kat. Akcija sudaro vieną iš rimčiausių neapykantos ir iš jos kylančių karų tormozų. Ludwig'as Bauer'is (iš jo minėtos knygos turinio dvasios matyt, kad jis nekatalikas) priėjo tokią išvadą: „Katalikų Bažnyčia veikia kaip tormozas, kai pasaulio karieta rengiasi pulti į bedugnę. Bet tas tormozas pasenęs, tad jei smūgis bus labai stiprus, tai karieta bus (karo) sudaužyta kartu su tormozu" (op. cit. 59 pusl.). Taip sako „laisvų pažiūrų" pacifistas. Mes, katalikai, šventai tikime, jog Kristaus Bažnyčios jokia šio pasaulio „karieta" nesudaužys, bet jei Kat. Akcija pačių katalikų jėgomis nebus paversta didžiausia ir įtakingiausia moraline visuomenės organizacija, tai naujas pasaulinis karas bus neišvengiamas, ir jo padariniai Europos kultūrai bus katastrofingi.

Kovojanti Bažnyčia (Ecclesia militans) „bus pasenus", t. y. baigus savo misiją, tik tada, kai pasaulinė istorija pereis į metaistoriją, kitaip sakant, kai ateis Kristaus mums apreikštas pasaulio galas. Kadangi mes nežinome, kada istorija baigsis, tad esame nelygstamai įpareigoti koenergingiausiai kovoti su visomis socialinėmis neteisybėmis ir su tuo chaosu, kuris, anot rusų poeto Tiutčevo, „juda" mūsų sieloje ir stengiasi paversti mus rafinuotais palaidais gyvuliais privatiškame gyvenime ir plėšriais žvėrimis socialiniuose santykiuose.

Marijonų Vienuolijos dvasia, reziumuotai tariant, yra tokia: laikai yra tokie, kokie yra žmonės, o kad laikai būtų geresni, reikia visų pirma rūpintis savo asmens tobūlėjimu ir kartu darbuotis, kad visuomenė būtų katalikiška tikra to žodžio prasme; tuomet ir aštrusis socialinis klausimas savaime išnyks.

KĄ ARKIVYSK. J. MATULEVIČIUS YRA PARAŠĘS

1. Dr. Georgius B. Matulevicz, **Doctrina Russorum de statu iustitiae originalis** (Disertatio quae ad. S. Theologiae Doctoris gradum obtinendum in Universitate Friburgensi Helvetiorum conscripta est). Cracoviae 1903. Sumptibus auctoris. Venditur: **Cracoviae,** Spólka wydawnicza Polska. **Friburgi** i. Br., B. Herder. **Parisiis,** H. et L. Casterman. Pusl. 236.

2. Jurgis, **Keli žodžiai mūsų kunigėliams.** „Dirva — Žinynas" 43-69 pusl. 1903 m. 9 nr. spalių mėn. Shenandoah, Pa.

3. X. Dr. J. Matulevicz, **Demokratya Chrześcijańska.** „Podręczna Encyklopedya Kościelna", Tom 7-8. Zeszyt 65 i 66. Warszawa 1906. Pusl. 397—399.

4. X. Dr. J. Matulevicz, **Chrześcijańska teorya prawa własności.** „Bibloteka Dzieł Chrześcijańskich", Kursa społeczne. Warszawa 1907. 93 p.

5. X. Dr. J. Matulevicz, **Demokracya Chrześcijańska.** „Pracownik Polski" (organ Stowarzyszeń Chreścijańskich). 1907. 32. ir 33 nr.

6. Kunigas J. Matulevičius, Petr. Dvas. Akad. Profesorius, **Kunigo Kazimiero Jauniaus mirtis ir šermenys Peterburge.** (Straipsnis). „Viltis" 1908 m. kovo 7 d. 29 nr.

7. Prof. Dr. Jurgis Matulevičius, **Miestų ir apskritai pramonijos darbininkų klausimas.** Perspausta iš „Draugijos". Šv. Kazimiero Dr-jos išleidimas. 75 nr. Kaunas 1909 m. Pusl. 20. Kaina 5 kap.

8. Prof. J. Matulevičius, **Trumpas išaiškinimas šių dienų socialinio klausimo.** „Draugija" 1909 m. 31—32 nr., VIII tomas. 327—350 pusl.

9. Prof. J. Matulevičius, **Bažnyčia ir savastis.** „Liaudies Sąjungos" leidinys 2 nr. Petrapilis 1918. 20 pusl. Kaina 60 kap.

(Ta pati paskaita skaityta Socialiniuose Kursuose Kaune, 1909. yra atspausdinta 1909 m. „Draugijos“ 31—32 nr.).

10. Prof. Dr. Jurgis Matulevičius, **Apie dvasiškąjį ganytojavimą miestuose.** „Vadovas“ 1911 m. 32 nr. (balandžio 1 d.) 360—371 pusl. (Didesnė straipsnio dalis tebelikusi rankrašty).

11. **Korespondencja pomiędzy Kurją Biskupią Wileńską a Universytetem Stefana Batorego.** Odbitka z nr. 268 „Gazety Krajowej“. Wilno 1921. 14 pusl.

12. Arkivysk. Jurgio Matulevičiaus — Matulaičio M.I.C. **Instrukcijos** bei nurodymai N. Pr. Šv. P. Marijos arba Marijonų Vienuolijai. Vertimas iš lotynų kalbos. (Rankraščio teisėm). Marijampolė. 1928. 581 pusl.

13. **Constitutiones Congregationis Clericorum Regularium Marianorum** sub titulo Immaculatae Conceptionis Beatissimae Virginis Mariae. Romae 1930. XVI+415 pusl.

14. **Medžiaga rekolekcijų vadovėliui** (rankrašty). Pagal „Directorium in Exercitia Spiritualia S.P.N. Ignatii“ iš Institutum Societatis Jesu, Florentiae 1893. III tom.

15. Kelcuose ėjusiame laikraštyje „Maryawita“ 1903 m. nr. buvo spausdinamas ilgokas kun. J. Matulevičiaus straipsnis: „O Dogmacie Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Panny Maryj“.

Pilnumos dėliai reikia dar paminėti, kad Arkivysk. Jurgis yra parašęs kelis ganytojiškus tikintiesiems laiškus ir dar dviem vienuolijom įstatus. Be to, dar 1906 metais Varšuvoje redagavo darbininkams savaitraštį „Towarzysz Pracy“, kurio skiltys dažnai būdavo beveik paties redaktoriaus nuoširdžiai, karštai prirašomos.

Šiaipjau spaudos darbas bene bus ir visas. Išskiriant vieną antrą, ilgesni ar trumpesni rašiniai yra daugiausiai praktiško pobūdžio, tačiau turiningi. Gali būti neaišku, kas čia kaltas, kad tokia didelė, kaip arkivysk. J. Matulevičius, asmenybė pasitenkino tokia, palyginti, negausia savo rašto kūryba? Pats arkivysk. Jurgis sakydavo, kad jis nesąs „rašto žmogus“. Rašyti jam buvę kažkaip nesklandu ir sausa; kas kita esą kalbėti ir veikti gyvu pavyzdžiu. Labai plati ir ilga praktiškojo tiesioginio žmonėse veikimo dirva jam atėmė ir visą laiką ir visas jėgas. Tos rūšies veikimo išdavos patenka ne į bibliotekų lentynas, bet į gyvąjį gyvenimą ir gyvąsias sielas. Tik blankūs jo veikimo pėdsakai, teisybė, dalimi dar yra pasilikę gausingoje korespondencijoje (laiškuose).

KAI KURIE METAI IŠ ARKIVYSK. J. MATULEVIČIAUS GYVENIMO

Gimė	1871. IV. 13.
Įstojo į Kelcų Kunigų Seminariją	1888.
Baigė seminariją, įstojo į Dvasinę Petrapilio Akademiją	1895.
Įšvęstas į kunigus	1898. XII. 19.
Baigė Dvas. Petrapilio Akademiją	1899.
Friburgo (Šveic.) Teologijos Fakultetui įteikė dizertaciją	1902.
Darbininkų laikraščio redaktorius (Varšuvoje)	1906.
Į Dvas. Petrapilio Akademiją atvyksta kaipo profesorius	1907. IX. 13.
Paskirtas Akademijos inspektorium	1909.
Padarė pirmuosius vienuolių įžadus	1909. VIII. 29.
Pijus X pripažino ir patvirtino naujuosius marijonų įstatus	1910. XI. 28.
Vadovauja pirmosioms lietuviškoms rekolekcijoms Kaune	1911.
Išvyksta į Šveicarijos Friburgą su Vienuolijos novicijatu	1912.
Išvyksta į Čikagą įkurti ten marijonų	1913.
Šventimai į vyskupus	1918. XII. 1.
Ingresas į Vilniaus Katedrą	1918. XII. 8.
Paskirtas Lietuvai Vizitatorium	1925. XII. 8.
Bažnytinės Provincijos įsteigimas Lietuvoje	1926. IV. 4.
Baigtas rengti Konkordato projektas	1927. I. 20.
Ligos pradžia	1927. I. 21.
Mirtis	1927. I. 27.

ATSIMINIMŲ ŠVIESOJE

Baigiant paskutinius knygos lankus spausdinti gauta dar atsiminimų pluoštelis. Juos dedame kaip priedą prie skyriaus „Atsiminimų šviesoje". Dėl techniškų kliūčių nevisus galėjome išversti į lietuvių kalbą.

RED.

S. R. Archiepiscopum M a t u l e w i c z Georgium ab annis noveram. Magnopere semper aestimabam magnam cordis latitudinem et ingenium perspicax et supernaturaliter elevatum, quo praestabat. In omnibus plenus erat spiritu evangelii. Praeterea erat vir semper boni consilii, qui etiam in difficillimis causis, quae nationes saepe dividunt, viam supernaturalis amoris proximi inveniebat. Post eius mortem, quae mihi quoque verum sustulit amicum, in orationibus meis potius ad eum recurro eiusque orationes rogo, quam eius animam Domino commendo.

Leopoli, die 12 Junii 1933. *† ANDREAS SZEPTYCKI*
Archiep. Tap. S.

VERTIMAS

Garbingąjį Arkivyskupą Jurgį Matulevičių pažinau prieš daugelį metų. Aš jį labai vertinau kaip vyrą geros širdies, giliai įžvelgiančio proto, aukštai pakilusį tobulybėje, kas itin buvo ryšku. Jis visame buvo pilnas Evangelijos dvasios. Be to, tai buvo vyras, kuris visuomet nusivokdavo kad ir painiausiuose klausimuose, kas ypač pasitaiko tarp paskirų tautų, tuoj rasdamas antgamtinės artimo meilės kelią. Po jo mirties, kuri išplėšė tikrą mano draugą, savo maldose aš labiau šaukiuosi jo pagalbos ir prašau užtarimo, negu Dievo gailestingumui pavedu jo sielą.

Leopoli, 1933 m. birželio 12 d. *† ANDREAS SZEPTYCKI*
Archiep. Tap. S.

FRIDRICH MUCKERMANN S. J.

*

Mein lieber Confrater, wie gern erfülle ich Ihnen den Wunsch, einige Zeilen über den einstigen Bischof von Wilno, Georg Matulewitsch, zu schreiben. Sehr gut erinnere ich mich noch einer Bekanntschaft, die mir so vieles geschenkt hat. Man hatte als Feldgeistlicher schon von Amts wegen mancherlei mit dem Bischof der Stadt, in der man weilte, zu besprechen. Niemals habe ich dort einen Mangel an Entgegenkommen gefunden, auch nicht bei Georg Matulewitsch. Aber über das Geschäftliche hinaus spann sich gerade zwischen ihm und mir etwas Freundschaftliches an. Dieser Bischof war ein Ordensmann und hatte von diesem seinen besonderem Berufe her eine gewisse Verwandtschaft mit mir, dem Sohne der Gesellschaft Jesu. Gerade dieser sein Charakter als Ordensmann ist mir heute noch im Gedächtnis, den ich hatte von Anfang an den Eindruck, dass dieser schlichte Priester auf dem bischöflichen Stuhle genau so zu leben suchte, wie er es in seinen Kloster gewohnt war. Man fühlt das schnell bei einem Menschen, ob seine religiöse Art echt ist. Man weiss bald, ob in ihm ein Aszet lebt. Davon war ich nun bei diesem Bischof seit der ersten Stunde unserer Bekanntschaft überzeugt. Da echte Tugend immer liebenswürdig ist, so musste ich ihn geradezu lieben und verehren. Wie manches hat er mir von seiner Kongregation erzählt, die mir damals noch wegen bekannt war. Wir verglichen dann verschiedenen Ordensregeln, wie das so unter Menschen geschieht, die verschiedenen Orden angehören. Wie Franzosen, Deutsche, Polen, Italiener, wenn sie einander treffen, gern über die besonderen Eigentümlichkeiten ihres Volkes und ihrer Sprache reden, so auch die Mitglieder der verschiedenen Orden. Ich brauche wohl nicht zu sagen, dass niemals

bei diesen Gesprächen ein kleinlicher Zug hervortrat. Es war vielmehr alles auf die Melodie gestimmt, die Dante in seinem Paradiso anstimmt, wo der Dominikaner das Lied auf den heiligen Franziskus singt und der Franziskaner das auf den heiligen Dominikus. „Den einem Ziele dienen ihre Werke".

Mit einem Menschen, der so ganz und gar in der Religion wurzelte, konnte man natürlich auch schwierigen Zeiten über mancherlei heikle Dinge sprechen. Die nationalen Fragen spielten im damaligen Wilno eine grosse Rolle. Wer nur in ihnen lebte, kam leicht in Streit und Gegensatz. Bei Bischof Matulewitsch konnte man offen über alles sprechen, weil er selber leidenschaftslos über diesen Dingen stand. Er suchte die Seelen. Er wusste um die besondere Aufgabe des Priesters. Er wohnte in jenem Lande, in dem die Gemeinschaft der Heiligen den Ton angibt. Da findet man sich zusammen aus allen Nationen und verkündet gemeinsam das Lob des Herrn. Man will natürlich, dass jede einzelne Stimme schön sei und klangvoll, denn das dient der Fülle und dem Reichtum des Orchesters. Eines Tages erfuhr ich, dass er die weissrussische Sprache lerne. Er tat es gewis nur, um auch diesen Seelen besser helfen zu können. Er litt sogar darunter, wenn viele eine solche Art nicht verstanden. Niemals habe ich ihn aber leidenschaftlich über alle diese Fragen sprechen hören, und er hatte ein gütiges Verzeihen, wenn diese oder jene Unbeherrschtheit zu ihm drang.

Man kann sich denken, wie wohltuend eine Gestalt wie die des Bischofs Matulewitsch auf mich und so manche andere unter den Deutschen, die damals in Wilno weilten, wirkte. Der Krieg ist ein Schicksal, das selten von diesem oder jenem bestimmten Einzelmenschen gemacht wird. Wer hätte sich damals nicht einem Zustand der Ruhe und des endlichen Friedens gesehnt. Wie litt man darunter, dass es so schwer ist, unter den Völkern eine wirkliche Verständigung herbeizuführen. Man litt um so mehr darunter, je mehr man spürte, wie friedlich der einzelne Mensch veranlagt ist. Ich hatte damals gute und echte Freunde unter den Polen, unter den Litauern, unter den Weissrussen, wie auch später unter den Russen. Auch vor manchem tief religiösen Rabbiner des Ostens habe ich grösste Ehrfurcht empfunden. So gab es auch im Kriege eine Gemeinde des Friedens, die um die Tragik des Lebens wusste, die

ihre nationale Pflicht tat, die aber doch auch wieder über dem Streit stand, wie der Christ es tun soll. Grosse kriegerische Ereignisse fanden auch damals nicht mehr statt und das Verhältnis meines Vaterlandes zu allen den genannten Völkern war friedfertig. In Bischof Matulewisch war der Friede Gottes, dessen Sonne über allen Menschen leuchtet. Gerade das bedeutete damals einen so hohen Wert. Es war ein Hauch der Religion, ein Wehen des Geistes der Liebe um ihn. So sahen wir ihn, so verehrten wir ihn. Die Begegnung mit Bischof Matulewitsch gehört zu den schönsten, die mir in der Stadt der Ostra Brama, wo noch heute ein Stück meines Herzens weilt, zuteil geworden ist.

Münster i. W.

VERTIMAS

Mano mylimas Konfratre, labai man malonu išpildyti Tamstos prašymą parašyti keletą eilučių apie nepaprastąjį Vilniaus vyskupą — Jurgį Matulevičių. Labai gerai atsimenu pažintį, kuri man buvo taip naudinga. Su juo man tekdavo šiek tiek pasikalbėti dar tebebūnant karo kapelionu ir dar vėliau, paliovus tas pareigas eiti. Niekur ten nesusidūriau su jokiu nemalonumu, juo labiau pas Jurgį Matulevičių. Be tų reikalų, kurie lietė tiesiogines mano pareigas, tarp mūsų užsimezgė dar draugiškumo ryšiai. Šis vyskupas buvo vienuolis ir dėl tokio savo ypatingo pašaukimo pasidarė man lyg giminė, nes ir aš esu Jėzaus Draugijos sūnus. Tą jo kaip vienuolio charakterį ir šiandien prisimenu, nes aš iš pat pradžios pastebėjau, kad šis paprastas kunigas ir vyskupo soste būdamas nori gyventi lygiai taip, kaip jis pirmiau gyveno vienuolyne. Žmoguje tuoj galima pastebėti, ar jo religingumas yra tikras, ar ne. Greitai paaiškėja, ar jis yra asketas. Apie Vyskupą tokios nuomonės aš buvau nuo pat pirmosios pasipažinimo valandos. Tikroji dorybė visuomet yra maloni, ir aš turėjau jį mylėti ir gerbti. Kiek daug jis man papasakojo apie savąją Kongregaciją, kuri man ligi tol mažai tebuvo žinoma! Mes palygindavome paskirų Vienuolijų regulas, kas dažnai pasitaiko tarp žmonių, priklausančių skirtingoms Vienuolijoms. Kaip susitikę prancūzai, vokiečiai, lenkai, italai ar kiti tuoj ima kalbėti apie savo tautos ypatumus ir savąją kalbą, ly-

giai taip pat daro ir paskirų Vienuolijų nariai. Aš turiu pažymėti, kad mūsų pasikalbėjimai niekuomet neliesdavo kokių mažmožių. Visada būdavo lyg ta graži meliodija, kurią mini Dante savo Rojuje, kai domininkonas gieda apie šv. Pranciškų ir pranciškonas — apie šv. Domininką. „Nes visi darbai tarnauja vienam tikslui".

Su tokiu žmogumi, kuris visiškai ir taip giliai yra persiėmęs tikėjimo dvasia, paprastai kad ir sunkiausiais laikais galima kalbėti apie pačius opiausius reikalus. Tuo laiku Vilniuje tautiniai klausimai vaidino labai didelę rolę. Retas kuris, ten gyvenantis, išvengdavo ginčų ar nesutikimų. Su Vyskupu Matulevičium apie viską buvo galima atvirai kalbėti, nes jis į viską žiūrėjo labai ramiai. Jis ieškojo sielų. Jis pažino ypatingą kunigo uždavinį. Jis jau gyveno toje šalyje, kur skamba šventųjų bendravimo tonas. Ten susirinkę žmonės iš įvairiausių tautų, tačiau bendrai garbina Viešpatį. Ten norima, kad kiekvienas balsas skambėtų gražiai ir garsiai, nes tai turtina ir didina pačią muziką.

Vieną dieną patyriau, kad vyskupas mokosi baltgudžių kalbos. Jis tai darė, norėdamas geriau padėti toms sieloms. Jam skaudu buvo, kad daugelis šio reikalo visai neatjaučia. Bet niekuomet apie painius dienos reikalus jis nekalbėdavo supykęs. Dvelkdavo nuoširdus atleidimas, jei kas nors jį ir versdavo daryti kitaip.

Tik reikia pamanyti, kaip maloniai veikdavo Vyskupo Matulevičiaus asmenybė tiek mane tiek kitus vokiečius, tuo laiku gyvenusius Vilniuje. Jau karo toks lėmimas, kad žmones vienus nuo kitų atskiria. Kas tada netrokšta ramybės ir galutinės taikos. Kaip tada skaudu, kad taip sunku sutaikyti tautas. Dar skaudžiau, kai žinai, kad tos taikos trokšta visi pavieniai asmens. Tada aš turėjau gerų ir garbingų draugų lenkų, lietuvių, baltgudžių, paskui ir rusų. Aš nekartą patyriau didžiausios pagarbos net iš giliai tikinčiųjų Rytų rabinų. Taip ir kare randasi grupė žmonių taikiai gyvenančių, kurie pažįsta gyvenimo tragizmą, kurie eina savo tautines pareigas, kurie stovi aukščiau visokių rietenų, kaip pridera tikram krikščioniui. Baisieji karo padariniai niekur nerado pritarimo, ir mano Tėvynės reikalai vertė tautas susitaikyti.

Vyskupo Matulevičiaus širdyje viešpatavo taika Dievo, kurio saulė šviečia visiems žmonėms. Tada tai turėjo labai dide-

lės reikšmės. Tai buvo tikėjimo kvėpavimas, meilės dvasios aplink jį dvelkimas. Tokį mes jį matėme, taip mes jį gerbėme. Susitikimas su vyskupu Matulevičium priklauso prie gražiausių mano gyvenimo valandėlių, kokias turėjau Aušros Vartų mieste, kur dar ir šiandien yra likusi mano širdies dalelė.

Münster i. W. *FRIEDRICH MUCKERMANN S. J.*

Z MAICH USPAMINAU AB ŚW. PAM. ARCYB. JURYM MATULEWIČU)*

Wilenskaja archidyecezija, jakoj arcyb. J. Matulewič (1918-1925) byu biskupam, u swajej bolšaści biełaruskaja. Biełarusy kataliki, pačaušy swoj nacyjanalny renesans, prychodziać da rozumu, što „polskaja wiera", jak niasłušna i kryudna prazwała u nas historyja katalicyzm, jość rečaj nienarmalnaj i miejsca jej u biełaruskaj duši być niepawinna. Woś-ža zrazumiełaj jość sprawaj, što pryjezd kožnaha nowaha katalickaha biskupa u Wilniu, abo u Pinsk u biełarusau katalikou wyklikaje asabliwaje zacikauleńnie i stawić pytańnie z čym jon prychodzić, što prynosić z saboj, jakija jaho buduć adnosiny u relihijna katalickim žyćci da biełarusau katalikou? Z hetakim zacikauleńniem i z hetkimi pytańniami spatykali biełarusy kataliki i arcyb. Juraha Matulewiča, wilenskaha biskupa.

Adnosiny arcyb. J. Matulewiča da biełarusau wyražajucca, zrazumiełaja reč, u jahonych adnosinach da relihijnaha žyćcia katalikou biełarusau i da usiaho taho, što z hetym žyćciom arhanična źwiazana, heta znača — da sprawy używannia u kaścielnym žyćci biełarusau katalikou biełaruskaj mowy, jak mowy jch rodnaj, zamiest nakinutaj historyjaj čužoj im mowy polskaj. Adnosiny arcyb. Matulewiča da hetaj sprawy apisau ja dawoli šyroka u swajej kniżcy „Rodnaja mowa u światyniach" Wilnia 1929 na bačynach 118—147. Na hetym miejscy prytaču tolki niekatoryja maje asabistyja, ahulnaha charaktaru, uspaminy ab arcyb. Jurym Matulewiču.

---

*) Šį ir sekantį str., autoriams norint, paliekame visai taip, kaip gauti. Spaustuvei neturint raidės u su įlenktu brūkšneliu, jos vietoje visur dėta paprastoji u. *Red.*

Kali u kancy 1918 h arcyb. Matulewič prybyu u Wilniu, ja u Wilni nia byu. U 1918 h wiasnoj, wiarnuušysia z Pietrahradskaj akademii, ja byu wilenskimi duchounymi uładami naznačany za mieży etnahrafičnaj Biełarusi, u Drahičyn nad Buham na wikaraha. Naznačeńnie heta mianie spatkała za toje, što bywajučy u roznych miajscoch Dzisnienščyny i Brasłauščyny na wakacyjach, z dazwołu arcyb. Roppa, hawaryu ja biełaruskija kazanni. Apynuušysia u ssyłcy siarod polskaha nasielnictwa u Drahičynie, ja duża hłyboka adčuwau swaju kryudu, chwareu dušoj i tužyu za pracaj siarod swaich biełarusau. Łahodziu ja swoj sum haračaj malitwaj da Boha i filozofičnym razważanniem nad „marnaściaj" usiaho hetaha. Hod 1917 i 1918, kali z bahasławienstwa arcyb. Roppa pracawau ja u rodnaj mowie siarod biełarusau, uspaminausia mnie, jak čarouny son ab minułym, jaki byu dy jaki užo nia wierniecca nikoli.

U 1918 h. u wosieni, u Drahičynie nad Buham, jak i u wa usim našym krai, byli jašče niemcy. Z Wilni z trudom dachodzili da nas skupyja wiestki. Dakaciłasia urešcie wiestka, što na biskupa naznačany u Wilniu Jury Matulewič. Pesymizm zalahau tady maju dušu. Nia wieryłasia, što hety čaławiek pryniasie z saboj u dyeceziju niešta nowaje, świetłaje. U kancy 1918 hodu niemcy kraj naš pakinuli. Z Wilniaj nawiazalisia narmalniejšyja adnosiny. A što, kab źwiarnucca da nowaha biskupa, prypomnicca jamu, prypomnić swaju kryudu? — pryšło mnie na dumku. Zadumana — zroblena. Dau ja ab sabie znać nowamu biskupu praz swaich pryjacielau u Wilni. Wynik hetaha byu toj, što biskup pazwoliu mnie pakinuć Drahičyn i prybyć u Wilniu, u jakoj ja i apynuusia letam 1919 h. Byu tut ja naznačany prefektam Wilenskaj biełaruskaj himnazii, a tak-ža prystupiu da redahawannia biełaruskaha tydniowika „Krynica".

*

Da śmierci nie zabudusia swajho pieršaha z biskupam Matulewičam spatkańnia. Swaim spakojnym, paważnym wyhladam, mudrymi i dobrymi wačmi, adrazu zrabiu na mianie wialikaje urażannie. Ja duża bajausia, kab wizyt moj nia skončyusia tolki aficyjalnym znajomstwam, aficyjalnym spatkańniem i razwitańniem. Mnie išło ab toje, kab ja zmoh wykazać usio toje, što ja čuu i razumieu ab biełaruskim nacyjanalnym adradžeńni, ab jaho adnosinach da katalictwa, a takża išło mnie i ab

toje, kab biskup pasłuchau mianie da kanca i zrazumieu. Strach moj akazausia całkom daremnym. Biskup Matulewič jakraz sam paprasiu mianie ab usim hetym padrabiazna jamu raskazać. Ja raskazwau, jon słuchau, staulajučy tolki čas ad času pytańni. Sutnaść majej hutarki — na praciahu niešta pautary hadziny—zwodziłasia da taho, što biez używannia biełaruskaj mowy u relihijnym žyćci biełarusau katalikou praudziwaha relihijnaha žyćcia być nia moža, jak praudu kažučy i niama jaho, i naadwarot — używańnie dla biełarusau ich rodnaj biełaruskaj mowy, jak prakanausia ja na ułasnaj praktycy, sapraudy u biełarusau rodzić świedamaje katalickaje žyćcio, aświačaje ich i padnosić kulturna. Ja zmouk. Maučau zadumienna i biskup Matulewič. Pomniu, kali u 1917 h u Drui biełaruskaja dziaučynka witała arcybiskupa Roppa biełaruskim wieršam, pounym žalu da biełaruskaj doli, arcybiskup praślaziusia. Na wačach biskupa Matulewiča ja nia bačyu śloz, ale bačyu ich na dušy jaho. Ja wyčuwau jaho hłybokaje uzwarušeńnie, sardečnuju, ščyruju lubou da biełarusa niawolnika. Ja čuu, što hety biskup zrazumieu mianie.

Pa chwilincy maučannia, audyjencyja skončyłasia, ale tolki časowa — biskup prasiu, kab ja jašče u hetaj samaj sprawie zajšou da jaho zautra. Nazautra biskup bolš sam mianie pytausia, a tak-ža padčorkawau słušnaść i prawa da adradžennia kožnaha narodu, wyjaśniajučy adnačasna wialikuju rol hetaha adradžennia u sprawie pašyrennia na świecie Chrystowaj nawuki i Jahonaha waładarstwa. Wyšaušy ad biskupa Matulewiča pa hetych dwuch u jaho wizytach, ja čuusia nowym čaławiekam, pounym žyćcia i radaści. U haławie majej biazładna mitusilisia dumki: woś dzie čaławiek, woś dzie biskup, woś dzie sapraudny apostał Chrystowy! Pierażyu ja tady toje, što pierażywau u Dziśnie u lipni 1917 h, kali arcyb. Ropp, wypraulajučy mianie na pieršaje biełaruskaje kazannie, bahasławiu mianie i uskładau stułu.

*

Ale dabrata i mudraść biskupa Matulewiča nikoli nia była adnabokaj, paławičnaj. Hety biskup nikomu nie pazwalau—choćby i na hruncie ideowym i u sabie samym dobrym — u imia sumniunych wartaściau pierastupać peunyja hranicy dabraty jaho i mudraści. Pastupau adnak i tut nia tak jak pastupajuć

zwyčajnyja ludzi, pastupau jon niazwyčajana. I hetaha daznau ja sam na sabie. Woś fakty. Adzin ksiondz prysłau biskupu Matulewiču na mianie danos, u jakim byu ja admalawany balšawikom. Pračytaušy hety danos i daušy biskupu wyjaśnienni, ja aburyusia i trebawau ad biskupa duchounaha sudu. Biskup Matulewič radziu machnuć na heta usio rukoj i uspakoicca. Tady ja zajawiu, što kali nia budu mieć satysfakcyi na darozie sudu duchounaha, dyk nia hledziačy na kanony, znajdu henu satysfakcyju u sudzie świeckim. Na heta ja pačuu prośbu biskupa — nia zmušać jaho karystacca prawam suspensy i u imia lubowi Chrystowaj i u imia lepšych, ważniejšych sprau, jakija mianie čakajuć, zabycca ab kryudzie i uspakoicca. Pry tym usio heta było wykazana tak ciopła, tak pa baćkausku, što i mowy nia było ab tym, kab dalej trymacca pry swaim i nad henaj sprawaj nie pierajści da paradku dziennaha.

A woś jašče fakt. Trapiušy u 1922 h. u polski sojm, buduči niedaznanym parlamentarystym, napatkała mianie niamiłaje zdareńnie. Adzin z sojmawych klubau paprasiu mianie padpisać jaho prapanowu. Nie paznajomiušysia bliżej z źmiestam, ja henuju prapanowu padpisau. Akazałasia, što prapanowa hena swaim źmiestam była antykatalickaja. Pokul paspieu ja wiarnucca z Waršawy da Wilni, prapanowa hena z maim podpisam użo była u biskupa, jaki dziela jaje paklikau mianie da siabie. Ja dahadausia u čym sprawa. Pryšoušy da biskupa, ja zastau jaho sumnym. Hetkim ja jaho nia bačyu. Mnie stała jasnym, što pryčynaj henaha sumu byu moj podpis tam, dzie jon nie pawinien być. Mnie stała duża prykra i ja hatou byu praciarpieć šmat narakańnia, dakorliwych słou i uniżennia. Tymčasam ničoha padobnaha nia stałasia. Biskup pieršy pawiou hutarku u toj bok, dzie można byłob znajści adpawiedny wychad z hetaj sapraudy dla mianie prykraj sprawy. Tymčasam wychad byu u mianie za pazuchaj — zautra-ża pajechać u Waršawu i aficyjalna adklikać swoj podpis z taho dakumentu, dzie jon znašousia dziakujučy majej niedaznannaści i nieaściarožnaści. Twar biskupa prajaśniusia. Sprawa była skončanaja. Wyšau ja ad biskupa nie straciušy ničoha, a šmat skarystaušy. Ja čuu, što pabywau ja u niejkaj asabliwaj uzhadawaučaj škole. Wyšła z hetym tak, jak daradžau św. Pawał — zło abaračawać u dabro!

*

Arcybiskup Jury Matulewič byu wialiki chryścijanin, wialiki čaławiek — pouny lubowi, mudraści i pačućcia wyšejšaj sprawiadliwaści. Materjalnyja źjawy našaha žyćcia, jakija tak lohka nas zabłytwajuć u swaje sietki, dla arcybiskupa Matulewiča jakby nia isnawali. Jon uwieś žyu u krainie ducha. Adtul jon čerpau swaju dabratu i mudrašć i zatym jon byu wyšej nad usio šeraje akružajučaje jaho žyćcio. Tak ja jaho razumieu, takim ja jaho pomniu.

My ksiandzy biełarusy zwali arcybiskupa J. Matulewiča Tėvelis — Baćka. Tak, jon sapraudy byu dla nas baćkam, jak ksiandzou i jak biełarusau...

Wilnia, 30. V. 1933. *KS. ADAM STANKIEWIČ*

Z USPAMINAU AB ŚW. P. ARCYBISKUPIE J. MATULEWIČU

Paznau ja Arc. J. Matulewiča u 1920 hodzie u Wilni. Prabywajučy u Niaświży, kudy mianie wysłau z Mienska biskup Z. Łazinski z zabaronaj usialakaj palityčnaj i narodna-hramadzkaj dziejnaści, ja tużyu za swabodaj i mahčymaściaj pracy, da katoraj rwałasia maładaja duša. Pačuušy ab arc. J. Matulewiču, ja pastanawiu pierajechać u swaju Wilenskuju dyeceziju, da katoraj, paśla skančeńnia Pietrahradzkaj Duch. Akademii u 1916 h., nia moh dajechać dziela wajennych padziejau i byu prymušany zatrymacca u Miensku. Swaju pastanowu pierajechać u Wilenskuju dyeceziju ja pastanawiu ździejśnić u 1920 h.

Pryjechaušy u Wilniu, ja zaraz-ża źwiarnuusia da arc. J. Matulewiča, ab katorym užo pierad hetym čuu šmat dobraha. Staušy pierad Im i prywitaušy Jaho, ja skazau, chto ja i adkul. Zaraz-ża ja adčuu na sabie łahodny, dobry i razam z hetym pytajučy uzhlad Arcybiskupa. Widać było, što Jon paznajé swaim wyprabawanym wokam nowaha čaławieka i aceńwaje jaho. Ale u hetym uzhladzie i u hetym paznawańni i naahuł wa usim wobliku Wysokadastojnaha Pastyra było stolki dabraty i wietliwaści, što Jon nia tolki nie aniaśmielwau čaławieka, ale pabudżau da ščyraści i dawieru. Potym pytańnie z Jaho boku: što čuwać, jak żywiecca u čužoj staranie i h. d. Ja adkazau, što niadobra i što chacieuby wiarnucca u Wilenskuju dyeceziju, da katoraj należu. Tahdy pačuu ja takoje pytańnie: a ci ksiondz dumaje, što tut lepš budzie? Ja cichim ale razam i ćwiordym hołasam adkazau, što spadziajusia, što pad kiraunictwam Wašaj Ekscelencyi budzie lepš. „Tak, tak — adkazau na heta Niaboščyk — tolki adna biada, što maju u swaim kiraunictwie mnoha pieraškodau... A ci budzie lepš, adzin Boh wiedaje".

Hetyja apošnija słowy akazalisia praročymi, ja ich uspaminau wa usich trudniejšych chwilinach swajho žyćcia i ciapier uspaminaju.

Praz uwieś čas hutarki z Arcybiskupam ja byu ździuleny Jahonaj wietliwaściaj i prastatoju u adnosinach da mianie, zwyčajnaha śmiarotnika, a pradusim kidałasia u woču jasnaść Jahonaha rozumu i sudžeńnia wa usich sprawach i šyrynia pahladau. Pry hetym nia čuwać było i zwańnia tej aficyjalščyny, jakaja tak časta spatykajecca nia tolki u świeckich uradawych adzinak, ale i duchounych.

Na toj raz adnak sprawa majho pierajezdu u Wilenskuju dyeceziju astałasia niawyrašanaj, heta mieła stacca u nastupnym 1921 hodzie, kali užo dalejšaje prabywańnie u Radziwiłauskim Niaświży stanawiłasia niemahčymym. Chaciełasia być bliżej da swajho narodu i pracawać pasiarod jaho, a mianie systematyčna i świedama ad jaho adsouwali. Tahdy ja iznou źwiarnuusia da J. E. J. Matulewiča, prosiačy u Jaho parafii. Jaho Ekscelencyja dau mnie Žodziški. Ad wosieni 1921 h. ja byu užo pad uładaj i kiraunictwam św. p. Arc. Matulewiča.

Z Žodzišak časta jeździu da Jaho pa radu u trudniejšych žyćciowych sprawach i asabliwa u sprawach parafii. Ciapier ja mieu mahčymaść bliżej prakanacca, jakuju wialikuju znajomaść dušy ludzkoje i jaki takt mieu Jaho Ekscelencyja. Byli časam trudnaści z adnowaj kaścioła, źniščanaha wajennymi padziejami (Žodziški ležali tuž pry dauniejšym rasiejska-niamieckim froncie), byli pry hetym kłapoty i z niekatorymi parafijanami, jakija sami byli źniščany wajnoju i nie mahli dawać patrebnych składak na kaścielnyja patreby; wykazwau ja hetyja trudnaści Arc. J. Matulewiču i prasiu rady. Jon na heta mnie zausiody adkazwau, što treba pastupać zausiody łahodna, treba kirawacca parafijalnaj pedahohikaj, jakaja pawinna być raspracawana na cały rad hadou, bo kali pedahohika patrebna u škole adnosna moładzi, to jana patrebna u parafii adnosna usich. Kali-b nawat narod i nia spouniu jakoha zahadu — kazau dajej Arcybiskup — to nie narakać publična i nie kryčać z ambony, a bolej staracca apraudać jaho i skazać jamu: „što woś wy nie mahli hetaha zrabić, bo moža i sami majecie šmat trudou, ale spadziajusia, što kali uprawiciesia z swajej rabotaj, to pamožacie i kaścielnaj...“

Padau ja tut adnu z ryskau parafijalnaj pedahohiki Arc. J. Matulewiča. Pastupajučy pawodle radau i nastauleńniau Jaho, ja nikoli nia zbłudziu, staulajučy pieršyja kroki u kiraunictwie parafijaj.

U 1923-24 hadoch ja jeździu z Arc. J. Matulewičam padčas Jahonaj wizytacyi Wilenskaha i častak Świancianskaha pawietau. Tahdy byu świedkaj Jahonaj Pastyrskaj pracy i taktu, abo lepš kažučy, Jahonaj dyecezyjalnaj pedahohiki jak adnosna narodu, tak i duchawienstwa. Dla narodu, biaz rožnicy nacyjanalnaści, heta byu dastojny i razam z hetym prystupny Pastyrbaćka, jaki chacieu być wielmi blizkim da swaich awiečak i dziaciej. Lubiu jon i narod biełaruski. U swaich pramowach z ambony i u hutarkach prywatnych z hetym narodam, staraušia być dla jaho Baćkam, staraušia paznać i zrazumieć jahony patreby, dachadziu pryčynau jaho zaniapadu i ciemnaty, wyražaušia časta, što treba było-b da jaho pramowić tak, kab jaho urešcie uskałychnuć ad wiekawoha snu, a pramowić da dušy i serca možna tolki u rodnaj mowie. U hutarkach z biełaruskim duchawienstwam Arc. J. M. kazau, što treba usim ludziam dobraje woli, a asabliwa biełaruskaj intelihiencyi, iści da taho, kab biełaruski narod pierastau być objektam čužych eksperymentau, a staušia subjektam, świedamym samoha siabie, swajho relihijnaha i nacyjanalnaha „ja", znajučym swaje mety i zadańni, tahdy i pastyrskaja praca duchawienstwa budzie lahčejšaj i pładniejšaj. Świedamaść relihijnaja i nacyjanalnaja pawinna łučyć duchawienstwa i narod. Kazau jašče Jaho Eksc., što jon baicca, kab biełaruski narod, nia majučy narodnaj świedamaści i swajho nacyjanalnaha „ja", nia staušia pradmietam nowych eksperymentau, na hety raz uschodnich... Pomniu jak, na hetyja temy my douha hawaryli padčas wizytacyi u Bystrycy. Tahdy ja jašče raz prakanausia, što Arc. Matulewič razumieje biełaruskuju sprawu wielmi hłyboka i chacieuby pamahčy, ale dziela wiedamych pryčyn nia moh jaje ani pačynać u relihijnym žyćci, ani pahłyblać. Nia mieu jon mahčymaści zrabić tak, jak zrabiu Arc. Ad. Ropp, jaki u 1917 hodzie padčas swaje wizytacyi zahadau pa usich kaściołach Dziśnienščyny i Wialejščyny hawaryć da narodu i biełaruskija kazańni, ale treba wiedać, što palityčnyja abstawiny tahdy byli inšyja. Zasłuhaj Arc. J. Matulewiča było toje, što Jon paddzierżywau spadčynu, jakuju atrymau pa Jaho Eksc. Ad. Roppie, a tak-ža spahadau tamu,

što pačynałasia rabicca samatužna, wypływajučy spontanična z biełaruskich narodnych nietrau, choć wiedau, što za hetu spahadnaść jaho čakajuć niepryjemnaści z boku silnych hetaha świetu.

Kali ja u 1924 hodzie pačau hawaryć u Żodziškach biełaruskija nawuki, to pieršym pytańniem Arc. J. M było: „Ci narod choča"? Ja adkazau, što choča i što choča ahramadnaja bolšaść parafii. Kab prakanacca u hetym i kab prakanać zainteresawanyja kruhi, jakija užo pačali rabić na Jaho Eksc. nacisk u hetaj sprawie, Jaho Ekscelencyja pasyłaje u Żodziški kamisiju, jakaja prawodzić hałasawańnie i aficyjalna śćwiardžaje, što 60% parafijanau choča kazańniau i dadatkowaha nabažženstwa u mowie biełaruskaj. Heta pryznała kamisija, złožanaja wyklučna z palakou: dziekana z Świra i dwuch susiednich probaščau, a samo hałasawańnie prajšło pad naciskam palicyi, jakaja u časie hałasawańnia pryniasła kulamiot i pastawiła jaho na zwanicy, pad jakoju adbywałasia hałasawańnie!.. Na asnowie rapartu henaj kamisii Arc. J. M. zahadau hawaryć kožnuju niadzielu i świata dwa kazańni: adno pabiełarusku, a druhoje papolsku.

Z hetaha bačym, jakaja sprawiadliwaść i biesstaronnaść aświačali dziejnaść Arc. J. Matulewiča u trudnych nacyjanalnych sprawach. Nie zbajausia Jon pryznać za biełaruskim narodam prawa karystacca u kaścielnym žyćci swajej rodnaj mowaj, choć wiedau, što Jon moža za heta pryznańnie paciarpieć. Praz usio swajo bytawańnie u Wilni, jak Pastyr Wilenskaj dyecezii, Arc. J. Matulewič nikoli nie spyniau biełaruskaj narodnaj woli da adradžeńnia, a hetaki „niaspyniajučy" Pastyr byu dla polskaha uradu niekarysnym — i zatym byu zrobleny wialiki nacisk, kab Arc. J. M. zroksia swajho stanowišča. Arc. J. Matulewič u 1926 hodzie ustupiu z Wilenskaha biskupskaha pasadu.

Wialiki žal aharnuu usich sapraudy pakatalicku dumajučych ludziej u Wilenskaj dyecezii, bo dyecezija traciła u asobie J. E. Arcyb. J. Matulewiča sapraudnaha katalickaha Pastyra, sprawiadliwaha i razumnaha čaławieka i dobraha pedahoha u najšyrejšym hetaha słowa značeńni. Stratu adčuli asabliwa usie pakryudžanyja, dla katorych byu Jon Zastupnikam i Abaroncam. Hety žal jašče bolej pahłybiusia, kali dyecezija dačułasia ab pradčasnaj śmierci swajho Dobraha Pastyra.

Wiečnaja pamiać Jamu!

Hetak kažuć usie dobryja kataliki, hetak każa i hetak uspaminaje Jaho Narod Biełaruski.

Wilnia, 2. VII. 1933 b. *KS. WINC. HADLEUSKI*

PASTEBĖTOS KLAIDOS ATITAISYMAS

153 pusl. 4 ir 5 eilutėj ap. parašyta: „Suvažiavo iš kaimyninių dijecezijų vyskupai ir aukštieji dvasininkai, jų tarpe ir Rygos vyskupas O'Rurkas, kuris turėjo kun. J. Matulevičių pašventinti vyskupu". Neturėjo būti: *„... jų tarpe ir Rygos vyskupas O'Rurkas..."*

PRIE KNYGOS LEIDIMO PRISIDĖJĘ

Adomaitis Pr. kun., Alytus
Adomaitis J. kun., Šakiai
Albavičius Ig. kun., Čikaga
Aleksiejus, Šaukėnai
Alseika Alb. kun., Girdžiai
Ambrazevičius J. mokyt., Kaunas
Ambraziejus V. kun., Šunskai
Amerikos marijonai
Andruška K. kun., Pikeliai
Andrašūnaitė Ona, Pabiržė
Augustaitis K. kun., Gelgaudiškis

Babilius P., Jėznas
Babrauskas K. kun., Vaitkuškis
Bacevičaitė P., Marijampolė
Bagdonaitė M., Naujamiestis
Balčiūnas Vyt., Kaunas
Balčiūnas J. kun., Tverai
Balčiūnaitė T., Newark N. Y., Amerika
Baltrūnas Pr. kun., Gargždai
Baltrušaitytė Ona, Kaunas
Baltrušaitis J., Kaunas
Bardišauskas J. kun., Subačius
Barauskaitė Pr., Kaunas
Beržėnas Kost. notar., Panevėžys
Bliuvienė O., Boynne, N. J. Am.
Blutis J. kun., Žiežmariai
Birbilas V. kun., Santaika
Braknė A. kun., Žvingiai
Braukylienė V., Užpaliai
Brundza Myk. kun., Ūdrija
Bublytė B., Kaunas
Būčys J. kan., Kruonis
Bugaitė V., Kaunas
Bulvyčius P. kun., Endriejavas
Burokas T. kun., Seirijai
Butkevičiūtė E., Tverai
Ciplys K. kun., Geidžiūnai
Čekanauskaitė J., Kaunas

Dagilis J. kun., Kaunas
Danys J. kun., Linkuva
Daugirda Andr., Kaunas
Daugirda Ant., Simnas
Dirginčius J., Žem. Kalvarija
„Draugas", dienraštis, Čikaga
Dovydaitis Pr. prof., Kaunas
Duoba J., Šakiai
Dvaranauskas V. kun., Ž. K-varija

Erminas F. kun., Papilys

Feiberytė Urš., Vilkaviškis

Garla J. kun., Mykoliškiai
Gasiūnas J. kun., Telšiai
Gaubas J. kun., Kėdainiai
Grigaliūnas M. kun., Panemunėlis
Grikietis Sim., (Š) Naumiestis

Ignatavičiūtė St. mokyt., Vilkija
Inkratas J. kun., Slavikai
Insoda Vyt., Marijampolė

Yla St. kun., Kaunas

Janušauskas J. Rozalimas
Jeleniauskas S., Virbalis
Jocas St. kun., Aleksandrija
Jokantas K. Dr., Kaunas
Juška Ant., Marijampolė

Kardauskas Ant., Kaunas
Kardauskas J. kun., Prienai
Karosas M. kun., Šeduva
Katilius P. kun., Žvalgai
Katilius J. kun., Veisėjai
Katilius M. kun., Kučiūnai
Katinas Myk. kun., Šiauliai
Kazlauskas J. kun., Kaunas
Kazlauskas J., Vilkaviškis
Kekys K. kun., Rietavas, Girėnai
Keraitis Ant. kun., Kamajai
Kirvelaitis P. kun. Alytus
Kisieliutė Ona, Marijampolė
Kizlaitis V. kun., Tabariškiai
Klumbienė On., mokyt., Švėkšna
Kliučininkas J., Kaunas

Kosas Pr. mokyt., Ukmergė
Kriščiukaitis J. kun., Marijampolė
Krištulytė R., Biržai
Krupavičius M. kun. prof. Vil-škis
Kubilius P. kun., Žalpiai
Kučinskas Ant. mokyt., Marijamp.
Kudirka K. kun., Pažėrai
Kupaitis P. mokytojas

Labukas J. kun., Kaišedorys
Lajauskas dek., Malėtai
Lapšys Vyt., Kaunas
Lelešius K. kapit., Marijampolė
Lelešius J. kun., Miroslavas
Leonas Pr. kun., Garliava
Leškevičius St., Marijampolė
Liepinis A. kun., Panevėžys
Liesevičius K. kun., Čiobiškis
Linkevičiutė On., Kaunas
Lipnickas Alf. kun., Panevėžys
Luckus J. kun., Prienai

Mačys Pr. kun., Ukmergė
Macaitienė M., Jurbarkas
Macelis K. kun., Kupiškis
Makarauskas M. adv., Marijamp.
Manelis Pr. kun., Krosna
Marma K. kun., Krakės
Martynonaitė Urš., Telšiai
Martišius F. kan., Prienai
Masiulis D. kun., Viekšniai
Matelionis J. kun., Rageliai
Matulevičiūtė K., Gražiškiai
Matulaitytė M., Marijampolė
Mažeikienė V., Antašava
Maželis P. kun. prof., Telšiai
Mažonas Vl. kun., Londonas
Meciūnas Andr., Kaunas
Meigys A. kun., Giedraičiai
Melys J. kun., Pandėlys
Merkevičius V. kun., Lukšiai
Merkevičiūtė Urš., Kaunas
Miknevičius J., Alytus
Mikelkevičius S. kun., Barzdai
Mikalčius J., Kaunas
Mineikis J. kun., Surviliškis
Montvydas J. kun., Švėkšna
Morkys P. kun., Pikeliai
Morkūnas J. mokyt., Andrioniškis
Moseris J., Tauragė

Nekrevičiūtė Iz., Vabalninkas
Normantas J., Šiauliai

Oželis J. kun., Polekėlė

Padolskis V. kun. prof. Vilkavišk.
Pauliukas P. kun., Liduokiai
Paukštytė M., Kaunas
Paukštys Adf. kun., Plungė
Pesys Pr., Marijampolė
Petrauskaitė K., Marijampolė
Pečiukaitytė Ona, Šakiai
Pedervinskienė K., Tverai
Pilypaitis P., Vilkaviškis
Plukaitė P., Kaunas
Polanskis Vl. kun., Veliuona
Povilaitis K., Marijampolė
Pragulbickas J. kun., Skuodas
Pranckūnas Ant., Panemunėlis
Puodžiūnas A. mokyt., Kupiškis

Radzikauskas M., Šeduva
Radžiūnas Pr. kun., Sintautai
Ragažinskas P. kun., Liudvinavas
Rauba J., Kaunas
Rauba St. kun., Bartininkai
Rauda P. kun., Biržai
Raudomanskaitė Jan., Dotnuva
Rinkevičius A. kun., Kelmė
Ruseckas M. kun., Pajevonys
Rutkus J., Nevarėnai

Sabaliauskas A. kun., Kaunas
Sabaliauskas N. kun., Daugai
Sakevičius M. kun., Pajevonys
Sakevičius K., Kaunas
Savickas P. atsg j. leit., Igliauka
Slavėnas P. kun., Krosna
Skeltys A. kun. S.S., Torino, Italija
Sipkus St., Šiauliai
Specius K., Marijampolė
Spondzevičiūtė Urš., Kaunas
Stabingis Ant. direk., Žagarė

Staniulis J. kun., Prienai
Stankaitis L. kun., Tryškiai
Starkus Ig. kun., Veiveriai
Starkienė Urš., Užpaliai
Staškūnas J., Glasgovas, Britanija
Staugaitis J., Marijampolė
Stepšys K., Marijampolė
Steponaitytė On., Marijampolė
Sūdžienė J., Seda
Survila St. kun., Užpaliai

Šalčius J. kun., Virbalis
Šaučiūnas Ig., Kaunas
Šeškevičius V. dek., Simnas
Šiliūnas R. kun., Gudžiūnai
Šlenteris Fr., Priekulė, Latvija
Šliūžaitė M., Kaunas
Šukys Pr. kun., Ž. Panemunė
Švč. Jėz. Širdies Kongreg., Kaunas
Šv. Kazimiero vienuol., Pažaislis
Šv. Kazimiero Seserys Amerikoje
Šv. Kazimiero Knygynas Kaune
Šv. Juozapo m. g. Brolija Marijampolėje

Tautkus J. kun., Mažeikiai
Tėv. Antanas O. F. M., Troškūnai
Telksnys K. kun., Paupys
Telksnys St. kun., Kaunas
Tumosa K. kun., S. Kalvarija

Urbšs A. kun., Ludza, Latvija
Urbanavičius Pr. kun., Alksninė
Uogintas A. kun., Gudeliai II

Vadeiša P., Mažeikiai
Vaičiūnas J., Kaunas
Vaitiekaitis A. kun., Vilkaviškis
Vaivada J. gyv. tech., Paežerėliai
Valančiauskas Iz., Ž. Kalvarija
Valiukevičius J. kun., Gelgaudišk.
Varnas A., Kaišedorys
Vasiliauskas K., Židikai
Vaškelienė K., Užpaliai
Vavkalys J., Tverai
Velutis J. kan., Seda
Vembrė M. kun., Pušalotas
Venckus P. kan. prof., Kaunas
Vilkaitis A. kun., Alvitas
Vilutis J. kun., Labanoras
Viršilaitė Elzb., Kaunas
Višakio - Rūdos Klebonas
Vizgirda V. kan., Naumiestis
Vizgirdaitė Br., Antalieptė
Vytuvys A. kun., Kelmė

Zaleckis Vl., Gruždžiai
Zakarauskaitė Z., Kaunas
Zaštautaitė On., Kaunas

Žebenka Eug. kl., Girkalnis
Želvys J. kun., Kaunas
Želvytė T., Kaunas
Žemaitaitis J. kun., Antazavė
Žilinskas P. kun., Naumiestis
Žilinskas Alb. kun., Aukštadvaris
Žilinskaitė P., Marijampolė